CARL WILHELM BÖTTIGERS

SAMLADE SKRIFTER.

FJERDE BANDET.

ÖREBRO,
ABR. BOHLIN, 1869.

STRÖDDA DIKTER.

X.

BLANDADE ÄMNEN.

ANNA MARIA LENNGREN.

Minnessång i Svenska Akademien den 20 December 1859.

Jag mins en tid — må sent han bli förgäten —
Då höge skalder sutto här i ring,
Då på hvar sitt af GUSTAFS gyllne säten
Här satt Franzén, Wallin, Tegnér och Ling;
Och före dem, i GUSTAFS egna dagar,
Då Kellgren här med Oxenstjerna satt,
Och Leopold tillsist — en svan, som klagar
Att tiden skönheten på flykten jagar,
Men ljufvast qväder då, när ögat re'n har natt.

Och mellan två så skilda sångartider
Som gyllne länk en qvinlig lyra står,
Hvars toner dansa lätta som sylfider
Och leka, skalkas, i en evig vår.
Det är skaldinnan, den för ryktet blyga,
Som gömmer lagern i sin hushållskorg
Och vill sitt sybord framför lyran smyga. —
Förgäfves! Tonerna kring landet flyga
Och "turturdufvans sorg" är glömd af Gyllenborg.

Hans fordna Sappho skymmes nu af henne,
Hvars rika taflor, i så skärt behag,
Så troget måla mindre hvad vi *känne*

STRÖDDA DIKTER.

X.

BLANDADE ÄMNEN.

Du ser en höst med blommor än från våren,
En aftonglans af soln, som utan moln går ner.

Så ur hvad stånd, hvad ålder du må äska,
Gestalter hvimla här i brokig flock.
Här är en Vauxhall för det rent burleska,
Här är en löfsal för det sköna ock.
Se, tusen masker trängas på hvar tilja
Och alla helsas de af tusen skratt;
Men lätt i denna svärm, som ros från lilja,
Du kan den ene från den andra skilja: —
Se *der* är fänrik Spink, och *der* Cornelius Tratt!

Olympen sjelf hon stormar med sitt löje,
Hon rycker den med ens till jorden ner,
Och lugnt försänkta i sitt aftonnöje
Du alla gudar och gudinnor ser.
Du kan dem skönja grant vid spiselflamman,
Du känner klart igen hvar enda en,
Der gudaskaran "sitter i all gamman
En kulen qväll vid brasans sken tillsamman",
Och "Astrild rider käpp på sjelfva caducén."

Väl fantasin ur blotta prosan tager
En mängd af taflor, som här rullas opp,
Men allt står fram i en så egen dager
Och hvarje tanke kläder sig i kropp.
Än bördens högfärd speglad i "Juliana",
Än barnets oskuld uti "Nellys" gråt.
Hvar gäck, som dansar fram på lifvets bana,
Hvart själens lyte, och hvar modets vana,
För alla ligger här ett koger i försåt.

Så väckte Hogarth förr sin tid ur dvalan,
När han dess trogna teckning lade fram
Och penseln genomlopp den vida skalan
Från nöjets yrsel ner till brott och skam.
Med lika kraft, men mera nordiskt tycke,
Skaldinnans genius är alltjemt tillreds;
Men på sitt änne bär han diktens smycke,
Och hvarje tidsbild blir ett mästerstycke,
Och väpnad är hans hand med epigrammets spets.

I tidens öga ser han minsta grandet,
Men bäst han skjuter af ett epigram,
Idyllen kommer med sin frid på landet,
Eklogen nalkas med de hvita lamm,
Och Fabeln ger en själ, en röst åt djuren,
Och allt får nu dramatiskt sceneri.
Till sjelfva Epos faller skiljemuren;
Och ingen död mer finnes i naturen,
Men allt är lif och fröjd och sol och poesi.

Se denna grupp, som vid "den glada festen"
Är landtligt samlad! O du känner den,
Du förr har sett den sjuttiåra presten,
Och alla, alla känner du igen.
Men du i lifvet har dem sett. I sången
Det är först nu, som du dem möter *så*.
Så lefvande är det för första gången
Som verkligheten blef i dikten fången;
Ty allt är här natur, och här är konst ändå.

Det är från den de regna dessa strålar,
Som gjuta sig till ram kring hennes duk.

Hon sjunger, men på samma gång hon målar,
Och hvarje färgton huru smidigt mjuk!
Det är en verld, som träder för ditt sinne
Med allt sitt prål, med all sin galna flärd,
Med sina lasters tyngd, sin dårskaps minne. —
Du tror dig vara på ett dårhus inne
Och märker innan kort, det är din egen verld.

Du verldens dårskap, frodas! Ty skaldinnan,
Som förr dig agat, tystnat längese'n,
Och långt har tidens hjul att löpa, innan
En sådan lyra hotar dig igen.
Den lyran strängad var med gyllne pilar
Och, attiskt fin, hon var dock fosterländsk.
Dess genljud ännu genom rymden ilar,
Fast under marmorn re'n den sångmö hvilar,
Hvars qvickhet var så glad, hvars lyra var så svensk.

Än lefver minnet qvar i våra bygder
Af hennes lif i tysta dalen gömdt,
Som lugnt förflöt i husligheteus dygder
Och blott begärde att få vara — glömdt.
Der njöt hon glädjen och der bar hon qvalen,
De växte, men — hon dem inom sig slöt;
Och hördes mellanåt en sång ur dalen,
Det var ej hon, men det var näktergalen,
Som sjöng i samma bur, och sist dess galler bröt.

Hou flugit opp på fria, lätta vingar,
Hon nu dem badar uti haf af ljus;
Men än i kojan som palatset klingar
Hvar ton hon sjöng, och trotsar tidens brus.

Än sjunger hon: "Jag mins den ljufva tiden",
Hon sjunger än: "Jag mins den som i går";
Men ack! den kom med "oskulden och friden",
Och derför, derför är den re'n förliden,
Det är i dikten blott vi leta nu dess spår.

Den aftonkrets, som förr i hennes boning
Sig samlat här, nu möts i Elysén.
Allt groll har Thorild glömt, och sin försoning
Med Leopold han firat allare'n.
Der Kraus står hänryckt, Kellgren är blott öra,
Och Gyllenborg förtjuses ännu der,
Och Lehnberg, Rosenstein med undran höra,
När Edens vindar sakta till dem föra
En röst dem välbekant, en sång dem fordom kär.

JAKOB BERZELIUS.

Vid aftäckningen af hans minnesstod.

Hvad du var kan Sverge ej glömma,
Evigt trogna häfder det gömma,
Och vår stolthet, att dig vi ägde,
Smälter hop med vår saknad i dag.
Dolda krafter i all naturen,
Stenen, vattnet, växten och djuren,
Allt du redde, forskade, vägde,
Allt du gaf bestämning och lag.

Vettenskapens tusende frågor
Fingo svar vid flämtande lågor,
Dem du tände i flitens grotta,
Strålar af snillets eviga brand.
Dagen fann dig vid trägna flamman
Lösa hvad skaparn formade samman,
Tvinga allt att sitt inre blotta,
Yppa frändskapens hemliga band.

Så, med offer åt ljusets makter,
Följde du ådran i djupets schakter,
Följde du gnistans mil i sekunden,
Blef du atomens mäktige tolk.
Snart ditt namn gick ut i all verlden,
Ut från den tysta blygsamma härden,

Der du stod med din värme bunden,
Skygg för hyllande furstar och folk.

Träd nu fram, du ädle, i dagen!
Jubel helsa de vänliga dragen,
Trogna speglar af manliga sinnet,
Snille med kraft och blidhet försmält.
Här din samtid i unga parken
Valt en fristad åt patriarken,
Här, en gärd åt grönskande minnet,
Han din bild mellan telningar ställt.

Fri och öppen som dagens panna
Stå, predika för oss det sanna,
I det enkla lär oss det stora,
Lär oss undren i grandet se!
Bjud oss tränga till tingens väsen,
Spana lif uti slaggen som gräsen,
Stolta, att vi kunnat förlora,
Kunnat äga — *dig* och LINNÉ!

BERNHARD von BESKOW.

Minnessång i Svenska Akademien den 20 December 1868.

En sorgens sky har sänkt sig kring oss ner;
Hvart öga söker, men ej finner mer
Den ädle siaren, som här vid bordet
I festens stund så ofta förde ordet
Och fängslade hvart öra med sin röst
Ännu i sena qvälln af lifvets höst.
Ja, fastän re'n det i hans lockar snögat,
Eld var i hjertat qvar och eld i ögat.
Hur skön han satt der, lagrad veteran
I vettets sold, och sångens äldste svan!
Än kring sin fordna plats i kära runden
Osynlig sväfvar han i denna stunden;
Ty hvad i lifvet rätt man älska lärt
Det har man ännu efter döden kärt:
Den sörjde gerna ville oss hugsvala
Med himmelsk röst, om grafven kunde tala.
Så skild blott från vår syn, från lifvet ej,
Han är, den varma, kärleksfulla anden.
Kan anden dö? bli stoft, bli intet? Nej,
Men falla kunna, falla måste banden,
Som här en tid hans vingar hålla qvar,
Tills jublande med ens mot skyn han far.
Der har han slagit ut dem i det skönas,
Det frias himlar, i de evigt blå,
Der blott serafer sina harpor slå,

Och ej med lager men med palmer krönas
De blida andar, hvilka priset fått
För hvad de här ha verkat stort och godt.
Ack! hvad *vi* kalla stort är smått deroppe;
Men flöt det från en kärlek varm och ren,
Då glänser ännu der vår handlings droppe
Som stjerna med ett oförvanskligt sken.
Och kärlek bodde i den sköna anden,
Som nyss oss lemnat, kärlek i den handen,
Som sjelfmant räcktes till så mångas stöd
Och kallna icke kunde förr'n som död.
Det var den kraft, som allt hans verk har drifvit,
Ehvad han forskat och ehvad han skrifvit;
Det var det hjul, som satte allt i gång
I dikt som handling och i tal som sång.
Han älskade sitt land. Ha Sverges anor
Haft någon bard mer ridderlig än han?
Käckt slogs han under Carl den tolftes fanor,
För Gustafs ära stred han som en man.
Eho som djerfdes våra minnen svärta
Och rigta pilar mot vår Sagas barm,
Den fick att göra med hans svenska hjerta,
Den kom i skotthåll för hans ädla harm.
Han gick som tempelvakt kring Sverges grifter,
Och Torkel Knutsons manliga bedrifter,
Kung Eriks vansinn och kung Birgers stam
Han trollade till lif på scenen fram.
Och se hvad galleri ditt öga gläder
Af svenska bilder ifrån skilda dar!
Hög Urban Hjärne dig till möte träder,
Den gamle Gjörwell stannar hos dig qvar.
Se män i råds-talar, i vapenskrudar! —

Här lossar Wadström negerslafvens band,
Der ser du Fogelberg med nordens gudar,
Och Raab med Bellmans cittra i sin hand.
Här *skedar* Bergman *skapelsen i härden* *,
Der talar Svedenborg med andeverlden,
Men lakonismer öfver konstens verld
Du hör från läpparna af Ehrensvärd.
Tessin du skådar i sin rätta dager,
Och Leopold har återfått sin lager,
Och Görtz har icke under bilans knif
Sin ära mist, fast han förblödt sitt lif.
Så af sin kärlek han åt alla delat,
Så skipa rätt han har åt alla velat,
Så slogs för alla opp hans hjertas dörr
Och främst åt dem, som lidit orätt förr.
Ur häfdens rullar strök han ut förtalet,
Hvar misskänd storhet tog han straxt sig an
Och rättade allt skeft och allting galet,
Förklarande, försonande och sann.

Han älskat konsten ock. Med brutna strålar
Hon är af samma sol ett återsken.
Hon talar, sjunger, mejslar eller målar,
I all sin mångfald är hon ännu *en*.
Men denna enhet få som han ha fattat,
Åt konstens skilda makter har han skattat,
Har dyrkat dem, ej blott till tidsfördrif,
Men åt dem offrat kärnan af sitt lif.
Hur vi dem dela och hur vi dem kalla,
Han har dem tjenat, har dem älskat alla,

* Tegnérs uttryck om Scheele.

Och derför alla utan undantag
Stå kring hans urna sörjande i dag.

Vill du mig följa till en tid som flytt,
Det skönas långa sommardag i norden,
Då svenska dikten flög kring vida jorden
Och till ett Hellas Manhem sågs förbytt.
Du ser i skuggan der af lagerträden
En grupp af skalder sina lyror slå,
Du lyss till Davids-toner, Selma-qväden,
Till Frithiofs saga lyss du helst ändå.
Der sjunger *Vikingen*, när stormen hviner,
Der bikta *Blommorna*, när solen skiner,
Och som ur klippan vilda forsens språng
Der qväds om gråa *Asarna* en sång.
En suckar med *Martyrerna*, en annan
Om *Tassos död* melodiskt klaga hörs.
Der är ett lif, en täflan om hvarannan,
Hvart öga brinner och hvart hjerta rörs.
Men märk den unga, sköna trubaduren,
Som till de andra blyg sig sluter der;
En rikt begåfvad gunstling af naturen,
Ett lyckans glada söndagsbarn han är.
Guldsträngad också han en lyra äger,
Ett guldrent hjerta klappar i hans bröst. —
Längst sjöng *den* lyran. Nu ock hennes röst
Är blott ett eko från de dödas läger.

Han bandet var, som höll tillhopa kransen
Af dessa skalder. Snille och behag
Han ärft från deras solförgyllda dag,
Han, som af den blef sista aftonglansen.

Hur har ej länge i dess blida sken
Ett yngre slägte nu sig solat re'n
Och lärt af honom tonerna på skalan
Och känt sig tryggt, då han har fört dess talan,
Och känt sig lyckligt att af honom få
Ett råd, ett bifall, ja en hjelp också.
Ty som en vän, en far, han kom till möte
Med öppen famn hvar gryende förtjenst,
Och mången sedan mognat har och glänst,
Som fostrad blifvit vid hans varma sköte.

Följ mig på nytt tillbaka till en tid,
Hvars skuggor skymta fram ur grafkapeller!
En tafla jag för dina ögon ställer:
Kung Oscar och hans handsekter bredvid.
Två ädla bilder, begge för oss dyra
Och begge dyra för hvarann också:
Den enes krona och den andres lyra
De trifvas godt som grannar hop de två.
Från maktens och från sångens dubbeltroner
Hvad byte här af tankar och af toner,
Och lika styrka pennan har ibland
Som gyllne spiran i den vises hand.
Men han, som visste att dem båda föra,
För snillet, som för folket, hade öra,
Och hade vilja utan ro och rast
Och hade hjerta äfven, — tills det brast.
Då var det ock som strängen velat brista
På lyran suckande vid Oscars graf;
Dess toner somnade alltmera af,
Men ömma, ljufva voro än de sista.

Der seglaren från saltsjön fäller ner
Sitt ankar tätt vid sköna Mälarstaden,
Der, i den skimrande och stolta raden
Af hus vid hus, jag skaldens boning ser.
Nu är den stängd, nu är den tyst och öde,
Se'n ägarn gått att sofva hos de döde
Och, dignad under sorgens tunga ok,
Förgråten enka sitter der i dok.
Hur annorlunda förr, när hon, den glada,
Var själen i hans bo, och han alltjemt
Med sångens melos eller snillets svada,
Sokratisk vishet eller attiskt skämt,
Kom dig emot, en hofman blott i later,
Och nio sånggudinnor som penater
Uti hans förmak alla möte stämt.
Du njöt af skatter från hvart konstens rike,
I färg, i marmor, i musik och sång.
Ett Febi hof, ett hem förutan like,
Palats för *smak* och *snille* på en gång!

Men lefve begge! Aldrig må förkolna
Hvad stora genier tände i vår nord!
Sof roligt i den moderliga jord,
Sof trygg, du ädle, i din graf vid Solna!
Vi sidan af Berzelius och Crusell
Du sjelf har der sett ut ditt sista tjäll.
Frid öfver det och ära åt ditt minne!
Lys som en stjerna nya tidehvarf
Och gif åt dem, gif redan oss, i arf
Ditt varma nit, ditt fosterländska sinne!

KUNGEN.

1858.

Jag såg en kung af galliskt blod,
Hans rike låg vid poln:
Hans lycka i sitt zenith stod,
Hans krona sken i soln.

I friden stark, i stormen vis,
En mild, en vänsäll drott,
Han satt der, mellan sol och is,
Uti sitt Mälarslott.

Sin tron af fast granit han byggt,
Och till hans ädla själ
Såg landet opp, kom folket tryggt
Med allt sitt ve och väl.

Ej gerna drog han ut sitt svärd,
Men i sin slida qvar
Af österns som af vesterns verld
Det lika aktadt var.

Han räknade ej gammal ätt,
Men den var frisk som ung,
Och qvinnans, liksom mannens, rätt
Han skipade som kung.

Ej fans hos någon drott en själ
Om sanning mera öm,
Och *allas* rätt, och *allas* väl,
Det var hans kungadröm.

Och landet blommade och bar
Mer ymnig skörd hvar höst,
Och kärleken till landets far
Bar frukt i folkets bröst.

Jag såg en kung, en af de få,
Som rätt sitt kall förstått; —
Der låg så varmt ett solsken då
Utöfver land och slott.

Han lefde, lik den ek, som står
Uppå sin trygga rot
Och, grönskande i sol och vår,
Ej böjs för viggars hot.

Men snart en annan tid der kom.
Jag kungen såg — och ser.
Han lefde, men det var som om
Han icke lefde mer.

Jag kungen såg, men lutad, böjd,
Och matt var kronans sken:
Hans lycka sjunkit från sin höjd,
Stod i sitt nadir re'n.

Det var en aftonrodnad blott
Af soln, som nyss stod hög;

Och öfver land och genom slott
En sorgens hviskning flög.

Sig mellan kung och folk har lagt
En skugga mörk och tung;
Men icke har väl, som man sagt,
Re'n folket glömt sin kung.

VID KONUNG CARL XV:S KRÖNING.

Ord till fest-musiken.

1860.

I.

Du, som af gyllne stjernor har
Din krona evigt lika klar,
Och blifver den du var!
I morgon som i dag, i går
Din tron i himlars himmel står,
Din spira öfver verldar rår,
Och väfd af strålar, underbar,
Din mantel är, din kungaskrud,
Och solar löpa dina bud, - - -
O hör oss, fädrens Gud!
Välsigna med din starkhets hand,
Krön med din nåd den dyra stund,
Som mellan kung och folk och land
Beseglar trohetens förbund!

Tiden röfvar allt — och sjelf han flyr.
Oscars glada tid är re'n förgången;
Men hans bild, oss oförgängligt dyr,
Lefva skall i minnet och i sången,
Ädel, skön, som konung och — martyr.
Från den purpur, som i vestern släckes,
Vändes ögat mot den dag, som gryr.

Hur dess klot af morgonskyar täckes,
Dock till lif hvar hoppets stråle väckes
Vid den tanken: det är *Gud*, som styr, —
Och åt Carl nu Carlakronan räckes.

Morgonrodnad af kommande dagar,
Tänd dina färger i flammande skyn!
Unna till tröst åt Minnet, som klagar,
Hoppets glada, förtrollande syn!

Vårens rosor bandet smycka,
Väfdt i guld och himmelsblått.
Intet agg skall mer förrycka
Nordens starkhet, nordens lycka;
Men allt ädelt, stort och godt
Skall sin väg från kungens slott
Ned till dalens hyddor leta,
Och i dem det snart skall heta,
Att vår unge krönta drott
Har sitt svenska folk förstått.
Derför våra öden trygga
Nu vi lemne i hans hand:
Endast "lag skall landet bygga",
Himlens nåd skall öfverskygga
Tappra, fria Göters strand.

Ära och tro
Mellan klipporna bo
I det haf-ombrusade norden.

Mandom och kraft
Har det än som det haft
Att försvara fädernejorden.

Kärlek och Hopp
Blicka trofasta opp
Mot en tid, som allt split skall försona.
Ur hvart bröst går en bön:
"Stråle fläckfri och skön
Från din hjessa Vasarnas krona!"

Så gack att taga mot dess börda,
Att smyckas af dess gyllne rund! —
Må folkets böner blifva hörda,
De varma, hjertliga, de rörda!
Dess framtid bor i denna stund.

II.

Hell nu den femtonde Carl! Må hans rike
Växa och blomstra i frihet och ro!
Stormarne tystne och skuggorna vike! —
Må han, de store Carlarnas like,
Lysande minnen åt häfden förtro!

Så är då kring din panna fästad nu
Den gyllne ringen. Må han lycka tyda!

Må han i långa, sälla år dig pryda;
Men folkets främsta prydnad vare — du!
Uti ditt manligt fria sinne,
Din öppna, ridderliga själ,
Det spegla vill sin forntids minne,
Det läsa må sin framtids väl.
Der trifvas endast stora tankar
På Sveas höga kungastol. —
Stå fast som stjernan vid vår pol!
I stormen vare du vårt ankar,
I friden vare du vår sol!

Lys och värm! Vinn kärlek, vinn ära!
Begge de höfvas nordmannakung.
Kronan är skön att med lager bära,
Spiran med rosor ej kännes tung.

Utan äran o hur tom är prakten!
Utan kärlek o hur ringa makten!
Utan båda — hvad är ryktets pris?
Hell dig, drott, som får dem begge röna;
Samfält skola de ditt lif försköna.
Du är född att vara god. Dig kröna
Lät du nyss att vara stark och vis.

Lita på oss! — I glädjen som smärtan
Tro ditt folk, som vi dig, om godt!
Nyckel och svärd har i dag du fått:

Nyckeln har du till våra hjertan,
Svärdet må pröfvas mot fienden blott.

Länge slidan må dess stål omsluta! —
Gyllne äpplet bär du i din hand;
O så låt oss fridens frukter njuta:
Ymnigt re'n de mellan bladen skjuta,
Mogna mer och mer, i solens brand,
På vår nattligt sommarljusa strand.
Men om våldet hotar oss, de fria,
Raskt till svärd vi bryta af vår lia
Och, med segern i sitt spår,
Följer folket dit dess konung går.

Framåt må vår lösen vara,
Framåt, såsom fädrens härskri ljöd, —
Frågar du, om vi dig följe, svara
Tusen sinom tusen röster klara:
"*Ja!* vi följe dig i lust och nöd,
Följe dig i eld och storm och fara,
Följe — uti lif och död."

Med mod att älska och försaka,
Hvem följer trognast dock, om ej din ädla maka?
Med djup af sanning i sitt enkla sinn
Hon lemnat allt — att vara din.
Oraniens dotter är för hög att bära
Sin purpur endast som ett lånadt sken;
Men drottningkronan vinner sjelf i ära,

Der milda dygders sitter allare'n.
O må nu båda henne smycka,
Och tiden fläta rosor in!
När hon ser din och Sverges lycka,
Då har hon äfven funnit sin.

Herrliga majdag, du blida, du rika,
Härold för framtid, som vinkar oss huld!
Vittna en dag må skördarnas guld,
Att dina grönskande löften ej svika.
Kronan du satt på vår blomstrande jarl,
Må för dess tyngd ej den krönte digna!
Himmel! Vårt land och vår konung välsigna!
Lefve, o lefve den femtonde Carl!

SVAR
på Herr Börjessons inträdes-tal i Svenska Akademien öfver C. G. von Brinkman.

1861.

För länge — längre än vår väntan hoppats —
Stod platsen tom, som här en gång var *hans;*
Ty vår på vår har kommit och har knoppats,
Men åt hans urna ingen bar en krans.
En visste vi, som kunnat skönt den binda,
Han såg det icke mer, hans blick var skymd;
Hans klara ögon hade läst sig blinda
På runorna i chiffrens dunkla rymd.
Så gick det, år från år, till denna stunden;
Men *nu* är urnan prydd, är kransen bunden.
Du minnets skuld i dag har friat in,
Och Brinkmans stol från denna stund är din.

Hans skugga fram du manat, nej, hans bild
Du har oss skänkt så lefvande som fordom
Han bland oss gick, en yngling än fast grånad,
Med hjertat fullt af värma, nej af eld,
En svärmare invid det Skönas fot
Och dock en tänkare med Stoas skärpa.
Man skulle trott, hans lefnads-julle var
En speljakt blott med brokig flagg för vinden,
Och dock — hvad tyngd af lärdom låg som ballast
Uppå dess botten, hvilken skatt af visdom
Flöt der ej fram utöfver blåa djup

Och skar dem lätt igenom med en köl,
Hvars styre aldrig sveks af himlens stjernor.
Hans väsen var en egendomlig väfnad
Af kraft och vekhet, slagna der ihop,
Och mången motsats der till enhet smälte.
Hvem mins ej hur der spratt ett sydligt lif
Ur drifvan fram af nordens höga allvar,
Och hur han glödde under hvita hår,
En tärd volkan, ett Hekla midt i isen.
Som verldsman kunde han i timmar fladdra
Och lefde se'n i år anakoret.
Hur bar ej fågel-lätt han lifvets bördor
Och dref med sina plågor attiskt skämt! —
Vid nattens lampa spetsades hans penna
Och flög som brefpil ut i vida verlden
Till kejsarborgar och till kungaslott,
De lärdas boksal och de skönas kamrar,
Och så hans långa vakor helgades
Åt snillets glada spel och vänners glädje.
Och hvilka vänner! Räknar du i söder,
Du möter Schiller, Herder och Jacobi,
Du träffar Rahel, Humboldt, madame Stael,
Och Platos store tolk och Weimars ära; —
Vid Seine och Themsen bo de som vid Spree,
Och *Selmars* namn är älskadt af dem alla.
Men ser du opp till nordens gröna öar,
Se, Bernstorff räcker honom glad sin hand,
Och Thorild täflar der med Leopold
Att börda åter för den *svenska* lyran
En gäst så sällsam ifrån "Snillets verld",
Som, statsman, skald, är tänkare tillika.

Och när de äldre ifrån Gustafs dar
De krönta hjessor ned till hvila lade,
Hur denna vänskap sedan gick i arf,
Till allt hvad skönt och snillrikt norden hade
I zenith af Carl Johans tidehvarf!
Hur njöt han icke den med fulla sinnen
Ännu i skymningen af lifvets qväll,
Då, gömd alltmer inom sin trånga cell,
Han satt bland sina böcker, sina minnen,
Och satt, fast plågad, ofta gudasäll.
Ja, dessa böcker! *deras* sällskap var
Det käraste ändock han ägde qvar.
I deras katakomber som begrafven
Han satt tillsist en mumie sjelf; men de
Nu sprida åt hans namn välsignelse,
Med *dem* han talar än till oss ur grafven.

Till detta samfund, honom fordom kärt,
Jag helsar dig, kung Eriks skald, välkommen.
Du kommer ej för tidigt. Redan länge
Du rullat har för svenska scenen opp
En rad af taflor, fosterländska alla,
Och kallat fram ur det förflutnas natt,
Ur glömskans mörker, tider och gestalter
Att stå till doms för efterverldens blickar.
Så har din dikt ur häfdens gömmor tagit
Sitt ämne, men ditt snille gaf deråt
Gruppering, färg och lif och ord och handling.
Men den, som så med gifmild hand har offrat
Åt nordens höga sångmö med koturnen,
Han hör, med offrets *syfte* re'n, oss till.

Har icke skaparn af vårt vittra gille
Ock skapat svenska scenen? Skänk oss du
Än mången skapelse utaf ditt snille!
Fast "solen sjunker", — det är tid ännu.

STUDENT-SÅNG

vid invigning af den fana, som Danmarks qvinnor förärat åt Upsala Student-Corps.
1862.

Ännu oss leka i minnet och hågen,
Bröder! de vårliga ynglingatågen
Hän till den tjusande Gefions ö:
Svallande hjertan på svallande vågen,
Fradgande glädje och fradgande sjö.

Fast ej i ledung till härnad vi drogo,
Fast vi ej fiende mötte och slogo,
Rikt var det byte, vi förde om bord:
Skatter af gyldene minnen vi togo,
Perlor af renaste troskap i nord.

Svajande fana! Dig förde vi äfven
Hem som trofé uti gungande stäfven.
Var oss nu helsad med jublande chör!
Odin der sitter i glänsande väfven
Sömmad af Danmarks vänaste mör.

Stridernas tecken af skönhetens händer
Räcktes oss nyss från beslägtade stränder,
Gafs oss till pant uppå systerlig tro.
Flyge den tack, hvarje hjerta här sänder,
Gladt till de sund, der de älskliga bo.

Tagen vår tack och vårt löfte tillika,
Aldrig för nesliga makter att vika,
Aldrig för hotande våldet att fly!
Svenskt var än aldrig sin fana att svika,
Blir det ej heller i dagar, som gry.

Trefaldt välkommen, du sköldunga-gåfva!
Samla oss du till den strid, som vi lofva
Årligt att kämpa för sanningens rätt!
Odin oss hör, — hans korpar ej sofva,
Sträng ser han ned på sin ynglinga-ätt.

Minnenas, hoppets och trohetens fana!
Led oss till manliga bragdernas bana,
Vig oss till kämpar åt ljuset en hvar!
Lycka ske Svea och Nore och Dana,
Seger och lycka åt Odins standar!

HALFSEKEL-FESTEN.

På femtionde årsdagen af Sverges och Norges förening.
Ord till fest-musiken.
1864.

I.

Vårt lof, vårt pris, vår hyllning tag,
O du, som intet öga når!
För dig hvad äro tidens år?
Ack, tusen äro som en dag.
Hvad äro menskors verk och råd?
En lek för vindens nästa flägt;
Men se dock ner till oss i nåd,
Du, som till lif i nåd oss väckt!

Nyss kriget, likt ett blodrödt moln, kring jorden
Låg rufvande på mord och rån,
Med blixtars fall, med åskors dån,
Och nu, med ens — hvar kommer den ifrån
Den glädjens eld, som genomspritter norden,
    En offerlåga i hvart tjäll,
    En löpeld ifrån fjäll till fjäll?
O det är minnets klara, vackra dager,
Som glänser öfver brödrafolkens tro,
Som faller uppå hjeltekungens lager
Och öfver seklets hälft nu lyser ro.
Ty ingen storm har kommit än att vackla

Förbundets ek och fria männers ord,
Och derför Minnet tänder gladt sin fackla
Till dessa folks guldbröllops-fest i nord.

Glöm ej, o Svea, glöm ej, o Nore,
Snillet och hjertat, som knöto ert band!
Öfver er vågskål håller den Store
Ännu från skyn sin välsignande hand.
Än från sin Carlvagn han strålande blickar,
Än han ur molnen varningar skickar;
Döden ej släcker en kärlek som hans.
Stige hans verk, som hans ära, i glans!

II.

Hur skönt, när i hvarandras famn tillsist
Man har det bästa gränsförsvaret funnit,
Och du en trofast vapenbroder vunnit
I samma stund en fiende du mist!
Hur skönt, när folk för folk ej längre blöder,
Men ett det andra älskar, hjelper, stöder,
Och ingen misstro, ingen afund, stjäl
Ett enda guldkorn från det helas väl!
Så, ädle Norrman, stod du vid vår sida,
Och Svensken stod vid din, beredd som du:
Det är ej längre mot hvarann vi strida,
Det är i samma led vi strida nu.

Och följs så åt det trogna tvillingparet,
Hvad gör väl skilda färgen på standaret?
Vi täfla — det är sannt — men täfla blott
Om främsta steget i allt stort och godt.
Du skattar nu vår lycka som din egen,
Och vi, vi glädas, när den norska tegen
Bär dubbel skörd, och höra utan agg,
Att stolt på vågen svajar Norges flagg,
Och att i konsten, lärdomen och sången
Din jord, som vår, har skänkt åt verlden mången,
Hvars genius flugit vida, och hvars namn
Ej lätt skall sjunka uti glömskans famn.
Här solen förr går opp, men dröjer längre
Hos dig, — det är dock en och samma sol;
Men slutom oss intill hvarann allt trängre,
Att ingen tränger oss ifrån vår pol!
Än stiger röken lugnt från egna härden,
Men rost ej gnaga må de ärfda svärden,
Och bäst att, österut som vestanfjälls,
En dubbel utpost hvarje morgon ställs.
Vi vända ej från Östersjön vårt öga,
Du håller vakt vid oceanen blå,
Men öfver bergen mellan oss, de höga,
Skall vän till vän, och ingen annan, gå.
Så, dubbelarmad, skall en högrest hjelte
På toppen af Europa väpnad stå,
Med fjällets hjelm, med hafven till sitt bälte,
Och skölden med de gyllne kronor på.

Ett handslag, o broder, på fädernas sed
Till tack — och till ed,
Att hvad oss en framtid än bär i sitt sköte
Det gå utan skräck, utan svek, vi till möte.
Ett rotfast förbund
I sekel från sekel skall grönska med ära
Från berg intill sund,
Och frukter allt rikare, mognare, bära;
Det svära vi dyrt denna heliga stund.

O hvar höjer sig den stranden,
O hvar ligga väl de landen,
Der man så i lycklig ro
Kan, som vi, besegla banden
Af en femtiårig tro?

Ej att splittra, ej att stycka,
Ej att grannens land förtrycka,
Är det mål, som nordbon vill.
Blott föreningen ger lycka,
Den oss älskar hör oss till.

Hur än tiden framåt jagar
Norrskens-nätter, solskens-dagar,
Skola vi, med lika tro,
Om ej under samma lagar,
Under samma stjernor bo.

Från höjder, ur dalar, från skogar och strand,
Från söder till norr, som från vester till öster,
Nu skalla i jubel mång tusende röster:
"Lefve, o lefve, vårt brödraband!
Lefve vårt land!"

TILL PROFESSORERNA ELIAS FRIIS OCH CARL JOHAN SCHLYTER.

Välkomst-helsning i Upsala. Maj 1835.

Välkomne hit! Är striden ej densamma
Vid Odins kullar som vid Lundagård?
Är ej dess lösen: ljus? Är snillets flamma
Ej här, som der, i trogen tempelvård?
Så knyte då ett handslag brödrabanden
Emellan ljusets kämpar eller skygd
Vid sundets vågor som på Mälarstranden,
Vid gudars högar som i Saxos bygd.

Se, maj slår löfven ut vid ljumma fläkten.
Du ene, tyd oss blomsterspråket skönt!
Och lär, du andre, lär åt nya slägten
Hvad sjelf du djupt ur fädrens vishet rönt!
Natur och folk! Hos er vi alla dagar
Få lära känna dem i ny gestalt.
Ack! skön är norden. Vi ha gamla lagar
Och nya blommor få vi öfverallt.

TILL ERKEBISKOP REUTERDAHL.

1865.

När kraft och vilja sammangro
Med redligt nit och kristlig tro,
Då växer der i spåren
En skörd, som endast Gud kan ge;
Då faller rik välsignelse
På fyllda sjutti åren.

Fast helst en fridens patriark,
På stormig sjö du håller stark
Mot vinden opp ditt styre.
Du vet, hvem stormen näpsa kan:
Så styr oss, led oss, för oss an,
Du för oss alla dyre!

Från arma hyddans låga knut
När först du gick i verlden ut
Att väg i öcknen leta,
Från hemmets tröskel tog du med
Två ord. Det ena hette: *bed!*
Det andra var: *arbeta!*

Och mycket ha af dig vi lärt,
Men främst, att ha vårt *arbet* kärt
Och kärare än lönen,
Och om man vill, att det skall gå,

Och skall gå väl och skall bestå,
Att börja det med *bönen.*

Vår föresyn, vår vän, vår far,
Bär ännu länge din tiar
Med ålderdomens gloria!
Lys häfderna med minnets bloss,
Och lef för kyrkan, lef för oss,
Och lef för din historia!

TILL FRIHERRE BERNHARD von BESKOW.

1865.

"Det är villa blott att du så tycker",
När din fot af åren kännes tung.
Att du grånar, hör till tidens nycker.
Skalden evigt är och blifver ung.

Växa diktens rosor dig i spåren,
Mogna tankens frukter i din själ,
Snillet ej att skaffa har med åren,
Tiden skalet, men ej kärnan, stjäl.

Kraftig sena fordrar strängaleken;
Din har ännu stål för forskarns id.
Musagetes fordom var hos Greken
Ej Apollo blott, men ock Alcid.

Lyran gaf dig *en*, den andre räckte
Dig sin klubba; du har båda qvar,
Ty som arf från ett förgånget slägte
Kraft och Skönhet tog du i förvar.

Lef, från prosans barbari att frälsa
Allt hvad *Sverges anor* hörer till;
Stå för oss som typ af *själens helsa*
Ännu mången nittonde april!

TILL FRIHERRE BERNHARD von BESKOW.

Vid öfverlemnandet af en öfver honom slagen medalj.
1866.

När sommarn står högt öfver norden
Och vågorna glittra på fjorden,
Hur full är ej luften af sång
Och dagen hur herrlig, hur lång!
Men skönast och svalast är stunden,
När solen mot vestliga sunden
Sig närmar att dröjande, huld,
Der sjunka i purpur och guld.

Ditt lif har en sommardag varit;
Dess rosiga morgon har farit,
Dess middag var strålande klar,
Dess leende afton — är qvar.
Han kommer med tjusande dagrar,
Med svalka af ek och af lagrar.
Med diktens odödliga vår
Han kommer till silfrade hår.

Se'n först du, med lyran i handen,
Här sjöng för den lyssnande stranden,
Ett sekel till hälften har flytt,
Men *du* är ej ännu förbytt.
Ditt snille har ännu sin flamma,
Ditt hjerta är ännu detsamma.

I skönhetens tempel från gäst
Du blifvit dess öfverste prest.

Som sådan de heliga glöden
Du vårdat med trohet i döden
Och offrat hvad rikast du haft,
Din kärlek, din vilja, din kraft.
Hvad skönt sig i häfderna målar
Sig bröt för ditt öga i strålar,
Men krans du af strålarna band
Åt allt, som har frejdat vårt land.

Dess språk och dess minnen, dess ära,
Dess hjeltar, dess skalder — hur kära
De voro, de äro dig än!
Allt stort har du helsat som vän.
Och toner och färger sig vände
Till dig som en skyddande frände;
För konsten, som saknade stöd,
Du ägde båd' hjerta och bröd.

Men sången skall ej dig förråda.
Hel kommande åldrar må skåda
Den bild, hvars harmoniska drag
Stå lefvande för oss i dag.
Sent sjunke din sol nedom fjällen;
Men växer med skuggorna qvällen,
I tonernas blå ocean
O slocka, du glänsande svan!

VID ETT GULDBRÖLLOP
den 6 Juni 1862.

Gustafs-dagen står i blomma, Gustafs-namnet är oss kärt,
Svenska kungar ha det burit och åt häfdens blad det lärt.
Du, som vördad bland oss sitter, åttiårig, men dock ung,
Gustaf med det svenska hjertat, du är nu oss dagens kung.

Vid din sida ser jag bruden, som, med kinden purpurröd,
Fordom svor att troget älska, älska dig i lust och nöd.
Och att hon den eden hållit, det är hennes gyllne pris:
Derför heter dagens drottning, såsom Sverges nu, Louise.

Vördnadsvärda par, som delat tidens skiften, lyckans kast!
Ännu håller gyllne låset lika säkert, lika fast;
Än af barn och barnbarn kedjan, fast hon mistat mången länk,
Slingrar sig kring er, J gamle, tackar er för lifvets skänk.

Krans af ek åt medborgsmannen, öppen, redbar,
fosterländsk,
Med sin kraft af stål i senan, med sin själ i botten
svensk!
Krans och krona utaf myrten åt hans guldbrud, att
på nytt
Deras hedersdag må smyckas nu se'n halfva seklet
flytt.

Se, på nytt har Gustafs-dagen klädt sig, såsom fordom, grön,
Och den sol, som lyst er morgon, lyser än er afton skön.
Så kan kärleken i norden blomma midt i ålderns is;
Lefve troheten på jorden, lefve Gustaf och Louise!

NATALIAS NYÅRS-TANKAR.

Himlens makter åter till sig rycka
Allt, som var åt jorden blott ett lån.
Borta är min lefnads bästa lycka,
Borta är min make, är min son!

Ensam sitter jag i qvälln, den sista
Af det år, som allt ifrån mig tog,
Och, när ögat vill i tårar brista,
Samlar Minnet åter det som dog.

Han, hvars riddarsköld var tro och ära,
Han, mitt väsens ankar och mitt stöd,
Han, som alltid förr var mig så nära,
Han är borta redan, — han är död!

Och den unge, som mig lofvat vara
Nya dagars sol och tröst och stöd,
O jag ser ej mer hans ögon klara,
Jag har sett dem släckas, — han är död!

Ingen af dem, ingen kommer åter
Till de två, som sörja med sin mor:
Jag en make och en son begråter,
De ha ingen far och ingen bror.

Ej mitt hjerta, ej min harpa, klagar;
Jag vill trycka sorgen till mitt bröst.

Aftonrodnan af min sällhets dagar
Dröjer ännu till min nyårströst.

Men det ädla, men det himlaburna
Är ej gjordt att bäddas ner i mull:
Sonlös står jag vid min makes urna,
Men af stjernor ser jag himlen full.

Och bland dem jag söker, tills jag finner
En, som gömmer hvad jag mistat här,
Och som moln min egen sorg försvinner
För den klarhet, som är hemma der.

Så, hvad här jag ned i grafven lade,
Till mitt hjerta åter sluter sig.
Jorden det af himlen lånat hade,
Himlen nu har lånat det af mig.

HYDDAN VID HAFVET.

Vid hafvets kust der står en boning,
Den skimrar hvit längstner på ön,
Och stormen ger den ingen skoning,
När vild han ryter öfver sjön.

Det är så ljust, så gladt derinne,
Der är ett lif i himmelsblått,
Och qvinlig ljufhet, manligt sinne,
De trifvas i den hyddan godt.

Och ser man upp till fönstret, blickar
Ett englahufvud ofta fram,
Och barnslig oskuld vänligt nickar
På en gång glad och sedesam.

J vågor, speglen denna hydda,
Slån ej så brusande mot ön!
Du Gud, som näpser stormen, skydda
Det skönas hem längstner vid sjön!

TILL EN MARSTRANDS-FLICKA.

Du ser det vida hafvet alla dagar,
En nyckfull granne, men du har den kär:
Den ena vågen der den andra jagar,
Och frid och oro vexla ständigt der.

Säg, har du tänkt, när vid dess strand du sitter,
Att det är lifvet du framför dig ser?
Dess yta skiftar och dess våg är bitter,
Och rymden mörknar bäst som solen ler.

Det är ej lätt att alltid der ha känning
Af land, och svårast af det rätta just:
Man drifs af vinden emot skär och bränning,
Man förs af strömmen till en orätt kust.

Mot vind och våg att sätta sig på tvären
Har ock sin våda; — hög sig bryter sjön. —
Ack! djupets faror, Paternoster-skären,
Hur nära ligga de ej barndoms-ön!

Men tag din åra, låt den lätta slupen
Gå fram, med solen till sin fasta fyr:
Se glad mot himlen och se lugn mot djupen!
Du kan blott ro, men det är *Gud*, som styr.

SILVIO TILL LAURA.

Är det ett brott, att jag dig har så kär,
Att djupt din bild sig präglat i mitt minne?
O nej! Att älska det, som älskvärdt är,
Den lagen skref en Gud uti mitt sinne.

När solen mot mig ler, då värmes jag,
Och när jag ser ditt väsens öppna, rena,
Så soligt hulda, leende behag,
Då skulle kall jag vara, jag allena?

Och ser jag rosen glöda på din kind,
Ser ur din blick jag idel godhet lysa, —
Jag har ej ögon fått att vara blind,
Jag har ej hjerta fått att evigt frysa.

Vi äro evigt skilda åt, vi två,
Två lågor, som på hvar sitt altar brinna;
Men låt mig evigt älska dig ändå,
Dig lika älskvärd låt mig evigt finna.

FANTASINS ANING.

Jag fann ej rosor värda dig att smycka,
Du ägde sjelf hvad långt dem öfvergick;
Men ur din lefnads krans jag ville rycka
Hvart törne bort, att så din framtids lycka
Må bli så skär, så ren som himlen i din blick.

Så ville jag ditt sköna lif mig tänka
Som qvällens frid vid hafvets ljumma strand,
När purpurskyar sig i vester sänka
Och månen börjar mellan löfven blänka
Och böljans sakta suck sig bryter emot land.

Hvar storm sig lagt, men se, från himlabågen,
När allt nu somnat in från dagens kif,
De tysta stjernor spegla sig i vågen; —
Oss blir så ljuft, så underbart i hågen,
Och det var så, just så, jag tänkte mig ditt lif.

SAKNADEN.

Saknad vill du mig till ämne gifva
Och jag tar emot hvad du mig ger:
Det är svårt att saknaden beskrifva,
Att den känna är det ännu mer.

Glädjens dotter är hon, fast det föga
Kan af hennes sorgsna anlet tros:
Frusna tårar har hon i sitt öga,
Hon i handen har en vissnad ros.

Lifvets dryck har blifvit henne bitter,
Djupt hon känner: "jag har *varit* säll",
Och, försjunken så i tankar, sitter
Hon vid hafvet mången enslig qväll;

Ser åt rymden, den oändligt vida,
Räknar vågorna, som komma, gå;
Ser hur vildt de emot stormen strida,
Hör hur doft de emot stranden slå.

Och hon tänker: "Som en våg var fröjden,
Så han kom, och *så* han ock försvann".
Hvad hon känner vet blott Gud i höjden,
Hennes tårar räknar endast han.

Men till hvarje ömt och känsligt hjerta
Ljuft hon talar med en engels röst:

Hon försonar oss med minnets smärta,
Hon belönar oss med minnets tröst.

Trolöst vexla eljest våra öden,
Snart ett fordom blir vårt korta nu;
Saknaden blott trogen är i döden.
Jag har känt den, — känn den aldrig du!

INSKRIFT PÅ EN TORNKLOCKA.

Med väldig stämma, dånande i fjerran,
Till menskors barn jag ropar, år från år:
"O kommen hit att söka Herran, Herran,
Hvars tempel ännu midt ibland er står.
O kommen hit, J gamla och J unga,
Att väckas, ledas, styrkas af hans ord!
Då blifva tidens bördor mindre tunga,
Och frid skall öfver edert stoft jag sjunga,
När här tillsist det sänks i helgad jord."

TILL LÄSAREN
af mina religiösa sånger.

Se här min harpa och se här min psaltar,
Ur dem jag toner lockat mången gång;
Ty hvarje hjerta har sitt eget altar,
Sin egen himmel och sin egen sång.

TYROLER-MELODIER.

1. *Näktergalen.*

På afstånd hör jag näktergaln:
Tyst! tyst! han slår i Zillerdaln.
Jag locka vill, han sjunger om,
Och månljus natten är: kom! kom!

Vi båda sjunga om hvarann;
Om dagen jag, om natten han.
Nu är din tur; upp månen gått,
Slå an en ton, en enda blott!

Tyrolarn utan sång ej trifs,
Och skönare än din ej gifs.
Sjung, näktergal, till ljusan dag:
Begynn blott du, så slutar jag.

2. *Lyckan.*

På våra berg der ligger evig snö,
Och evig grönska i vår dal;
Och ner i daln en vänlig sjö
Står blå som himlens blåa sal.

Så skiftar grönt och hvitt och himmelsblått
I glans af solens purpurfärg:
Och ingenstäds det är så godt
Att lefva som bland våra berg.

I verlden ut vi vandra mången gång,
Att hemta lyckan till vår dal:
Vi fylla verlden med vår sång,
Och sången fyller oss med qval.

Ur hvarje ton en suck af längtan går,
Och utan lyckan när till slut
Vi komma hem, — i dörrn hon står:
Hon var i dalen långt förut.

DEN HEMFARNA.*

Glad i minnet, glad i hågen,
Far hon öfver frusna vågen,
Ilar skog och strand förbi.
Spannet frustar, isen speglar
Månen, som på fästet seglar
Ur ett moln med stjernor i.

Och i tankar blida, stora,
Börjar hon sig sjelf förlora,
Då med ens — ett plötsligt brak!
Kolsvart mörker henne höljer,
Famndjupt vatten redan sköljer
Hennes fönster, väggar, tak.

Hon, som nyss, så varm i hågen,
Trodde på den falska vågen,
Drömde sällhet utan namn, —
Andas nu en suck, den sista,
Känner sina ögon brista,
Sjunker i en iskall famn.

Arme make! du, hvars öra
Lyssnar, längtar snart få höra
Att hon lyckligt framme är.
Ja, hon är det; hon är hunnen

* Till Professor Carl Gustaf Malmström, vid hans makas död 1864.

Hemmets portar, men försvunnen
Är din sol i hemmet här.

Kan ett sådant slag du bära?
Bär det som en man af ära,
Bär det som en man af tro!
Vilja dina senor svigta,
Kom att för en vän då bikta
Saknaden i ödsligt bo.

Fåfängt, fåfängt i din hydda
Söker du den kära, flydda,
Högre dina blickar vänd!
Känn igen den fordna rösten:
"Sök i dina häfder trösten,
Soln är släckt, men lampan tänd."

Maka, vänner, fröjder, lycka
Tidens böljor med sig rycka.
Fins då intet, som ej dör?
Forska, sök, och aldrig stanna!
Sviker dig allt ljuft, det sanna
Duger ock att lefva för.

ANNA WILHELMINA EMILIA LYRBERG,
född *Björling.*
1862.

Med brudens myrten kring din ljusa panna
Jag såg dig sist i sommarqvällens sken.
En enda maj har vissnat se'n, o Anna,
Och det är dödens krans du bär alltre'n.

Var det så fort förbi med all den lycka,
Hvarom du löfte fick och löften gaf?
Var det så kort dig kronan skulle smycka
Att sedan flyttas på din unga graf?

Hon vattnas der af många heta floder;
O se din far, som nu ej räkna kan
De suckar utan tal, och se din moder,
Och se ditt barn och, Anna, — se din man!

O efter dem hur har jag rätt att nämna
Oss andra, som med sorg ditt stjernfall sport?
Hur kunde du ha hjerta att oss lemna,
Du, som åt ingen förr en sorg har gjort?

Ditt väsen var så fullt af frid och strålar,
Det låg i dagen som en källa klar,
Och snön, som faller på din graf, nu målar
Den hvita skärhet, som dess prägel var.

O lär oss, Anna, sörja med ditt sinne,
Och lär oss hoppas med din fromma tro,
Och utan klagan tröstas af ditt minne
Och utan afund tänka på din ro.

CLARA von KRÆMER,
född *Tamm.*
Död i Neapel 1863.

I templet såg jag dig i myrtenskrud
Nyss åt din vän här räcka trogna handen;
Jag såg en rodnande, en lycklig brud,
Som med sin brudgum for till fjerran landen.

Och lyktat har du re'n din romarfärd,
Från Etnas snö du vänder om mot polen.
Blott fängslar dig Neapels underverld
Vid blåa golfen och vid gyllne solen.

Ett paradis, men med scirocco-vind,
Med hemligt gift på botten af sin nektar!
En sol, som purprar högröd rosens kind,
Men gör, att fort hon tynar och försmäktar.

Och när du kände febern af dess glöd,
Då flög en suck till svala fosterjorden
Och, vaknande, ett inre eko ljöd:
"O jag vill lefva, jag vill dö i norden."

Det blef ej så. Dig skänktes ej den tröst
Att än en gång få återse de dina:
Du skulle aldrig mer se nordens höst
Och aldrig höra hur dess stormar hvina.

Nej, medan allt i Edens fägring log,
Och förr'n din lyckas fullhet gått i nedan,
Från lifvets högsta salighet du tog
Ett steg, blott ett, och var i himlen redan.

Du nordens väna dotter! Bild, så ljuf!
Du blida väsen, rena, himlaburna!
Du hvilar nu vid foten af Vesuv
Och Medelhafvet gråter vid din urna.

Af häpnad slagen ses på stranden qvar,
Ack, ensam midt i yran af dess hvimmel,
En bruten hälft, en kärlek utan svar,
En tröstlös make, fallen från sin himmel.

Och högt i nordanskog, der minnet bor,
Hur månget öga, som dig der begråter!
Der står, med famnen sträckt, en sorgklädd mor
Och väntar, men — du kommer icke åter.

Du for till söderns sol, — så tänkte vi —
Men längre, längre har du från oss farit;
Ty det går lätt hos Gud en engel bli,
När man på jorden re'n en engel varit.

TILL MIN HUSTRU.

1. *I en almanak.*

När allt dör hän, är ändå lifvet qvar;
Det blir i morgon, som i går det var,
Dess former vexla, men dess väsen varar.
Ett lif i verksamhet och hopp och tro,
Ett lif i kärlek och i himmelsk ro,
Ett sådant lif blott döden mer förklarar.

Det eviga det kommer, men det går
Ej bort som tidens korta dar och år,
Det är, det blir, det vecklas ut alltmera. —
Så mellan oss fins aldrig ett förbi,
Men som det varit har, så skall det bli
I detta nyår och, vill Gud, i flera.

---

2. *Med en predikosamling.*

Två sanningar jag funnit. Dem har mig lifvet lärt,
Dem vill jag qvar för evigheten fästa:
Att du dock är mig kärast af allt, som var mig kärt,
Och att Guds ord är af allt godt det bästa.

MINA FÅNGAR.

Jag stänger mina fångar in
I djupet af mitt tysta sinn.
De se af solen ingen skymt
Och än har ej en enda rymt.
Jag räknar öfver dem hvar qväll
Och ser dem alla i sin cell.

Att inom lås och bom jag har
Dem så i tryggt och godt förvar,
Ej någon anar, ingen vet
Mitt väsens djupa hemlighet.
Den biktas ej för någon vän
Och ingen suck skall röja den.

Hvi det på djupet gnager så,
Det är min ensak att förstå,
Ty fångarna då skära sig
En hemlig mina genom mig.
De gräfva tyst, men tag på tag,
De gräfva fort, båd' natt och dag.

Och när en gång de gräfvit slut,
Då ha de ätit hjertat ut,
Och mina sorger, stängda förr,
Då brutit opp sin fängseldörr;
Men nyckeln till dem alla har
Än hjertat i sin aska qvar.

FARVÄL.

Så springen af, J strängar på min lyra,
Och klingen aldrig mer!
Hvar fins i detta brus af dagens yra
Ett öra än för er?

Brist sönder, lyra! Verlden föga mister;
Han föga om dig vet.
Att det ett hjerta är, som äfven brister,
Hvem rör väl det?

TILL EMMA
(efter min hustrus död).

Hon mig bad ett ord till tröst dig skrifva;
O jag dåre, hvarför dröjde jag?
Hvad har nu jag väl för tröst att gifva,
Jag, som sjelf står utan all i dag!

Som för dig, så har för mig ock lifvet
Mistat sol och färg. Jag ser blott natt,
Och mitt hjerta, ensamt, öfvergifvet,
Har i mullen, har i skyn, sin skatt.

Ingendera ger sitt byte åter,
Rika bytet, som de nyss ha delt,
Och hvem är väl, som det klufna låter
Än en gång bli mitt, och bli det helt?

Kan ej hopp vår saknad öfverrösta,
O så låt oss sakna utan mått,
Ej försöka att hvarannan trösta,
Minnas, sörja och välsigna blott.

BLAD PÅ DISAS GRAF.

1. *Paret.*

Der kuttrade två dufvor, de hade satt sitt bo,
Och länge der de lefde i kärlighet och ro,
De kunde ej ifrån hvarandra skiljas.

Så sälla der de voro, de kunde mer ej bli,
De sågo somrar flyga som ögonblick förbi,
Och aldrig skulle från hvarann de skiljas.

Så kom den mörke jägarn. Han sköt ej begge två,
Han sköt nu blott den ena, den andre fick se på.
Så måste dock de från hvarandra skiljas.

Men han, som blef der öfrig, nu väntar stunden blott,
Att jägaren skall komma ånyo med ett skott
Och låta honom ock från lifvet skiljas.

---

2. *Mitt landtställe.*

Jag har en egen landtlig villa,
Blott några alnar i qvadrat.
Der bor man godt, man har det stilla,
Man vet ej der af kif och hat.

Väl är den trång, och liten är den,
Men jag har dock i den lagt ner
Allt hvad mig dyrast var i verlden,
Min bästa skatt. Jag har ej mer.

En alm och några unga lindar
De äro der min enda skog.
Der har jag sus af himlens vindar,
Der har jag alltid skugga nog.
På alla sidor mellan träden
Jag har en häck af hvit syren,
Och trasten sjunger sina qväden
Hvar sommarqväll från almens gren.

Här går jag tyst och krattar mullen,
Här ansar jag min blomstersäng;
Men — frågar du — den gröna kullen?
Det är min åker och min äng.
O visste du, hvad under denna
Sig gömmer, hvad jag der lagt ner,
Du skulle hvad jag känner känna
Och ej ett ord mig fråga mer.

---

3. *Vintern.*

Jag kommer till din graf ej mer
För höga berg af snö,
Kan ej en krans der lägga ner,
Kan ej en blomma strö.

Ty sträng och svartsjuk om sin makt
Nu Vintern ensam rår.
Han ställer ut sin hvita vakt,
Att ingen nalkas får:

Jag känner honom godt, jag vet
Hans rätta namn också.
Han bär nu mask, men hvad gör det?
Han käns igen ändå.

O! han är **Döden** klädd i hvitt,
Han stulit all sin glans,
Och allt hvad förr jag kallat **mitt**
Det har nu blifvit **hans**.

---

4. *Kransarne.*

Hur tung genom drifvor går vägen,
Jag hinner dock målet till slut.
Min vän bor ej mer der hon bodde,
Hon har flyttat ifrån mig hitut.

Förr bodde hon tätt vid mitt hjerta,
Vår himmel af stjernor var full;
Nu djupt under kallaste drifva,
Nu djupt under svartaste mull.

Men jag frågar, hur var det väl möjligt,
Att ett hjerta, som **så** var mitt allt,

Att det varmaste hjerta, som brunnit,
Nu har blifvit på en gång så kallt.

Och jag frågar, hur är det väl möjligt,
Att ett öga, som, hvart jag än gick,
Som en sol mig följde så troget,
Nu ej ger mig en endaste blick.

Att den ljufva leende munnen
Ej ett ord har att säga mig mer: —
Så jag nalkas med tusende frågor
Till det rum, der hon bäddades ner.

Men då blifver min tunga som isad,
Kan blott hviska de orden: haf tack!
Så sakta, att lyssnande vinden
Blott förnimmer ett döende ack!

Tre grönskande kransar jag lägger
På hvita, bländande snön.
Och trohetens krans är den första,
Han sväller så yppig och grön.

Men kärlekens krans är den andra,
Och minnenas rosor i den
Jag flätat båd' hvita och röda;
På dem skall han kännas igen.

Den tredje grönskande kransen
Han gömmer en endaste knopp.
Det är sorgens endaste ankar,
Det är hjertats odödliga hopp.

---

5. *Förr och nu.*

Jag hade också jag en gång
Ett hem af sol och lif och sång,
Der ögonblicket var en fest
Och snillet kom som hvardagsgäst.
Men hon, som själen var deri,
Var sjelf den högsta poesi,
En varelse, af strålar gjord,
Hit vilsekommen till vår jord,
Ett väsende som solen blidt,
Ett hjerta som en snö så hvitt.
Blott hos de himmelska kan bo
En sådan ömhet, sådan tro,
En kärlek, som i elden går,
Allt bär, allt vågar, allt förmår,
Försonar, läker, svalkar, ser
Med milda stjernor på dig ner. —
När förr hon vid min sida stod
Med barnets vekhet, hjeltens mod,
Med skalkens löje, och med drag
Så genomgjutna af behag,
O ofta ovilkorligt då
Jag sökte vingarna också;
Blott dessa feltes för en bild
Så från allt jordiskt ämne skild.
Och — för det jordiska likväl
Hon omsorg bar med trägen själ,
Allt prydde hon med hand och sinn,
Allt väfde hon med blommor in.
Så väfdes in mitt hela lif;

Men sorgen skurit med sin knif
Den väfven sönder: nu jag har
Ej hem, ej engel, mera qvar.
När hon slog sina vingar ut
Och från mig flög, då tog allt slut.
Hon dog ej, hon, men det är jag,
Som dör en långsam död hvar dag.

---

6. *Hvar?*

Hvar, o hvar på de rullande verldarnas klot
Skall jag finna min flyktade vän?
Skall min famn aldrig mera dig taga emot?
Får mitt öga ej se dig igen?

Här på jorden min ande från morgon till qväll
Har dig sökt både fjerran och när,
Har dig sökt i din graf, har dig sökt i mitt tjäll,
Men du var ej, du var icke der.

Han har flugit kring himlen, har spanat den blå,
Den oändliga rymden. Ja, der
Simma öar af guld, men jag vet ej ändå
Uppå hvem af de tusen du är.

Ser jag solen, o straxt jag mig tänka dig vill
Som en värmande stråle i den;
Ser jag månen, jag spörjer: har du ej sett till
Min förlorade, saknade vän?

Så min frågande ande får aldrig ett svar,
Hur han letar kring verldarnas rund, —
Men ett sörjande rum i mitt hjerta jag har
Och der är du hvar timma och stund.

FÖRSPEL TILL EN VASA-DIKT.

1. *Gustaf i hemmet.*

Satt förnöjd invid sin brasa
Erik Vasa
I sitt landtligt lugna tjäll.
Fru Cecilia af Eka
Kom att smeka
Mannens kind i vinterqväll.

Slägt på mödernet med Sturen,
Han mot muren
Har sitt eget vapen ställt,
Skölden, i så många leder
Ärfd med heder:
Kärfve svart i gyllne fält.

I den stormuppfyllda tiden
Skygg för striden
Drog han sig från verldens larm.
Lugnet sökte han på landet
Och han fann det
Vid sin makas trogna barm.

Barn, som deras hjertan gläda,
Ännu späda
Hoppa kring i munter lek.

Gustaf som soldat bär mössa
Och till bössa
Har han fått en käpp af ek.

Rosenkindad, guldgulhårig,
Fyraårig,
Har på Räf han nu lagt an,
Hotar med sitt skott att döda
Hunden röda,
Som han rätt ej lida kan.

Hunden morrar, visar tänder,
Men sig vänder
Smygande åt spiselvrån.
Fadern barnet ses betrakta,
Hviskar sakta:
"Stridslust har alltre'n vår son.

"Mins, Cecilia, du ljufva!
Segerhufva
Gossen re'n i vaggan bar.
Vasaskölden snart med ära
Skall han bära,
Bättre än sin egen far.

"Gustaf, Gustaf, Räf ej reta,
Du skall veta,
Att han bits." Då hörs ett svar:
"Räf jag tål ej vid min sida.
Skall jag bida,
Tills han re'n mig bitit har?"

---

2. *Gustaf i Sten Stures hof.*

Det är uti Sten Sture den äldres hof som vi
Den unge Gustaf Vasa ånyo varsebli.
Fem år se'n sist han vuxit. Vig är han nu och stark,
Och ofta har han ströfvat på jagt i skog och mark.

Hans arm har redan senor, hans ben ha redan merg,
Mod strålar ur hans öga, från kinden helsans färg;
Ty vekligt ej man fostras uti det hofvet opp,
Men till ett manligt sinne och till en härdad kropp.

En dag det plötsligt hördes stort buller der och bång,
Der stektes och der frästes, der fejades med språng,
Till gästabud man redde med allsköns id och flit,
Och så med sina herrar kom danske kungen dit.

Och när han vinet druckit och plägat sig med mat,
Och svennerna ur salen bortburit bord och fat,
Då föll kung Johans öga på pilten, som der stod
Med pannan fri och öppen och blicken full af mod.

Hans öga blef som fängsladt vid denna framtidssyn,
Han såg en åska hota ur klara morgonskyn.
Med handen på hans lockar betänklig sade han:
"Om endast du får lefva, nog blifver du en man."

Derefter, värd till Sturen, han listigt bad om lof
Att pilten hem få taga till Danmarks kungahof;
Der skulle han bli öfvad i kamp och riddarlek,
Men Sture anar oråd och vädrar åter svek.

"För späd till sådan ära han vore: blott som lån
Jag honom haft; nu fadern vill ha igen sin son."
Så gjorde Sture ursäkt; kung Johan, synbart vred,
Snart bort med sina herrar från svenska hofvet red.

Men många år derefter, då Gustaf re'n var stor,
Och om hans unga bragder den danske kung erfor,
Han skall till sina hofmän ha mer än en gång sagt:
"Vargungen slapp ur nätet, som jag för honom lagt."

---

3. *Gustaf i Upsala.*

Sälla dagar, korta dagar,
Gustaf, af din ungdomstid,
Då du gick på Fyris stränder
Sorglös än och full af frid,
Sög ifrån de visas läppar
Sanning, ljus och kunskap blott,
Hörde för att lära, lärde
För att tänka stort och godt.

Ädlingar och bondesöner
Alla äro lika här.
Ingen blyges för sitt armod,
Ingen yfs, att rik han är.
Alla blott om kunskap täfla,
Kämpa blott om snillets pris.
Ej det lyckan är man söker,
Men att utan den bli vis.

Och ett gladt kamratskaps rosor
Flätas kring de ungas lif.
Verlden brusar än på afstånd
Med sin storm och med sitt kif.
Man är trygg och man är lycklig
Med en bok och med en vän.
O J solbeglänsta dagar,
Aldrig kommen J igen.

Gick bland landets unga söner
Gustaf Eriksson nu der,
Och hans korta röda jacka
Var dem alla känd och kär.
Men när träden börja löfvas
Och när trasten börjar slå,
Ofta ut åt närmsta bygden
Ställer sina steg han då.

Och i Björklinge och Wänge
Är han ofta sedd som gäst,
Språkar der med barn och bönder,
Sofver hos den gamle prest.
Med naturens barn, de enkla,
Trifs hans friska sinne väl.
Öppna slättens fria vindar
Fläkta svalka åt hans själ.

Gustaf! Snart den dag skall randas,
Då du hit med saknad ser
Till de vänners trogna handslag,
Som du aldrig finner mer.
Dock — en framtid skall dig vittna,

Att i profvets stund ej bröts
Månget band, som här på stranden
I din glada ungdom knöts.

---

4. *Blodbadet.*

På Stockholms stortorg hvilken gräslig syn!
Den kröunta bödeln går sitt stål att hvässa,
Och bilan faller på de ädlas hjessa
Och deras blod far frusande mot skyn.
Hvem träder nu der fram? O Erik Vasa!
Ditt gråa hufvud böjer äfven du.
En blixt! det faller. O hvad blygd, hvad fasa!
Du bleknar, Svea. Rodna hellre nu!

Så långt är det då kommet, att du står
En stum trälinna, lydig vid din kedja,
Och vågar knapt att för din frihet bedja,
Långt mindre kämpa som i fordna år.
Och det var du, som for kring vida verlden
I härnad förr på ystra vikingståg
Och, lekande med faran och med svärden,
Tog skatt af kufvadt land och kufvad våg.

Och det var du, som räknade din ätt
Från asagudar, ifrån Thor och Balder.
Dig Island sände sina harposkalder
Och ingen sjöng sig på din ära mätt.
Och det var du, som på allshärjartingen
Stod lyssnande till mången Thorgnys röst

Och, under sköldgny från den vida ringen,
Ett jubel hörde utur tusen bröst.

Och nu du, modlös, af tyrannens fot
Dig låter trampa som en mask i gruset
Och ser hur, i sin blodtörst och i ruset
Af stulen makt, han hugger kring din rot;
Hur snål han mejar sina röda skördar
Och skrattar högt, när lian raskt ses gå!
Midt för ditt öga dina barn han mördar,
Och du står tålig och blott ser derpå.

Du sörjer — ack, hvad är den sorgen värd,
Som rinner bort i veka tårars floder!
År du ej ännu tappra söners moder?
Så svälj din gråt och hellre drag ditt svärd!
Slit bojan af, som dig så nesligt ämnas!
Se, stålet rostar på din vapenskrud.
Nu är ej tid att lida, men att hämnas,
Och hjelp dig sjelf, så hjelper fädrens Gud.

Ryck kronan af den fräcke, i hvars barm
För Sverge aldrig än ett hjerta klappat!
Tillräckligt blod han re'n af dig har tappat,
Han, landets konung, o hvad blygd, hvad harm!
Drif honom ut med sina lejda lansar,
I Stockholms blodbad har hans sol gått ner;
Men håll tillreds den skönaste af kransar
Åt den, som fri dig gör och frid dig ger!

5. *Lands-nöden.*

Der går genom Svea och Göta land
En suck så djup och så tung:
Vi äro nu komne i fiendehand,
Se'n Kristian han blef vår kung.

Der råder stor jemmer i by och i stad,
Stor sorg hos gammal och ung,
Ty hvem är i stånd att nu vara glad,
Se'n Kristian han blef vår kung?

Och har du ej hört hur han Stockholm tog
Från Sturens enka med list,
Och hur vid sin kröning han svärdet drog
Och högg både först och sist?

Och har du ej hört hvad han sedan sad',
— Jag hört och vet det försann: —
"Ställ opp de höga herrar i rad
Och slakta dem en efter ann'!"

På södra bergen han tände ett bål,
Som blodrödt mot himmelen sken;
Dit lät han dem kasta och bränna till kol
Och aska hvar endaste en.

I blåa tornet dit har han satt
Med fru Kerstin mång ädel fru.

Der rassla kedjor båd' dag och natt,
Der hungra och frysa de nu.

Men re'n sin Eriksgata han far, —
Det är både synd och skam;
Ty stegel och hjul och galgar ett par
Han reser hvar han far fram.

Hans fogdar stoltsera på borgar och slott
Och suga all landets merg,
Men bonden från åker och lada har gått
Att gömmas i skogar och berg.

Och berget ger mossa och skogen ger bark,
Men Dansken har kött hvarje dag,
Och derför är han både frodig och stark,
Men Svensken är bräcklig och svag.

De skända hans döttrar, de taga hans son
Att sopa hundstall och gård.
Att så af fremlingar sparkas med hån,
Den lott är vår bondeman hård.

De taga hans ök ifrån harfvar och plog,
De spänna hans hustru framför.
De främmande herrar de hafva alltnog,
Men Svensken han svälter och dör,

Så var det ej fordom i Sturarnes dar,
I Carl Knutssons tider ej så;
Då hade vi bröd och salt ännu qvar,
När skola vi åter det få?

Så går genom Svea och Göta land
En suck så djup och så tung:
Vi äro nu komne i fiendehand,
Se'n Kristian han blef vår kung.

SKRIFTER PÅ PROSA.

ÖFVER ESAIAS TEGNÉR.

Inträdestal i Svenska Akademien den 18 December 1847.

När Italiens störste skald, på sin poetiska drömfärd genom andeverldens tre riken, träder opp ur underjordens mörka schakter och ser öfver sin hjessa den södra polens gnistrande stjernkors, — då beklagar han vår ödsliga nord, som evigt är beröfvad glansen af fyra så strålande stjernor *. Men *nu* är glansen oss beröfvad af "fyra strålande stjernor," dem södern haft skäl att afundas *oss*, och dem norden länge såg med stolthet och glädje. Alla brunno de med ett klart och sjelfständigt ljus; *en* kastade sitt skimmer längst ned i den sydliga verlden. Nu hafva de täflat att slockna, såsom de nyss täflade i glans. Ögat söker — och finner dem ej mer. Vi samlas, gång efter gång, att i festlig gemensamhet höja saknadens blick efter hvardera af de försvunna, — och då skymningen växer kring vårt hopp, söka vi en tröst i minnet af deras strålar.

Det nittonde seklets första hälft skall i Sverges tideböcker tvifvelsutan alltid intaga ett märk-

---

* O Settentrional vedovo sito,
Poi che privato se' di mirar quelle!
Dante. *Purgatorio*, I.

värdigt rum. I dess skiften af härdande olyckor, omskapande verldshändelser, krigande samhällsmeningar, skall forskarens öga omisskänneligen upptäcka spår af en föryngrad lifsverksamhet, tecken till en återvändande nationalhelsa och ett friskare blodomlopp; han skall i alla riktningar se åtminstone *några* stora krafter sträfva till sköna mål. Det är ej blott inom statslifvets område han skall skönja ett sådant brytningstillstånd; föryngringens blommor, utvecklingens frukter, skall han säkrast möta i vår litteratur. Det verlds-anseende, som i förra åldrar svenska hjéltebragder och svensk statsmannavishet grundlagt, hafva nu, såsom äfven i en tid *före* vår, vettenskapens stilla eröfringar förkofrat, men derjemte nu, såsom i *ingen* föregående tid, diktkonstens mästerverk för evigt betryggat. Linné's fäderneslând har visat sig ännu ega makt att föreskrifva vettenskapen lagar, och främmande länder hafva känt sig intagna af våra skalders sånger, såsom förr af våra krigares vapen. Men — den vittra afdelningen af vår litteraturhistoria befinner sig just nu på gränsen af ett stort, ett lyktande tidehvarf. Det är en aftonskymning, som kommit öfver oss: — solen har gått ned och stjernorna slockna. Ännu är ej seklets första hälft till fullo utlupen, och redan skynda de, en efter annan, att öfvergifva oss, de män, hvilkas rätt att helsas för de yppersta i skaldernas konst, de väldigaste i vishetens forskning, länge bland oss varit obestridd. Såsom svärdet faller ur de grånade krigares hand, så hafva ock lyrorna fallit ur skaldernas, griffeln ur häfdatecknarens. Tidens, landets, minnets, sångens äd-

laste målsmän saknas på sina förra rum; — och *hvar* skulle denna saknad lifligare kännas än hos eder, M. H., som sett brytas, länk för länk, den sköna kedjan af edert samfund. Så är "den rika tiden" förliden, förlusternas kommen. Svenska folket sörjer med Svenska Akademien hvad begge ägt — och icke mer äga. Allmänheten räknar de tomma platserna i eder vittra ring, minnes med saknad, *af* hvilka de ägdes, erfar med likgiltighet, *åt* hvilka de lemnas. Ty den vet, såsom J, att de blott skenbart kunna fyllas; den vet, att det bästa är borta och kommer ej åter; den vet, att kring detta bord aldrig mer sitter någon Franzén, någon Järta, någon Geijer, någon Tegnér! — Så har åter solen gått ner efter en ärofull dag af nordisk siarekonst. Huru praktfull var ej den, som slocknade med Leopold! Huru skön ej den, som med *dessa* går till hvila! Det tillhör eder, M. H., vårdare af det fosterländska sångtempel, på hvars altare J sjelfve nedlagt så rika offer, att, förelysande såsom klara ledstjernor, för sångens bragder frammanä en ny morgonrodnad, som, lik sommarljuset på våra fjälltoppar, sammanflyter med vesterns purpurglöd, utan att någon natt hinner träda emellan.

Jorden har redan *en* gång klädt sig grön, sedan ur edra leder, ur svenska nationens famn, döden ryckte en skald, sådan som vårt land ej snart återser. Hans namn, vördadt i den lärda verlden, var höjdt till skyarna i den vittra: hans hand bar en biskopsstaf med ära, men lyran, som hon höll, satte oss i förtjusning: hans hjerta hängde fast vid den svenska jorden, men hans rykte tog vingar och

flög kring en verld. Vissnat har handen, men namnet slocknar ej; brustit har hjertat, men ryktet flyger ännu; och den odödlighet, som förklarat hans ande, tar vård äfven om hans minne på jorden. I mer än ett fjerdedels århundrade bidrog han till edert samfunds glans med strålarna af sin ära: i nära ett halft förherrligade han norden med alstren af sitt snille. Hans företrädare bland eder bar en stjerna i sitt namn och en gratie i sin lyra; han var en höjdernas älskling, var behagens hofskald, var *skördarnas* odödlige sångare. Hans efterträdare? — en obemärkt vitterhetsidkare, utan glans och namn, en hyddans son, för ringa att ens känna sig förödmjukad genom det ej mätbara afstånd, som skiljer honom från så stora föregångare. Ty, i sanning, att ej med *dem* uthärda täflan, vore ingen förödmjukelse för krafter, *min* vida öfverlägsna. Till *mig* hinner ej ens hedern af en sådan täflans möjlighet; J hafven, M. H., genom edert val sörjt derför, att här ingen jemförelse kunde komma i fråga; J hafven, försakande allt hopp om ersättning för det oersättliga, uppsökt till den bortgångnes rum icke ett beslägtadt snille, men ett vid honom genom skyldskapens band fästadt hjerta; J hafven från parnassens fot uppkallat till edra höjder hans sonlige lärjunge att der, i en renare luft, för verlden uttala hvad saknaden känner, hvad vitterheten sörjer, hvad fosterlandet begråter vid den urna, som gömmer stoftet af er store medbroder. Hans namn är redan ett äreminne. Likgiltig för verldens pris, medan han lefde, upphöjd öfver det nu, behöfver han på sin graf ingen annan vältalare än sannin-

gen; och, med det enda anspråk att vara *dess* oförsagde tolk, träder jag i dag inför denna lysande samling, tröstad med vissheten, att den blida skugga, som i detta ögonblick föresväfvar oss, skall sjelf lättast förlåta mig djerfheten att här intaga en plats, den Johan Gabriel Oxenstjerna en gång innehaft och nu — Esaias Tegnér lemnat.

Tegnér! — detta namn, som i sekler skall lefva, är ännu ej ett sekel gammalt. Den, som först bar det, var en femtonårig bondson, som, öfvergifvande plogen, från ett småländskt hemman en höstmorgon vandrade af till Wexiö skola. Till sin fäderneby, som ej ägde att gifva honom mer än sitt namn, återkom han ej mer. Han uppslog, efter en tid, sitt tjäll vester om Wenern, lefde i trettio år en flitig och aktad landtprest i Wermland, och dog några veckor innan den konung mördades, hvars namn han lärt sina barn att älska och vörda. Yngst bland dessa var en nioårig gosse, med eld i ögat, med skärpa i förståndet, med bestämdhet i viljan. Föräldra-dörren slöt sig bakom honom; ensam gick han ut i verlden att söka, icke ära, men arbete, icke lycka, men bröd. Han vann det med sin pennas flit; hans gladaste ålder smög bort mellan siffror. Pligtens skola var den enda, han genomgick; hans undervisare var en kronofogde, och dennes trånga boställe länge hans enda verld. Men i den mannens bröst klappade för den faderlöse en faders hjerta. De läste en afton med hvarandra i stjernornas gyllene bok; — der stod

om den unges framtid annorlunda skrifvet, och från den stunden gaf honom hans fosterfader ej annat att räkna än — välgerningar.

Först i sitt fjortonde år fick den lärgirige rätt begynna sina studier. Det är för alla bekant, med hvilken utomordentlig framgång, med hvilken oerhörd fart dessa fortgingo, likasom drifna af en inre eld, och, på en tid af mindre än sex år, förde honom, utan omväg af någon offentlig läroanstalt, till hedersrummet vid detta sekels första magisterpromotion i Lund. Vid sitt tjugonde år är han redan akademisk tjensteman, och före sitt trettionde intager han med obestridd rätt lärostolen i den rika litteratur, hvars språk han på egen hand lärt sig i en aflägsen skogsbygd. På denna plats dag ifrån dag alltmera frejdad, förenar han med den, i tolf års tid, äfven ett presterligt kall, och återbördas i sitt lifs högsommar af sitt fädernestifts presterskap, helsar såsom högste styresman det läroverk, på hvars port hans fader som bondgosse hade klappat, och emottager under sin omedelbara själavård samma Tegnaby, hvarifrån denne hade utgått, och der omkring farfadrens stuga hans närmaste fränder ännu gingo lutade vid plogen. Efter en mer än tjuguårig verksamhet i denna sin på en gång gamla och nya bygd, hvilar han nu i grannskapet af sina oberömda fäders stoft, och S:t Sigfrids källa sorlar invid hans graf, såsom Olof Träteljas grafhög susade öfver hans vagga.

Jag har, M. H., för att ej trötta eder uppmärksamhet med återkallandet af allmänt kända förhållanden, här framställt endast ramen till taflan

af den bortgångne skaldens lif. Det är också ej hans yttre lif, jag i dag vill måla, det är en skildring af hans innersta väsen, jag ville försöka, sådant det för oss framträder i hans personlighet som menniska, i hans verksamhet som embetsman, i hans skrifter som skald. Det må vara nog att här blott hafva antydt en viss helgjutenhet i företeelserna af hans yttre lif, som, redan i och för sig, ej är olikt ett organiskt, ehuru i storartade former skiftevis spelande poem, med sin herdeverld och sina naturbilder, med sina äfventyr och sina episoder, med sin kamp och sina segrar: — det begynner som en idyll, det fortgår som ett epos, det var nära att sluta som en tragedi.

I Tegnérs personlighet röjde sig redan från hans tidigaste ålder en praktisk reda och duglighet, hvars förening med en så yppig skaldenatur för mängdens ögon måste förefalla gåtlik. Bref från honom som tioårig gosse vittna om en klarhet i tanken, en mognad i omdömet, en uppmärksamhet för lifvets alldagliga förhållanden, som, sällsporda hos ett barn, förundra oss ännu mer hos ett med så rik fantasi begåfvadt. Under modrens nådår är han hennes bokförare och hjelpreda, och såsom skrifvare på Högvalta uppsätter han, vid tolf års ålder, expeditioner, som förvåna en i tjensten grånad länsman. I sin kraftiga mannaålder är han en driftig landtbrukare, spränger berg och aftappar sjöar, egnar sin omtanka åt ängsodling och skogshushållning; af sina kyrkors räkenskaper är han en sträng granskare, och äfven för de lägre bestyren i ett stifts förvaltning sällan främmande, aldrig

borta. Man väntar ej något slikt af vettenskapsmannen, man förundrar sig att träffa det hos skalden. Men hos Tegnér hade detta en djupare grund: det sammanhängde på det innersta med hans åsigter af lif och poesi, af samfundspligt och menniskovärde. Hänvisad från sin barndom till förtröstan på egna krafter, uppodlade han dem under sin ungdom i alla för honom möjliga riktningar, använde dem under sin mannaålder på de mest skiljaktiga fält, men alltid med samma ifver i hågen, samma allvar i viljan, samma ihärdighet i arbetet. För honom betydde det mindre *hvad* en menniska gjorde, än *huru* hon gjorde det. "Det gifves" — sade han — "ingen rangordning mellan skilda yrken. Dugligheten, i hvad sak som helst, är *öfver* all rang. Hvarje menniska har *sitt* kall, högre eller lägre: den, som sitter vid lästen, och den, som sitter vid statsstyret, vid svarfstolen eller på lärostolen, vid plogen eller lyran." Och äfven diktens söner frikallade han ej från lifvets allmännaste prosa. Han ansåg dem ej, genom snillets och fantasins gudaskänk, berättigade att stå *utanför* lifvet, men förpligtade att stå *midt uti* det, förhöjande dess betydelse, förklarande dess töcken, förljufvande dess sorger. Så såg han i poesin ej en luftig gestalt, med blott vingar för skyn, men utan fäste på jorden; han fordrade, att hon skulle göra skäl för den symboliska lagern, som slår sina rötter i djupet, innan den för sångens fåglar vaggar sina grenar och åt himmelens sol sträcker sin krona. Sjelf var han en *man*, innan han var *skald*, och förblef *menniska*, under det han sjöng gudomligt. Han körde

ett jernlass genom Wermlands skogar, då han författade Svea, och han lade ej bort sin grekiska grammatik, då han diktade Frithiof.

Det kan ej undfalla någon, hvilken vigtig inflytelse sådana åsigter måste utöfva på arten och karakteren af hans poetiska författarskap. Fastmer ligger i dem nyckeln till hemligheten af den trollmakt, hvarmed Tegnérs poesi så ofta oemotståndligt griper, skakar, förtjusar oss. Dess manliga gång och dess djerfva flygt, dess gedigna halt och dess bländande skimmer, dess klarhet i stil och dess yppighet i bilder, — allt vittnar om det lägres upplösning i ett högre, en sammansmältning af natur och konst, en förening af jordiskt och himmelskt. I sammanhang härmed stod ock hans djerfva användande af hvardagslifvets uttryck, för hvilka hans sångmö sällan vek ur vägen, men dem hon för stunden adlade och upptog i sitt hof. Så himmelsvidt hans poesi var skild från prosa, hon var dock för vaken att vara ett blott drömspel, för åskådlig att blott vara sammansatt af sken: hennes strålar grenade sig ej endast mot idéernas rymder, de voro lika många osynliga trådar mellan verkligheten och dem. Ej luftresor, men en rak himmelsfärd älskade han i dikten, med fast utgångspunkt från den jord, hvars prosa han hördes taga i försvar. Så minnens J ännu, M. H., huru, en af de sista gånger hans nu för evigt tystnade stämma höjdes från detta rum, han i oförgängliga ljud yttrade, att

— — "prosa är
Dock menskolifvets grundval och dess kärna,
En formation utaf granit, den äldsta,

Den refbensbyggnad, hvarkring jorden satt sig,
Som sammanhåller hennes dolda djup
Och bär, på bergfast rustning, opp de yngre,
De lösare jordhvarfven, och bland dem
Förnämligast de *grönskande,* de *rika,*
Der dikten anlagt sina blomrabatter,
Och näktergalar slå i lundens kronor,
Och ros och lilja dofta vid dess fot. —
Jag älskar prosan, lifvets verklighet,
Urformationen utaf tingens väsen,
Och ofta lägger jag med flit i dikten
En bit granitberg, för att hålla samman
Den lösa grund, som rimmen spela på.
Ty prosa är likväl förstånd och klarhet,
Som ordna allt och sammanhålla verlden,
Den yttre som den inre, i sin ban.
Hon sväfvar ej i luften, utan står
Med senfull fot på säker jord och blickar
Väl utan längtan, men ej utan hopp,
Med jerngrå ögon till sin himmel opp."

Det var dock att vänta, att en så poetisk natur, som Tegnérs, småningom skulle duka under för det yttre lifvets stundliga och stegrade pressning mot den luftiga drömverld, dit hans tankar helst drogo honom; det var att fatta, att han i *denna* verld skulle blifva alltmer bofast, i samma mån prosan ville växa öfver honom i den yttre; det var att frukta, att det granitberg, hvars leende yta så länge fägnat oss med prakten af sina blommor, vederqvickt oss med skuggan af sina lunder, läskat oss med saften af sina drufskördar, förr eller sednare skulle sprängas af inre, hemliga volkaner. Han skulle sjelf bevittna sanningen af sina ord:

"Det är och blir en annan lag, som styrer
Förståndets män och fantasins martyrer." —

Vi hafva bemärkt den praktiska riktning, som Tegnérs anlag tidigt röjde och länge vidhöllo, i bredd med åt osynliga verldar gående sträfvanden. Ännu mer i ögat fallande är den tidiga utvecklingen af hans *fosterländska* sinne. Från den stund han började att älska, hängde hans kärlek vid den jord, som hans fäder plöjt, och den allmoge, ur hvars sköt hans fader utgått. Den omedelbara beröringen med landets odlare, med fjällens och urskogarnas söner, bestämde tidigt skaplynnet både af hans poesi och af hans medborgerliga tänkesätt. Hans vakna natursinne hade klara ögon för den omgifvande verlden: den svenska jorden var hans barndoms förtrogne. För den uppmärksamme gossen yppade blommorna sina olika slag, och stenarna sina skiljaktiga arter: träden biktade sina hemligheter, och stjernorna förtrodde honom sina namn. I nordens gamla kämpasagor fann han näring på en gång för sin efter bragder hungrande håg och för sin efter bilder törstande fantasi. I natur som i saga var honom intet för lågt och intet för högt. En biten fågel var föremålet för hans första elegi, och Volsungasagans Atle ämnet för hans tidigaste epos. Ur den svenska naturens modersbröst, som ur den nordiska sagans mjödhorn, insöp han tidigt detta trotsiga mod, detta lugna dödsförakt, som sedan åt hans inre menniska gåfvo likasom blod och

merg, och åt alla foster af hans bildningsgåfva en så äkta nordisk prägel.

Redan i ungdomens gryning hade Tegnér känt sig förunderligt fängslad af den isländska hjeltesagan om Frithiof den djerfve, och att omskapa den till ett fosterländskt epos blef hans mannaålders skönaste uppgift. Om *behandlingen* af detta ämne blef ett oförgängligt bevis på hans öfverlägsna snille, bar redan *valet* deraf vittne om hans säkra urskillning. Bland de rika sagoskatter, som till oss gått i arf från isländska samlare, är utan tvifvel Frithiofs-sagan, redan i sin äldsta gestalt, en af de mest poetiska. Torftig på ord, gömmer hon en mångfald af ämne; färglös till sin yta, äger hon en storartad teckning; rå till sina former, är hon ädel till sin karakter. Och dock — endast i några grofva, på höft uppritade drag ligger der utkastet till de tjusande taflor, som Tegnér gifvit oss. När den fåordiga sagan kort och godt förtäljer, hurusom Beles dotter och Thorstens son "uppfostrades hos en förmögen bonde, som het Hilding" — och härom icke säger något vidare, huru målar ej Tegnér deras barndom, huru han skildrar deras lekar, huru han följer deras kärlek! När Frithiof, stoltare än en konung, lär Ingeborg sin första runa, när han räcker henne vårens första blomma, sommarns första smultron, höstens första ax; när, för att göra *henne* en glädje, ingen bölja är honom för djup och intet örnbo för högt; när han bär henne öfver den strida bäcken, och midt i forsen känner tryckningen af "små hvita armar"; när han i sin båt förer henne ut på hafvets fjärdar, och

"hjertligt, när han seglen vänder,
hon klappar i små hvita händer;" —

alla dessa, och många flera, rörande drag af den första barndomens lycka och den första kärlekens oskuld — vi eftersöke dem fåfängt i sagans ursprungliga text; men huru förträffligt, och med hvilken sanning, har ej mästarens hand inpassat dem här! — De begge grånade vapenbrödernas afskedsord till sina söner -- sagan antyder dem blott i några rader; men huru har ej skalden förstått att, med användandet af Havamals djupaste kärnspråk, i dem inlägga alla det forn-nordiska sedelifvets och samfundslifvets trosläror; huru skönt låter han ej den lefnadströtte konungen och den hundraårige bonden med döende läppar utqväda sin vexelsång, åt kommande åldrar ett trohetens insegel, ett vishetens testamente! — När sagan förmäler, hurusom Frithiof "tog land och lösören efter sin fader," med hvilken homerisk åskådlighet och i hvilken homerisk ton beskrifver ej Tegnér in i det minsta detta nordiska bondearf, från och med svärdet, ringen och skeppet, ända ned till skaran

"af hvitulliga får, som du ser hvitaktiga strömoln
flockvis spridda på himmelens hvalf, när det blåser om våren!" —

Sammanställe vi på detta vis, stycke för stycke, sagan och poemet, så förvånar oss på en gång den trohet, med hvilken skalden uppfattat sagans anda, äfven der han icke följt dess bokstaf, och tillika den sjelfständiga skaparkraft, hvarmed han till organisk utveckling leder massan af ofta blott kaotiskt sammankedjade äfventyr, och i fullaste harmoni upplöser en mångfald af skärande missljud. Hans

syfte var något vida högre, än att blott och bart sätta sagan i vers. Han säger sjelf, att han blott bibehållit stommen, för att i den insätta "en poetisk bild af det gamla nordiska kämpalifvet." Han säger sjelf, att det ej var Frithiof, utan tidehvarfvet, som han ville måla; att han upptog allt det storartade och heroiska, det för *alla* tider gällande, som låg på sagans botten, men afsöndrade eller åtminstone mildrade det alltför råa, vilda, barbariska, som eljest varit stötande både för den tid, som *nu* är, och för poesin, sådan hon evigt måste vara. Just det lyckliga sätt, hvarpå skalden löst den svåra uppgiften att *lagom* modernisera sagan, är en af hans största förtjenster. Oeftergiflig är en sådan uppgift vid all poetisk sagobehandling; forntiden skall målas, men så att samtiden känner igen sig deri; vårt *nu* skall spegla sig i vårt *fordom*: fäderna måste till en viss grad ställa sig som vi *äro*, för att mana oss att blifva hvad de *varit*. Utan att på detta sätt vara en dubbelspegel för två tidehvarfs lynnen, och lika afse begges fordringar, har ännu aldrig något försök till sago-epos blifvit annat än förolyckadt.

Prisas kan ej nog det från sagan afvikande sätt, hvarpå sjelfva hjelten i stycket här blifvit individualiserad. Han är nu ej blott en ung, djerf, nyckfull vikingahöfding med kokande kraft och brusande lidelser: han är *menniska* på samma gång som *hjelte*, han brännes af den inre bannstrålen, han känner tung Balders vrede. Typ för den äkta nordmanna-karakteren, återvänder han till de gudar, han trotsat, vämjes vid ett uppror utan försoning,

och den hvite Asen, hvars tempel han bränt, blidkar han med ett nytt. Endast *så* har hjeltens personlighet för oss kunnat få intresse: endast genom detta utvecklingens sammanhang med 'asalärans innersta mysterier' se vi här i Valhalls gudar något vida högre än blotta figuranter i det episka machineriet.

Alltför inskränkt uppfattar man värdet och betydelsen af detta konstverk, om man deri blott ser en med snille och talang utförd skildring af Frithiofs enskilta hjeltelif och kärleksöden. Det episka intresset får ej hvila på individens karakter, ej suga hela sin näring ur den enskiltes öden och lefnadslägen. Till grund för detsamma måste ligga ett *något* af genomgripande vigt, om ej för hela menskligheten, dock för en hel nation. Handlingen måste af egen inneboende senkraft lyfta sig öfver det hvardagligas krets till en högre art af sanning, af sjelfständighet, af storhet. Det ändliga måste framstå i sitt samband med det oändliga, det utomordentliga kufvas under tingens allmänna ordning. Den episka hjelten får ej forma sin egen enstaka verld, han är verktyg för en högre verldsstyrelse; hans personlighet får endast så till vida göra sig gällande, som den är ett uttryck af hans tidsålders idé: han kämpar ej, såsom den tragiska, till sin sista suck mot ett blindt ödes nödvändighet, han slutar med att förtro sig åt högre makter, och stöder sig, äfven der han sjelf ej vet det, i hvarje företag på dem. Då nu genom blott mensklig kraft och frihet den episka handlingen ej är utförbar, uppträda i hvarje äkta epos öfvermenskliga väsen,

genom himmelens vilja förklarande de jordiska ödens mörker, genom det underbaras magi förmedlande det ovanligas högre verklighet. Och detta underbara är här ej något tillfälligt, utan väsendtligt: det måste ha sin rot i en, fordom eller ännu, lefvande folktro: det nöjer sig ej med abstrakta, allegoriska väsen, sådana som dimbilderna i Voltaires Henriade, eller med blott åskådande, förbiskymtande, som molnandarna i Ossians sånger; det fordrar kraftiga och lefvande gestalter, ingripande som Olympens drotter i Iliaden, eller dock deltagande som Valhalls gudar i Frithiofs saga.

Men — säger man — detta ur folksagan framsprungna national-epos är till sin konstform ej rent: det har subjektiva partier: det är blandadt med lyrik. Här visar sig åter en af styckets mest egendomliga förtjenster. Konst-teorierna måste hålla till godo att, på detta sätt, tid efter annan, se fältet för sina iakttagelser utvidgadt. Det är konstnärn, som går förut med sitt snille; konstdomaren kommer efteråt med sin måttstock. För sent kommer han dock här, om han har för afsigt att blindt tillämpa föråldrade teorier och utmönstra såsom en afart af epos hvad som blott är en ny utveckling deraf. Han bör i allmänhet taga sig till vara att ej, i sin estetiska ortodoxi, ställa fram en och annan af poesins äldsta arfsynder såsom dygdemönster. Att all konst har sina eviga lagar, lider intet tvifvel; men ingen må tro, att dessa redan till fullo äro satta på papperet; ingen må undra, om de stora, de verkliga skalderna litet emellan öfverskrida de råmärken, dem man, med ledning af de-

ras föregångares verk, äflats att för dem utstaka. Snillet vet ej af någon tvångströja; det gifver sig just tillkänna genom brytande af nya banor; det skaffar sig luft, hvarhelst det finner atmosferen för tryckande och rummet för trångt. "Sångmön" — säger Tegnér — "är det friaste väsen, som solen skiner på." Så hafva alla tidehvarfs största skalder mera rådfrågat sitt snilles ingifvelser än några yttre lagparagrafer; de ha lättast rört sig i hvad de sjelfva uppfunnit: de ha följt sin egen plankarta, och hvad som i början föreföll som en anomali, slutade ofta med att bli en lag för konsten. Huru hafva ej alla hittills gällande estetiska teorier strandat mot Dantes evärdliga poem, denna ensliga jätteklippa, som slår ifrån sig vågorna och har en labyrintisk lönnväg på en gång till den djupaste afgrund och till den högsta himmel! Huru har man ej, ett halft årtusende igenom, förgäfves sökt att hänföra det under någondera af poesins bestämda tre hufvudarter; har det ej lyriska elementer, lika väl som episka, och antyder icke redan dess namn ett högst väsendtligt dramatiskt? — Så må vi ej undra, om äfven i *vårt* förnämsta national-epos lyrik till så betydlig del ingår. Den ingår för mycket i national-lynnet att ej vara på sin rätta plats i ett så lyckadt poetiskt uttryck deraf. — Äfven dramats dialogiserade form lånade Tegnér med fördel åt tvenne af sina sagoafdelningar. Blott för en af dem upptog han den lugnt framsväfvande objektiva versform, som var antikens enda episka, och som för den homeriska berättelsens "svala spegelflod" passar så förträffligt. Med kännedom af det

nordiska lynnets oro, som lider vid entonigheten af ett längre poems oförändrade versslag, och med Oehlenschläger och Fouqué till föregångare, upplöste han den episka enhetsformen i en cykel af fria romanser, der formen blef skiftande efter innehållet, men enheten bibehölls genom ämne och grundton. Flera i svenskan till en del oförsökta versformer hemtade han ock från antiken. Hvilken säker takt här bestämde hans val, bevisar bäst den oerhörda framgång, den europeiska popularitet, som hans poem vunnit. Så hade han aldrig lyckats, om han klädt sin dikt i den oafbrutna hexametriska form, som för epiken var Grekernas, eller i den lika oafbrutna stansform, som ännu är det vesterländska Europas. Den klassiska antikens idealer må vara oantastade — Tegnér kände och hyllade dem mer än någon —; men till en blott härmning af dem var han för sjelfständig. Ej med skråmässig trohet ville han arbeta i antikens verkstad; med fullbrefvadt mästerskap trädde han derut att taga patent på egna uppfinningar. Och — i sanning — poesins historia äger redan mer än tillräckligt af misslyckade försök i det så kallade stora episka maneret. Höjd och djup ha i dem varit mindre afsedda än längd och bredd; läsaren har der vanligen mer fått en föreställning om poetikens sandhedar än om poesins paradis: versens enformiga stråt har förefallit tröttsam, och en saftlös retorik slutligen verkat som en sömndryck. Det var till dessa antikens andefattiga eftergörare, som Herder förtviflad utropade: "skonen oss, J episke skalder;

— sjungen oss ej till döds med edra nio eller edra fyra och tjugu sånggudinnor!“ —

Jag har måhända redan för länge uppehållit mig vid Frithiofs saga. Men för dyrbart är detta vår litteraturs ädelsmycke att ej till sin rätta halt undersökas, för fullgodt detta mästerprof af nordisk diktkonst att ej både påkalla och uthärda en långt strängare granskning. För länge kan man ej tala om ett verk, som uti sig har så mycket evigt, ett verk, som är vår poesis ära inför utlänningen, och som med ljungelds-lik fart gjort ett svenskt namn till ett af samtidens mest lysande. Ty *så* har aldrig förr något i Sverge skrifvet blifvit i Europa läst: ännu alltjemt fortsätter Frithiof sitt triumftåg genom den bildade verlden, och österns folk täfla med söderns och vesterns att låna honom sina tungomål. Hvilka ofullkomligheter i detta poem kritiken med sitt förstoringsglas än må uppleta, jag tviflar, att det fins någon, åtminstone svensk, läsare, som ej skulle anse för ett helgerån, om en enda rad der ändrades, en enda strof uteslötes; jag tror, att för de flesta det vill synas som om, sedan en hel generations enstämmiga beundran längesedan fällt utslaget öfver dess värde, nu mer alla anmärkningar hade förlorat sina fatalier.

„Sånggudinnornas altar“ — säger Tegnér — „borde alltid vara sammanbygdt med fäderneslandets.“ Ett nytt dubbeloffer åt sången och fosterlandet beredde han med sin *Gerda.* Hvad Frithiof *blef* för den nordiska hednaåldern, det var Gerda

ämnad att blifva för den kristna medeltiden i norden. Jättarnes gamla, tusenåriga sagoslägte har nu flyktat in i bergen: blott sällan skymta de fram i skogarnes djup eller ödemarkens klyftor: de söka i jordens innandömen en tröst för hvad de förlorat på dess yta: till metallernas underjordiska månsken rymma de undan för kristendomens sol: de lida ej dess strålar: de håna en lära, som predikar försoning: de förakta ett slägte, som böjer knä för korset. Hvarhelst ett tempel åt den hvite guden spirar mot skyn, der slunga de ett klippblock mot dess ofullbordade hvalf, eller låtsa de att sjelfva vilja mura dem färdiga, men taga kristna martyrers lif och lemmar i pant för sitt arbete. Hvad folktron i detta afseende vet att berätta om uppbyggandet af katedralen i Lund, har vår skald förträffligt begagnat i sin prolog till Gerda. Vi se der i jätten Finn en typ för den himmelstrotsande *fysiska* styrkan, för den urgråa hedendomen, som ännu lömsk tittar fram ur bergen; vi se i S:t Laurens en typ för den *kristna* styrkan, försakelsens, ödmjukhetens, hoppets. Jätten erbjuder sig att bygga templet, mot det enda vilkor, att munken skall säga honom hans namn, detta namn, aldrig hördt annorstädes än i bergets doldaste kamrar. Munken går in derpå och underkastar sig äfven vitet. Himmelens måne och sol kan han ej hemta ner åt jättens barn "att leka med", men han lofvar dem de ögon, med hvilka han sjelf ännu skådar dessa himmelens facklor:

"Blir kyrkan blott byggd", — är den frommes svar —
"Mitt ögonpar

Till lön jag dig gerna vill unna.
De himmelska syner ej slockna med det;
Guds majestät,
Guds lof kan den blinde förkunna."

Hvilken beskrifning följer ej nu af jättearbetet, af kryptan, som han hvälfver efter formen af sin egen kula, af berget, som han rycker löst från dess rötter och bär bort från Romeleklint, af pelarne, som "på mäktiga skulderblad uppstödja den höghvälfda runden!" Och, midt under arbetet, dessa utbrott af hans fadersnöje att, innan qvällen, få en leksak — få munkens ögon — hem åt sina barn! Hvilket skönt afbrott mot denna råa glädje bildar ej sedan martyrens rörande afsked till ljuset, när han, vänd åt middagens stjerna, utbrister:

"Du skänkte mig ögon, du fader och vän,
Tag dem igen!
Du vet, att jag offrar dem gerna.

Hur blå är din himmel, din jord hur grön,
Din sol hur skön!
Dock — icke med dig må jag tvista.
O låt mig få se dem — min syn blir ej lång —
Ännu en gång,
Den käraste gången, den sista!

Se, fader, till mig från din himmel ned,
Den blinde led,
Och styrk mig med Ordet och Anden!
Jag vill ej klaga på nattlig stig,
Blott prisa dig,
Och längta till ljusare landen."

Det är slutligen ej utan djup betydelse, som jätten, genom den enda ömmare rörelse, hvaraf han

är mäktig, — faderskärleken, — kommer att förråda sin hemlighet och ser sig, emot sin vilja, blott hafva varit en tjenstande åt den hvite guden. Det är i sjelfva verket först nu, sedan templet är bygdt, som han får öppna ögon för sin egen blindhet. Det är ock nu som han, i sin dödsansträngning att bryta ned den kristna kyrkan, känner sin styrka svigta och sitt lif förstenas.

Planen till poemet Gerda är så storartad, så djerf, så ny, att vi ej nog kunne beklaga, att den ej är utförd. Poesins historia äger intet motstycke till den första, den tyvärr enda sången af detta romantiskt lyriska epos. Det trokaiska versmåttet är så knappt tillskuret, som ville det måla den trånga stigen ned till bergets underjordiska hvalf. Och i dessa införer oss skalden med en fantasi utan like. Han målar för oss jordens innandömen med samma säkerhet, som han skildrar kung Rings hofsal; malmerna kring jordens kärna, i deras skiljaktiga arter och färgbrytningar, beskrifver han med en åskådlighet, som vore det fråga om idel blomrabatter. Han låter oss se förkylda löf, som äro glimmerskiffer af guld, en regnbåge, som är sammansatt af ädelstenar, en måne, som utgöres af en enda bergkristall. Hvilken prakt i dessa salar, hvilken stumhet i denna prakt, och dock — hvilket lif i denna stumhet! Gerda, som strider mellan sitt ärfda hat och sina pligter som värdinna; den kristna hjelteynglingen, som förvånar sig öfver undren af hennes omgifning och förälskar sig i undret af hennes skönhet; dvergen slutligen, som "med skrumpna händer" passar opp dem begge, och ödmjuk lyser

dem med sitt flämtande bloss: — hvilken lefvande tafla i denna ram af sten, hvilken trefaldig grupp af bilder, på en gång ur jättarnas stam, menniskornas slägte och dvergarnes ätt! Jag vill ej tala om den mästerliga skildringen af bergets grafkamrar, ej påminna om den hänförande episod, som har till ämne invigningen af Lunds domkyrka; men erinra bör jag om de oändligt fina drag af qvinlig blygsamhet, som bidraga att göra bilden af den unga jättemön så sällsamt tjusande. Hvilken rikedom i en fantasi, som ur österns skogar hemtat Maria och från Norges fjäll Ingeborg, att ytterligare ur en runohäll i Blekinge kunna trolla fram en bild; så olik deras, och dock så ungdomligt frisk, så vildt skön, som denna Gerdas! Och *om* det varit skalden förunnadt att afsluta denna jättedikt, hvilka taflor skulle han ej då ha skänkt oss af Axel Hvides försakelser och Gerdas omvändelse; hvilka gestalter skulle ej då hafva framtågat i den vördnadsbjudande Absalon, den lärde Saxo, den store Waldemar! — "En evig ruin" skall nu detta poem qvarstå i vår vitterhet. Dess karakter är för gigantisk, att vara populär, dess former äro för kolossala, att passa in i dvergamått; men, om vi sjelfve ej förstå, hvilken skatt af gedigen poesi ligger förvarad i denna ruin, skall det ej dröja, innan det öfriga Europa upplyser oss derom.

Hvem känner ej Tegnérs *Axel?* Hvem kan ej denna romans nästan utantill? Hvem vet ej, att till grund äfven för *den* ligger ett fosterländskt

ämne, men hemtadt ur en vida yngre tid? Det är "vikingen till lands", det är hjelten vid Narva, offret vid Fredrikshall, ur hvars tidehvarf skalden här lånat sina bilder. Här ligger ej värdet i sjelfva planen, som är vanlig, eller i uppfinningen, som är torftig, utan det ligger i framställningens yppiga skönhet och den bländande kolorit, som faller på enskilta delar. Den gamle karolinen i sångens början, Maria vid den sårade Axels bädd, stjernqvällen, som lyser de älskandes första "himmelsfärd", månskensstycket, då Maria dör, den midnattshemska taflan af Axels vansinne, — alla dessa detaljer äro utförda på ett så förföriskt målande sätt, att de ovilkorligt måste, ej blott fylla läsarens inbillning, men tränga sig till hans hjerta och fästa sig i hans minne. Deraf den bland alla klasser af läsare stora popularitet, som denna riddarsaga vann genast vid sitt första framträdande, förhöjd ännu mer genom den enkla, lediga formen, hvilken smyger sig utefter dikten som ett lätt draperi i fria, konstlösa veck.

Det gifves inom poesin en konstart, der naturen likasom åter träder in i sina förlorade rättigheter och, skyende all ståt af bilder, allt prunk af ord, vill afspegla sin egen frid i enkla folkseder och skuldlösa menniskohjertan. Här dåna inga krigets åskor, här brusa inga passionernas stormar; men man hör flöjttoner från Arkadien, man känner fläkter ur ett förloradt paradis. På föremålen faller här ingen konstens förgyllning, men blida återsken af slägtets första morgonrodnad: kraften firar här inga segrar, men oskulden sitter i ostördt bo:

sorgen är aldrig vild, glädjen aldrig yr, lifvet är en sabbat. Hvem hade väl väntat att på ett område, så oåtkomligt för prakten, så fridlyst för qvickheten, se den mest skimrande, den mest bildrike af våra nationalskalder segrande resa sitt banér? Eller hvar fins — icke blott i vår, men i andra länders litteratur — en religiös idyll, som kan jemföras med *Nattvardsbarnen?* Hvar en så enkelt stor idé, utförd i så högtidlig skönhet? Så mycken menlöshet och så mycket djup? Genomskinlighet i tankar och helgjutenhet i form! Antikt lugn och kristlig anda! — Här har skalden diktat ännu mer med sitt hjerta, än med sitt snille. Det är från hans *egna* läppar, som denna lågande pingstpredikan utgår, det är hans *egna* händer, som välsignande höjas öfver barnens "lockiga oskuld", det är hans *egen* bäfvande stämma, som slutligen lyser

"himmelens heliga frid, välsignelsen, öfver dem alla."

Och på fosterländsk botten står han ännu här. Det är en landtkyrka i Wermland, med sin altartafla af Hörberg, och solvisaren på kullen derutanför, som han valt till lokal för denna religiösa idyll, likasom han till lokal för ännu en idyll, *Kronbruden*, valt en prestgård i Småland, med majstången derutanför och en hel bröllopsskara i antåg. Öfver denna sednare tafla sväfvar ej templets frid, men en landtlig midsommarglädje: här är mindre betydelse och djup, men mera rörlighet och lif: här är måhända en brist i teknisk fulländning, men ett öfvermått af plastisk åskådlighet. Och hvad som *nu* för oss gör intrycket af denna sista tafla så

särskilt rörande — aftonsolen af skaldens lefnad hvilar deröfver, och hans egen bild skymtar derur.

Så, M. H., ägde i Tegnér vår nordiska poesi på en gång sin Tyrté och sin Teokrit. Så sjöng hans lyra hvad som bodde i hans själ: hjeltekraft och herdemildhet, det tappraste mod och den blidaste kärlek, segerns lycka och fridens behof. En mera svensk skald har Sverge aldrig ägt. Nationell var han, icke blott genom valet af ämnen, utan ännu mer genom det egna i sitt sätt att behandla dem. I den minsta lyriska dikt af hans sångmö igenkänner man henne genast på de nordiska dragen. Karakteren af vår natur är äfven den af hans poesi: enkel storhet, majestätiskt lugn, djerfva öfvergångar, brokigt bildspel. Bruset af våra strömmande elfver, suset af våra ensliga skogar, glansen af våra solnätter, vinterprakten af våra norrsken, — det är ett genljud eller ett återsken af detta, som möter oss i hans dikt. Äfven det vilda, det ystra, det obändiga, som påstås ligga i folklynnet, saknas icke heller *der*. Men all denna natur framstår öfverallt i hans dikt på ett förunderligt sätt idealiserad. Icke i beständigt arbete, utan i beständig lek, är hans fantasi; den försinnligar hvarje intryck och förkroppsligar hvarje tanke; den har ett outtömligt bildförråd, och är färdig att måla — sjelfva ljuset. Lika litet som han förstår att dagtinga med sanningen, förstår han att hushålla med skönheten: han är här för mycket millionär att icke ibland vara slösare; men hans fina grekiska takt

återhåller honom för det mesta från all falsk öfverdrift, och hans artistiska mognad rundar städse formen till harmoni. Man ser, att hans ungdom blifvit hänförd af Ossian, men gått i skola hos Homér. De förtrollade parkerna af hans skalderike ligga alla under skönhetslinien; ingenting är der planteradt, det växer vildt; men det växer i en jordmån, som är klassiskt uppbrukad, det växer under en temperatur, som har Greklands polhöjd. Hans vers är ej gjord, den har gjort sig sjelf: den är mera gjuten än smidd. Utan att stelna i manér, är han originell ända till uttryckets vändningar, ända till rimmens nyhet, och är häruti, som i annat, så lätt att härma, så svår att likna. Se honom blott som tillfällighets-skald! — Huru han förstår att afvinna hvarje föremål en poetisk sida, huru han vet att alltid finna sambandet mellan de yttre tingens sken och vår inre verlds förnimmelser! — Och *hvar* i den yttre naturen finna vi ett poetiskt föremål, som ej Tegnér besjungit? Solen och stjernorna? — vi äga ju hans solhymn och hans stjernsång. Elden? huru brinner ej den i flammorna af hans snille! — Floden? huru flyter ej den med vågorna af hans toner! — Våren? “Se öfver dal och klyfta den unga majsol le“ — Vintern? “Lustigt öfver slätten spänner vintern sina hvita tält.“ — Luftens vingade skaror? hvem har ej hört *Fågelleken*, hvem har glömt *Flyttfåglarna?* — Eller hvar finnes i våra häfder ett stort, ett poetiskt ämne, som ej *han* förherrligat, från jätten,

> "*Som bor i bergets salar, djupt under jorden,*
> *Dit aldrig Odins öga trängt med sin stråle,*"

ned till hjeltarna vid Lützen och Narva, till sångarkungens hof, och Nores förening med Svea? — Så genomlöper han hela den lyriska diktens rika tonskala, från den muntraste visa upp till den sublimaste hymn, från det heroiska odet ner till det lekande epigrammet. Än är det dityrambens flygt:

> *"Jag ser en syn,*
> *O lyssnen till orden!*
> *Det dånar i jorden,*
> *Det flammar i skyn."*

Än elegiens klagan:

> *"Fader lägges på bår vid qvidande tvillingars vagga,*
> *Fästman ryckes från brud, sonen från gråtande mor."*

Än skrider hans sångmö fram på högtidliga alexandriner, som i *Svea;* än, som i *språken*, dansar hon i lätta distiker. — Det är en mångfald, en omvexling i allt detta, för rik för min närvarande framställning. Icke utreda, blott antyda den, är mig här tillåtet. Men jag vet, att det ej är blott mitt enskilta omdöme jag följer, då jag på denne underbara skald tillämpar hans egna ord om en annan:

> *"Det fins ej tid, som dessa toner söfver,*
> *Det fins ej land, som deras like har."*

Ännu är det dock en egenskap, i så hög grad utmärkande för denne skald, att särskilt afseende derpå ovilkorligen måste fästas. Det är den genomskinliga *klarheten* i allt hvad han diktat. Den nyare poesin har någon gång framträdt i dimmig gestalt, förmenande sig vara organ för en beslöjad visdom; dock har, vid de mystiska blixtar, som upplyst hennes natt, man sällan kunnat se annat — än sjelfva mörkret. En del af den läsande verl-

den är också vanligen böjd att tro "det mörka vara betydningsfullt". Men Tegnér predikade *ljusets* lära, i tal som sång. Han yrkade, att

> *"det dunkelt sagda är det dunkelt tänkta.*
> *Hvad du ej klart kan säga, vet du ej,*
> *Med tanken ordet föds på mannens läppar;"*

han tillät ingen "metafysisk flygsand att blåsa in öfver blommorna i diktens lustgård", ty — sade han —

> *"i Febi verld, i vetande som dikt,*
> *Är allting klart. Klar strålar Febi sol,*
> *Klar var hans källa, den kastaliska."* —

Allt oredigt, grumligt, förvirradt, bortvisar den Tegnérska sångmön. Hon döljer ej sina slägtdrag med solguden; hon bär ingen slöja, men en strålkrona. Dagen skiner igenom hennes tankar, och när hon sjunger sina *djupaste* toner, gripa de oss just genom sin *klarhet.* Snarare kunde man säga, att Tegnérs poesi har, likasom Grekernas målning, för litet af skuggor. De yppiga färgerna flyta någongång för tvärt tillsamman, och ögat, som ej finner någon hvila, känner sig solblindt.

Leopold satte Tegnérs prosa jemnhögt med hans poesi, och onekligen behöfde man blott anföra talet öfver Oxenstjerna såsom stöd för detta omdöme. Äfven i den obundna stilen kan han ej förneka sitt snille, lika litet som han der lägger bort sin fantasi. "Det vore en besynnerlig fordran" — säger han sjelf — "att skalden, när han måste upp-

träda som talare, skulle ombyta natur och lemna sin fantasi hemma. Det ligger i naturen, att den, som fått vingar, gerna nyttjar dem till flygt, och att den, i hvars inre en verld blomstrar, icke en gång i prosan uttrycker sig med den vederbörliga torrheten.“ Bildrik är alltså Tegnérs framställning äfven inom detta område; men den har tillika en så bindande kraft, en så lugn bevisning, den har én så qvick och träffande skärpa, att man känner sig på en gång öfvertygad, och intagen af sättet, hvarpå man blifvit det. Talar han i religionens namn — ack! hans landtförsamlingar minnas det ännu med rörelse — det är med en bevekande evangelisk mildhet, med en ljungande apostolisk kraft, med en hänförande profetisk flygt. Hans språk är då lättfattligt, bibliskt, sublimt. Talar han till ståndsbröder å sitt embetes vägnar — man ser lagerkransen kring tiaren, man märker att rösten dröjt på parnassen, innan den kom till Sinai; men huru högtidligt skön, huru ädelt värdig är den icke äfven så? “Den kristna kyrkan“ — säger han — “är ett samfund af vägfarande till himmelen. Hon är den högsta af alla inrättningar i menskligheten, hon är en gudomlig stiftelse, hon hvilar på ett hälleberg. Det är en fåfäng tvist, om hon står *öfver* eller *under* staten; ty hon gör beggedera, alltsom man betraktar henne från olika håll. Hvar hon är frisk och lefvande, der är äfven lif och sundhet i hvarje lem; hon trifves och växer och förkofrar sig i solens ljus och i stjernornas skimmer. Men der hon krasslar och förtynar, der stockar sig blodet, der andas samhället tungt, der är

död och förruttnelse. De rikaste, de kraftfullaste tider i historien hafva varit de, då kyrkans lif var rikast och kraftfullast, icke i yttre makt och prål, utan i anda och sanning. Hon sjelf *är* anda och sanning, och alltsom menniskan lossnar från henne, lossnar hon äfven från sitt väsendes ankargrund, och drifver redlös öfver vågen, och finner ingen hamn på de saligas öar.“ Talar han i vettenskapens namn — jag vädjar till alla, som läst hans sista föreläsning i Lund eller afhört de föregående — det gifves blott *en* röst öfver bestämdheten och skärpan, öfver glansen och värman i hans vettenskapliga föredrag. Och med hvilken kärlek omfattar han ej äfven *de* vettenskaper, som mest synas ligga utom hans krets. Hör blott honom, skalden, beskrifva matematiken: “Det gifves“ — säger han — “en vettenskap, ren och färglös som ljuset, utan all jordisk tillsats, utan all tvekan och ovisshet, ty hon är tankens egen form; sjelf utan gräns, begränsar och mäter hon allt; hon är skapelsens grundritning; på jorden rör sig allt efter hennes lagar, och himmelens stjernor vika icke ur den ban, som hon uträknat.“ — Talar han i skolans namn, utreder han föremålen eller bestämmer formerna för den offentliga undervisningen — med hvilken sakkännedom i ämnet, med hvilken oväld i pröfningen, med hvilket eftertryck i orden! Det är ofta en slående sanning äfven i *dem* af hans omdömen, som icke äro logiskt fullriktiga; det är styrkan af hans öfvertygelse, som ger ett språng åt hans tankar; det är spänstigheten af hans vilja, som ger en seger åt hans ord. Med bilder leker han, och tro-

per kastar han omkring sig som blommor; men han begagnar inga talkonstens spetsfundigheter, han hittar ingen smygväg, han går alltid rakt på sitt mål. Deraf en egentlighet i hvad han säger, en säkerhet i hvad han yrkar, en påtaglighet i hvad han bevisar. Man har med skäl anmärkt, att hans prosa har en alldeles egen förmåga att sätta läsaren i en poetisk sinnesstämning; — det blänkande i hans snille skymmes ej af sjelfva skoldammet. När han talar till ungdomen, till denna lyckliga ålder, då minnet ännu är molnfritt och hoppet ännu rikt, — huru faderligt bevekande, huru öm är ej hans stämma; hvarje ord är som ett famntag: han straffar på samma gång han älskar, han varnar på samma gång han uppmuntrar. Lyckliga prisar han de unga i deras "ljusgröna lundar", men han visar dem ormen, som lurar i gräset; i kraftiga tänkespråk lägger han dem på minnet, att "viljan står fadder åt lyckan", att "ordning är arbetets häfstång", att "fliten har nycklarna till framgångens dörr, men den fåkunnige får stå utanför och klappa förgäfves. När jag ser" — säger han — "en samling af barn, då ser jag ju äfven med detsamma ett tillkommande tidehvarf, som står beslöjadt framför mig; men när det en gång kastar tillbaka sin slöja, då äro vi icke mera till, våra hjertan äro stoft, och hvad vi tänkt och verkat, det är blott en skuggbild i minnet, blott ett eko ur det förflutna." — Ack! blott ett skönt "eko ur det förflutna", annat är nu ej mera *han*, fursten i sång, mästaren i ordet.

På den prakttafla, hvilken Tegnér satte som dörrstycke öfver sitt inträde i Svenska Akademien,

gör jag i denna stund, af lätt förklarliga skäl, bäst att så litet som möjligt fästa edra blickar. Det fordras också en bättre vältalighet än min, att beskrifva hans. Hellre må jag nu skynda att flytta eder uppmärksamhet från hans verk åter till hans person, nöjd om jag förmår göra hans bild, af ingen målare ännu fullt träffad, för eder i någon mån igenkännlig.

Då i lunderna vid Haga Tegnér första gången såg Oxenstjerna, förekom det honom, som "hade han sett engeln med lyran stå halfgömd bakom det genomskinliga anletet." Något sådant måste äfven en hvar röna, som första gången såg Tegnér. Det evigt unga i hans själ målade sig i hans yttre: prägeln af en Deliern s älskling bar han i sina drag. Hans yttre väsende var en sällsam förening af sjelfsvåld och behag, en blandning af allvar och lek: der låg ett uttryck af ädel höghet, men tillika af enkel hvardaglighet; det bar stämpeln på en gång af sprittande lif och en nästan sömnig liknöjdhet; det afkräfde, vid första åsynen, ingen beundran, men det stämde till kärlek och det ingaf förtroende. En sann återspegling af hans snille och hans hjerta var det på en gång kraftfulla och veka i hans utseende. Den höga, resliga gestalten, som ej fullt förmådde bära sig; det fantastiskt sköna hufvudet, med den tankdigra pannan under ett svall af ljusa, flygande lockar; blixtar af snille ur de halfslutna, drömmande ögonen; leende skalkaktighet på de rörliga läpparna, — hans ställning lutad, såsom lyss-

nade örat till hemliga strängaljud, hans gång sväfvande, såsom trampade foten på moln, — allt bidrog att redan i hans yttre personlighet förråda något lika ovanligt som älskligt, något egendomligt och genialiskt. Bildande konstnärer hafva anmärkt, att godheten satt i hans öga, men geniet kring hans mun. — Som en främling från högre verldar gick han ibland oss, och dock var han *hemma* hvar han kom; det var som hade vi sett honom alltid, och dock var han städse ny: han var hvarje gång lik sig sjelf, men olik allt annat. Sorglös för sin egen storhet, bekymrade han sig ej i ringaste mån om gradtalet på det allmänna bifallets barometer, yfdes ej, när den steg, och suckade ej, när den föll; han var en menniska med för mycket hjerta, att icke hellre önska sig älskad än firad; han var en man med för lifligt sinne, att icke akta stundens fröjd högre än dess bifall. Oförställd och sveklös kom han med öppet hjerta, ja med sträckt famn, hela menskligheten till möte: konung och bonde voro för honom blott menniskor: den sanna dugligheten, hvarhelst han den fann, var han beredd att hylla; men han förstod ej att lisma, kunde ej skrymta, ville ej förakta. Fruktan var honom främmande och afund hade han aldrig känt: tänkesätt kunde han förändra, men aldrig sinnelag: från sin öfvertygelse vek han ej en fotsbredd för yttre inverkningar, men inom honom dagades oupphörligt nya verldar. I striden för sina meningar förde han ett skarpt svärd; hans anfall var ett regn af pilar, hans försvar en åska af harm. Mot skotten af hans åtlöje höllo inga sköldar, och som

Homérs hjeltar förde han sin lans. Han var, som *de*, lättare att reta än att såra; han hade, som *de*, en hel Olymp till bundsförvandt. — Och dock var han, ännu mer af sin natur än genom sitt kall, en fridens man. Helst lefde han i lugnet eller kryssade han med diktens Skidbladner i spegelklara farvatten. Men när vågen blef upprörd omkring honom, ansåg han fegt att ej "hissa flagg och visa sina färger i stormen." Och stormen har sett hans färger, intet sjömörker förmådde dölja dem. De voro inga andra, än de gamla svenska nationalfärgerna. — Kung och folk slöt han i samma kärlek. Det var *hans* "heliga allians." När den, som i historien prunkar med detta namn, afslöts, tog han lifligt folkens parti emot konungarna; närmare slutet af sin lefnad fann han skäl att taga konungens parti mot folket. Båda *älskade* han för högt, att någonsin *smickra*. Åt båda sade eller sjöng han sanningar, värda att ristas i marmor.

Tegnér var en lärd man. Redan genom grundligheten och vidden af sina kunskaper var han en heder för sitt stånd, såsom han varit en prydnad för sin kateder. — Obemärkt hade han vuxit opp till hvad han blef: hans ensliga ungdom, skygg för menskligt umgänge, led ej annat samqväm än forntidens höga skuggor. Men snart gjorde sällskapshvimlet storm mot hans lästa bok-kammare: hans lifliga, anakreontiska natur rycktes ut i verldsbruset. Här knöt sig en ring af beundran omkring honom: han var glädjens medelpunkt, han blef dagens hjelte. Förut visste man, att han diktade så skönt: nu blef man förtjust, att han talade så

qvickt. Och annat talade han i sjelfva verket sällan. Ordet låg färdigt på hans tunga, och månget, som ej passade biskopen, undföll skalden. Ty med bästa vilja förmådde han ej stänga sina infall i bur: de voro utflugna, innan han visste ordet af, och hvad han hviskade i enrum hördes kring land och stad. Djupet af sitt hjerta blottade han ej för en nyfiken hop: helighetens skylt hängde han ej på sin yta. Långt ifrån att visa sig bättre än han var, visade han sig, någon gång, gerna i åtskilligt sämre, och de, som då togo honom på orden, klappade väl händren åt den qvicke skämtaren, men skakade hufvudet öfver den lättsinte prelaten. Ty få förmådde tränga längre än till förgården af hans personlighet, der qvickheten satt som dörrvakt, i ögonblicket tillhands att på tjenligt sätt taga emot de ankommande. Det undföll de flesta, att bakom denna förgård låg en rik tempelsal, hvarifrån allt orent var förvisadt, och der vid altarets fot ett i heliga syner försjunket allvar satt vårdande de skäraste offerflammor. Denna fortgående tempeltjenst i hans väsendes allrainnersta helgedom kunde dock ej för *dem* vara förborgad, som visste, att just här källsprånget var att söka till hans poesis mäktiga flöden; icke heller för dem, som, följande honom, vare sig i det enskilta eller det offentliga lifvet, öfver allt sågo hans renhjertenhet framblicka, hans pligttrohet göra sig gällande, och, i frågor af vigt för menskligheten eller kyrkan, erforo hans allt offrande välvilja eller pröfvade hans allt vågande nit. När i det förtroligare meddelandets stunder hans själ rätt slog opp sina dörrar, när man såg

honom i hans embetes heliga förrättningar genomglödgad af andakt, sjelf omisskänneligt genomträngd af de heliga sanningar, han förkunnade: — då skönjde man en uppenbarelse af hans varelses innansida, då läste man på hans väsendes storartade pyramid de stummaste hieroglyferna: då såg man ej längre med tveksam undran på hans bröst symbolen af det heliga kors, hvars härold han var, om icke med dogmens hela stränghet, dock med siarehjertats fulla hänryckning. Mycket skönt har han som skald diktat; men mycket godt har han ock som lärare och biskop uträttat, och *detta* vittnesbörd var det enda, han sjelf begärde på sin graf. Det stred mot de innersta grundlagarna för hans karakter att någonsin behandla sina medborgerliga pligter som en bisak; han var i *dem* långt mera samvetsöm och regelbunden än i sin poesi; han bragte i sjelfva verket åt *dem* offret af *henne;* han hade gifvit mer åt efterverlden att beundra, om han gifvit mindre åt samtiden att högakta. "Jag vet" — skrifver han i ett af sina förtroligaste bref — "jag vet ingenting föraktligare än att vårdslösa sitt embete, i synnerhet ett högre och ansvarsfullt, och lefva som ett nådehjon på statens bekostnad, så länge man kan förtjena sin föda med arbete och omtanka. Tidsnog blir man gammal och orkeslös, och kan då med omöjligheten urskulda sin overksamhet och sina nådår." Hårda och svidande strider hade han dock att kämpa, icke blott för sin tros seger, men för sina krafters bibehållande i den riktning, hans starka vilja dem föreskref. Ögonblick kommo, då han kände sig ställd på en orätt

plats både i kyrkan och lifvet; stunder, då han ansåg sig för en "kristnad hedning", en från poesin förlupen embetsman. — "När" — säger han — "man, såsom jag, skall hålla hushåll på tvenne ställen, så vanskötes det på begge, och jag duger nu egentligen hvarken för dikten eller verkligheten, uträttar följaktligen ingenting helt i någondera. Jag har nätt opp så mycken poesi, som fordras för att ge mig afsmak för embetsmannalifvet, och just så mycket praktiskt förstånd, som gör mig oduglig till poesin. Derföre är jag på ingendera sidan ett helt tal, blott ett bråk mellan begge. — Såge jag någon utväg att lefva, en sådan syssla förutan, så toge jag afsked i morgon. Jag har ofta tänkt att söka mig ett pastorat på landet, men det är föga bättre att misslyckas i smått än i stort. Hade de mina mod att flytta till ett torp i skogen och lefva på vatten och bröd, så vore saken hjelpt. — — Och dock, när jag jemför min belägenhet med de anspråk, jag möjligtvis kunnat göra, så har jag allt skäl att tacka Gud. Huru mången, likså god och bättre än jag, har det ej gått sämre! — Jag ville blott nu kunna hushålla med min tid. Den blir troligtvis ej långvarig." — Den blef det icke heller. Alltför tidigt kom den dag, då kyrkan skulle sakna hans nit, skaldekonsten hans snille, ömheten hans hjerta.

Öfvergången — hos lugnare naturer omärklig — från mannaårens fulla kraft till ålderdomens smygande vanmakt åtföljdes hos Tegnér af en våldsam brytning, som hotade att spränga hans starka själ. Hans jordiska hydda, ännu innan den för

åren lutade, var länge skör af den inneboende andens lågor; men man märkte ej, att kroppen förlorat sin styrka, innan man med bestörtning fann, att själen saknade sin jemnvigt. Förebådande tecken till en sjuk inbillningskraft och en stegrad själsretlighet hade visat sig, och ofta hade man hört honom sjelf, på grund af inom hans slägt ärftliga, organiska anlag, förutsäga sitt tragiska öde. Som ett åskslag träffade det ej blott hans närmaste omgifning, men hela Sverge, men halfva Europa. Häpna, som hans maka och barn, stodo de svenska sånggudinnorna, och fosterlandet anlade sorg efter sin store son, innan han ännu var borta. Men också — hvilken plötslig solförmörkelse! Hvilken sönderslitande tanke, att det mäktiga snille, som med sina förtrollande skapelser så ofta ur våra ögon lockat tårar af förtjusning, nu var omtöcknadt af moln! hvilken grym föreställning, att *han*, som nyss i så gripande toner skildrat för oss Axels vansinne, nu sjelf, på främmande jord, var inspärrad inom murar, i hemskhet liknande dem, som, för sekler tillbaka, slöto sina mörka hvalf kring Ferraras olycklige skald! I sju långa år suckade Tasso i S:t Annas hospital, med blicken stirrande mot Leonoras fönster; i sju långa månader var hans nordiske medtäflare lemnad åt främlingars vård, under samma tak med vansinnets offer, blickande ur sin ödsliga cell mot det fädernesland, som han älskade som en brud, och som nu tycktes hafva förskjutit hans kärlek. Men ännu en gång öppnade Svea mot honom sina armar; han störtade i dem med återvunnen frihet och själshelsa: ännu en gång fick

han se "maj löfva våra lindar", ännu en gång med friska sinnen inandas sin barndoms bergluft: han kom tillbaka — om ej mer att för oss sjunga och verka, dock att ibland oss åldras och dö. Och, om mannen nu var förvandlad till gubbe, om skalden blott med trött hand härefter slog sina strängar, om han aldrig till fullo blef åt nordens ära och sång återskänkt, åt sin husliga krets blef han det så mycket mer: i maken, i fadren, i vännen, var ingen förändring. Ovädret var förbi, åskorna hade tystnat, af stormen hade lagt sig ända till den sista dyningen, och, i solnedgången af sitt lif, satt den dyre åter lugn bland de sina, omhuldad af deras kärlek, lyssnande icke mer till politikens gny, men till sina fåglars qvitter och sina barnbarns joller, bestrålad vida mer af himmelskt hopp än af jordisk äras aftonglans. Det var en rörande syn att se den frejdade, den förr så väldige mannen nu, i sitt snilles löffällning, sorglös som ett barn närma sig sin sista vagga; se, dag ifrån dag, snön växa i de vördade lockar, kring hvilka lagern så yppig hade grönskat; se mer och mer "stjernorna vinka tröttade vandrarn till sig"; se den starka jättehyddan synbart sjunka till fall, och att, midt derunder, ännu uppfånga infall af sprittande qvickhet, skönja en strålglimt af det fordna snillet, höra toner ur den gamla lyran. *Så*, M. H., såg jag honom under de sista sex somrarna af hans jordiska lif; — jag hörde ej ett ord af bitterhet mot hans fordna vedersakare, intet ljud af missnöje med lifvet eller af fruktan för döden; men alltid återfann jag samma högsinte ande, alltid igenkände jag sam-

ma redliga hjerta. I sitt väsens innersta kärna förblef han sig lik till sin sista stund, och i den novembernatt, då himmelens norrsken för sista gången flög öfver hans tynade anlete, fann honom ännu d[illegible]med leende läppar, med strålande ögon.

Hans stoft är nu blandadt med den svenska jorden, men i svenska bygder skall hans sång ljuda, i svenska hjertan hans minne lefva. Frid med hans stoft, ära åt hans sång, välsignelse öfver hans minne! Redan i vår närmaste eftertid skola barnen lära sig att framstamma hans namn, ynglingarnas blod skall sjuda vid hans dikter, männernas bröst värmas af hans lågor, och de gamle för lyssnande kretsar förtälja hvad de ur flydda tider hafva sig bekant om nordens Amfion. Det skall bli en sed att vallfärdas till hans graf, en skatt att äga hans bild, en högtid att samlas kring hans skrifter; och hvarje gång i Europas litteratur Sverges namn förekommer, det skall vara sammanflätadt med Tegnérs.

M. H., drotten i vår vitterhet är borta; men feg vore den tanken, att vår vitterhet derföre ligger i själtåget. Alltför hastigt skulle då *hans* friska, klara, modiga ande ha öfvergifvit oss; alltför illa skulle då fosterlandet veta att uppskatta både hvad det i eder *äger* och af ett yngre slägte *hoppas*. Ännu har den svenska lyran många toner outsjungna — *J* skolen framlocka dem, — ännu tvina på många håll diktens blomster — *J* skolen gifva dem sol. Edert samfund tillhör äran att hafva framkallat

eller föranledt flera af den oförgätliges yppersta snilleverk. *Här* var det, som *Svea* första gången kröntes med bifall, *här* som talet öfver Oxenstjerna eröfrade allas beundran, *här* som jätten Finn bergtog allas uppmärksamhet. *Här* var det ock, som han, i edert namn, med ljud som aldrig glömmas, helsade inträdande ledamöter eller hembar offer åt hädangångne. *Här* var det ock — hvem mins ej intrycket på Svenska Akademiens femtiåra högtid: Wallins stämma och Tegnérs ord?

Hörs ej ett genljud än i dessa salar
Af sången om den tredje Gustafs dar,
Då skalder täflade som näktergalar,
Och kungahjertat gaf dem återsvar?
Den tiden var, från början intill slutet,
En riddardikt, på höjderna, i daln; —
Men sångarbandet småningom blef brutet,
Och kungahjertat det blef genomskjutet;
Och blind och ensam satt den sista näktergaln.

Kom så en annan tid, med annan ära,
Med annan oro i sitt fulla bröst,
Då segerdrotten, van att lagrar skära,
I deras skuggor hvilade sin höst;
Då sjöng Franzén — men såsom englar sjunga —
Wallinska harpan som en orgel ljöd,
Men Geijers "viking" qvad med stormens tunga,
Och Valhalls gråa kämpar blefvo unga,
När Ling den gamle dem till sångens envig bjöd.

Då sjöng Tegnér, — men *så* har ingen skimrat
I sångens verld, som denne, skuggans son.

Hans fäder sjelfve sina kojor timrat,
Men Balders tempel var *hans* lärospån: —
De öfver blomstren hade svängt sin lia,
Han band dem hop till diktens rika krans, —
Och när han sjöng om Frithiofs själ, den fria,
Och när han gret med Axel och Maria
På Sotaskär — då sprang en trollverld opp i glans.

O minnens J, hur "herrligt i det gröna
Två plantor växte under fostrarns vård:
Ej hade norden förr sett två så sköna,
Som dessa begge uti Hildings gård":
Hur der de växte opp i fröjd och gamman,
Hon skön som rosen, *han* som eken stark,
Och hur de vårdade den första flamman,
Och deras hjertan, hur de grodde samman,
Som namnens runor två i björkens hvita bark.

O minnens J, när för kung Beles söner
På tinget Frithiof stod, — och Helge satt,
"Ett bleklagdt nej på mensklighetens böner",
Och bjöd den djerfve hemta böljans skatt;
Och hur då *han* till afsked tryckte handen
På trogen brud, och så med slitet bröst
Sköt ut sin drake, for till fjerran landen, —
Och hur då *hon* satt ensam qvar vid stranden
Och såg hans segel fly och sjöng: "Nu är det höst."

O minnens J, när han steg in i salen
Om julen till kung Ring, och Ingborg bjöd
Åt björnskinnsmannen fyllda vinpokalen
Med handen darrande och kinden röd?

Hur se'n han, stålskodd, for på isens skifva
Och svängde slädan utur vaken opp,
Och måste qvar hos gamle kungen blifva,
Tills varma solen smälte vinterns drifva,
Och våren kom "med mod och lefnadslust och hopp."

Och se'n, hvem mins ej jagtens sköna drottning
På hvita gångarn, åtföljd af sitt hof,
Och mot de onda makter Frithiofs brottning,
Då trygg emot hans knä den gamle sof? —
O hela taflan huru skön ej är den!
Och hvilken klang i handling som i ord,
Musik i hjertan och musik i svärden, —
Och derför har hans sång gått ut i verlden
Och gjort hans namn berömdt i söder som i nord.

Ty Hellas' gudar, liksom Thor och Oden,
Konst och natur, de lefde i hans sång. —
Hur frisk han *vintern* sjöng, hur präktig *floden*,
Och *elden*, *solen* i dess höga gång!
Hur dödens vind kring *ättehögen* hviner,
Som "halfskymd står emellan rågens gull",
Och se hur månen mellan björkar skiner
Utöfver *klostrets* sorgliga ruiner,
"Der plogen vandrar nu uti den vigda mull."

Men hör, hur klockorna på landet ringa,
Der all naturen i sin pingst-drägt står,
Och templets rosor, *nattvardsbarnen*, bringa
Åt Gud ett offer af sin unga vår!
Hör *stjernesången* se'n i qvällens timmar
Och *fridens röster* under nattens qvalm,
Tills ny på fästet österns stråle glimmar,

Och *fågelleken* uti skogen stimmar,
Och lifvet vaknar opp vid *skaldens morgonpsalm*.

Men hör du då ett stridens horn, som skallar,
Och hör du krigets dofva åskor gå, —
Vet, att *kung Carl, den unga hjelte*, kallar
Till ryska fejden sina gossar blå.
Och *göta lejon* då ej längre hvilar,
— Se huru stormen flyger i dess man;
"Det rifver jägarnät, det bryter pilar",
Det frustar eld, det öfver vågen ilar
Och skär sin våg, som förr, i mörkblå ocean.

Men vill du se en grånad fornverlds saga,
Med *Axel Hvide* stig i berget in,
Der djupets krafter i sitt fängsel klaga
Och sol förstenad är som *jätten Finn*.
Se hvilka skatter, ymnigt förr beskärda
Åt slägtets urstam, der förgätna dö;
Se dessa guldblock, kungariken värda,
Och se den höga jättemön, se Gerda,
Med björnens svarta hud utöfver barm af snö!

Så, "liksom blomstren skifta i det gröna",
Hos honom skiftar diktens lätta här;
Så "uti många former trifs det sköna",
Och allt är skönt, ty allt är snillrikt der,
Klart som kristallen af den rena vågen,
Hvars djupa botten endast dykarn sett. —
Hvad är väl skönast, — tvekande J frågen —
Månn' *Axel, Frithiof* eller *epilogen?*
Men svaret gaf han sjelf: det sköna är blott *ett*.

Ej strömma mer de gyllne toners flöden
Från dessa strängar, — de ha tystnat re'n!
De store skalder följt sin kung i döden
Och stämt sitt möte nu i Elysén.
Der står *Carl Johan* i den ädla ringen,
Som kring hans tron med lyror stod så rik;
Han räknar öfver — och han saknar ingen
Af er, J höge siare, som klingen
Med edra lyror nu till stjernornas musik.

Guds anlet ser du nu inunder palmer,
Du, som förklarat *menskans anlet* här,
Och englaharpor stämma dina psalmer,
Du skald, hvars genljud tempelhvalfvet är.
Till Valhalls fröjder ser du ej tillbaka,
Du Asa-bard, med lungan fylld af sång!
Och, häfdens viking! inga stormar skaka
Din trygga hamn; — gå, verldar att ransaka,
Der ingen tid är slut, och ingen "stuga trång."

Jag ser en hög gestalt, som bland er träder,
Med ögat drucket utaf eterns glans.
Hur åt de nya solar han sig gläder
Och rytmen räknar ut till sferers dans!
Till annan *solsång* nu han sätter orden,
Och mellanåt ur stjernors fönster ser
Till denna jordfläck, som vi kalle norden, —
Han sträcker famnen emot fosterjorden,
Och sväfvar som en sång på nattens vingar ner.

TAL

på Svenska Akademiens högtidsdag.

1851.

Den känsla, hvarmed Svenska Akademien öppnar sin årsfest, erinrar ännu alltid om hennes äldsta sedvänja att med bön i templet inviga högtiden. Äfven sedan denna yttre plägsed ej mera äger rum, känner sig sinnet sjelfmant stämdt till tacksamhet, till allvar, till bön, vid återblicken på det, som nyss är förgånget, vid öfverblicken af det, som ännu är vårt, vid utsigten mot det, som snart oss väntar. Myten förkunnar oss, hurusom redan i det äldsta Rom det första offret vid högtiderna tillhörde guden med det dubbla anletet, det ena tankfullt seende tillbaka, det andra modigt framåt blickande, det ena af åren härjadt, det andra af evig ungdom strålande: guden med nyckeln i sin hand, som stängde det förflutna och öppnade det kommande: guden, som de saliska hymnerna kallade "gudarnas gud", åt hvilken årets första månad, månadens första dag, dagens första timme voro helgade. Vi, som i denna lefvande myt, af kristendomens ljus förklarad, blott se en ringa symbol för den allseendes öga, den evigt vakandes försyn, vi nedlägge

inför honom vid högtidens början vårt första offer; och då vi nu, med blicken på ett dyrbart fosterland och ett älskadt konungahus, tacke honom för ett nytt år af fridens välsignelser och glädjens gåfvor, då räkne vi till dessa ej sist den yngsta, den konungaborgens lilja, den hoppets förstfödda ros, hvarmed ett ungt furstepar sett sin kärleks lycka förskönad. Vid vaggan, som vid grafven, har smickret ingen röst; döden hör den ej, oskulden förstår den ej; men måtte en dag sanningens röst kunna vittna, att den ädlaste af söderns döttrar, hjeltinnan i lifvets pröfningar, att den begråtna hjeltemaka, som ej hann upplefva denna späda ättling i nord, gaf, då hon bortgick, sina dygder i arf åt sin dottersons dotter.

För Svenska Akademien har detta år varit betecknadt af tvenne förluster, dem hon delat med svenska kyrkan. Upphört att tillhöra henne har den af hennes ledamöter, som tillhört henne längst, som redan för trettiofyra år sedan här välkomnades af Oxenstjernas röst, och för mer än ett halft århundrade tillbaka här emottog sitt första pris ur Zibets hand. Åt Kullberg, som, efter en lång och hedrande tjenstemannabana, vid mannaårens gräns utbytte ett af statens ansvarsfullaste embeten mot ett ej mindre vigtigt inom kyrkan, blef den lyckan beskärd att få i rikt mått både njuta den *husliga sällhet* och uppnå den *ålderdom*, dem han begge i så blida toner fordom besjungit. Hans vackra lif blef så en bekräftelse på hans vackra sång, och när sist, omsmekt af ljumma majvindar, den åttioåriga hjessan fick luta sig till ro, blef dö-

den det på hans förhoppningar. Han var den siste af de samtida svenska biskopar, hvilkas hand var prydd af lyran, innan deras bröst pryddes med korset: före honom hade Wallin, Tegnér, Franzén nedlagt begge inför den eviges tronpall.

Der har *han* ock allaredan nedlagt *sitt* kors, han den vördade, som här ej mer bland oss sitter, den siste af de fyra Svea rikes erkebiskopar, som, hvar efter annan, vid detta bord innehaft ett rum. Tom står nu hans plats, här, som i svenska kyrkan, här, som i landets rådplägningar, här, som i lärdomens salar, här, som i vänners hjertan. När vi sågo den manliga trygghet, hvarmed hans hufvud ännu uppbar tiarens börda; när vi erforo den lifliga värma, hvarmed hans hand ännu omfattade sina maktpåliggande värf; när vi hörde den kraftfulla vältalighet, hvarmed hans röst, ännu under sommarens kronor, frambar helsningen till de forskare, som i naturen söka "sanningens skönhet", eller till den österns hänförande skald, i hvars sånger hon redan bor: — vi trodde ej då, att, redan innan kronorna hunnit fälla sina löf, denna röst skulle vara för alltid bruten, denna hand kallnad; detta hufvud sänkt till den eviga hvilan. Åt Wingårds rika egenskaper och utmärkta personlighet väntar Akademien att vid ett kommande tillfälle se minnets fulla gärd hemburen: blott antyda har hon i dag velat sin dubbla saknad, och öfvergår nu till de åligganden, som högtidsdagen henne närmast föreskrifver. Hon gör det ej, utan att lifligt återkalla både för allmänheten och sig betydelsen af

den dag, som den oförgätlige stiftaren utsåg till hennes årshögtid. Ty väl må *den* vara oss helig,

Väl må vi fira, efter fädrens sed,
En dag, då först sig tände öfver norden
Den sol, som länge klara strålar spred
Och sist i blod på Lützens fält gick ned,
Men gaf sitt ljus i arf åt fosterjorden.

När *han*, som våldet och förtryckarn slog,
Sam ut till striden, följd af våra fäder,
Hans tro, hans svärd, de voro honom nog:
Med dem han stred, hann vann med dem, och — dog,
Men ljusets seger än i dag oss gläder.

Det ljuset var ej blott en renad tro,
Och ej blott dogmen af en kyrkans lära;
Men rätt till samvetsfrihet, samvetsro:
Det bröts i färger såsom regnets bro,
Men jord och himmel var det lika nära.

Ty forskningen, som stiger, gång från gång,
Till nya rymder ur det låga gruset,
Och friheten, som löser sina tvång,
Och snillets glada lek och skaldens sång,
De voro *alla* strålar af det ljuset.

Af dem ej faller blott en aftonglans
Här på den *andra* stora Gustafs minne;
Af morgonstjernor bilda de en krans
Omkring en hjessa, ridderlig som hans,
Omkring den *tredjes* fosterländska sinne.

Hvem var som *han* om Sverges ära mån,
Och ställde snillet i sin rätta dager?
Den hand, som höll den gyllne spirans lån,
Var samma hand, som målat Torstenson,
Var samma hand, som bjöd en krans af lager.

Det är *hans* bild, som än framför oss går,
Den evigt unga, konungsliga gästen.
Som söker blommor än ur sångens vår,
Som lyss, om norden ännu lyror slår
Och än har pris att dela ut vid festen.

TAL

på Svenska Akademiens högtidsdag.

1855.

Årsdagen af Gustaf den andre Adolfs födelse, af den tredje Gustaf bestämd till Svenska Akademiens årshögtid, stämmer sinnet till återlifvande af stora fosterländska minnen. Men i hvarje stort minne ligger en stor maning att så taga vara på dess innehåll, att det ej ofruktbart förspilles, men under nya åldrar framträder i nya glädjerika former. Minnet får ej blifva till stoft: det är ej en död praktväxt, åt ögonfägnaden förvarad af skrytet; det är en lefvande rot, ur hvilken, om hon rätt vårdas, skönheten har hopp att möta nya blommor, äran har rätt att vänta nya frukter. Ett folk, som ägt Gustaf Adolf, kämpat under *hans* fanor, segrat ännu invid hans lik; ett folk, som bland sina söner räknat fältherrar, sådana som Torstenson, statsmän, sådana som en Axel Oxenstjerna, — ett sådant folk bör alltid kunna blicka framåt med trygghet, just derföre att det med stolthet kan se tillbaka; medvetandet af hvad det en gång *var* stärker dess kraft att lägga i dagen hvad det ännu en gång kan *bli*. Så är arfvet af stora minnen på en gång af ansvar fullt

och på löften rikt: hvarje stråle af dem har på framtidens förhoppningar en tändande kraft. Och — om detta gäller inom den borgerliga verlden, det gäller icke mindre inom den litterära. Ett folk, som ägt Gustaf den tredje och, med honom i spetsen, byggt sin egen fosterländska parnass; ett folk, som i hans och i ett tidehvarf, som ligger oss ännu närmare, ägt vettenskapsmän, ägt konstnärer, ägt talare och skalder, sådana som Linné och Berzelius, som Sergel och Fogelberg, som Lehnberg och Wallin, som Kellgren och Tegnér, — ett sådant folk, med vaknad sjelfkänsla både af sin förmåga och af sin kallelse, kan ej, och bör ej, misströsta om en framtid af ny ära och glans äfven inom bildningens alla områden, inom vettenskapernas, konsternas, poesins. — Jag har särskilt nämnt poesin. Man må ej tro, att poesin är död, derföre att hon under dånet af stora verldshändelser mera sällan hörs af. Det är ej *under*, men *efter* dem, som hon helst har för sed att sjunga; hon täflar ej med stormen, hon väntar, tills denne talat ut. Det var först sedan verldsfloden förrunnit, som arkens dufva återkom med oliven: det är först sedan störtskuren gått öfver, som regnbågen bygger sin glänsande bro mellan himmel och jord. Poesin dör aldrig: det är skalderna som dö, men poesin lefver. Kan hon för sina toner icke alltid påräkna lika väldiga stämmor, lika välvilliga öron, hon går dock städse i många former fram genom verlden, och i vår nord har hon redan uppenbarat sig i alltför sköna, att vi ej med glädje skulle återvänta henne i nya. I den gråa forntiden kom hon först öfver till våra

förfäder från en enslig ö i ishafvet, der mellan volkaner och snö hennes vagga stått: huru har hon ej sedan här utbildats och förskönats! Hvilka jättesteg har hon ej tagit, att från denna ö hinna ner till den, som i våra dagar blomsterskalden besjungit!

Under högsommaren af det år, som nu nalkas sitt slut, har döden krossat en lyra, till hvars lika djupa som rika toner snart ett halft århundrade lyssnat med stigande beundran och kärlek. När de först hördes, greps man mer af deras sällsamhet än skönhet: de följde en ny, en främmande skala, hade för oinvigda öron något dunkelt och beslöjadt, ja, förekommo mången endast som fantastiska löpningar eller mystiska orakelljud. Det var vid tiden af den första brytningen mellan tvenne konstläror eller, rättare, mellan begges öfverdrifter; ty den ena hade stundom ej varit mindre ensidig i sin trånga lagbundenhet, än den andra nu var utsväfvande i sin luftiga frihet. Den ena, redan öfvermogen, var skyddad af årens helgd; den andra, ännu omogen, väpnad med ungdomens öfvermod: öfver den enas klassiska mönster hvilade aftonglansen efter en praktfull dag; öfver den andras nyromantiska idéverld flammade morgonrodnaden med alla hoppets löften. Främst bland det ungas kämpar visade sig en eldig Apollo-son: trollverldar skimrade för hans fantasi, solsystemer hvälfde sig i hans tankar, i hans bröst svallade ett tonhaf. Omkring honom, såsom den uppgående dagens härold, samlade sig i stridslystna led ifrarne för den nya diktkonst, som i titaniskt ungmod hotade att störta den gamlas troner. Hans egen strömmande poesi, om

ej ännu fullt frigjord från alla soldimmor, förrådde dock redan nu, genom sinnrikhet och djup, sitt ursprung från Kastalias rena källa; men den vällde fram som en vårflod, åtföljd af otaliga regnbäckar, i häftigt anlopp mot de lugna och klara elfver, hvilkas islossning den trodde sig böra påskynda. Ur den strid, som nu, med allt för mycket härgny, uppblossade på svenska vitterhetens fält, gick *han* tillsist upptröttad, men ej utan segerbyten; ty hans ädlaste krafter hade under den utvecklats, hans förra kaotiska drömmar hade klarnat till harmoniska skapelser; hans snille, lärdom, upphöjda och vidsträckta åsigter, hans oaflåtliga sträfvande till ett högt mästerskap i sin konst, framför allt hans ärliga afsigter och hans varma, fosterländska hjerta, hade efterhand vunnit ett allmännare erkännande, och ej minst inom kretsen af hans fordna vedersakare. Mellan dem och honom hade ock den allt försonande tiden redan slagit en brygga, byggd på ömsesidig aktning; och Svenska Akademien, som, sjelf under brytningskampen föryngrad och aldrig stängd för en ädlare tidsandes omskapande inflytelser, längesedan med sig hade införlifvat den götiska skolans främsta namn, Tegnér, Geijer, Ling, tvekade ej, då den sistnämnde Asabarden gått hem till Valhall, att tillerkänna hans lediga rum åt den nya skolans stiftare. Det var då som han här af Frithiofs skald välkomnades med de orden:

"Nu striden är förbi. Hvad ondt den vållat
Förgätes bättre, än det tänkes på.
Vi tacka glömskan, som sin aska sållat
På släckta glöd, och undra begge två

Hvad sällsam villa, som vår syn förtrollat:
Med åren komma frid och sans ändå;
Och allt som skiljemuren börjat ramla,
Den nya skolan flyttar i den gamla." —

Jag har kastat en blick tillbaka på den gränsstrid mellan tvenne vittra tidsåldrar, som slutade med att åt detta samfund eröfra den frejdade blomsterdiktare, hvars drottplats inom nordens vitterhet nu står tom, och öfver hvars bortgång Svenska Akademien i dag uttalar sin och fäderneslandets gemensamma saknad. Hvad han i en sednare tid för henne blef, som talare och skald, som konstdomare, som minnestecknare, som varm och nitisk deltagare i hennes öfverläggningar och arbeten, derom bära redan hennes tryckta handlingar ojäfaktiga vittnesbörd. Men teckningen så väl häraf, som, i sammanhang härmed, af hans öfriga mångsidiga förtjenster och i Sverges både vettenskapliga och vittra odling djupt ingripande verksamhet, tillhör den fullständiga tafla, som Akademien, lika med allmänheten, otåligt väntar af hans snillrike efterträdares pensel. Blott en minnets och saknadens blick sända vi i dag till den ädla skaldens graf. För den enskilta vänskapen, som af hans älskvärda och ovanliga personlighet, hans själfulla, allt lifvande och värmande umgänge, bevarar så dyra hågkomster, för *den* är det en rikedom att hafva honom ägt, det är en ödslighet utan gräns att hafva honom mistat. Och dock — hvad är *denna* sorg emot fäderneslandets, när dess ädlaste söner gå bort, när dess skönaste andar vika hädan! Atterbom är borta. Det är

mycket, som är borta med honom. Vi hade ännu haft mycket att af honom lära: han hade ännu haft mycket att förtälja för oss, att sjunga för oss. Sällan, och i norden aldrig förr, uppenbarade sig en för, på en gång, skaldens och tänkarens värf så egendomligt utrustad natur, åt bådadera så afgjordt riktad, att man ej utan skäl anmärkt, hurusom hans filosofi någon gång är poetiserande, under det att hans poesi emellanåt filosoferar. Grunden härtill är lätt att finna i den mångfald af inre krafter, som hos honom, ej hvar för sig, men vanligen alla på samma gång, sattes i rörelse: en underbar förening af rika, ofta kämpande, anlag, sammanbragta böjelser, skiljaktiga lifsyttringar: en personlighet, full af vexlande melodier, och just derigenom ur stånd att alltid ostörd bibehålla harmonin mellan dem alla. En fantasi, som skapade och mångfärgade diktens lätta molnbilder, och ett djupsinne, som sökte och begrundade tingens innersta väsen: ett snille, som flög mot idéernas strålrymd, och en forskning, som nedsteg i vetandets och häfdens grufvor: det skarpaste omdöme och det blidaste sinnelag: viljans stränghet, vid sidan af känslans rörlighet: sydbons eld och nordlänningens allvar: glad lefnadslust, och ändock vemod: längtan efter frid, och ett halft lif fullt af strider: rastlös verksamhet och alltid ett oupphunnet mål: manlig själsstorhet och ett barns obekantskap med verlden! För denna timliga var och förblef han i många fall främmande: han tillhörde den vida mindre än de fleste dödlige. Få hafva, som han, gått hela sin bana fram, un-

Ett eko af din tjusande sångmös röst
Än sucka hörs ditt afsked åt kalla norden:
"Godt är ett rum, förvaradt i svenska bröst,
Godt är, jemväl, ett rum — blott i svenska jorden."

SVAR

på Herr Carlsons inträdestal i Svenska Akademien öfver C. A. Agardh.

1861.

Såsom tolk af Akademiens saknad, har ni, fullständigt och sannt, skildrat den bortgångne i hela omfånget af hans rika personlighet, i alla områden af hans rastlösa verksamhet, alla strålbrytningarna af hans lysande snille. Att tränga till botten af en så underbart sammansatt personlighets innersta väsende, att uppdaga, följa och förklara sammanhanget mellan de olika utgreningarna af en så mångsidig och splittrad, vettenskaplig och medborgerlig, verksamhet, och slutligen att samla åter likasom i *en* brännpunkt de tusen blixtrande idéerna från ett lika solvarmt som åskdigert snille, — detta var en uppgift, mindre för ordkonstnären, för loftalaren, för skalden, än för menniskokännaren, samhällsforskaren, häfdatecknaren. Det var ock derför som Svenska Akademien åt eder välkända förmåga anförtrodde lösningen af denna uppgift, och då jag tillägger, att ni verkställt den på ett sätt, värdigt edert föremål och värdigt eder sjelf,

är jag viss att uttrycka vida *mer* än ett enskildt omdöme; jag uttalar ett, som tvifvelsutan här delas af alla närvarande.

Agardhs namn tillhör stjernkransen af våra mest strålande snillen. Sitt ljus behöll han icke för sig, han gaf det ifrån sig åt alla sidor; det var honom icke nog att sjelf lysa, han ville äfven upplysa. Med full sanning har ni derföre yttrat, att "mödan var hans ro, och den starkaste själsspänning hans ljufvaste vederqvickelse". Det är denna *arbetets ära*, som icke ens af oblida domare kunnat honom frånkännas. Att icke *verka* var för honom att icke *lefva*, och på många fält har han derföre intryckt spår af sin verksamhet. Arbetet var för honom ej blott en stark själs behof, men på samma gång ett medel att utan uppehör döfva och vagga till ro de lurande demoner, som hos naturer af så volkaniskt skaplynne, som hans, sällan underlåta att på djupet sjunga sin siren-sång. Derföre såg man honom, likasom af en inre sjudande eld, oaflåtligen drifvas till nya forskningar, nya studier, nya företag, och oftast för dem alla räcka till, öfver dem alla kasta strålregn af ljus, åt dem alla bana en framtid. Var det jordens plantor, eller hafvets mossor, eller himlahvalfvets stjernor, var det geometriska figurer eller statistiska siffror, var det skolan eller banken, var det exeges eller statsekonomi, — åt *allt* riktade han sitt djupsinne, sitt allvar, sitt brinnande intresse. Det var, om man så vill, en snillets mångslöjd, hvaråt han sålunda, med ofta orolig ifver, med nästan hungrande lust, sig öfverlät; men det eldhjul, som med sin drif-

kraft satte allt detta i rörelse, hvad var det annat än hans lågande fosterlandskärlek och hans aldrig hvilande kunskapsbegär? Derför tacka honom ock nu vettenskapen och fosterlandet på hans döda mull. För båda var hela hans lif en inre sjelfförbränning; offret var hans eget *jag*, och ur dess aska skall uppblomstra välsignelse.

Men jag glömmer att, då från mästarens hand en bild redan utgått fulländad, den lätt löper fara att förlora sin likhet genom ett enda penseldrags tillägg af en främmande. Hvad deremot ingen vid detta tillfälle lärer glömma är, att ni, min herre, delar med er företrädare egenskapen att lifligt och kraftfullt vara verksam på *en* gång för vettenskapens förkofran och det offentliga lifvets stora och maktpåliggande frågor. Redan i unga år från konungatronen hedrad med ett af de vigtigaste förtroenden, som kunna tilldelas en svensk man, har ni sedermera af medborgerligt förtroende, upprepade gånger, emottagit icke mindre dyrbara bevis, och, med edert lätta, klassiskt byggda och genomskinliga föredrag, från tribunen skördat samma bifall som från katedern. Så, delande er mellan statens intressen och universitetets, har ni på samma gång ovedersägligen lagt i dagen, att, rätt fattade, begge äro och måste vara oskiljaktiga. Men oskiljaktiga äro äfven från framtidens förhoppningar forntidens minnen, och ställd betydelsefullt i midten mellan båda är den lärostol ni vid universitetet så förtjent innehar. Det är en röst från detta universitet — rösten af en ungdomsvän och embetsbroder, som sedan mer än trettio år varit vittne till edra fram-

gångar och till eder rätt att dem vinna, — det är denna för er ej främmande röst, som i dag blifvit kallad att här till er frambära Svenska Akademiens första välkomsthelsning, och som nu uppmanar er att inom kretsen af de Aderton intaga det rum, som en gång *var* Kellgrens och nu, från en snillrik forskare inom naturvettenskapernas rike, öfvergår till en frejdad tolk af fäderneslandets häfder.

MINNESTAL ÖFVER PRINS GUSTAF

på gustavianska lärosalen i Upsala den 26 November 1852.

De ljud *, vi nyss hört, anropa himlen om frid för de bortgångnas själar. Väl är det mindre *de*, som nu påkalla vårt förebedjande än *vi*, som behöfva deras; men det är sorgens ljufva rätt att följa de älskade så långt hon kan, med sina böner in i himlarna, med sina tårar ned i grafvarna. I grafvarna — der finner hon ej hvad hon söker; derföre har hon der blott tårar. I dem hvilar endast det som kunde förgås; der gömmas blott spillrorna af den mussla, hvarur perlan är utbruten, blott puppan efter den fjäril, som lemnat sitt fängsel. Anden, den oförgänglige, faller det oss ej in att leta bland skuggorna. Det är ej ur honom, som lifvet flytt; det är han, som flytt med lifvet. Men har en af oss älskad ande ock flytt så högt som stjernorna gå, vår sörjande kärlek uppsöker honom ända vid foten af den eviges tron, och nedkallar frid, — frid öfver anden der som öfver stoftet härnere. Och var denna ande redan på jorden en fridens ande, när skulle vi lifligare känna be-

* Före talet uppfördes Cherubinis *Requiem*.

hofvet af dess återvändande till vår krets, eller åtminstone af dess återkallande för vårt minne, än i dagar af oro, sådana som dem vi nyss genomlefvat, sådana som dem vi ännu räkne? Till smärtan af hvad vi mistat smyger sig en fruktan att mista ännu mer*. Måtte den nåderika försyn, som ännu åt fäderneslandet bevarar en älskad konungs hotade dagar, lyssna till tusendes förböner för hans lif, att ur den trygga vissheten om att **han** ännu är vår, och att vi ännu äro hans, en tröst måtte uppväxa för hvad både han och vi förlorat. Det är åtanken af denna förlust, på en gång hans och vår, som i denna stund samlat och förenar oss alla. Himlen har hört våra böner; så må ock nu jorden höra vår sorg.

Huru djupt en ädel och ren personlighet, genom blotta kraften af sin inneboende lifsvärme, förmår tränga in till ett folks innersta hjerta och, lika omärkligt som oemotståndligt, der så rotfästa sig, att, när dödens arm vill slita den derur, hvarje fiber i detta hjerta — ett helt folks gemensamma hjerta — skyndar att blöda; derpå hafva vi i denna, af mörkare skuggor än höstens omtöcknade tid, upplefvat ett bevis, af tänkaren värdt att skärskådas, af häfdatecknaren att förvaras. Vi ha sett ett helt folk, vi ha sett **tvenne** folk — ty den fjällmur, som skiljer dem, är blott väggen mellan de två hjertkamrarna i ett och samma bröst — slagna af bestörtning, gripna af sorg, vi ha hört dem utsjunga sin klagan — icke öfver förlusten af någon

* Konung Oscar var vid denna tid lifsfarligt sjuk. Äfven prinsessan Eugenies lif sväfvade i fara.

bland de jordens väldige, med hvilkas fall kronan af ett samhälles närvarande bestånd hotar att digna; icke öfver bortgången af en maktens arfving, kring hvars stam framtiden slingrar sina grönskande förhoppningar; men kring stoftet af en ung, anspråkslös man, visserligen en furste, visserligen en konungason, men utan sinne för annan glans än den eviga skönhetens, utan lystnad efter annat välde än tonernas, utan begär efter annat rike än det, som *icke är af denna verlden* och som nu han gått att uppsöka i en annan. En bestörtning så djup, en sorg så allmän, en klagan så högljudd, de måtte dock hafva ännu en annan grund än det lifliga och rättmätiga deltagande, som folket känner för sin sörjande konung: denna grund måtte vara att söka i ett mer än vanligt mått af oinskränkt, personlig tillgifvenhet för den bortgångne sjelf; och denna tillgifvenhet måtte vara byggd på egenskaper, rent menskliga, men, i utvecklingen af sitt samband och fullheten af sin harmoni, fängslande vår kärlek och utkräfvande vår saknad.

Vår kärlek egnades förr, vår saknad egnas nu, åt den milde furste, hvars unga stoft för ej längesedan i Norges hufvudstad fått den sista välsignelsen och i Sverges den sista hvilan. Broderligt hafva de begge länderna delat sig emellan den sista äretjensten; de ha gifvit hvad de kunde: det ena mullen åt hans kista, det andra rummet åt hans graf. Men åt hans minne hafva de gifvit något vida mer: broderligt ha Svear och Norrmän ock blandat sina tårar. Med de höga konungsliga föräldrarna hafva de sörjt en öm, en oersättlig son; med de ädla

furstliga syskonen en huld, en ovärderlig broder; men framför allt och med alla ha de sörjt, icke blott hertigen, icke blott fursten, utan menniskan, det himmelskas fagraste återspegling i ett menskligt väsende: de ha sörjt mildheten, som är slocknad, godheten, som är kallnad, sången, som är tystnad, framtiden, som är borta.

Men om sorgen trängt till alla, till oss har den icke trängt minst djupt. Den älskliga telning af nordens konungastam, som nu af stormen ligger bruten, bland oss har den uppskjutit till allt högre fägring, bland oss har den utvecklat sig till mognad och omfång, oss hade den redan gladt med sin skugga, åt oss hade den för en framtid — denna framtid, som aldrig kom, — lofvat sina frukter. Det sköna är då på jorden förgängligt, — prins Gustaf är icke mer. Prins Gustaf — under detta namn kände vi honom; om sina titlar påminte han oss aldrig i lifvet; hvi skulle vi efter döden med dem tynga hans namn? Han kom icke till oss i furstemantel och med hertiglig krona, han kom som en ung vårdag, som ej vet af sin egen glans, öppen och ljus, full af rosor och sång, genomgjuten af värme, genomstrålad af lif. Enkel, som trädde han ut ur hyddan, oförställd, som funnes intet ondt i verlden, hjertlig utan beräkning, glad utan yra, fri utan öfvermod, kom han hit — kom ofta, kom gerna, — till dessa Uppsvearnas frejdade stränder, denna den fosterländska bildningens äldsta och ännu unga stambygd, att här söka näring för sin bättre menniska, dricka ur kunskapens källor, härda sig i nordens minnen, sola sig i nordens förhoppnin-

gar, att upphemta de gamlas visdom, glädjas åt de ungas sång. Ur gryningen af hans barndoms hågkomster tindrade ännu som morgonstjerna den festliga stund, då han första gången var här. Det var i denna månad jemt tjugu år, sedan, vid Oscars hand, Carl och Gustaf, "de tvillingar från asahem", här invigde sina unga sinnen åt ljusets och sanningens makter, här åt dem gåfvo sina första tysta löften, i skenet af tvåhundraåra minnen från den hjeltegraf, der det menskliga föll för det gudomligas seger. Hos de äldre bland oss qvarstår ännu outplånadt intrycket af det djupt betydelsefulla i denna leende framtidssyn midt i skuggorna af det stora förgångna. Äfven i hans själ lefde från den dagen bilder, som, med åren iklädande sig nya drägter, vaknade opp med den första oskuldens jubelfröjd vid hvarje förnyadt återseende af de ställen, der de först upprunnit. Väl veta vi, huru fosterländsk prins Gustaf var i djupet af sin själ, huru för allt hvad Sverge hette fans ett rum i hans alltid svenska hjerta. Men här såg han på en gång hela detta sitt dyra Sverge såsom i ett gladt sammandrag. Derföre äger fosterjorden ingen fläck, der han hellre vistades än här: aldrig kände han sig lyckligare än när han åter fick närma sig ungdomsstaden, och redan ur skogen såg det gamla Vasaslottet skymta fram i sin aftonrodnad, templet snart höja sig med sina dubbeltorn, *lunden* öppna sig kring sin minnesvård, och sist staden utbreda sig med sina välbekanta boningar. När hans vagn nu dånade öfver bryggan, som förde honom till det nära furstetjället, då kände han sig rätt hemma,

då andades han en lättare luft, då kunde han ej nog uttrycka sin glädje öfver verkligheten att åter vara här, åter med morgondagen få begynna sin vandring mellan hörsalarna, och redan första afton få igenkänna nästan hvar enda en af de med sin sång och sina fanor honom välkomnande studenterna. Och en så rörande kärlek skulle ej återgäldas? På dessa stränder, som ej haft någon kärare gäst, skulle ej i främsta rummet hans minne firas? Detta lärosäte, som ej ägt någon vänare prydnad, denna ungdom, som ej känt någon vackrare föresyn, de skulle ej skynda att lägga — äfven de — en krans på hans tidiga graf? Upsala Akademi, djupt och lifligt delande den sorg, som, med hela tyngden af den hårdaste öfverraskning, drabbat konung, konungahus, brödrafolk, uppfyller blott en pligt, tacksamhetens och kärlekens heliga pligt, då hon i dag, inställande alla öfriga värf, inbjudit stad och bygd att med sig deltaga i en fest åt saknaden och minnet. I valet af sin tolk har hon redan röjt, att här ej kräfdes någon annan vältalighet än sorgens enkla uttryck; der i allas bröst den bortgångnes bild står så lefvande som här, der erfordrades ingen konstnärlig behandling för att göra den åskådlig.

Och blott denna bild är det som här bör och skall sysselsätta oss. Vi vilje ej kringgå vårt ämne: det är för oss rikt, som det är för oss kärt. Den rätta sorgen förskjuter all annan tröst än den hon hemtar från sitt eget föremål: dess trofasta betraktande gör sjelfva smärtan ljuf, och fortsätter det samlif, som döden afbröt.

Väl är den ock värd att betrakta denna skära bild af de blidaste behag: *furstens, vettenskapsidkarens, konstnärns, menniskans.* Icke så lätt, icke så snart, skall dess like åter träda inför dödliga ögon, och vid det blad i nordens häfder, som i ovansklig skönhet bevarar dess drag, skola äfven kommande slägter dröja med rörelse. Så ljus är i sig sjelf denna bild, att vår saknad lätt skulle kunna misstänkas för att här vilja förhöja dess dagrar, derest det ej vore just s a n n i n g e n, som stämplat den till skönhet, och hvarje öfverdrift blott skulle störa våglinien af den lugna harmoni, som utgör dess egen genomgående prägel. Att den åter för oss nu visar sig i ett stegradt skimmer, kommer sig af den tvära brytningen mot dödens skuggor, som i sig upptagit alla timligas lätta skyar. Det menniskopris, som höjer sig kring denna nyslutna grift, är i alla fall ej offer åt någon jordisk höghet; det är ej annat än ett prisande af den allgode gifvare, som icke blott utrustar de starka, mäktiga menniskoandar, men ock utsänder de ljufva, fridälskande, försonande. En sådan var den, som nu återvändt. Sådan visade han sig redan i sitt f u r s t l i g a kall.

Den icke till tronen födde furstens ställning i samhället hade den hädangångne uppfattat på ett så vackert, ett både med andan af hans eget väsende och med bokstafven af vårt lands lagar så öfverensstämmande sätt, att, enligt hvad vi alla veta, hans enda ärelystnad var den att, såsom sin konungs son, jemväl vara en af sitt lands ädlaste söner, i alla riktningar utbilda sina anlag, vidga sin

erfarenhet, öka sina insigter; i sedlig renhet och kraft stå icke blott tadelfri och föredömlig för nationens blickar, men skuldfri inför den högste domarens; med dessa rent menskliga egenskaper och med en menniskovänlighet, som göt sol öfver dem alla, förmedla öfvergången från konungaborgen till hyddan, hölja likasom afståndet dem emellan med idel rosor, flytta de ädla behagen ned till den ena, flytta den borgerliga trefnaden upp till den andra. På de allmänna ärendernas gång hvarken önskade eller öfvade han någon inflytelse: han lefde som enskilt midt i det offentliga: hans verksamhet på den menskliga utvecklingens fält var ej det strida, fruktbärande regnets, men den milda, uppfriskande daggens. Hvarhelst hans kraft eller hans hägn påräknades, der svek han ingen väntan: hvad han ägde, som hvad han förmådde, ansåg han tillhöra sitt fädernesland, och det palats, som hette hans, beboddes af de sköna konsterna. Hans vandel var tyst som de stjernors, till hvilka hans öga så ofta uppblickade, hans lif fridfullt som de blomsters, i hvilkas omgifning han så gerna njöt sin sommarfröjd. Och dock sannades på honom skriftens ord, att "de saktmodige skola besitta jordena", ty hans makt var stor: han ägde alla hjertan i Svea land. Han vann dem, om man så vill, utan möda: han gillrade åtminstone ej för dem med en konstlad nedlåtenhet, han intog dem med sin öppna godhet. Furstens värdighet var här ingen antagen yta: den var ett osökt uttryck af inneboende ädelhet, upphöjda tänkesätt, harmonisk sjelfbeherskning. Derföre kändes den aldrig tryckande; man nästan glömde

att den fans, när den utstrålade i en så naturlig värme. Och några lönnrum funnos ej i detta klara väsende: det var så genomskinligt, att man tydligt kunde se, huru det inre var utan flärd, som det yttre var utan prål. Af naturen smyckad med en icke vanlig grad af kroppsfägring, var det han, som minst visste derom eller ett ögonblick tänkte på att ställa den i fördelaktig dager; och det är ett målande drag i hans karakter, att han, så mycket som möjligt, undvek att se sin egen bild. Om sin själs fägring var han lika omedveten och, skygg för berömmet, hade han intet öra för smickret. Blygsammare har ingen svensk yngling tänkt om sig sjelf: ödmjukare har ingen svensk furste stått vid sidan af tronen. Hvad som bidrog att så allmänt göra honom älskad var hans lätthet att sjelf känna alla, var den honom egna, utomordentliga förmågan att aldrig glömma ett ansigte, som han sett, aldrig tappa ett namn, som han hört. När med denna de yttre sinnenas alltid skarpa och vakna erinringskraft hans välvilliga hjerta städse förknippade ett varmt — långt ifrån blott nygirigt — intresse för hvarje honom känd persons enskilta lefnadsställning, vistelseort, slägtomgifning, så uppstod småningom härigenom mellan honom och folket i gemen en art af andeligt skyldskapsband: en hvar visste sig af honom ej vara öfversedd, ej för honom vara alldeles likgiltig, och det kom oss alla för som ägde hvarje svensk hydda en särskilt målsman vid tronen, så länge vi ägde honom. I nära sammanhang med den förenämnda skarpblicken för yttre iakttagelser stod en rik, honom medfödd, mimisk

förmåga, som, under andra förhållanden, kunnat utbildas till en ej ringa scenisk talent, men den hans godsinthet nu höll tillbaka från hvarje öfverskridande af de gränser, dem hans fina takt sjelfmant utstakade. Han tog sig till vara för att uppöfva den och han röjde den, ju äldre han blef, allt mera sparsamt. Men när den någon gång bröt fram af sig sjelf, kunde man ej annat än förvånas öfver den på en gång så natursanna uppfattningen och så åskådliga återgifningen af hvarje föremål, som den för ögonblicket ville måla. Man beundrade på samma gång det goda hjertats förmåga att lägga band på en så vacker, men farlig gåfva, aldrig med den vilja lysa, ännu mindre vilja med den såra. Det komiska kunde ej undgå hans blick, men för hans hjerta fans det ej till: han var glädjens härold, men i denna glädje fans ingen droppe af gift; den var öfverströmningen af den renaste själshelsa, alltid bevakad af den lätta gratie, som äger sig midt i yran och ännu genom det harmlösa skämtets flor förråder sitt allvar och behåller sin värdighet. Så, äfven i de oskattbara stunderna af ett förtroligare samlif, var det hvarken fursten, som glömde sig, eller vi, som glömde honom. Vår aktning steg, utan att vår kärlek minskades. Det gifves en art af etiskt sköna karakterer, till hvilka i första stund en känsla af öppnaste förtroende vill ovilkorligt närma oss, men från hvilka, i nästa, en känsla af vördnad håller oss ödmjukt tillbaka. Rafaël har på duken idealiserat dem, men blott under de former, der de oftare förete sig, barnets och qvinnans. I manlig gestalt torde få bland oss hafva

mött grunddragen af en sådan karakter så utpräglade som hos prins Gustaf. Dess inverkan var lätt att röna; den var som en utläggning af vår store häfdatecknares ord: "äfven godheten är en makt". Vi öfvertygade oss alltmer, att den dragningskraft fursten på oss utöfvade var en rent personlig: att, i hvilken samhällsställning som helst, hans värde varit lika verkligt, om ej lika bemärkt, och vi gladde oss åt den bekräftelse på rättmätigheten af våra känslor, som låg i den fria folkshyllning, för hvilken han öfver allt blef föremål äfven i främmande länder, der ingen furstlighet kom i fråga att blända ögat och ingen underdånighet att besticka omdömet. — Bland sina likar intog han ett högt rum, mer än en af Europas monarker har fällt tårar öfver hans bortgång, och vid de flesta hof har sorgen öfver den varit mer än blott anlagd. Ty, om än i allmänhet hans egenskaper kunde sägas vara mer ljusa än lysande, ägde han dock i rikt mått äfven *dem*, som i de högsta samhällskretsarna sprida lif och behag, gifva innehåll åt nöjet och försköning åt ögonblicket. Äfven de vanliga furstliga idrotterna var han långt ifrån att försumma. På en gång riddare och trubadur, kände han svärdets konst icke mindre än tonernas, sin stridshäst visste han att tumla, och i fronten för sina sqvadroner hade han när som helst stått färdig att för konung och land offra sitt blod. Men hur i allo samvetsgrannt han iakttog utöfningen af sina pligter som krigare, hur väl han kände sitt vapen, hur vidsträckta insigter och hur mycken kärlek han äfven på detta fält samlat, — det var dock aldrig hans

rätta, hans egentliga. Icke för stridens bistra yrke var han af naturen ämnad. Derpå häntydde redan den yttre, fint byggda gestalten, som, med all sin reslighet, var för blid att vara manhaftig och för vek att härda ut ansträngningar. Hur väl än hjelmen prydde hans vackra anlete, af hjeltens vrede var det ej skapt att blossa: hur ledigt än svärdet nedföll från hans smidiga midja, man hade svårt att tänka sig det af hans arm lyftadt till klyfvande af en oväns hjessa. En ovän, tyckte man, vore för honom långt svårare att få än att besegra: och den tunga fältrustningen syntes, minst sagdt, öfverflödig för den, som af gifmilda makter fått så många andra vapen för att eröfra, för att intaga, för att fängsla.

Åt andra håll utgrenade sig de ädla riktningarna af hans innersta, hans ursprungliga väsende. Och här möter oss genast *vettenskapsidkarens* bild, bilden af den rastlöst vettgirige fursteynglingen, som, utan annan drifkraft än sin egen kunskapstörst, inom alla områden af det menskliga vetandet söker näring för sitt lifliga forskningsbegär. Denna bild är oss här icke främmande: vi hafva alla sett den på nära håll. Det är ej på detta rum, inom hvars murar prins Gustaf så ofta, ej inför eder, M. H., från hvilkas läppar han så gerna hemtat visdomens läror, som jag behöfver utföra skildringen af hans ifver att lära, hans lätthet att uppfatta, hans ovanliga förmåga att i skrift återgifva hvarje muntligt vettenskapligt föredrag. Hans mottaglighet var öppen för de mest olikartade ämnen, och hans flit räckte till för alla. Tidigt vände han sig med för-

kärlek till blommornas vettenskap, som åt hans milda lynne erbjöd så många motsvarigheter; och som forskare, ordnare och samlare, fann han i umgänget med dessa solens barn länge sin sysselsättning, alltid sin glädje. Från naturens lagar öfvergick han till konstens och de fria samhällenas; hans estetiska intresse och hans medborgerliga kräfde i lika mån ut sin rätt. Lagkunskapen, både i sitt närmaste omfång och i sin utsträckning åt det kamerala och statistiska området, blef för honom ett lika vidsträckt som mödosamt fält, der han i gladt arbetsmod af ingen lät sig öfverträffa. Af det fornnordiska språket ägde han en, redan i Norge grundlagd, omfattande kännedom, och det fornromerska fann i honom en varm idkare och vän. Äfven det grekiska var honom ej alldeles obekant, och på de flesta af Europas nyare språk uttryckte han sig med lätthet. Historien, både i hela sin verldsomfattning och i sin inskränkning till fäderneslandets öden, var och förblef det kunskapsämne, der han aldrig tröttnade att öka och ordna sina insigter, och att sjelfständigt bearbeta dem utgjorde hans ensliga timmars hugnad. Ännu under sista sommaren af hans lif var den hans sysselsättning på främmande jord *, der, bland annat, omgifningen af det trettioåriga krigets skådeplats och tillgången på nya akter till dettas belysning gåfvo en ökad väckelse åt hans eldiga forskningsbegär. När, vid ett tillfälle, någon fästade hans uppmärksamhet på, att

* I *Kissingen*, der talets författare under flera veckor såg honom dagligen.

den myckna läsningen ej väl stode tillsammans med den lefnadsordning, som helsobrunnen föreskref, svarade han: "det är mig omöjligt att låta bli; jag kan icke lefva, om jag icke får läsa." Ofta hördes han ock der utmåla för sig den trefnad, som väntade honom i Stockholms slott, när han väl kommit hem igen till sina tysta rum, sina kära böcker. "Der har jag det godt", — yttrade han —, "ingen menniska stör mig: jag sitter der hela förmiddagarna i ro med mina arbeten. Nå, det förstås", — tillade han med ett vänligt leende —, "icke går det upp emot Upsala." Vettenskapsidkarens blygsamma namn förtjenar i sanning en furste, som, i blomman af sin ålder, oförvillad af den glans, hvari börden ställt honom, vänder sig uteslutande åt omsorgen för sin högre själsodling och, manad af ett mäktigt inre behof, med allvar och glädje arbetar på den, lefver för den. Det är sannt, man misstänker gerna för ytlighet den bildning, som är splittrad åt för många håll, och man antager, att just denna bildning, skimrande men kärntom, lättast faller på deras lott, hvilka, till följe af sin upphöjda plats, dagligen äro utsatta för tvånget att äga eller åtminstone visa intresse för allt möjligt. Men, om å ena sidan detta ej saknar sin grund, så veta vi deremot, att, redan från början, den undervisning, som prins Gustaf och hans bröder emottogo, under sorgfällig ledning af utmärkta lärare från detta universitet, var en helt annan än den, som vanligen bestås konungasöner; och vi veta äfven, att den sanna humanitet, som dock är *all* bildnings blomkrona, ingalunda hos honom hängde

lös på ytan, utan på botten af hans väsende hade sina djupa och säkra rötter. Och om med rätta kan sägas, att få af Europas nu lefvande furstar i sann och mångsidig bildning kunnat mäta sig med den, som vi i dag begråte, så låg dock det mest utmärkande hos honom hvarken i måttet eller i omfånget af hans kunskaper: det låg i hans nit att söka dem, hans åtrå att vidga dem, det låg i hans blygsamhet att gömma dem. Långt ifrån att vilja omgifva sig med någon gloria af lärdom, ställde han sig gerna i skuggan, döljande hur mycket han i sjelfva verket visste. Rent, som hans hjerta, var hans offer på vettenskapernas altar. Att vid dess heliga eld vaka som en ringa offertjenare, syntes honom ett afundsvärdt kall; det sänkte honom ej som furste, men det höjde honom som menniska.

Dock — äfven på andra, på lättare vingar än den stilla forskningens höjde han sig mer och mer: han ägde tonernas, och med dem en rymd för sina aningar, en himmel för sin längtan. Osynliga som den luft, hvars dallring ger dem lif, läto de honom tidigt röna det hemlighetsfulla af sin trollmakt. Musik var hans själs modersmål, och dess högsta uttryck det melos, der den i menniskorösten sammansmälter med poesin. Det rika ljudspel, naturen nedlagt i hans bröst, uppöfvade han, under konstens trogna ledning, till den skäraste tolk för ljufva åskådningar, oskuldsfull känsla, djup innerlighet. Att höra honom sjunga var att lära känna honom sjelf. Det var icke blott röstens styrka, omfång och smältande klang, icke blott föredragets till mästerskap bragta säkerhet och behag, det var

ännu mer andan af den ur hela hans väsende frambrytande inre musik, som bemäktigade sig åhöraren och meddelade sin hänförelse. Det var en skön själs melodiska bikt, det var sanningens, renhetens, trohetens apoteos i toner. På den stigande förklaringen i hans uttrycksfulla anlete lät sig ock märka, att han i sådana stunder var stadd på en himmelsfärd, att hans stämma blott var en ljudbotten för det skönas vexlande uppenbarelser, och att han oaflåtligen hade högre föremål i sigte än jordens flyktiga bifall. Jag talar här om hans sång i den högre mening, som kanske först de sednare åren hos honom sjelf bragte till full klarhet. Att för honom, som för andra, länge tonkonsten ej var annat än en glad lek, hvars högsta element är det roande, derpå må ingen undra, som vet, att färdigheten växer fortare än urskiljningen, och att själens blomning infaller tidigare än hennes mognad. Barnasinnet fladdrar mellan tonerna, som fjäriln mellan blomstrens kalkar; det är först sednare det lär sig att, som biet, suga ur dem den rena nektarn. Hos prins Gustaf betecknades redan den betydelsefulla öfvergången från yngling till man genom ett växande allvar i hans uppfattning både af lifvet och af konsten. Länge hänförd af *all* musik, vände han sig nu mer och mer åt den äkta, den gedigna, och hade tvifvelsutan, om han fått lefva, i det kritiska af sin konst intagit en ståndpunkt ej lägre än den, han redan innehade inom dess tekniska delar. Själfullt, som hans sång, var hans instrumentala föredrag: på samma gång han med lätthet besegrade alla mekaniska svårigheter, fick hvarje särskilt ton-

målning under hans hand alltid sin rätta färg, alltid sin estetiska prägel. Men att, som tonkonstnär utmärkt, han äfven som tondiktare var lycklig, derom erinra oss de flera ljufva melodier, som nu öfverlefva honom, och dem det blefve svårt att hädanefter höra utan tårar, om han ej så kårt lefde opp för oss igen just i dessa tongrupper, dem han fordom sjelf gifvit lif. Flera af dem äro särskilt satta för de ungdomliga röster, i hvilkas samljud han här, med eld och lif, så ofta deltog; och aldrig skall hans glada "studentmarche", aldrig skola hans älskliga "qvartetter" här uppstämmas, utan att äfven den "saknad", genljuder, som han sjelf i musik målat. Bland hans första sånger var en, som, under nöden i den provins, hvars hertig han var, han satte till ord af Geijer, och hvars toner då förvandlades i bröd åt de hungrande. Ur många andra af hans romanser ljödo löften om en framtid, nu i hast förstummad. Der är i synnerhet en, som anslår allas känsla, och som, af tusentals främlingar medförd från den tyska badort, der den, morgon och qväll, hördes under den förflutna sommaren, nu gör sin rund kring verlden, öfver allt helsad som ett mildt eko ur det hjerta, som nu klingat ut. Hvem helst, som der såg den blomstrande nordfursten lycklig och nöjd lustvandra under sommarens lummiga kronor, och nu tänker sig honom der han slocknad hvilar i grafvens ödsliga hvalf, tycker sig ur dem höra som en andehviskning hvad under de förra hördes i fullaste välljud:

"O fråga ej hvad är att lycklig vara,
O fråga ej hvad är att vara nöjd!"

Den förevigade har ock efterlemnat ett annat tonstycke, som han gömt för sig: det har legat stumt, tills han sjelf var borta. Med egen hand har han derå ristat: "sorgmarche, tillegnad mig sjelf", och i dag — första gången den blifvit hörd — har den åt honom egnats. Hans egen sorgefest har bland oss öppnats med klagan af hans egen sorgmarche. Den, så vidt man vet, sista melodi hans hand upptecknat — i dubbel mening en svane-sång — är till Runebergs ord:

> *"Hvad mer, om än din lefnads dröm*
> *Ej sekler tälja får;*
> *Du älskat har på nordens ström*
> *Och sjungit i dess vår."*

Af alla den sköna konstens hufvudformer var, som vi sett, musiken den för prins Gustaf käraste. Men jemväl bland de öfriga fans ingen, för hvilken han ej ägde både hjerta och sinne. Alla stå de nu sörjande vid hans urna, och äfven konstens idkare och vänner bilda kring den en öfvergifven grupp, liknande dessa fältets stilla arbetare, om hvilka den etruskiska sagan förmäler, att de ur jorden sett en skön yngling uppstiga i deras krets, tyda för dem offrens hemligheter, och sedan åter plötsligt försvinna lika skön som han kommit.

Jag har i dessa åt minnet och sorgen invigda ögonblick sökt att för eder återkalla furstens, vettenskapsidkarens, konstnärns drag. Behöfver jag väl teckna menniskans? Är det ej i *dem* som de öfriga sammanstråla till fulländningen af den helbild, som vårt inre öga ej tröttnar att betrakta? Och dock — hos prins Gustaf var det rent mensk-

liga *så* det högsta, att vårt minne ännu med en sorgens vällust helst uppsöker honom i det innersta af de förhållanden, i hvilka han som menniska stod både till Gud och menniskor. Här möter oss främst hans rena, oskrymtade gudsfruktan. Utan denna hade han ej varit den han var: ur denna källa utflödade hans vackra egenskaper: ur den hemtade hans vekhet kraft, hans oskuld mod, hela hans lif glädje. Sin tidiga morgon började han vid bibeln, sin dag invigde han med en koral. Det var så hans fromma plägsed, år ifrån år, dag ifrån dag. I detta nordens herrliga tempel, hvars klockor i dag kallat oss till hans fest, huru ofta har han ej der med strålande anlete lyssnat till evighetens ord, ur sitt fulla bröst instämt i församlingens sång! Men aldrig gjorde han sig en förtjenst af hvad för hans inre blott var det oeftergifligaste behof. Genomträngdt af kristendomens heliga sanningar, var hans hjerta lugnt som ett barns: det *sof i skeppet,* det hörde ej stormens brus derutomkring, det hörde ännu mindre sirenernas sång dernedanför. Han var en af dessa både jordens och himmelens älsklingar, dessa få Guds barn, som med obesmittadt samvete gå sin bana fram, och hvarken trotsa eller märka farorna. Deras prof äro lätta, deras lif varar merendels kort och, när de äro borta, förekommer det oss som hade de aldrig rätt tillhört denna verld.

Det säger sig sjelft, att ett sinne, der det religiösa intresset var så varmt och det musikaliska så lifligt, skulle i kyrkomusiken, der de båda mötas, äfven för båda finna tillfredsställelse. Kärare med

hvarje år blef honom denna tonstege från templet till himmelen, detta språkrör mellan själen och den evige, och vid de enskilta söndagsgudstjensterna på hofvet var det alltid han, som med en andakt, för alla upplyftande, ledde orgeln och sången. Den sista söndagen af sitt lif kunde han ej göra det: på sitt sjukläger i Christiania låg han då, vägg om vägg med slottskapellet, der, af omtanke för hans hvila, gudstjensten hade blifvit inställd. Han visste ej det, men han visste att det var sabbat, och hans öra lyssnade med längtan, om ej orgeln snart skulle låta höra sin stämma. Då orgeln förblef stum, bad han att få höra läsas en psalm. Det blef n:o 363, en af psalmerna för sjuka. Han afhörde den med hopknäppta händer, och höll så sin sista söndagsgudstjenst på jorden. När nästa sabbatssol uppgick, var hans hvila för djup att mer kunna störas. Bredvid honom predikades öfver *enkans son i Nain*, och en djupt förkrossad fader knäböjde der med sina återstående söner. Åter en vecka — och tomt var äfven rummet, *der han hvilat hade.* Han hade då inflyttat i det angränsande kapellet, och orgeln, som qväft sitt brus för den döende, drog nu fritt sina djupa suckar öfver det andelösa stoftet.

Så bittert det nu för oss kännes att ej mer om prins Gustaf få säga: han *är*, så hugnande och ljuft är det att tänka hvad han *varit.* Hvad han varit i de ömmaste af alla jordiska förhållanden, en sons, en broders, derom vittnar djupet af den saknad, derom vittnar vidden af den tomhet, som hans bortgång efterlemnat i den konungaborg, der

han var allas fröjd, der hans lifvande väsen trädde som en länk mellan mödorna och glädjen, hans fridfulla ande spred en flägt af försonande svalka till alla sinnen, hans intagande röst göt en ström af harmoni öfver alla missljud. Med honom brast den blomsterked, som så länge i vördad ro sammanhållit konungahusets inre ostörda lycka; så fort han var borta, trängde sig hemska, förr ej sedda, gäster in öfver den fridlysta tröskeln: sorgen med sin svarta dysterhet, oron med sin bäfvande ångest, sjukdomen med sina försåtliga marter. Men har han från sina sällare rymder sett dessa mulna makters anlopp mot hans dyra föräldraborg på jorden, han har då ock både sett och igenkänt den moderliga själsstyrka, som bekämpat dem alla och, drabbad af täta slag, hotad af nya, af dubbla, ej svigtat i sin förtröstan, ej darrat i sina eldprof, ej tröttnat i sina vakor. Hvad prins Gustaf varit för de sina — och bland dem förgäte vi ej den åldriga, vördnadsvärda ättemodren —, derom vittnar emellertid bäst den hårda kamp, som de sedan haft att bestå, alla emot sorgen, tvenne emot döden, som, ej nöjd med blotta förstlingsoffret, länge riktat sin hotande glafven på en gång mot det dyrbaraste af alla lif och mot det oskyldigaste af alla hjertan. Hvad han varit för alla, som med honom stått i någon beröring, från och med de offentliga samfund, som i honom ärat en konsternas beskyddare och en vettenskapernas befordrare, ner till de värnlösa barnen i den folkskola, åt hvilken han här gaf sitt skydd på samma gång som sitt namn: hvad

han varit som sin konungs nitiske tjenare i sina militäriska värf och hvad han som vän varit för sina vapenbröder och sin enskilta omgifning; hvad han varit för de tvekande, som begärt hans råd, för de fattiga, som behöft hans hjelp, för alla, som till honom vändt sig med en önskan, — derom vittnar den första sorg, som han föranledt, sorgen vid hans graf, landets sorg, folkets sorg. Hvad han varit för oss, som i tacksamt minne bevara så många vedermälen af hans blida välvilja, så många erinringar af hans uppmuntrande hägn; — för denna bygd, som äfven hans hjerta räknade för sitt hertigdöme; — för detta lärosäte, som han så högt älskat och, under en följd af glada år, med sin närvaro lifvat och lyckliggjort; — för denna akademiska ungdom, som han tillhörde med hela värmen af sin rika själ, i hvars arbeten, i hvars fröjder, i hvars sånger han så förtroligt deltog, och der mer än en nu i honom saknar sin tyste välgörare, — derom vittne, icke blott stundens försvinnande minnesfest, men den bättre fest, hvaraf denna yttre blott är en matt sinnebild, — det Sannas, det Godas, det Skönas evigt upprepade segerfest i våra sträfvanden, i våra handlingar, i våra hjertan. *Så* fira vi bäst hans minne, hvars lif var en ny uppenbarelse om, att dessa *tre äro blott ett;* så, när förgängliga band sönderbrustit, knyter oss framgent ett af döden oåtkomligt vid honom, som ännu i sina sista dagar sände en tanke till oss. Med den slute mitt tal. När den oss så käre fursten, återvändande från den leende sommarfärd, der söderns natur täflat

med söderns folk, den ena att visa honom sin skönhet, de andra att uttrycka för honom sin hyllning, med stigande hemlängtan ändtligen hade öfverseglat det af stormar upprörda haf, som hotat med döden i sina vågor och hämnades med döden i hans blod; då hörde man honom, i samma stund han febersjuk landsattes på Norges jord, lifligt yttra till en ung svensk: "du reser ju hem? Ack, helsa till Upsala, säg, att jag kommer dit i höst, — om jag lefver." Han har icke kommit. Då han nästa gång kringseglade Sverges älskade kuster, såg hans öga dem icke mer: när han lade till vid Stockholms brygga, kunde ej mer hans hjerta klappa. Det *sof i skeppet,* och nu — sofver det i grafven.

Du kommer ej, prins Gustaf, till oss mer,
Fast hösten kommit och är redan lyktad.
Vår ande sörjer, men din ande ler,
Han är från oss, han är från jorden flyktad.

Du kommer ej som fordom till oss, prins,
Med sångens toner och med fridens löje,
Men vid din bild, som hvarje hjerta mins,
Vi än med ögon af förtjusning dröje.

Den bildens rosor falla aldrig af,
Vi vattna dem med våra friska tårar;
Den bilden skall oss följa till vår graf
Och möta oss i evighetens vårar.

Här, der din själ sin ädla näring fann
I hvad de vise talt från lärostolen,

Din arbetslampa sent i qvällen brann,
Vid dina böcker fann dig morgonsolen.

Vid *Islandsbron* är stängdt ditt furstehus,
Och många tårar äro sedan runna.
Du sitter nu i nya solars ljus
Och hör den vishet englarne förkunna.

Och hvad härnere du ej veta fick
Det har dig döden allare'n förklarat;
Ty hvarje slöja fallit för din blick
Och lifvets lif är nu dig uppenbaradt:

Det lif, för hvilket ingen gräns är satt,
Det lif, som mäts af ingen dödlig skala,
Det lif, som väckte kaos ur sin natt,
Det lif, som väcker döden ur sin dvala.

Den dvalan är som fågelns dröm i skog,
Då sommarnatten söft till ro hans tunga:
När östern flammar, re'n han sofvit nog,
All skugga flyr och alla kronor sjunga.

Som han, åt jorden vinkande farväl,
Hur fri, hur lätt mot ljusets tron du svingar
Med ingen dimma på din klara själ
Och intet stoftkorn på dess hvita vingar!

Der sitter domarn på sin gyllne stol,
Dig slår en glans, som ingen dödlig målar. - -
Du *morgonrodnad,* som ej hann bli *sol,*
O tänd dig der till fullo i hans strålar!

I sferers samljud nu din stämma sjung,
Men hvad du var, o var ännu för jorden:
Som tröstens engel sväfva kring vår kung,
Som fridens engel sväfva öfver norden!

BIDRAG TILL KÄNNEDOMEN OM ETRUSKERNA.

Inbjudnings-skrift till filosofie-doktors-promotionen i Upsala 1857.

För etruskerna, detta forn-italiens märkvärdiga kulturfolk, — enligt Winckelmanns antagande, det enda af Europas folk, som tidigare än grekerna varit konstidkande, och det enda, som sedermera med dem kunde täfla, — har intresset fått nytt lif genom den rika skörd af etruskiska fornminnen, som i sednare tider, och särskilt inom sednast förflutna tre årtionden, blifvit gjord, under fortsatta utgräfningar icke blott inom Toscana, som med orätt åt sig allena vill hafva namnet Etrurien förbehållet, men i sjelfva hjertat af kyrkostaten, långt in på den romerska campagnans område.

De romerska fornlemningar, af hvilka Italiens jord är betäckt, hafva redan i århundraden utgjort storartade föremål för den bildade verldens uppmärksamhet. Men, utan att lemna dessa ur sigte, har, i hvad Italien beträffar, forskningen gått ännu ett steg längre tillbaka. Den har vändt sig åt en fornverld *bakom* den romerska: den har till en del *under* den jordyta, som uppbär de romerska ruinerna, upp-

täckt spåren af, och funnit bevisen för, en vida äldre italisk civilisation, — en civilisation, som på höjden af sin blomstring härjades af romarnes svärd, men, i och med detsamma, åt den romerska kulturen skänkte dess första frön. För föga mer än tjugusex sekler tillbaka fans, enligt den skrifna historiens vittnesbörd, ej ännu något Rom, men för minst trettio sekler tillbaka fans, enligt hvad redan Niebuhr antagit och nu de etruskiska monumenterna ytterligare bestyrkt, ej blott i allmänhet inom Italien, men särskilt inom den nuvarande påfvestaten, ett mäktigt och blomstrande folk, hvars lagar, religionsbruk, statsförfattning, hvars sociala och husliga inrättningar, hvars höga grad af kultur och konstutveckling, gjorde det, ännu i dess successiva fall, till en mönsterstat för det unga växande Rom. Härom finnas visserligen redan hos grekiska och romerska författare, på spridda ställen, ovedersägliga intyg; de mest slående bevisen har det likväl varit en sen efterverld förbehållet att ur askan framleta.

De bidrag till kännedomen om detta fornåldriga kulturfolk, som jag här bjuder mina läsare, utgöra blott en kritisk sammanställning af några de förnämsta bland de resultater, till hvilka forskningarna på denna väg för närvarande hunnit. De källor, som jag för denna öfversigt förnämligast begagnat, äro Otfried Müllers och George Dennis' välkända arbeten, dem jag här på förhand angifver, för att vid de enskiltheter, jag ur dem hemtat, undvika citater. Om i öfrigt det tvenne gånger upprepade tillfälle, som varit mig förunnadt, att på ort och

ställe med egna ögon lära känna etruskiska monumentalformer, möjligen i någon mån kunnat bidraga till skärpande af förmågan att sjelfständigt och med behörig kritik begagna mina föregångares vägvisning, så har dock denna tillfällighetsskrift inga anspråk på att vara annat än en flyktig axplockning på de fält, der *de* redan inhöstat så rika skördar.

Då etruskernas välde var grundadt i Italien flera sekler innan Romulus på palatinska berget anlagt sitt nybygge, och då det ytterligare dröjde vid pass femhundra år, innan Rom började få en litteratur, kan det ej vara hos romarne som vi om etruskerna hafve att söka våra äldsta underrättelser. Vända vi oss till grekerna, så finna vi i deras mytiskt episka sagokrets Etrurien tidigt upptaget. Redan Hesiodus i sin teogoni har förvarat hithörande sägner, — något, som talar för etruskiska stammens höga ålder, utan att likväl ännu erbjuda oss några säkra historiska uppgifter. De första sådana framträda med Herodot, och här möter oss genast en fråga, som länge, och ända in i vår tid, varit liflig tvist underkastad: — frågan nemligen om etruskernas eller, enligt den grekiska benämningen, tyrrenernas ursprung. Herodot, som sjelf var, som bekant, från mindre Asien, nemligen född i Halikarnassus i Karien, förtäljer, att de italiska tyrrenerna ursprungligen voro emigranter från hans egen grannstat Lydien, och han har derom upptecknat följande sägen: "Lyderne" — säger han* — "påstå sjelfva, att alla de spel, som nu äro i svang, såväl hos dem som hos hellenerna, äro de-

* Första boken, kap. 94. Kolmodins öfvers.

ras uppfinningar; och de säga, att de uppfunno dem på samma tid, som *de skickade nybyggare till Tyrrenien.* Och härom berätta de följande: I konung Atys tid uppkom en stor sädesbrist öfver hela Lydien: och en tid bortåt fördrogo lyderne ståndaktigt sin olycka; men, som den icke upphörde, sågo de sig om efter lindring, och den ene uttänkte *det*, och den andre ett annat. Och då uppfans tärningspelet och benknotspelet och bollspelet och alla andra spel, förutom det med brickor, ty deraf tillegna sig icke lyderne uppfinningen. Dessa uppfunno de mot hungren, och gjorde på följande sätt: hvarannan dag spelade de hela dagen igenom, på det de icke skulle tänka på mat, och hvarannan dag åto de och spelade icke. På det sättet uthärdade de i tjugu år, på två när. Men när det onda icke släppte efter, utan blef allt våldsammare och våldsammare, så delade deras konung dem i tvenne hälfter, och lottade hvilka skulle stadna qvar och hvilka skulle fara ur landet: och i spetsen för de qvarstadnande ställde sig konungen sjelf, men i spetsen för den delen, som skulle tåga bort, ställdes hans son, och hette han Tyrrhenus. De, som nu fingo lotten att fara ur landet, begåfvo sig ner till Smyrna, och byggde sig fartyg, lastade dem med alla nödiga husgeråd, och seglade så bort att söka föda och bostad. Derpå foro de förbi många folk, tilldess *de kommo till umbrerna*, der de anlade städer, och bo ända till denna dagen. Men i stället för lyder uppkallade de sig efter konungasonen, som anförde dem, och antogo hans namn,

och *nämnde sig tyrrener.*“ — Sådan är Herodots berättelse. Hvad nu först angår den i slutet deraf förekommande härledningen af namnet tyrrener, så visar sig denna ej hålla stånd redan af den anledningen, att etruskerne aldrig sjelfve kallat sig tyrrener, utan först utifrån erhållit denna benämning. Andra grekiska författare ställa namnet *Τυῤῥηνοί* eller *Τυρσηνοί* i samband med etruskernas anläggning af fasta städer och utmärkta skicklighet i byggande af torn och fästen — en konst, som först med dem hade kommit till Italien —, och härleda derför namnet af *τύρσις*, under det åter en yngre skoliast (Tzetzes i sin kommentar till Lykofrons Kassandra) tvärtom härleder sistnämnda ord af det gentila namnet *. Antager man etruskernas lydiska härkomst, så blifver sannolikaste roten för ifrågavarande folknamn att söka i den gamla sydlydiska kuststaden *Τύῤῥα* eller *Τύρσα*, från hvars ängd utflyttningen då får förutsättas hafva ägt rum. Efter analogi med flera andra grekiska gentilia skulle i sådant fall med *τυρσηνοί* betecknas de, som voro komne från trakten af Tyrsa, — jag lemnar derhän, huruvida man tillika får antaga, att den utvidgade formen *τυῤῥασηνοί* kunnat, genom aferesis, qvarlemna namnet *Ῥασηνοί* eller *Ῥασέναι*, såsom etruskerne sjelfve kallade sig, och hvilket åter nyare etymologer velat göra identiskt med de hos Polybius först förekommande *Ῥαιτοί*, reter, innevånare i Retien. Fortfara vi i antagandet af etruskernas ursprungligen lydiska härkomst, och förklara den grekiska benämningen *τυρσηνοί* i denna me-

* *τύρσις τὸ τεῖχος, ὅτι τυρσηνοὶ πρῶτον ἐφεῦρον τειχοποιίαν.*

ning, så visar sig *Turscus*, såsom ordet (i formen *Turscé*) på de evgubinska taflorna förekommer, blott vara en latinisering af det grekiska gentilnamnet, i analogi med *Volscus*, *Obscus* m. fl. Detta *Turscus* åter föranledde då sedermera dels formen *Tuscus*, genom en ganska vanlig utskjutning af *r*, dels under bibehållande, men metates af denna bokstaf, formen *Truscus* l. *Etruscus* (= *Extruscus*) *. En dylik omflyttning förekom lika ofta i det äldre språket, der t. ex. *Trasymenus* omvexlade med *Tarsymenus*, som den ännu i våra dagar är öflig i syditalienskan, der man ofta får höra *treato* för *teatro*, *grolia* för *gloria*, *lepubbrica* för *republica* o. s. v. Att, såsom gamle romerske språklärare gjort, härleda *Tuscus* ἀπὸ τȣ̃ θύειν, med anledning af etruskernas trägna offertjenst, eller *Etruria* af Ἕτερα ὄρια, hvarmed då skulle betecknas landet på andra sidan om Tibern, är ett härlednings-sätt, som fäller sin egen dom. Den namnförklaring, som här blifvit angifven såsom den mest sannolika, hvilar emellertid helt och hållet på förutsättning af, att den sägen, vi hos "historiens fader" funnit om etruskernas härstammande från Lydien, icke saknar historisk grund; men det är just detta, som från flera håll, och med mycken ifver, blifvit satt i fråga.

En författare af i öfrigt ganska stor auktoritet för sin noggrannhet och sin forskningsflit, landsman med Herodot, men mer än 400 år yngre, jag me-

* Om Corssens (Zeitschrift für vergl. Sprachw. III. 272) förslag att härleda etruscus af det umbriska pronominal-adjektivet etru = *alter*, jfr professor J. G. Eks program: "Komparativ språkforskning och latinsk etymologi." Lund 1856.

nar Dionysius från Halikarnassus, som, född i mindre Asien, i två och tjugu år hade lefvat i Rom, har mot Herodots förenämnda uppgift hufvudsakligen tvenne invändningar att göra. Den första är den, att Xanthos, en ansedd lydisk historieskrifvare, med Herodot nära samtidig, icke med ett ord omnämner någon utflyttning af lyder till Italien. Hade Xanthos ansett en sådan äga historisk grund, skulle han visst icke — menar Dionysius — hafva uraktlåtit att uppteckna en sak af så stort intresse. Men utom det, att Herodots trovärdighet ej billigtvis kan anses minskad derigenom, att han i sitt arbete inrymt hvad en annan möjligen i sitt må hafva förgätit, så förfaller detta Dionysii inkast ännu mer genom den upptäckt, som, ett par hundra år efter hans död, gjordes af den grekiska retorn Atheneus, hvilken i sina dialoger klarligen visat, att det föregifna historiska verket af Xanthos, för det mesta, saknade äkthet och var från en långt sednare tid understucket. Dionysii andra invändning, som han lade till grund för sitt slutliga påstående, att etruskerna måste hafva varit ett inhemskt, ur-italiskt folk, emedan de i språk och seder voro olika hvarje annat, gick ut på, att särskilt mellan lyder och etrusker ej ringaste likhet fans, i hvad språk, religion, lagar och bruk beträffade. Men härvid måste anmärkas, att Dionysius jemförde lydiska och etruskiska språken på s i n tid, några år före Kristi födelse, och så mycket mindre *då* kunde dömma öfver den likhet, de möjligen haft med hvarandra tusen år förut, som Strabo, hvilken dock var trettio år äldre än Dionysius, upplyser

om, att, redan på hans tid, i Lydien ej ett spår mer fans qvar af landets äldsta språk. Att åter i de gamla etruskernas både religion, lagar och bruk ganska mycket förefans, som erinrade om deras asiatiska, och särskilt lydiska, härkomst, faller lätt i ögonen, om man blott icke, såsom med Dionysius synes hafva varit fallet, vid jemförelsen tager till utgångspunkt en långt sednare tid än den, hvarom frågan är. Emellertid hafva Dionysii anförda inkast länge fått gälla som en fullständig vederläggning af Herodots uppgift, och man har på dem, ännu i sednare tider, velat grunda den hypotesen, att etruskerne tillhört en italiensk urstam. En toskansk lärd, Micali*, af i öfrigt ganska stora förtjenster om de etruskiska monumenternas förklaring, är i synnerhet den, som, af lutter patriotism, sökt försvara etruskernas avtoktoniska ursprung. Niebuhr åter har framställt en helt annan åsigt. Enligt hans mening, voro etruskerne en från de retiska alperna kommen folkstam, som underkufvat och undanträngt pelasgiska kolonister i öfre Italien och till någon del med dessa sammansmält. Hans åsigt, som naturligtvis i Tyskland funnit icke få sympatier, helst derigenom till slut hela den romerska civilisationen kunde räknas såsom ursprungen från germanerna, grundar sig dels på den ofvan nämnda namnlikheten mellan *reter* och *rasener*, och en hos flera gamla författare förekommande uppgift, att reterne voro af etruskisk stam, dels på den analogi, som man upptäckt mellan flera

* Micali. Monumenti inediti, a illustratione della storia degli antichi populi italiani. Firenze 1844.

retiska munarter och det etruskiska monumentalspråket, äfvensom på i Tyrolen funna etruskiska kärl och minnesmärken, samt slutligen derpå, att de retiska bergen icke, så långt urkunderna gå tillbaka, haft några bebyggare före etruskerna. Steub har i sitt arbete: *die Ur-Einwohner Rhätiens*, upptagit Niebuhrs åsigt, men gått ännu längre i bevis, hufvudsakligen hemtade från tyrolska och engadinska lokalnamn, dem han funnit äga en ofta slående likhet med slägtnamnen i de etruskiska monumental-inskrifterna. Detta allt kan hafva sin fulla riktighet, utan att derigenom etruskernas retiska ursprung låter sig bevisa. Ty ehuru etruskerne innehaft Retien, hvarom ingen tvifvel är, så är dermed ej sagdt, att de derifrån kommit till Italien. Först sedan de från sina besittningar kring Po blifvit af gallerna fördrifne, begåfvo sig desse hemlöse etrusker (etrusci circumpadani), enligt säkra historiska vittnesbörd, upp till alptrakterna och koloniserade Retien*: invandringen, liksom bildningen, gick från söder norrut, icke tvärtom. Och att desse etruskiske circumpadaner varit de, som icke blott tillvällat sig hela Retien, utan äfven längsefter Rhen, och in på Tysklands södra slättbygd, lemnat spår af sina inkräktningar, är högst sanno-

* Livius bestyrker detta med ett bekant ställe uti femte boken, 33 kap.: "Alpinis quoque ea gentibus haud dubie origo est, maxime Rhætis, quos loca ipsa efferarunt, ne quid ex antiquo præter sonum linguae, nec eum incorruptum, retinerent." Justinus yttrar XX. 5: "Galli in superiori Italia Tuscos expulerunt. Tusci quoque, duce Rhæto, avitis sedibus amissis, Alpes occupavere; et ex nomine ducis gentes Rhætorum condiderunt." Likaså läsa vi hos Plinius den yngre (Hist. natur. III. 24): "Rhætos Tuscorum prolem arbitrantur, a Gallis pulsos, duce Rhæto." Jfr Dennis: The cities and cimiteries of Etruria, 1. XXXIV.

likt. Så har man på Ottilienberget, i närheten af Freiburg, funnit murlemningar, på det bestämdaste skiljande sig från så väl gallisk som romersk byggnadsart, men af förvånande likhet med de etruskiska murar, som ännu i dag stå qvar i Volterra. Ännu märkligare spår efter etruskerna hafva upptäckts i det till Retien fordom hörande Tyrolen, t. ex. i Cembradalen nära Trento, i byn Matrai på norra sluttningen af Brennerberget, i Sonnenberg, i Zilli, o. s. v. Mästerligt utförda basreliefs, hjelmar och knifvar af brons, målade vaser, allt i etruskisk stil och med etruskiska inskrifter, hafva här inom de sista femton åren blifvit funna, och bestyrka de romerska historieskrifvarnes uppgifter, men på intet sätt Niebuhrs hypotes. — En modifikation af denna har blifvit framställd af Otfried Müller. Han antager nemligen, att ett yngre element i den etruskiska stammen visserligen var kommet från Lydien, men icke från infödda lyder, utan från pelasger, bosatta på kusten af mindre Asien. Med detta element, som sålunda ursprungligen vore ett pelasgiskt, hade i Etrurien det äldre rasenska sammansmält; men rasenerna anser han, likasom Niebuhr, vara komna från Retien. Förra delen af denna åsigt är grundad på Plutarks utsago, att tyrrenerne voro först från Tessalien komne till Lydien, och hade sedan från Lydien begifvit sig till Italien. — Lepsius åter är af annan mening. Han förkastar etruskernas både lydiska och retiska ursprung, erkänner ingen annan inkräktning i Italien än en enda pelasgisk, men anser de till en början underkufvade, sedermera sig åter resande,

umbrernas reaktion mot dessa pelasger och slutliga sammansmältning med dem böra räknas för roten och upphofvet till etruskiska stammen.

Att anföra alla de skiljaktiga och till en del vidunderliga meningar, som i denna stridsfråga låtit sig höra, vore ej här på sin plats *. Bland det myckna, som, midt under denna meningsstrid, fortfarande talar för trovärdigheten af det väsentliga i Herodots uppgift, är det orientaliska element, som så ögonskenligt framträder i hela karakteren af etruskernas borgerliga och religiösa lif. Äfven de, som, i likhet med Dionysius bland de äldre och Micali bland de nyare, söka bevisa etruskernas avtoktoniska ursprung, erkänna dock det omisskänneliga sammanhanget mellan den etruskiska och orientaliska kulturen; men förklara detta såsom en följd af etruskernas vidsträckta sjöfart och utbredda handelsförbindelser med de flesta af österlandets folk. Häremot har dock med skäl den invändning blifvit gjord, att ifrågavarande förvandtskap, långt ifrån att hvila blott på ytan af det etruskiska samhällslifvet, synes hafva haft sin rot alltför djupt i folkets stamkarakter, för att kunna förklaras endast såsom en följd af yttre kommerciella förbindelser, helst då den ej ens, genom de ännu starkare intrycken från romarnes sida, någonsin kunde tillfullo

* — — "The origin of the Etruscans has been assigned to the Greeks — to the Egyptians — the Phoenicians — the Canaanites — the Libyans — the Cantabrians or Basques — the Celts, an old and favourite theory, revived in our own days by Sir William Betham, who fraternises them with his pets, the Irish — and lastly, to the Hyksos, or Shepherd-Kings of Egypt. I know not if they have been taken for the lost Ten Tribes of Israel, but, certes, a very pretty theory might by set up to that effect." — — Dennis I. XXXVI.

utplånas. Det får ej heller förgätas, att etruskerne sjelfve räknade sin härkomst från Lydien. Tacitus förtäljer att, då elfva städer i Asien täflade om äran att få resa ett tempel åt kejsar Tiberius, och för detta ändamål deras sändebud i Rom, hvart och ett för sin stad, anförde talande skäl, hade sändebudet från Sardes åberopat Lydiens urgamla frändskapsförhållande till Italien och uppläst ett äldre dekret, hvaruti etruskerne förklarat sig fordom vara komne från Lydien, på en tid, då konung Atys nödgats dela folket för dess talrikhet, och bortsändt en del deraf med sin son för att i andra länder grunda ett nytt rike. Att äfven romarne delade denna mening, visar sig af mångfaldiga ställen hos deras skalder, der lyder nyttjas identiskt med tyrrener eller etrusker. Mecenas, som var af etruskisk börd, *atavis editus regibus*, — *tyrrhena progenies*, såsom Horatius kallar honom, — prisas på andra ställen för sin lydiska härkomst. Så vidt jag kunnat finna, har ännu ingen vederläggning skett af Herodots uppgift, ehuru det för ögonblicket är modernt att draga den i tvifvel. Man behöfver blott se en etruskisk inskrift, med dess från höger till venster löpande bokstäfver, för att ana sanningen af Senecas ord: *Tuscos Asia sibi vindicat.*

I historiens första daggryning se vi starka rörelser inom den italienska halfön. Dess begge urgamla folkstammar, umbrer och sikuler, begge, enligt grekernas uppgift, *γένος βαρβαρὸν και αὐθιγενές*, täfla sinsemellan om dess herravälde, men undanträngas småningom begge af utifrån kommande in-

kräktare. Pelasger, invandrande från spetsen af adriatiska hafvet, drifva umbrerna från deras besittningar i norra Italien, der ännu floden *Ombrone* erinrar om deras namn: umbrerne tränga sikulerna längre mot söder, och stadna i landets mellersta bygd, der ända in i vår tid gamla lokalnamn, sådana som t. ex. *Siciliano* i bergstrakten mellan Tivoli och Subiaco, påminna om, att sikulerne fordom der varit herrar. Snart utdrifves i *sin* ordning de norra pelasgerne af de från vestra hafskusten framryckande etruskerna, och den påtryckning, som detta föranleder i de inre delarna af landet, skönjes bäst deraf, att just vid samma tid, som etruskerne grundlägga sitt välde i norr, sikulerne i söder nödgas begifva sig ut till hafs, der de stadna vid ön Trinakria, efter dem sedermera uppkallad Sicilien. Denna sikulernas öfverflyttning ägde nemligen rum 300 år före Roms grundläggning, om vi få tro Tucydides och öfversätte hans olympiadräkning på vårt kronologiska språk; och den etruskiska æran, som åberopas af den romerske grammatikern Censorinus i skriften *de die natali*, der han sammanställt åtskilliga uppgifter om de gamlas astronomi och kalender-indelning, betraktade från filologisk och historisk synpunkt, hänvisar på år 290 före Roms byggnad såsom sin utgångspunkt, d. v. s. såsom tiden för etruskiska väldets grundläggning i Italien. Härom äro de fleste nyare forskare ense. Niebuhr har likväl sökt sätta tillbaka den etruskiska æran till 434 år före Roms grundläggning, således 1187 år före Kristi födelse, eller 3044 år före vår närvarande tid.

Vände vi oss nu från undersökningen om tiden för etruskiska väldets grundläggning i Italien till frågan om gränserna för samma välde, så finne vi dem hafva varit allravidsträcktast under seklet näst före, och de tvenne första seklerna näst efter Roms anläggning. Det omfattade då i sjelfva verket största delen af Italien. *In Tuscorum jure pæne* omnis *Italia fuerat.* Det sträckte sig i norr utöfver Lombardiets slätter ända till foten af Alperna (*usque ad Alpes tenuere Etrusci*, säger Livius, och Catullus kallar Benacus, nu Gardasjön, en lydisk, således etruskisk, sjö). Etruskerne synas aldrig hafva innehaft bygden mellan Tibern och Liris, nu Garigliano, af hvilken, vid Roms grundläggning, oskerne voro i besittning; icke heller den öster deromliggande trakten, der umbrerne nu voro inklämda, lika litet som sabinernas och equernas inom det egentliga Latium liggande små områden; men de hade deremot från sjösidan bemäktigat sig hela Campanien, der de, 47 år före Roms byggnad, anlagt både Capua och Nola, ja, vid samma tid, enligt hvad Vellejus Paterculus förtäljer, framträngt ända ner till Pestum. Dock var hafsbugten vid Salerno länge etruskiska väldets egentliga gräns mot söder. Ända till 332 år efter Roms byggnad var och förblef Campanien i etruskernas händer, och dess sjöstäder voro betydliga nederlagsplatser för allehanda utförsel-varor af deras industri, — en omständighet, som bland annat förklarar de oerhörda lager af etruskiska urnor, dem man i sednare tider funnit i Nola. I öster och vester sträckte sig etruskiska väldet tvärs öfver hela öfre halfön

och, med undantag af hvad ofvanföre blifvit nämndt, äfven öfver den mellersta, alltså från det, efter etruskerna uppkallade, tyrrenska hafvet allt intill det adriatiska, som, enligt Plinii vittnesbörd, just hade sitt namn af den mäktiga etruskiska sjöstaden Atria (Adria). Under Etrurien hörde äfven de större öarna på vestra sidan. Ilva, sedermera Elba, af grekerna kallad Etalia, uppräknas af Virgilius bland de etruskiska stater, som skickade Eneas hjelp. Äfven Corsica, grekernas *Κύρνος*, länge blott ett sjöröfvarenäste, ägde bland sina omvexlande inkräktare längst etruskerna. Om ön Sardinien äger man åtminstone Strabos intyg, att den tillhört etruskerna, innan den kom i kartaginensernas våld.

Detta synes nu hafva varit det etruskiska väldets omfång under dess mest blomstrande tid, näst före och under det romerska s. k. konungadömet, mot hvars slut man tydligt ser etruskerna mer och mer ingripa i det inre af Roms egen styrelse, och i Tarquinius Priscus bringa på dess tron en infödd etrusker. Ofvansagda välde, hvars korografiska skildring vi i öfrigt här utelemne, grenade sig i tre hufvudafdelningar: det nordliga (circumpadana), det sydliga (campaniana), och det mellersta eller egentliga Etrurien, och hvar och en af dessa inneslöt tolf mindre stater eller oafhängiga städer, med under dem lydande, vidt utsträckta områden. Då, till följe af prestväldet och den strängt teokratiska författningen, hvar och en af dessa stater bildade en liten kyrkostat för sig, hvar och en med sin Lucumo, på en gång dess prestfurste, dess länsherre och dess krigshöfding, och då samtliga sta-

terna i denna konfederation gemensamt lydde under den öfverste och äldste Lucumonen, som på det stora årliga folkmötet vid Fanum Voltumnæ ägde att gifva lagar åt dem alla, se vi här i Italiens morgongryning en profetisk hägring af det kommande påfvedömet. Den jord, hvari detta sedermera slog så fasta och slingrande rötter, var tidigt för teokratien uppdyrkad och beredd.

Men det förr öfver hela halfön sig utbredande etruskiska väldet sammankrympte efterhand, till följe af gallernas inkräktningar i norr och öster, samt sabinernas, samniternas, oskernas och grekiska kolonisters i söder, och inskränktes sist inom gränserna af det mellersta, det egentliga Etrurien. Här var också — såsom Dennis med fog angifver — det ursprungliga sätet för dess makt, moderlandet, hvarifrån de öfriga distrikterna hade blifvit eröfrade och koloniserade, källan, der nationens egentliga politiska och religiösa system upprann: här var det som Etruriens makt ännu länge fortfor att blomstra, sedan den i det öfriga Italien var förintad, här, som folkets namn, religion, språk och sociala bruk bibehöllo sig ännu i flera århundraden, sedan det i politiskt afseende förlorat sin oafhängighet och upptagits som lem i Roms gigantiska korporation. Detta central-etrurien omfattade icke blott största delen af det nuvarande Toscana, som i sitt namn ännu bevarar minnet af det gamla *gens Tusca*, och som, jemte det nuvarande hertigdömet Lucca (fordom *Luca*) utgjorde central-etruriens nordliga del eller, i inskränkt mening, det nordliga Etrurien: det omfattade jemväl hela den del af den nu-

varande påfvestaten, som ligger nordvest om Tibern, och sträckte sig således långt in på den romerska campagnan, der t. ex. den etruskiska staden Veji låg så godt som i Roms åsyn. Detta var det s. k. sydliga Etrurien, eller, mer egentligt, central-etruriens sydliga hälft. Gränserna för central-etrurien i dess helhet voro således i norr och nordvest Apenninerne och floden Magra, i sydost Tibern, i vester och söder Medelhafvet. Af dess tolf städer eller stater intog Tarquinii främsta rummet. Det var här som Etruriens borgerliga och religiösa nationalförfattning hade sitt ursprung och sin medelpunkt. Af denna stad, som stod på höjden af sin makt, då Rom ännu blott utgjorde en grupp af halmtäckta kojor på palatinska berget, finnas nu blott några få spår öfriga. Stället heter Turchina, i närheten af det nuvarande Corneto. Utanför den gamla stadens mursträckning har man upptäckt en nekropolis af ofantlig vidd, graf vid graf, der högst vigtiga och rika excavationer, tid efter annan, blifvit verkställda. Bland central-etruriens öfriga städer må ännu en gång erinras om Veji, en af Roms tidigaste, närmaste och mest fruktade fiender, under nära fyra sekler dess medtäflare i krigiska yrken, och dess läromästare i fredliga, Etruriens praktfullaste och rikaste stad, Italiens Troja. Men äfven om den gäller det nu: *Seges, ubi Troja fuit.* Man ser dess spår och dess grafvar invid en liten eländig by, Isola Farnese, icke fullt två svenska mil från Rom, till höger om via cassia, således *in conspectu prope urbis Romæ*, såsom Livius bestämmer. — Äfven Falerii, nu Civita

castellana, Volsinii, nu Bolsena, begge söderut, Vetulonia (*Mæoniæ decus quondam gentis*) och Rusellæ vid kusten, Clusium och Arretium i Clanis-dalen, Cortona och Perusia, nu Perugia, på höjderna kring Trasymenus, samt det enstaka, nordligast belägna, Volaterræ, nu Volterra, voro alla betydande, i romerska historien ofta förekommande städer, som ännu, genom sina mer eller mindre bibehållna murlemningar och grafdistrikter, lemnat rik skörd åt fornforskningen. Att Etrurien varit i gamla tider ovanligt tätt befolkadt, röjer sig af allt, och detta icke blott i de delar, som ännu äro bebodda, men på sträckor, som sedermera, i följd af malarian, blifvit menniskotomma och öfvergått till ödemarker. Många orter, som fordom omtalats för sin bördighet på säd, vin och olja, äro nu sumpiga betesmarker för den vilda buffeln *.

Det är redan sagdt, att Lucomonens hand höll en tredubbel spira, och att hela den etruskiska statsförfattningen hvilade på ett allt beherrskande prestvälde. Detta prestvälde, som var i viss mån ärftligt och grundadt på börd, stödde sig på anspråken af en noggrann och förtrolig bekantskap med himmelens vilja och ödets beslut. Slafviskt lydde hela Etruriens befolkning under denna aristokratiska prestkast, som med den sacerdotala värdigheten, en gång för alla, hade förenat så väl det krigiska befälet som den borgerliga makten. Man ser här ett nytt bevis för etruskernas österländska anor; ty väl hos assyrier och babylonier, hos egyptier och hinduer, men ej hos något europeiskt folk,

* l. c. I. XXVII och följ.

finner man ett motstycke till nämnda förhållanden. Det enda skulle då vara att söka hos de gamla celterna; men äfven druid-systemet erbjuder blott svaga analogier härmed. — Divinations-konsten, för hvilken etruskerne voro så vidt berömda, hade med dem flyttat från orienten till vesterlandet. I Karien, ett land, hvilket, som bekant, gränsade intill Lydien (och Strabo angifver, att gränserna mellan dem, äfvensom deras till Frygien och Mysien, aldrig kunnat med full visshet bestämmas, hvarföre också alla dessa länders folk af Herodot kallas *κασιγνήτοι*), i Karien — säger jag — och särskilt der i staden Telmessus, anses konsten att spå efter fåglarnas flygt hafva haft sitt äldsta hem. Cicero sätter etruskerna för deras stora förmåga som teckna-tydare i samma klass med kaldeerna, ehuru det ej var i stjernor och i drömmar, men i offerdjurens inelfvor, i fåglarnas flygt och i blixtens fall, som etruskerne föregåfvo sig läsa himmelens vilja *. I synnerhet var det i fråga om blixtens tydning som deras siare öfverträffade alla andra, och Cicero anser deras skicklighet härutinnan hafva varit ofelbar. Johannes Lydus har, i sitt verk *de ostentis*, bevarat ett slags etruskisk åskkalender, *diarium tonitruale*, för hvarje dag af året, åt hvilken han söker tillerkänna en mycket hög ålder. Öfverhufvud var, som vi sett, romarnes divinations-system ett lån från etruskerna, likasom hela deras civilisation före den tid, då beröringen med Grekland införde dem på en ny bana. Alla de offentliga för-

* Jfr, i afseende på detta och det följande; Dennis' *Oriental character of the Etruscans*, l. c. I. XXXIX och följ.

lustelser, spel och danser, som romarne antogo efter etruskerna, visa sig hafva haft sitt ursprung i mindre Asien. Derifrån var ock den frygiska dubbelflöjten, derifrån den lydiska trumpeten, derifrån sjelfva togan, den allmänna nationaldrägten, och särskilt purpurtogan såsom ett maktens äretecken. Örnen, som först Etrurien, och sedan Rom bar på sitt standar, satt långt förut på de asiatiska folkens krigsfanor. Så se vi hos Xenofon, att örnen utgjorde persernas fälttecken. Det egna bruket, som redan Herodot berättar från Lycien, att räkna sin härkomst efter mödernet, och uppkalla modrens namn i stället för fadrens, återfinnes hos ingen vesterländsk nation utom hos etruskerna. En annan sed, hvari desse skiljde sig från grekerna, men liknade de af Herodot omtalta kaunierna i mindre Asien, var att de vid festliga måltider hade sina hustrur förtroligt liggande vid sin sida på *triclinium*, något som grekerne ansågo högst opassande, men som romarne i en sednare tid togo efter. Man har i de etruskiska grafvarna funnit flera bildliga framställningar af dylika bordscener, utförda med grekisk konst öfver ett ogrekiskt ämne.

Att här ingå i en utförlig framställning af etruskernas mytologi och, i sammanhang dermed, af deras högst egendomliga lära om genier, larer och penater, medgifver icke begränsningen för denna skrift. Erinras må blott, att detta mytologiska system, för så vidt det blifvit för oss yppadt dels af spridda uppgifter hos grekiska och romerska författare, dels af de afbildningar, som i mängd före-

komma på etruskiska konstalster, särdeles på de med allehanda figurer konstrikt utsirade bronsspeglarna *, visar sig stå i närmare förvandtskap med det fornpelasgiska än det egentliga helleniska, och på samma gång innehålla grunden för det äldsta romerska, som derifrån lånat icke blott sina flesta gudomligheter, men, någon gång, äfven dessas benämningar. Så var fallet t. ex. med Minerva, som redan etruskerne dyrkade under namnet *Menrfa* **, och som på deras monumenter städse visar sig med egiden och, någon gång, jemväl med vingar. Åt henne, äfvensom åt *Tinia* eller *Tina* och *Cupra*, funnos i hvarje etruskisk stad tre portar och tre tempel helgade. *Tinia* var medelpunkten i denna gudakrets, och motsvarade den grekiske Zeus, den romerske Jupiter. Han framställes alltid med åskviggen i sin hand. På en af Gerhard beskrifven etruskisk spegel är han afbildad såsom en skägglös yngling, "guden af evig ungdom", men äfven der bär hans hand viggen. I den tuskiska månmånaden, hvars indelning romarne antogo, var månadens midt, Idus, fullmån-ljuset, helgad åt Tinia. Namnet har man satt i etymologisk förbindelse än med *Ζεύς*, som, genom sin eoliska form *Δεύς*, gaf åt romarne *deus*, än med det latinska *tonans;* än åter har man velat göra det identiskt med *Odin*, ehuru likheten här visar sig vara en

* Med rätta har Bunsen kallat en sådan spegel "en etruskiskt-mytologisk ordbok i bilder." Förtjensten att hafva upptäckt deras rätta art och ändamål — de gällde länge bland arkeologerna för ett slags *patera* — tillhör Inghirami.

** Att Varro uppgifver namnet såsom sabinskt, synes bero på en förvexling af forn-italiska idiomer.

blott tillfällig. — *Cupra*, äfven med binamnet *Thalna* eller *Thania*, motsvarade grekernas Hera, och hade sina förnämsta tempel i Veji, Falerii och Perusia. Åt henne var nymånaden helgad, och hon intog i etruskernas kalender platsen gent emot Tinia. Om den högtidliga öfverflyttningen af hennes kult från Etrurien till Rom, der hon sedan dyrkades under namn af Juno, förtäljer Livius. Öfver dessa tre höga gudomligheter, öfver både gudar och menniskor, stodo, mörka och hemlighetsfulla, de "beslöjade" gudarne, för hvilkas vilja sjelfva Tinia fick böja sig. Stränga och omedgörliga voro äfven de sex gudar och sex gudinnor, som utgjorde hans senat, och hvilkas namn det var förbjudet att uttala. De bodde i himmelens djupaste hvalf; men som de ansågos kunna stiga och falla, samt lemna rum för andra, höll man dem ej för eviga. — En vigtig del af etruskiska mytologien utgjorde fulminationsläran. Den antog elfva slag af åskviggar: tre af dessa slag ägde Tinia makt att slunga; Cupra och Menrfa ägde hvar sitt slag, men den sednare åskade blott vid vårdagjemningen. Inalles tillerkändes åt nio gudomligheter makten att slunga viggen. Af dessa ingingo sedan flera i romerska mytologien, t. ex. *Mars*, *Sethlans* (sedermera Vulcanus), *Aplu* (Apollo), *Summanus*, som åskade om natten, och *Vejovis*, som slog med evig döfhet dem, som af hans blixt träffades. Utom dessa, dyrkades inom Etrurien många flera större och mindre gudar, såsom *Turms* (Mercurius), *Fufluns* eller *Vertumnus* (Bacchus), *Ercle* (Hercules); och gudinnorna *Turan* (Venus), *Losna* eller *Lala* (Diana), *Thesan* (Aurora)

m. fl. Äfven Saturnus var för etruskerna ej främmande. *Nethuns* (Neptunus) och *Ceres*, *Castur* och *Pultuke* (Castor och Pollux) förekomma bland deras genier. Det är likväl sannolikt, att ett och annat af dessa gudanamn, med dertill hörande bilder, sådana de i mängd förekomma på etruskiska monumenter, tillhör en sednare tid, då den inhemska gudaläran redan var uppblandad med lån från den grekiskt-romerska. Starkt framstående äro redan på de äldsta grafbildningar underjordens skräckfulla gudapar, *Mantus* och *Mania*, snarare en grotesk anticipation, än en efterhärmning, af Pluto och Proserpina. I deras släptåg visar sig ofta en grånad tjenare af vidrig och fruktansvärd gestalt, sjelf åtföljd af en svärm furier och demoner. Omskriften upplyser, att hans namn är *Charun* *.

Ehuru konstälskande och konstidkande i flera riktningar, synas etruskerne ej i egentlig mening hafva varit något poetiskt folk. Redan den brist på fantasi, som deras mytologi förråder, berättigar oss till denna förmodan. Man vet ock, att det meliska föredraget var för dem långt mera främmande än det mimiska: vid deras offerfester ljöd flöjten, utan att beledsagas af någon sång, och deras histrioner dansade stumma **. Att dessa histrioner stundom funnits i brons afbildade med mask och koturn, vittnar likväl, att etruskerne måtte hafva ägt en art sorgespel, och såsom författare af

---

* Jfr Müller III. 3. Dennis I. XXIII följ.

** "Sine carmine ullo, sine imitandorum carminum actu, ludiones ex Etruria acciti, ad tibicinis modos saltantes, haud indecoros motus more Tusco dabant." Liv. VII. 2.

sådana uppgifves af Varro en Volnius eller Volumnius. Med säkerhet kan man antaga, att åtminstone en liturgisk hymnpoesi hos dem utbildat sig, att de med sånger firat sina gudomligheter, t. ex. Kupra, och sina heroer, t. ex. Halesus, och att deras heliga ritualböcker *(libri etrusci, libri tagetici, disciplina Tagetis)* varit till en stor del författade på vers. Detta röjer sig redan af den folksägen rörande dessa heliga ritualböckers tillkomst, som vi hos Cicero finne upptecknad. Enligt denna, hade på fälten utanför Tarquinii en landtman — man har ansett honom identisk med ställets heros, Tarchon — tillfälligtvis råkat att med sin plog rista alltför djupa fåror. Ur dessa hade då plötsligt uppsprungit ett underbart sagoväsen, med ett spädt barns utseende, men med en grånad mans vishet. Folket strömmade till vid detta under; Lucumoner efterskickades, och desse hörde nu och upptecknade på stället en helig sång, som flödade från Tages' — underbarnets — läppar. Enär nu, enligt folktron, det omedelbara innehållet af denna sång just var den religiösa disciplin, som i de s. k. tagetiska böckerna befans förvarad, är det klart, att äfven dessas form måste i någon mån hafva varit rytmisk eller metrisk. Såsom utgifvare, öfversättare eller utläggare af dessa liturgiska skrifter möta oss de till en del romerska namnen Aquila, Begoe, Aulus Cæcina, Labeo och Umbricius. — Af etruskernas komiska sångspel qvarlefde länge i och utom Rom en lägre grofkornig art i de s. k. *versus fescennini*, som mimiskt plägade utföras dels vid bröllop, dels vid skördefester, och hvilka ej, såsom Festus något

sökt angifver, hade sitt namn *quia fascinum putabantur arcere*, utan erhållit detsamma af sitt stamhåll, den faliskiska, med etruskiska förbundet införlifvade, staden Fescennium. Dessa muntra, spefulla folk-improvisationer urartade med tiden från skämt till fräckhet, de öfvergingo till paskiller, och föranledde slutligen lagens mellankomst. Det är uppgifvet, att Augustus sjelf skref fescenniner öfver Pollio, men att denne strategiskt undandrog sig svaret, med den qvicka ursäkten: *non est facile in eum scribere, qui potest proscribere*. Under Roms lärda tidsålder växte sedan efterbildningarna af denna etruskiska diktart till héla böcker. Ett bestämdt versmått, den s. k. *metrum faliscum* (tre daktyler, efterföljda af en pyrrhichius), synas de först hafva erhållit af Annianus, kring medlet af andra seklet efter Kristi födelse.

Alltför ringa är det således, som man vet om etruskernas diktkonst. Det är på samma vis med deras öfriga litteratur. De hafva tagit med sig i grafvarna alla sina egna urkunder, all sin inhemska historia, sjelfva sitt språk. Blott till namnet, och af ett i samlingen *auctores finium regundorum* förvaradt, latiniseradt fragment, känner man en af deras historieskrifvare, Vegoia. Vi hafva — som sagdt — af deras national-litteratur knappt en rad öfrig; — det skulle då vara den, som Claudianus anfört såsom prof ur en fescenninsk strof. Vi hafva icke heller qvar de specialverk öfver Etruriens folk och seder, som hos gamla författare omtalas; icke Aristoteles' verk öfver etruskernas lagar, *Τυῤῥηνῶν νόμιμα*, icke ett arbete af Teofrastus, *περὶ τῶν*

Τυρσηνῶν, icke ett af Herakleides: *Τυῤῥηνῶν πολιτεία*, lika litet som de tjugu böcker öfver Etruriens historia, hvilka, enligt Svetonii uppgift, kejsar Claudius skall hafva på grekiska språket författat. Enda källan till vår kunskap om etruskerna skulle således utgöras af de uppgifter, som på spridda ställen hos greker och romare om dem förekomma, derest icke, såsom text till dessa noter, etruskiska minnesmärken ännu funnes qvar och bure läsliga vittnesbörd om en förgången storhet. Etruskiska fästningsmurar, stadsportar, hvalf, broar, aflopps-kanaler och grafvar äro, ännu som ruiner, talande vittnen om Etruriens i forntiden så berömda byggnadskonst; ty redan af Livius är oss sagdt, att det var etrusker, som under konungadömet i Rom uppförde Jovis tempel på tarpejska berget, etrusker, som anlade storverket cloaca maxima *, etruskiske konstnärer och handtverkare, som genast efterskickades, så snart något offentligt byggnadsföretag der var i fråga. I dessa oerhörda murmassor, uppförda utan murbruk ** och endast genom konstrik sammanfogning af rektangulära eller polygona klippblock, beundrar man icke blott den orubbliga fastheten, som i årtusenden trotsat stormar och jordbäfningar, trotsat atmosferens undergräfvande och menniskans förstörande kraft; man beundrar icke blott hvalfbågarnas tekniska fulländning och den i allt lika djerfva som säkra matematiska beräknin-

* — "operum omnium dictu maximum, suffossis montibus, atque urbe pensili subterque navigata."

** Några hafva förmodat, att sammanbindnings-medlet varit vanlig gråmergel, ehuru något cement numera ej är synligt.

gen, men på samma gång den skönhet och rena estetiska karakter, som är inlagd i den döda massan, och ej mindre genom de proportionella än de extensiva formerna väcker intrycket af sublim storhet. Möjligheten åter af de krafter och det tålamod, som erfordrats för utförandet af så oerhörda öfver- och underjordiska byggnadsföretag, som de ifrågavarande, måste visserligen sökas i den etruskiska folkstammens slafviska ok under ett aristokratiskt-presterligt envälde och blinda lydnad för allt, som, under sken af religionsbud, blef dem pålagdt. Framför allt är det genom sina grafvar, och hvad till dem hörer, som etruskerne yppat för oss nästan allt det väsentliga ur sitt så väl artistiska, som offentliga och enskilta lif. Det har nemligen här kommit forskningen förträffligt till pass, att etruskerne, i likhet med andra forn-asiatiska folkslag, hyste en så utomordentlig vördnad för sina aflidna, och sparde ingen möda eller kostnad eller konstflit för att bygga, inreda och smycka dessas boningar, i samma stil som de lefvandes. De ville, att de döda ej skulle i sina grafvar umbära något, hvarvid de i lifvet varit vana: de möblerade derföre grafkamrarna med allehanda husgeråd, såsom stolar, pallar, bord, kandelabrer, bronsspeglar; prydde dem med taflor och byster; förvarade der de redskap och verktyg, eller de vapen och insignier, som svarade mot den dödes yrke och ställning i lifvet, och de hade derjemte den seden att åt de aflidna förära allehanda skänker, likasom vi åt de nyfödda gifva faddergåfvor. Af vänner och fränder insattes derföre i grafboningen alla möjliga slags offergåfvor,

gemmer, smycken, kedjor, armband, bröstplåtar, diademer och företrädesvis — ty detta var alltid en stående artikel — målade vaser i vexlande form och storlek. Nederst kring väggarna lopp vanligen en bred rand eller bänk, hvarpå de mindre skrymmande offergärderna anbragtes, äfvensom bronsnaglar funnos för upphängande af dertill egnade föremål. De större voro grupperade omkring liket, som, i de äldsta tiderna, obrändt hvilade på en sarkofag af sten eller brons — guldtrådar efter likdrägten hafva på rikare sarkofager funnits i behåll — men, under en sednare period, förvarades i en midtuti ställd grafurna, till aska förvandladt. En etruskisk graf hade således till någon del utseende af en möbelbod, men den var tillika ett museum, och detta så mycket mer, som tak och väggar voro, åtminstone i de förnämares grafvar, på det mest artistiska sätt sirade med allehanda förträffliga bildverk, skulpturarbeten, basreliefs och målningar, föreställande skiftande scener af mytologiskt och demonologiskt innehåll, äfvensom ämnen ur så väl det offentliga som det enskilta lifvet. Genom dessa väggmålningar och öfriga bildliga framställningar sättes man nu i stånd att intränga i en mängd detaljer af detta forntida folks hvardagshistoria. Vi få ett lefvande begrepp om etruskernas utseende: bred mun, låg panna, något höga öron, rak näsa, tjocka hufvuden, kort växt, feta och frodiga armar; och vi förstå nu hvarföre Virgilius kallar dem *pingues* och Catullus kallar dem *obesos*. "Vi se dem" — jag begagnar här en af mina föregångares ord — "i deras nationaldrägt, olika efter ålder, kön, stånd

och värdighet; vi erfara deras sätt att pryda sig, deras smak, deras moder; genom monumental-inskrifterna lära vi känna deras förnamn, slägtnamn, ja, till och med, slägtförhållanden; vi få veta hur det ungefärligen såg ut i deras boningar, och hvad slags möbler och husgeråd de der begagnade; vi se, framför allt, det mästerskap de hunnit i mer än en af de sköna konsternas utöfning; och vi ha för våra ögon en utställning af deras industriella lif. Vi se dem i olika embetsutöfningar: Lucumonen, antingen såsom regent i sin rådkammare, eller som augur och öfversteprest vid altaret, eller som fälthöfding framför sin krigshär, och sedan som triumfator återvändande ur striden; vi se domaren vid sitt bord, handtverkaren i sin verkstad, åkermannen bakom sin plog, slafven vid sitt tunga arbete; vi blicka in i familjelifvets hemligheter, vi se gästerna makligt hvilande kring det yppiga bordet och under måltiden förnöjande sig åt musikens toner eller dansares språng; vi se dem vid sina älsklingsspel och förlustelser, än företagande en vildsvinskamp, än betraktande kapplöpning, brottning och andra palestriska öfningar; vi se dem ligga på sin dödsbädd, se de sörjande anförvandterna visa dem den sista äretjensten; vi se likprocessionen, vi se liket läggas i sin graf, och festerna till den dödes ära. Och icke ens här förlora vi dem ur sigte. Vi följa själarna in i en annan verld, se dem, i händerna på goda eller onda genier, föras till domarens tron, och sist utstå sitt straff eller njuta sin belöning.“ Så förekommer t. ex. en färglagd afbildning, der till domaren, som vördnadsbjudande

synes i bakgrunden, den döde drages fram på en tvåhjulig vagn af tvenne bevingade genier, en god i ljus färg, en ond i svart, hvilka slitas både om den åkande och om åkdonet.

Dessa grafanläggningar äro utförda i så stor skala, att de likna hela underjordiska städer. De sträcka sig vanligen rundtomkring de yttre stadsmurarna, ända till flera fjerdingsvägs omkrets; man for genom de dödas stad in i de lefvandes. Från romerska grafvar skilja de sig, på det bestämdaste, och blott en enda sådan — Nasonernas vid via flaminia, i närheten af Rom — har någon likhet med en etruskisk. Etruskerne undanskylde sina grafvar, så mycket som ske kunde; romarne ställde sina i dagen, till allmän åsyn, och byggde dem alltid öfver jordytan. En romersk graf har vida mindre dimensioner än en etruskisk, och innehåller sällan annat än det brända liket. Det enda, som derjemte någon gång der anträffas, nemligen mynt och små tårekärl af lera eller glas, är blott undantagsvis att finna i en etruskisk, der åter sarkofagen, de målade vaserna, äfvensom skiljaktiga husgeråd och vapen m. m. äro på sin plats. På några ställen, der lokalen så erbjudit, äro de etruskiska grafvarna urholkade i klippgrottor; på andra äro de anbragta ett par famnar under det vanliga jordlagret, och utmärkas då genom en upphöjning, liknande våra ättehögar. Den ofvantill bågformade stenporten är alltid att söka längst ner på ena sidan af grafkullen: när den vrides opp på sina tappar, leda några trappsteg ned till det på starka och fasta murar hvilande hvalfvet, hvars inre tak

vanligen prydes af uthuggna lejon, sfinxer eller gripar. En etruskisk nekropolis är full af sådana ättehögar, hvilka dock, på de flesta ställen, förlorat sin topp, stundom all sin höjning, så att grafvarne nu ligga jemnade med marken. Det är ej blott tiden, som här lemnat spår efter sig: man skönjer lätt sådana äfven af menniskornas härjande hand. Redan under de tidigare hvälfningar, som öfvergått Italien, hafva dessa grafvar ej blifvit skonade: man har haft slagruta på deras skatter och bortfört dem i olika väderstreck. Äfven från de förut oplundrade har man, för att undvika atmosferens förstörande verkningar, nödgats bortföra det mesta till särskilta museer, bland hvilka det 1837 i Rom inrättade gregorianska, som enkom har till syfte de etruskiska grafskatternas förvarande och kritiska anordning, intager främsta rummet. Bland de fält, som i sednaste tider blifvit föremål för undersökning, är det vid Vulci ett af de rikaste. Dess underjordiska skatter anade ingen förr än, vid en vårplöjning derstädes 1828, marken med ens gaf efter, och ett par oxar stupade ner i en etruskisk graf. Flera tusen målade vaser hafva sedermera der blifvit funna, äfvensom flera dyrbara sarkofager och mästerligt utförda prydnader i guld, brons och allehanda stenarter. Distriktet tillhör fursten af Canino. Som jordmånen äfven i öfrigt är fruktbar, och man ej vill gå miste om dess vanliga afkastning, begynna utgräfningarna vanligen först efter höstskördens slut och fortgå under vintern; mot våren fyller man igen, plöjer ånyo och sår. Det är emellertid klart, att detta sätt att gå till väga

måste högst menligt inverka på det bräckliga innandömet.

Äfven för det etruskiska språket äro och förblifva grafvarne den enda, ehuru ej ändå tillfyllest gifvande källan. Af detta språk återstå blott, dels några, af grekiska och romerska författare tillfälligtvis upptecknade, strödda ord, dem de angifvit vara etruskiska *, dels — och detta är det hufvudsakliga — kortare eller längre inskrifter på etruskiska minnesmärken. De kortare utgöras för det mesta endast af enskilta namn, till hvilka en bifogad figur vanligen gifver förklaring. Sådant är t. ex. fallet med de gemmer, man i ymnighet funnit, af karneol, sardonyx eller agat, hvilka, att dömma af de i dem, efter egyptiernas sed, inristade scarabeer, synas hafva varit ett slags religiösa amuletter. De längre inskrifterna äro anbragta på grafmonumenter, altaren, statyer, urnor, vaser, speglar och kandelabrer. Nyckeln till etruskiska alfabetet har man

* Dessa äro: aesar gud, agalletor gosse, andas nordanvind, anhelos morgonrodnad, antar örn, aracos hök, arimos apa, ataison vinranka, burros dryckesbägare, capys falk, damnus häst, drσnna början, falando himmel, gapos vagn, idulus får, lar herre (Lars är ett etruskiskt förnamn), lanista bödel, læna klädning, mantisa tillägg, nanos kringstrykande, nepos slösande, subolo flöjtblåsare, samt det enda verbet, induare dela. I afseende på mer än ett af dessa ord är det dock antagligt, att de gamle auktorer, som anfört dem, kunnat misstaga sig både om deras rätta betydelse och rätta ljudbeteckning. Den sednare förmodan synes så mycket mer grundad, som i flera af dessa ord bokstäfver ingå, hvilka ej hittills mött i någon enda etruskisk monumental-inskrift, och om hvilka man derföre med skäl antagit, att de ej funnits i etruskiska alfabetet. Dessa äro konsonanterna *b, d, g, x*, samt vokalen *o*, i hvars ställe *u* här nyttjas likä ofelbart, som ännu i dag inom retoromanskan. — Härtill komma de högst få ord, som etruskiskan har gemensamma med latinet: balteus, cassis, celer, hister (histrio) och itus (idus).

hittat genom de nomina propria, som i inskrifterna förekomma, helst dessa, så vidt de härröra från en yngre tid, vanligen åtföljas af en öfversättning på latin. Och dock hafva dessa öfversättningar hittills kastat ett blott sparsamt ljus öfver inskrifternas rätta betydelse, och forskarne hafva länge förgäfves bemödat sig att bringa dem i full öfverensstämmelse med den etruskiska urskriften. Vigtigaste upptäckten för detta språk voro de sju evgubinska taflorna, som redan 1444 uppgräfdes i trakten af Gubbio, det fordna Iguvium, och hvilka ända ifrån den tiden utgjort föremål för arkeologernas undersökningar och — misstag. Såsom bevis huru föga det hittills lyckats dem att blifva ense om deras innehåll, må endast nämnas, att Buonarotti anser dem innehålla ett forn-italiskt folkfördrag, Gori oskisk poesi, Bourguet anser dem vara en pelasgisk klagosång, Olivieri ser i dem en beskrifning på gamla etruskiska seder och bruk, Maffei och Passeri anse dem innehålla juridiska akter rörande enskiltas tvister, hvaremot slutligen Lanzi tror dem angå Etruriens religion och offertjenst*. Så hvilar intill denna dag en hemlighet öfver detta grafvarnas tysta språk. Det yppar blott gudars och menniskors namn, men ingenting mer. Man känner bokstäfverna, som hafva någon likhet med de forngrekiska, och jemväl i en och annan form erinra dels om hebreernas skriftecken, dels om våra gamla runor; men de ord, till hvilka dessa bokstäfver sammanläggas, ljuda för oss främmande: ingen af de nu lefvande

* Ruth. Gesch. der ital. Poesi. I. 184.

språkfamiljerna kännes vid dem *. Förgäfves har man sökt jemföra dem med hvad man ännu äger qvar af andra forn-italiska språk, såsom det umbriska och det oskiska, hvilka begge, och i synnerhet det sistnämnda, röja en så nära frändskap med forn-latinet, af det enkla skäl, att *de* ingingo såsom hufvudelementer i dess bildande. Sådant var ej fallet med etruskiskan. Den stod från början, och höll sig allt framgent, främmande för det, först föraktade, sedan hatade och fruktade Roms tungomål. Romarne åter å sin sida förstodo alls icke etruskernas språk, utan genom att särskilt en längre tid studera detsamma. Man läser hos Livius ett märkligt bevis derför **. Han berättar, att då konsuln Quintus Fabius, på sitt härtåg mot etruskerna, år 444 efter Roms byggnad, ville undersöka den ciminiska skogen, men ingen af hans krigare vågade sig in på dess mörka, obanade stigar, erbjöd sig tillsist en romersk ädling att, under etruskisk förklädnad, begifva sig ditin. Han hade nemligen — säger Livius — i flera år blifvit uppfostrad hos gästvänner i Cere, och derigenom blifvit det etruskiska språket så mäktig, att han både kunde förstå och tala det. "Jag har säker uppgift", tillägger Livius, "att den romerska ungdomen på den tiden allmänt plägade undervisas i etruskernas språk, liksom nu för tiden i grekernas." — Huru heterogena de begge

* Den ofta återkommande, af siffertal åtföljda, sepulkral-formen ril aifil har visat sig betyda *vixit annos.* Likaså çlan son, sec dotter. — De etruskiska siffrorna äro, med få olikheter, till formen enahanda med dem, man sedan kallat romerska, och skrefvos, icke såsom bokstäfverne, från höger till venster, utan tvärtom.

** I nionde boken, 36 kap.

språken voro, synes bäst deraf, att de sålunda i fyra och ett halft sekel hade förblifvit för hvarannan till denna grad främmande, oaktadt den mångsidiga beröring, som i öfrigt mellan de begge folken under hela denna tid ägt rum.

Med hvarje år träda ur de etruskiska grifterna nya konstskatter fram i dagen, och detta mystiska folks fornlif ligger snart för oss som en uppslagen bilderbok. Äfven af inskrifter växer förrådet mer och mer; de utgöra redan en liten litteratur för sig, den man på skämt kallat "geologisk." Men förborgad är ännu andemeningen i dessa stumma bokstäfver, som stirra emot oss såsom gåtor, dem de döde ur sina tysta kamrar skickat opp åt de lefvande att gissa på. Framtiden har äfven *här* något för sig. Den har ännu mången gåta att lösa, den skall ännu hafva mången upptäckt att göra i afseende på ett folk, om hvilket med skäl gäller hvad en af Italiens skalder sjungit:

"der stum är häfden, grafvarne än tala" *.

---

* *Parlano le tombe, ove la storia è muta.*

TAL AF PROMOTOR

vid filosofie-doktors-promotionen i Upsala domkyrka

1857.

Under templets uråldriga hvalf, eljest genljudande blott af andaktens sånger och det heliga ordets predikan, söker i dag den verldsliga visheten en fristad för sin högtid. Hon antyder dermed det oskiljaktiga sammanhang, hvaruti *allt* vetande står till det högsta vetandet: hon uttrycker ock dermed det oafvisliga behof, som hvarje menniskoandens sträfvande uppåt har af en krönande välsignelse från höjden. Att det kristna templet skulle oskäras af en högtid som denna, derför röjdes ingen farhåga i *de* tidehvarf, då en ren och oskrymtad kristendom var långt allmännare än nu; derom uppstod ingen tvekan i *de* tider, då regenter af en så sträng gudsfruktan som Carl den nionde, eller af ett så varmt protestantiskt sinne som hans oförglömmelige son, förde spiran öfver Svea land. Det är i sjelfva verket från deras tider, som detta vettenskapernas äldsta högsäte i norden ärft och fortfarande bibehåller den vackra sedvänjan att i templets sköt inviga vettenskapens unga idkare till mannaårens mödor och,

för en väl använd ungdoms, räcka dem, i hoppets grönskande krans, en uppmuntrande belöning. Det är sannt, trädet, hvaraf denna krans är bruten, var fordom helgadt åt solguden i Delfi, och de unga hufvuden, som här skola smyckas af dess blad, hafva, till en stor del, hemtat sitt kunskapsförråd från greker och romare, från hedendomens vise. Men alltför ensidigt och inskränkt hafva *de* uppfattat kristendomen, hvilka förmena, att af *den* en gränsmur skulle vara upprest mot all föregående bildning, och räkna för en samvetssak att, så vidt ske kan, utestänga från dess område alla insteg af en efterföljande. Lika visst som en nyare tids bildning är stadd på afvägar och löper ur sin bana, om den ej i kristendomen har sin fasta, orubbliga medelpunkt; lika visst är det ock, att kristendomen sjelf har sina rötter djupt nere i en förgången fornverld, hvars skatter af vishet och skönhet blott till en ringa del kommit oss till arf, men till ett arf, som det tillhör oss att så mycket sorgfälligare bevara, och som är långt ifrån att för det kristna sinnet böra vara ett förkastligt. Alltför många och betydelsefulla voro de utvecklingsgrader, som, under försynens ledande hand, mensklighetens uppfostran hade genomgått, innan Kristus uppenbarade sig för verlden, för att *de* någonsin skulle kunna upphöra att vara värdiga och rika ämnen för det menskliga vetandets forskning, vara vigtiga och omistliga länkar i kedjan af det menskliga slägtets odling och historia. Och hvad som här gäller om de från en grånad forntids språk och skriftliga qvarlåtenskap hemtade kunskaper, det gäller ock, i icke

mindre mån, om *allt* hvad vettenskap heter, i alla dess vidsträckta, mångfaldiga och med hvarje dag nya utgreningar. *All* kunskap är i sig sjelf helig; och det är så långt ifrån, att den sanna vettenskapen skulle vara fiendtlig mot religionen, att de fastmer begge, när de skådas genom reflexionens skarpa synrör, visa sig endast såsom olika strålbrytningar af ett och samma ljus. Så må det då ej förtänkas vettenskapen, om hon, hvars lärosalar ligga här spridda rundt omkring templet och till dess heliga rum bilda en fridlyst förgård, om hon, innan hon utskickar i verlden sina unga fullmogna lärjungar, sjelf med dem träder härin och för några ögonblick flyttar lärostolen i altarets skydd och grannskap, för att *här* utsäga afskedets gripande ord, helga invigningens uråldriga symboler, åt den verldsliga högtiden gifva en religiös bekräftelse, och öfver de unga hoppfulla män, från hvilka hon här skiljes, nedkalla himmelens omedelbara välsignelse.

Jag har nämnt ordet *symboler*, och jag har dermed vidrört ett område, med hvilket, enligt någras förmenande, religionen bör noga taga sig till vara för all gemenskap. Konsten — har man sagt — skulle för religionen vara ännu vådligare och betänkligare än vettenskapen. Denna skygghet, som i vår tid låtit ånyo förnimma sig, räknar gamla anor. Hon yttrade sig redan under kristendomens äldsta tider, mer än en gång, såsom en panisk skräck för alla den sköna konstens alster, hvilka ansågos för idel gengångare från en svart hedendom, och hon utbröt sedermera, i följd af den katolska kyrkans tilltagande lutning åt en grof bild-

dyrkan, i ikonoklastisk fanatism. Men det är ej konstens fel, om religionen af henne gjort missbruk; och det vore ett alltför hårdt straff, om hon derföre, en gång för alla, skulle sättas i kyrkans bann. Det vissa är, att kyrkan aldrig kunnat, och aldrig kan, helt och hållet umbära den, hon sålunda, i ögonblickliga utbrott af ett ovisligt nit, velat ur sitt sköte förjaga. Det *sköna* kan, lika litet som det *sanna*, vara fiendtligt mot det *heliga*. Från Greklands äldste tänkare ända ner till Schelling och Solger, till Winckelmann och Ehrensvärd, har den sanningen sökt göra sig gällande, att det sköna utgör en symbol af det gudomliga, eller, med andra ord, att det sköna är i det ändliga en framställning af det oändliga. Redan Plato såg i gudomligheten skönhetens högsta urbild, och betraktade *all* skönhet i den ändliga verlden såsom ett sinnligt, åskådligt uttryck af gudomliga idéer. Och att, mellan det estetiska och det religiösa ett nära, ett innerligt samband måste äga rum, dertill skulle man redan på historisk väg kunna sluta af det omisskänneliga sträfvande, som i alla tider röjt sig både hos religionen och hos konsten, att, i trots af alla hinder, med hvarandra träda i förtrolig beröring, i liflig vexelverkan. Religionen har af konsten lånat sin yttre *form*, och konsten har städse för sina förnämsta alster älskat att välja religiösa ämnen. Och nöjer man sig ej, såsom de fleste, med att blott erkänna detta samband, söker man att, på filosofisk väg, för sig äfven utreda och förklara detsamma, då har man här att välja mellan tvenne olika utgångspunkter. I ena fallet —

och detta är religionsfilosofins sätt att gå tillväga — utgår man från den religiösa känslan, iakttager och följer dennas behof af att för sitt *inre* finna uttryck i något motsvarande *yttre*, och der likasom förkroppsliga sig i en åskådlig form, och man kommer då snart till den öfvertygelsen, att, emedan *inga* idéer, och således icke heller de religiösa idéerna, kunna åskådliggöras och försinnligas utan genom fantasins åtgärd, det också måste vara genom dennas högsta yttringar i sköna och sublima konstformer, som det religiösa sinnet sträfvar att fasthålla och inkläda sina högsta idéer, sträfvar att likasom uppenbara sig för sig sjelf och, i och med detsamma, ur sin mystiska innerlighet träder ut, träder i dagen, såsom religiös kult. De kyrkliga ceremoniernas ritual, menniskostämmornas rörande hymner, orgelns brusande tonhaf, templets symboliska prydnader, altarets evighets-ring, de allegoriska framställningarna af tron, af kärleken, af hoppet; bilderna af den korsfäste, bilderna af hans grafläggning, hans uppståndelse, hans himmelsfärd; — sjelfva templet, med sin ädla, upplyftande byggnadsstil, sina mäktiga hvalfbågar, sitt mot himlen spirande torn, — hvad är allt detta, om icke idel uttryck, hvari den religiösa känslan sökt gifva sig luft, och dem hon *alla* har hemtat från den sköna konstens område? — Det är fantasin allena, som lånar henne bilder och toner, lånar henne ett språk, värdigt sitt höga ämne: det är konsten ensam, som åt de religiösa idéerna bereder möjligheten af en yttre, åskådlig framställning.

Och enahanda blir fallet, om vi icke efterforska, huru religionen söker sig ett uttryck i konsten, utan tvärtom, i det vi utgå från den andra ståndpunkten, från den rent estetiska, undersöke, huru uppfattningen af det idealiskt sköna leder fantasin till idén af det gudomliga, eller huru den estetiska sinnesstämningen i sin högsta potens väcker en motsvarande religiös, och med den nära sammansmälter. Redan den yttre natur-omgifningens sköna och sublima företeelser hafva en egen förmåga att försätta menniskosinnet i en religiös stämning. Du ser icke aftonsolen belysa ett leende sommarlandskap, eller regnbågen bygga sin skimrande bro mellan himmel och jord; du ser icke det stjernsådda fästet en klar vinternatt, eller det oroliga hafvet utbreda för dig sin omätliga yta; du hör icke stormen gå deröfver med susande vingar, eller åskans musik genskalla i bergens klyftor; du ser ej den ur sin vintersömn vaknande jorden med ens kläda sig i blommor och löf, — utan att, vid alla dessa, än sköna, än sublima, naturföreteelser, ovilkorligt intagas af en religiös aning, och känna ditt bröst fyllas af en onämnbar känsla, af en upplyftande andakt. Du skönjer likasom spåren, du hör likasom rösten af den store verldsanden, som skapande, ordnande, lifvande, går fram genom alltets rymder, och *ditt* väsende genomtränges af en hemlighetsfull aning om *hans* väsende, och, på samma gång, af en skygg längtan, af ett outsägligt behof att med detta väsen träda i, om möjligt, en personlig förening, lika visst som du känner dig deraf stå i ett personligt beroende. Och huru rörande förekom-

ma dig ej naturens, den medvetslösa eller blott halft medvetna naturens, synbara och hörbara försök att göra sig förstådd, göra sig begriplig för dig i hvad *hon* har att meddela om detta, eder begge gemensamt tillhöriga gudomliga väsen! — Och dock — hvad är naturens ofullständiga, vexlande, förgängliga, af fysiska nödvändighetslagar beroende och bundna skönhet emot den fria, klara sjelfständiga, som inom konstens sfer uppenbarar sig? För den måste, liksom för Josef i drömmen, ännu solen, månen och stjernorna buga sig. Och huru mycket mer måste då äfven *denna* sluta med att öppna blick och sinne för det gudomliga, hvars form, hvars sinnliga omklädnad, det just utgör dess uppgift att vara! I och genom sitt syfte att vara dettas symboliska uttryck, är *all* skön konst ursprungligen religiös, både till sitt väsende och till sina verkningar, så vidt nemligen som den upprycker menniskosinnet och försätter det i en harmonisk, öfver ändlighetens verld upphöjd stämning, som hardt nära gränsar intill den religiösa kontemplationens och, utan att med den ännu vara tillfullo identisk, dock är med den på det innerligaste beslägtad. Så väcker, om icke omedelbart, dock på ett medelbart sätt, uppfattningen af det idealiskt sköna i konsten de religiösa idéerna till lif; och, då den äkta skönheten ej är något mer eller mindre än det i sinnlig form uppenbarade gudomliga, så blifver på visst sätt, sedd från denna synpunkt, den sköna konsten ej annat än religionens exsoteriska sida, eller religionen sjelf trädande ut såsom exsoterisk. Men denna *enhet* upphäfver

dock ej någonderas *oafhängighet:* hvardera är sjelf sitt mål, och ingendera är den andras orsak. De äro blott olika riktningar af en och samma menniskoande, som, i faddergåfva af himmelen, undfick den dubbla förmågan både att tänka det gudomliga och att i sköna skapelser gifva det form.

De, som zelotiskt yrkat på en sträng afsöndring mellan religion och konst, hafva särskilt vändt sig mot poesin, och ansett hvarje poetiskt inklädande af det öfversinnliga såsom en vanhelgelse, såsom en ny hedendom, såsom en förledande lockelse att offra djupet för ytan, offra kärnan för det målade skalet. Tvifvelsutan hafva de härutinnan haft rätt, så länge de dervid blott afsett det falska poetiska skimmer och det osmakliga blomsterspråk, hvaruti, under vissa tider af en öfverhandtagande känslosamhet, det heliga ordets förkunnare någon gång framställt religionens läror; men då de icke stadnat vid att fördömma poesins, eller rättare poetiserandets, missbruk och oarter, då de riktat sin fördömelse mot poesin sjelf och fanatiskt velat utmönstra *all* skön form från det heliga ordets framställning i tal och skrift, — likasom skulle, icke blott företrädesvis, utan rentaf uteslutande, den fula, den ostädade formen vara Gudi täckelig, vara behaglig för honom, som dock ej utan vis afsigt gifvit oss lika visst skönhetssinnet som det religiösa sinnet; då hafva de i sin blinda, om än välmenta, ifver ovedersägligen gått för långt, och på samma gång mer än tydligt ådagalagt, huru föga de förmått intränga både i poesins sanna, himlaburna väsende, och i religionens eget, dermed

så nära beslägtade. Ingen lär vilja bestrida, att ju den fromma enfaldens okonstlade böner och oharmoniska sånger kunna — efter menniskospråk att tala — tränga långt in i himlarna och vinna välbehag inför honom, som främst ser till hjertat; men att, på grund deraf, uppställa såsom ovilkorlig fordran, att *allt* heligt föredrag bör, för att vara kraftigt, vara så skärande och oharmoniskt som möjligt, eller att allt, hvad bön och predikan heter, bör icke blott — såsom med rätta — utgå från andens *enfald,* men utmärkas af en rå *enfaldighet* och en rå form; — detta är tydligen ett missförstånd, som ej annat kan än hämna sig sjelf. Den väg, som bär genom det fula, lär väl åtminstone få antagas icke vara den enda, som leder till Guds, till den eviga skönhetens, rike. Ack! Vägen dit — hvar blef väl *den* säkrare och klarare för oss uppenbarad än i Guds eget ord? Och detta ord talar *det* månne till oss i hvardaglighetens vårdslösade, ofta vämjeliga, prosa, och icke fastmer i poesins ädlaste och rikaste bildspråk? Hvilken ström af djup och gripande poesi går ej igenom bibelns heliga skrifter! — Hur mycken stor och enkel skönhet möter oss ej genast i den mosaiska skapelsehistorien, der redan Longinus beundrade det sublima stället: "Och Gud *sade:* varde ljus! och det *vardt* ljus." Och hvilken skatt, icke blott för det religiösa sinnet, men för det estetiska, ligger ej i de hebreiska skaldernas lyrik, så väl i de, under Davids namn, samlade hymnerna, som hos profeterna, framför allt hos Jesaias! Hvilken skarp motsats till den judiska, fantastiska och polyteistiska verldsåskådningen

bildar ej här den rena monoteismens! Och den hebreiska prosans gång är så rytmisk, ordningen af dess periodiska satsdelar, den s. k. *parallelismen*, har ett så harmoniskt jemnmått, att, äfven utan bojorna af någon egentlig meter, det obundna talet här sluter sig till form för de högsta poetiska tankar. Man har i den nämnda, korta och enkla, omtagningen af hvarje hufvudtanke, som för hebreernas uttryckssätt är så betecknande, man har i den — säger jag — liksom utkastet till en strofisk och antistrofisk korsång. Den föregående satsen besannas, förhöjes, bekräftas af den efterföljande, och får i den likasom sitt ja och amen. Vid segerhymnerna är den som ett eko af jubel; vid klagosångerna är den som en eftersuck af smärta: det är, som om den qvidande själen här för ett ögonblick hemtade andan, och stärktes och tröstades vid att höra sin sorg af en osynlig röst upprepas och delas. I den gnomiska didaktiken, sådan den t. ex. möter oss i de salomoniska skrifterna, är detta *da capo* ett det visa ordets stadfästelse, det sätter likasom kronan derpå; och en snillrik författare har med rätta yttrat, att det kommer så sannt, så hjertligt, så förtroligt, som om en far talade till sin son, och modern upprepade och inskärpte hans förmaning. Och äfven i de sånger af den heliga boken, som kunde hänföras till andlig erotik, är denna parallelism förestafvad af sjelfva innehållets anda. Det faller sig så naturligt, att, när hjertat är fullt och vill utgjuta sitt innersta, strömmar våg på våg, och att den ena vågen är den andra lik. Det har aldrig talat ut, har alltid

något nytt att säga, och detta evigt nya är dock i sjelfva verket ej något annat än det evigt gamla. Och hvar finnes inom hela verldspoesin något motstycke till sådana lofsånger som här? "Lofver herran, J himlar, lofver honom i höjdene! Lofver honom, J englar och all hans här! Lofver honom, sol och måne och alla skinande stjernor! Lofver honom, J himlar allt omkring, och de vatten, som ofvan himmelen äro! De skola lofva herrans namn; ty han bjuder, så — varder det skapadt. Han håller dem alltid och evinnerliga. Han skickar dem, att de icke annorlunda måste. Lofver herran på jorden, J hvalfiskar och alla djup! Eld, hagel, snö och dimma, stormväder, de hans ord uträtta. Berg och alla höjder, trän och alla cedrar! Djur och all fåglar! — J konungar på jorden, och alla folk! Förstar, och alla domare på jorden! Ynglingar och jungfrur! De gamla med de unga! J skolen lofva herrans namn; ty hans namn allena är högt. Hans lof går så vidt som himmel och jord äro."

Denna höga, gripande poesi möter oss öfver allt i det gamla förbundets skrifter, om också, såsom man med skäl kan vänta, företrädesvis i de, i egentlig mening, poetiska delarna af dem. Den bryter sig, under skenbar enformighet, i vexlande tonformer: än tragiskt-sublim såsom i Jobs bok, än rörande idyllisk såsom i Ruths, än lyriskt glödande såsom i höga visans vexelsång, denna hebreernas yppiga Gitagovinda. Och är det väl annorlunda i det nya testamentets heliga urkunder? Är det väl prosa, som talar till oss ur Pauli bref,

ur Johannes' evangelium, ur Johannes' praktfulla uppenbarelse? Och — när öppnar frälsaren sjelf sin mun, utan att tala t[illegible]s i bilder, i liknelser, i parabler? Utom al[illegible], hur mycken himmelsk poesi flödar icke i h[illegible]je hans tal och, särskilt, i hans outsägligt sköna afskedstal till sina lärjungar? Och sannerligen — jag kan icke fatta hvarken huru den evige skulle kunna tala till de dödliga utan i poetiskt språk, eller huru *de* kunna tala till honom utan poetisk lyftning. All annan hvardagsdrägt aflägges ju, när man träder inför herren Gud, skulle icke då äfven ordet aflägga *sin?* Och hvar har ordet en högtidsskrud, som det ej lånat af poesin? Må man gerna fordra, att denna bör renas, bör förädlas, bör helgas — hon behöfver det mer än väl —; men att fordra hennes bannlysning ur religion och kyrka, detta är ett fåvitskt tal. Och de, som föra det på tungan, hafva *de* väl månne betänkt, hvad religionen på denna skiljsmessa skulle förlora. Ack! Poesin i sin högsta skönhet och religionen i sin högsta sanning — dem skiljer ingen åt. "Hvad Gud hafver förenat, skall menniskan icke åtskilja."

Jag afbryter här mitt rika, nu endast flygtigt vidrörda ämne, för att öfvergå till det egentliga föremålet för denna högtid, utdelandet åt åttisju unge män, som inför filosofiska fakulteten bestått de föreskrifna profven, af den högsta belöning, som denna fakultet har att erbjuda. Med enahanda värdighet och samma hedersbetygelse, som nu kommer att dem tilldelas, har filosofiska fakulteten äfven velat utmärka tvenne äldre, högt värderade män,

begge, genom sina förtjenster och sitt nit inom vettenskapernas område, väl förtjenta af denna utmärkelse: den ene, en vidtfrejdad och aktad lärare vid brödrarikets främsta undervisningsverk*: den andre, en oss tillhörig, mångårig, sträfsam arbetare i naturvettenskapens och bibliografins tjenst, en åttiårig student med de inskränktaste behof och de rikaste samlingar**. Om vi måste beklaga, att från den ene af dessa män fjället i denna stund skiljer oss, och det sålunda är oss förmenadt att åt honom, österlandets vise tolk i norden, här personligen få öfverräcka tecknet af det grönskande band, som vi önske alltid måtte förena brödralandens begge universiteter, är det så mycket kärare att här bland oss se närvarande dig, du oss väl kände, aktade veteran vid Upsala lärosäte, som, utan att sky någon uppoffring, utan att väga någon möda, ditt hela långa lif igenom, gömd för verlden och af den glömd eller förbisedd, samlat skatter för efterkommande, under det du behållit försakelserna för dig sjelf. Du har visat huru mycket man, äfven med ringa tillgångar, kan förmå, endast man klart fattar hvad man vill, varmt älskar hvad man söker, och ihärdigt fullföljer hvad man en gång börjat. Du har lärt oss, att ynglingasinnets eld och lif icke ens svalna under ålderdomens skrynkor och att stundom under torftig drägt kan klappa en mecenats hjerta. Du har vandrat vida omkring, du har färdats en lång väg, innan den, från ditt

---

* Professorn i österländska språken vid universitetet i Christiania, C. A. Holmboe.

** Adjunkten vid Kongl. Vettenskaps-societeten i Upsala, G. Marklin.

låga barndomstjäll i nordpolens grannskap, slutligen nu fört dig hit till parnassens fot, der jag helsar dig välkommen att omsider på åttiårig hjessa emottaga den lagerkrans, som jag å filosofiska fakultetens vägnar här kommer att åt dig öfverlemna.

Hvad i väsentlig mån bidrager till förskönandet af en högtid som denna är mötet i ett enda högtidligt *nu* mellan dyra löften för det kommande och dyra minnen från det förflutna, mellan ungdomen, som otålig längtar att träda ut i lifvet, och ålderdomen, som står färdig att snart träda derutur. På samma rum, der vi nu se en krans af löftesrika ynglingar omgifva oss, der stod, för ett och femtio år tillbaka, en annan, icke mindre löftesrik ynglingaskara, väntande enahanda belöning. Der stod bland de andra femtio en tjugutreårig yngling, hvars namn sedan växt ut och blifvit detta universitets, ja hela fäderneslandets, stolthet, nu och för alltid införlifvadt med "Svea rikes häfder". Jag behöfver icke säga detta namn: Erik Gustaf Geijer. Der stod, yngst bland sina kamrater, men den främste af dem, Samuel Grubbe *, oförgätlig som filosofisk tänkare och, framför allt, som akademisk lärare genom sin reda, sin klarhet, sitt nit, — och det är med en egen rörelse jag besinnar, att åt honom, som först fästade mig vid detta universitet, jag i dag, om han lefvat, hade fått återgälda den lagerkrans, som han på detta rum, för tjugufyra år sedan, tilldelade mig. Der stod ock han, Upsala akademies sist bortgångne prokansler, den milde och menniskovänlige Johan Olof Holm-

* Primus vid magister-promotionen 1806.

ström; der stodo, utom dessa, ännu många flera, som i statens, i kyrkans, i vettenskapens tjenst efterlemnat eller ännu häfda ett äradt och aktadt namn. Ty af dessa femtio qvarlefva ännu tio vördvadsvärde gamle, hvilka således komma, såsom jubelmagistrar, att ännu en gång med lagern bekranssas. Hoppet att få skåda dessa lefvande minnen från ett nedgående tidehvarf alla här åter samlade har ej gått i fullbordan. Sju jubelmagistrar hafva skriftligen, i rörande ordalag, uttryckt sin lifliga saknad att, i följd af ålderdomens bräcklighet, icke personligen kunna få deltaga i en högtid, som så länge utgjort deras önskningars mål. För ett dyrbart nöje räknar filosofiska fakulteten att bland de trenne närvarande få räkna dig *, hennes egen vördnadsvärde senior, som med oförkolnad ungdomseld, med sällspord mannakraft, ännu in i höga åldern oförtröttad här fortsätter din mångåriga, ärorika verksamhet, till universitetets fromma, till vettenskapens gagn, till dina embetsbröders föresyn, till dina lärjungars båtnad; äfvensom dig **, som vid 1806 års promotion innehade det andra hedersrummet och allt sedan, under en lång följd af rikt fruktbärande år, utsått visdomens frön i de ungas sinnen, haft skolan till ditt fortfarande hedersrum och, lika utmärkt genom lärosätt som läroböcker, gjort ditt namn i svenska elementarundervisningens annaler älskadt och frejdadt; samt slutligen dig ***,

---

* Kemie professorn L. P. Walmstedt.

** Rektor P. G. Boive.

*** Prosten i Alsheda A. Rogberg.

som från ditt lugna herdatjäll i Smålands skogar, ännu en gång återvändt hit för att, likt Simeon, tacka Gud i templet, efter att, under en lång presterlig vandel, hafva gjort ett förut inom svenska kyrkan älskadt och firadt namn ytterligare kärt och vördadt.

I likhet med hvad redan tillförene ägt rum, har filosofiska fakulteten i Upsala inbjudit en lärjunge af det fordna syster-universitetet i Åbo, hvilken derstädes blifvit till filosofie magister promoverad 1805, att på denna sidan om Östersjön emottaga sin jubelkrans *. Med glädje ser jag honom här närvarande och lyckönskar honom, att, vid slutet af en sträfsam lefnadsdag, för hvilken icke ens fälttågens heta mödor varit främmande, få njuta aftonens svalka i skuggan af den dubbla lager, han genom en mångsidigt gagnande, både presterlig och medborgerlig verksamhet sjelf åt sig planterat.

Men innan på dessa åldriga hjessor kransarna fästas, har filosofiska fakulteten ännu från sista promotionen en jubelkrans öfrig, den hon önskat att i dag få öfverlemna. Den tillhör, sedan tre år tillbaka, en grånad embetsman vid detta lärosäte, *då* förnekad att vid promotions-akten infinna sig, drabbad som han var, några timmar förut, af sorgens hårdaste slag. Men i dag har du, på vår begäran, här infunnit dig, du Upsalas vördade Nestor **, som redan för två och sextio år sedan fä-

* Prosten i Själevad C. J. Holm.

** Akademie-räntmästaren D. M. Schedvin. Natten före hans utsatta jubel-promotion 1854 afled hans hustru.

stades vid detta universitets tjenst och som under hela denna långa tidrymd, genom din stränga pligttrohet, din lugna vishet, ditt redbara och vänfasta sinne, utgjort ett stadigvarande föremål för de vexlande generationernas kärlek, högaktning, vördnad. Tacksamt ihågkommande hvad du för oss *varit*, gläde vi oss åt hvad du ännu för oss *är*, en vördnadsbjudande bild af den vackraste ålderdom, med ännu lifligt deltagande för fordna åligganden, med ännu varmt hjerta för ungdomens fröjder. Så dela då dessa fröjder också i dag och träd här i spetsen för de unga att visa dem vägen till den lager, som är den gryende förtjenstens löfteskrans och är den fullmogna förtjenstens hederskrona.

Det bör vid detta tillfälle icke lemnas åt glömskan; att ända intill den sista tiden qvarlefvat på sin hafombrusade ö en silfverhårad patriark, som i hardt nära tjugufem år varit jubelmagister och, i fall han hade upplefvat innevarande promotion, nu hade räknat fulla sjuttiofem år, sedan han första gången här blef promoverad. Han skulle således i dag hafva ägt rätt att för tredje gången undfå lagerkransen. Denne man var den nyligen aflidne seniorn bland rikets presterskap, prosten i Fardhem på Gottland, Albrekt Ekholtz, som till filosofie magister här promoverades af professor Daniel Melanderhjelm i Juni månad 1782, således innan de fleste af innevarande promotions jubelmagistrar ännu voro födda. Sjelf blef han jubelmagister redan 1833. Men då försynen nu låtit den gamle, mätt af lefvande, lägga sitt hufvud till

ro, innan den tredje krans, som här var honom ämnad, hann bindas tillfullo färdig, egnar jag blott denna minnesblomma åt hans aflägsna graf *.

---

* Den epilog, hvarmed, efter verkställd bekransning, akten afslöts, finnes införd i tredje bandet, sid. 128.

TAL

vid svenska bibelsällskapets årshögtid

1859.

Kallad att i dag som talare uppträda inför ett samfund, som har bibelns spridning till föremål för sin vackra verksamhet, känner jag lifligt både vigten och svårigheterna af ett uppdrag som detta. Man väntar att här från den talandes mun höra uppbyggelserika ord öfver ämnen, som stå i oskiljaktigaste sammanhang med det heligaste af allt heligt, — och man har till talare utsett en lekman, som väl må äga någon vana i föredraget af vettenskapliga frågor, men som, så vidt man vet, har alls ingen i behandlingen af religiösa. Man vill med rätta ej här höra talas om annat än Guds, den ende, sanne Gudens, eviga ord, — och hvad uppbyggligt härom kan man väl hoppas att förnimma af en, som ej utan skäl är misstänkt för att hafva egnat större eller mindre del af sitt lif åt sånggudinnornas tjenst, dessa förföriska makters, på hvilkas hedniska altaren fordom greker och romare nedlade sina rika offer. Dessa skäl till tvekan och misstroende från åhörarnes sida ökas genom andra, måhända ännu mer välgrundade, från talarens egen.

Det är sannt, han hör ej till dem, som anse vettenskapen och poesin nödvändigt behöfva stå i något fiendtligt förhållande till religionen: han anser dem tvärtom vara med denna så innerligt och oskiljaktigt förenade, att, när man fattar dem rätt, de alla tre visa sig blott såsom olika strålbrytningar af ett och samma ljus, och han har kommit till den fasta öfvertygelsen att, ju grundligare och allvarligare man egnat sig åt de förras tjenst, desto mindre löper man fara att blifva en affälling från religionens. Det är ock sannt, han hyser den föreställningen, att äfven för lekmannen det andeliga lifvets högsta frågor ej kunna eller böra vara främmande; han tror, att man, äfven utan att vara prest, likväl kan vara en god kristen, och han vågar emotse, att, hur lätt än hans åhörare här skola komma underfund med, att han ej är det förra, de likväl ej utan orättvisa skola kunna beskylla honom för att ej vara, eller åtminstone vilja vara, det sednare. Men — det är en annan sak att hafva Kristus i sitt hjerta, och att hafva honom på tungan. Och här kommer jag till den ena af de svårigheter, som, vid ifrågavarande fall, visat sig för mig sjelf såsom mer betänkliga. Jag tror, att i allmänhet man borde något mer besinna sig, innan man med sina läppar vidrör det heliga. Det har någon gång förekommit mig, och ej minst i sednare tider, som talade man nog ohejdadt, nog storordigt, nog mångordigt, ju längre desto bättre, öfver gudomliga ting, och detta med en anspråksfull säkerhet, en handgriplig visshet, som, just genom sin brist på den sanna kristliga ödmjukhetens anda,

långt mindre är ett bevis på den äkta tron än på ett äkta sjelfförtroende. Nu är det likväl ett rön, som enhvar haft tillfälle att göra på sig sjelf, att hvad menniskan djupast känner och erfar, det lägger hon ej lätt, ej gerna, i ord, och minst i många; det lefver tvärtom sitt stilla, tysta lif i hennes hjertas allrainnersta helgedom; det utgör, det har småningom blifvit, en del af hennes gömdaste väsen, och hon är likasom skygg för att vända det ut och in, att hänga dess skylt, om än aldrig så vacker, fram för verldens ögon; hon talar derom med sin Gud i bönens stunder, i templets eller hemmets af honom sedda andakt, men hon talar ej derom för den förste, som vill höra det, hon utropar det ej för allas öron, hon predikar det ej vidt och bredt på torg och gator, hon missbrukar ej Guds heliga ord genom att på sig göra skefva tillämpningar af illa förstådda bibelspråk, som röra apostlarnas och lärjungarnas vigtiga mission i kyrkans första tider. Det må tillåtas mig att för den himmelska kärleken taga ett exempel från den jordiska. När denna, ren och innerlig, först tänder sin låga i en oförderfvad ynglings bröst, han gömmer derpå, han värmer sig dervid, han vore ej i stånd att taga verlden till vittne på dess eld, han rädes att oskära den genom att förråda blotta namnet på den han älskar, på sin höjd yppar hans hviskning det för blommorna i dalen, för träden i skogen, eller sqvallrar derom en suck för qvällens måne och nattens tigande stjernor. Skulle det ej förhålla sig, om ej på samma, dock på ett liknande sätt, med föremålen för menniskans heligaste betraktelser och ljuf-

vaste hänryckning, med ämnet för hennes högsta kärlek, hennes brinnande tro, hennes saligaste förhoppningar? Jag fruktar, att det heliga icke så sällan är i fara att profaneras just derigenom, att man alltför mycket och alltför hvardagligt talar derom och, i tid som otid, gör menniskohjertats dyrbaraste egendom till sysselsättning för menniskotungans mångahanda öfningar. Det är i allmänhet ej mycket bevändt med känslor, dem man oaflåtligen håller tal öfver; de hafva i och med detsamma, till en ej ringa del, flyttat sig inifrån utåt; de hafva flutit opp på ytan, och der simma de slutligen såsom ett stort pösande skum, men de djupa känslorna, de stadna på djupet, och hvad *de* tala, det hör allena han, "som i höjdene bor." Ingen ibland oss är, som icke på det lifligaste både känner och erkänner, att Guds rena ords så väl hörande som läsande utgör ett oafvisligt behof för hvarje sann kristen; men mången ibland oss känner just detta behof mer och mer växa i samma mån han med motbjudelse och leda förnimmer den skärande mångröstigheten af vår tids sjelfgjorda apostlar och kringvandrande aflatskrämare. Hvilken vinst än i öfrigt må åtfölja det, låt vara understundom välmenta, yrket att drifva gårdfarihandel med herrans heliga ord, ordet sjelft vinner ej på att utläggas och förklaras af okunnighetens läppar eller svärmeriets forsande ordström; men det vinner på att sökas i sin enda och rätta, sin evigt lefvande ursprungskälla, och bibeln är derföre ännu, som den i sekler varit hafver, den trogne, sanne, oför-

tröttade apostel, som "går ut i verlden för att lära allt folk."

Och det är om denna, hela kristenhetens och snart hela mensklighetens, ovärderliga skatt, som jag i dag är kallad att tala. Men, om jag än möter detta, mig pålagda, icke sjelftagna, kall med full känsla af ämnets djupa kraf och mot all vanhelgd varnande värdighet; om jag än öfvervinner min skygghet att på heliga ting öfva mina ord; hvilket ämne är icke detta, och ligger ej den största svårigheten just deruti, att det i sig sjelft är så bottenlöst rikt, så outtömligt gifvande? Bibeln, ur hvilken så mycket ljus, så mycken kraft, så mycken nåd och tröst blifvit af tusende sinom tusende menniskohjertan hemtade, bibeln, om hvilken i århundraden så mycket blifvit sagdt och omsagdt, — hvem kan väl tilltro sig att nu om den säga något nytt, säga något bättre än hvad andra hafva sagt tillförene, eller att om den tala nog inom det trånga måttet af en knappt tillskuren timma? Gifver icke ett enda språk ur den ämne för en hel predikan, och huru ofta ligger ej ändock i den korta bibelsatsen oändligt mycket mera qvar, än predikanten förmått taga derur? För huru mången blef icke en enda tanke, ett enda löfte, ur den en solstråle för hela lifvet, en ledstjerna för både tid och evighet! Hvilken bok, full af sådana strålar, genomströdd af sådana stjernor! Och huru skall om den en dödlig, oinvigd tunga begynna att tala, hvar skall hon veta att sluta? Dock — här, om någonsin, vore mångordighet detsamma som förmätenhet. Jag skall då söka att fatta mig kort, och inskränka

mig till några strödda betraktelser öfver det, som aldrig kan betraktas nog. Jag skall ock framställa dem utan all frestelse att smycka mitt föredrag med blomstren af en vältalighet, som, om den än stode mig till buds, icke här vore på sitt ställe.

Vi uppslå denna oskattbara, denna underbara bok, så olik alla andra jordens böcker, denna brygga till osynliga verldar, denna förrådskammare af himmelska ägodelar, denna chorus af röster, som kalla oss till ett högre, ett skönare lif. Så uråldrig är denna bok, och ändock så evigt ung, så full af visdom, och dock på samma gång så rörande enkel: hvarje ord talar till oss så sällsamt, men det griper oss så djupt: det skjuter som en blixt in i vår själs mörker, eller faller som en himmelsk dagg på våra efter vederqvickelse och tröst försmäktande hjertan. Den är för oss en samling af den gudomliga uppenbarelsens heliga urkunder, delad likasom i tvenne hemisferer, den gamla och den nya, af hvilka den ena innehåller det förberedande, den andra det fulländande, och på samma gång det förmenskligade, gudaordet. Från den förra af dessa utstrålar i mångskiftande, liksom täflande, färger en aningsfull, löftesbådande morgonrodnad; öfver den andra hvilar, hög och klar, en stilla sol, i det enfärgade ljusets rena, obesmittade skrud. Den ena innehåller det gamla, den andra det nya förbundets heliga urkunder, eller, såsom de, genom en mindre lyckad tolkning af det grekiska uttryck, som ligger till grund derför, blifvit, redan från kristendomens andra århundrade, kallade, det gamla och det nya testamentet. Att det till en början endast var det

förra, som af vår kyrkas första bekännare betecknades med det grekiska namnet βιβλία, "böckerna", de samlade böckernas bok, finner man deraf, att ännu i fjerde seklet Krysostomus begagnar detta namn företrädesvis i denna inskränktare mening. Hvad nu särskilt det så kallade gamla testamentet beträffar, det framför allt genom sina herrliga profetior för oss så vigtiga och betydelsefulla, så voro dess heliga böcker redan halftannat århundrade före Kristi tid samlade och till ett helt ordnade, och vi höra dem på mångfaldiga ställen af Kristus sjelf och hans apostlar åberopas såsom det gudomliga ordets tidigare uppenbarelser. Få vi antaga, hvad visserligen på den historiska pröfningens område varit någon tvist underkastadt, att de mosaiska skrifterna, åtminstone till några delar, härröra från den, hvars namn de bära, så skulle dessa redan vid Kristi födelse hafva uppnått den höga åldern af ett och ett halft årtusende. Det vissa är, att vid nämnda tid hebreernas bibel endast i uppställningen och anordningen skilde sig från den del af vår, som omfattar samma heliga skrifter. Då *vi* nemligen, med afseende på innehållets och stilens skiljaktighet, indela dem i först de historiska, derefter de poetiska, och slutligen de profetiska, så indelade deremot judarne sin kanon i lagen, profeterna och, hvad de särskilt kallade, skrifterna, bland hvilka sednare åter de davidiska psalmerna så i dubbelt afseende intogo första rummet, att stundom hela afdelningen blef efter dem uppkallad. Det är i denna mening, som vår frälsare yttrar i 44 versen af sista kapitlet i Lucæ evangelium:

mig till några strödda betraktelser öfver det, som aldrig kan betraktas nog. Jag skall ock framställa dem utan all frestelse att smycka mitt föredrag med blomstren af en vältalighet, som, om den än stode mig till buds, icke här vore på sitt ställe.

Vi uppslå denna oskattbara, denna underbara bok, så olik alla andra jordens böcker, denna brygga till osynliga verldar, denna förrådskammare af himmelska ägodelar, denna chorus af röster, som kalla oss till ett högre, ett skönare lif. Så uråldrig är denna bok, och ändock så evigt ung, så full af visdom, och dock på samma gång så rörande enkel: hvarje ord talar till oss så sällsamt, men det griper oss så djupt: det skjuter som en blixt in i vår själs mörker, eller faller som en himmelsk dagg på våra efter vederqvickelse och tröst försmäktande hjertan. Den är för oss en samling af den gudomliga uppenbarelsens heliga urkunder, delad likasom i tvenne hemisferer, den gamla och den nya, af hvilka den ena innehåller det förberedande, den andra det fulländande, och på samma gång det förmenskligade, gudaordet. Från den förra af dessa utstrålar i mångskiftande, liksom täflande, färger en aningsfull, löftesbådande morgonrodnad; öfver den andra hvilar, hög och klar, en stilla sol, i det enfärgade ljusets rena, obesmittade skrud. Den ena innehåller det gamla, den andra det nya förbundets heliga urkunder, eller, såsom de, genom en mindre lyckad tolkning af det grekiska uttryck, som ligger till grund derför, blifvit, redan från kristendomens andra århundrade, kallade, det gamla och det nya testamentet. Att det till en början endast var det

förra, som af vår kyrkas första bekännare betecknades med det grekiska namnet βιβλία, "böckerna", de samlade böckernas bok, finner man deraf, att ännu i fjerde seklet Krysostomus begagnar detta namn företrädesvis i denna inskränktare mening. Hvad nu särskilt det så kallade gamla testamentet beträffar, det framför allt genom sina herrliga profetior för oss så vigtiga och betydelsefulla, så voro dess heliga böcker redan halftannat århundrade före Kristi tid samlade och till ett helt ordnade, och vi höra dem på mångfaldiga ställen af Kristus sjelf och hans apostlar åberopas såsom det gudomliga ordets tidigare uppenbarelser. Få vi antaga, hvad visserligen på den historiska pröfningens område varit någon tvist underkastadt, att de mosaiska skrifterna, åtminstone till några delar, härröra från den, hvars namn de bära, så skulle dessa redan vid Kristi födelse hafva uppnått den höga åldern af ett och ett halft årtusende. Det vissa är, att vid nämnda tid hebreernas bibel endast i uppställningen och anordningen skilde sig från den del af vår, som omfattar samma heliga skrifter. Då *vi* nemligen, med afseende på innehållets och stilens skiljaktighet, indela dem i först de historiska, derefter de poetiska, och slutligen de profetiska, så indelade deremot judarne sin kanon i lagen, profeterna och, hvad de särskilt kallade, skrifterna, bland hvilka sednare åter de davidiska psalmerna så i dubbelt afseende intogo första rummet, att stundom hela afdelningen blef efter dem uppkallad. Det är i denna mening, som vår frälsare yttrar i 44 versen af sista kapitlet i Lucæ evangelium:

strömmande regn. Och den upphettade jorden dricker derur vederqvickelse, och de törstiga löfven uppfriskas, men all kreatur på marken darra af skräck, och bergen hoppa som kid, och de höga cedrarne på Libanon splittras af korsande blixtar. Och efteråt inträder en helig, högtidlig tystnad, ty Jehovas stämma var det, som talade i tordönet. "Herrens röst" — heter det i tjugunionde psalmen — "herrens röst går på vattnen; ärones Gud dundrar. Herrens röst går med makt, herrens röst går herrligt. Herrens röst sönderbryter cedrar. Herren sönderbryter cedrar i Libanon. Herrens röst afhugger som en eldslåga. — Herren skall gifva sitt folk kraft: herren skall välsigna sitt folk med frid."

Icke öfver allt är dock det monoteistiska verldsbegreppet här ännu uppfattadt i sin fulla renhet och sitt hela omfång. Jehova är ej ännu hela mensklighetens Gud och fader, han är mer det judiska folkets nationalgud, likasom han till en början var enskilta slägters och stammars. Men hvad som i det gamla testamentet allradjupast griper oss, det är den aningsfulla väntan, som går derigenom, det är denna rörande förbidan, denna outsägliga längtan efter ett något, som stunda skall, efter en *någon*, som komma skall. Efter honom spana alla blickar, sucka alla hjertan. Det är denna hoppets stråle, som redan värmde de gamla patriarkernas bröst, och som tänder, evigt ny, profeternas flammande syner, — strålen från den stjerna, som ej ännu hade uppgått, men som, af de vise anad, en dag skulle blifva stående öfver Betlehem. Rörande är det att finna, hurusom — mer eller min-

dre — samma aning genombäfvar alla den gamla verldens mest bildade folkslag, och att från deras ädlaste och visaste män höra tankar, som ljuda såsom häroldsröster för kärlekens eget evangelium. Så erinrar jag mig t. ex. denna lärosats ur hinduernas urgamla skrifter: "du skall icke blott förlåta, utan ock göra väl mot den, som beredt dig skada, likasom sandelträdet ännu i sitt fall sprider sin vällukt öfver den yxa, som afhugger detsamma." När man midt i hedendomen möter sådana rent kristna tankar, om än enstaka och af villors töcken i öfrigt omgifna; när man jemväl besinnar Bramaismens hufvudlära, att menniskan blott genom gudomen sjelf och dess menniskoblifvande kan uppnå sin ideala fulländning; då fattar man, att "stjernan" en längre tid på förhand hade varit sedd af de vise i österlanden.

Men — om sålunda kristendomen har sina rötter vidt utbredda i en förgäten fornverld, det var dock ur judendomen, som han närmast uppgick. Ordet, der till ett enskilt, af herran utkoradt folk redan meddeladt och förkunnadt af det gamla förbundets siare, blef omsider i tidens fullbordan tillfullo och för hela menskligheten uppenbaradt, på ett sätt, hvarom det nya förbundets urkunder bära outplånligt herrliga vittnesbörd. Bland dessa urkunders författare möta vi ej, såsom händelsen är med det gamla testamentets böcker, lagstiftares, härförares, konungars namn, icke stora jättelika snillens, icke lysande hofmäns, icke mäktiga herrars och domares i Israel, men arma fiskares, men ringa tullnärers, mäns utan allt borgerligt anseende, rika

endast genom sin tro, upphöjda endast genom sitt nit, utmärkta endast genom sin villighet och sitt mod att för denna tro och detta nit allt våga, allt lida och försaka. Bland evangelisterna är ingen mer än Lucas, bland apostlarna ingen mer än Paulus, om hvilka kan antagas, att de ägt några kunskaper i egentlig mening: den förre vår, enligt hvad en helsning till honom i brefvet till Kolosserna angifver, till sitt yrke läkare; den sednare hade, under Gamaliels ledning, tillförene blifvit invigd i åtminstone judisk verldsvishet. Så oansenliga och anspråkslösa redskap använde han, den gudafödde, hvars lära skulle omskapa och frälsa en verld, men som sjelf på jorden uppträdde som en timmermans son, begynte sitt lif i en krubba och slutade det på ett kors. Han kom, som det gudomliga alltid kommit och ännu kommer, hvarje gång det värdigas nedstiga till menniskors barn, — det kommer ej med buller och bång, ej med stora later och åthäfvor, det kommer tyst, det kommer obemärkt; man hör ej dess fjät, förr än det är der; — han kom, icke med krona och svärd, icke med utvärtes herrlighet och makt; det var ej *så* han ville eller behöfde verka på dödligas sinnen; det var ett andeligt rike han hade att stifta; det var den *inre* menniskan han ville upprätta, det var ej utifrån, ej uppifrån, som hans verkningar togo sin början, det var inifrån, det var nedifrån. Och nedifrån, ur det lägre, förbisedda folkets hop, tog han, till närmaste vittnen af hvad han var och hvad han lärde, några få, renhjertade, ödmjuktsinnade män: de voro m e n n i s k o r, det var honom nog; menniskor, som

längtade efter sin frälsares ankomst, — det var den enda egenskap, som här kom i fråga: allt annat, hvarpå eljest i verlden lägges så mycken vigt, anseende, makt, rikedom, det var i hans ögon blott ett bihang till menniskan, och ett bihang, som gerna kunde vara borta. — Och desse äro de, som hafva vittnat om honom. Nya testamentets skrifter äro upptecknade, äro oss öfverantvardade, af dem, som, genom omedelbar och personlig gemenskap med honom, eller ock genom troget lärjungeskap hos någon af hans apostlar, närmast voro i stånd att fatta, och berättigade att meddela, hans lif, hans lära och det återlösningens stora verk, som i sin fullhet framgick ur båda. De hafva i dessa sina meddelanden gått på vanligt menniskosätt tillväga: i deras tankegång, deras uttryckssätt, deras berättelseform ligger ingenting öfvernaturligt; men allt det menskliga är här synbarligen genomträngdt af en gudomlig andes nåd och kraft; det himmelska skiner öfver allt igenom, dock med ett ljus, som icke bländar, utan kan af dödliga ögon fördragas. En föregående talare har derföre, lika sannt som vackert, yttrat, att bibeln och i synnerhet det nya testamentet, är "en bok, full af dämpade gudomsstrålar."

Lärjungarnas lifliga och rörande framställningar af Jesu uppenbarelse på jorden, af hans personlighet, hans tal, hans under, af hans lidande, död, uppståndelse och himmelsfärd, hafva en egen kraft att, lika lätt som djupt, intränga i hvarje bröst, som ej är stängdt för Kristi emottagande. I de fyra evangelierna höra vi tvenne ögonvittnen,

Matteus och Johannes, och tvenne af apostlarnas varmaste och verksammaste lärjungar, Marcus och Lucas, förtälja den heliges lif och öden på ett sätt, som aflägsnar hvarje tvifvel om deras sannfärdighet. Endast sådan han personligen stod lefvande för deras erinran, sådan framställa de honom här, ärligt och okonstladt, utan all biafsigt att förhöja intrycket, utan allt jägtande efter att med färgglans och bildprål försköna föremålet för deras teckning. De låta honom blott handla och tala, såsom de sjelfve sett och hört honom göra det. Hvad han talar, står icke sällan i strid med deras egna åsigter; men de undanhålla det likväl icke. Hvad han handlar och hvad honom vederfares, förekommer dem ofta sjelfva såsom högst obegripligt; men de berätta det med samma lugna ton, som gällde det helt naturliga tilldragelser. Att Jesus näpser det stormande hafvet, är i deras framställning ej starkare utmåladt än om han bannar en tviflande lärjunge. Och sina egna fel och svagheter förtiga de icke. Vi läsa huru afundsamma de voro mot hvarandra om företrädet, huru de alla svuro att dö med Jesus och dock genast grepo till flykten, huru Petrus förnekade sin herre och vän; ja äfven sådant, som, vid första påseendet, möjligen skulle kunna tyckas i någon mån skymma den himmelska glorian kring deras egen mästares höga personlighet, sky de ej att sanningsenligt omtala, såsom, att han begynte bedröfvas och ängslas, att han yttrade: "min själ är bedröfvad intill döden", och på korset utbrast: "min Gud, min Gud, hvi hafver du öfvergifvit mig." Hade i deras syfte le-

gat att måla eller uppdikta ett öfvermenskligt ideal, de skulle visserligen ej hafva, hvar för sig, framhållit och yppat sådana rent menskliga drag. Men att detta syfte ej var, och ej kunde vara, deras, ligger i klar och öppen dag. Ingen af verldens största skalder skulle hafva förmått att utfinna och i de finaste drag genomföra en karakter sådan som vår frälsares, en personlighet så ren, så skär, så helig som hans; eller förmått att på sådant sätt dramatisera ett sådant lif, tänka sådana tankar, dikta sådana tal, uppgöra en verldsplan sådan som den af hela mensklighetens andliga frälsning. Och hvad ingen af dem skulle hafva förmått, det skulle man kunna tilltro enfaldiga, okonstlade naturmenniskor, utan bildning, utan lärdom, utan förmåga af en sjelfständigt skapande fantasis verksamhet! I sanning detta skulle hafva varit ett under, långt större än det, som man derigenom ville förneka. För oss, äfven om vi icke, såsom nu är fallet, ägde de mest kraftiga, äfven historiska, intyg på våra evangeliers ursprunglighet och äkthet, för oss skulle redan deras inre anda vara tillräckligt öfvertygande om sanningen af Johannis försäkran: "vi sågo hans herrlighet, såsom ende sonens herrlighet af fadren, full med nåd och sanning."

Sedan vår frälsare i synlig måtto hade skilts ifrån de sina, visar sig hos dem hans ande dubbelt lefvande och verksam. Vi äga i Apostla-gerningarna en upplyftande skildring af denna verksamhet, hufvudsakligen hvad två af apostlarna beträffar: Petrus, såsom grundstenen och stödjeklippan för den första

kristna kyrkan bland judar och samariter, Paulus, såsom hedningarnas omvändare och upprättare af kristna församlingar i Syrien, i mindre Asien, i Macedonien, i Grekland, i Rom. Hvad, lifvade af herrans andė, två män kunna förmå genom brinnande tro och brinnande nit, det lära vi här. De vinna, dag efter dag, år efter år, många tusende själar åt den nya läran; de predika, de utbreda den, från stad till stad, från land till land; de göra det med oförfäradt sinne, med friskaste mod, med gladaste förtröstan, och dock sker det under tusende eldprof, dock varda de öfverallt misshandlade, hånade, förföljde; Kristi läras triumftåg är för dem sjelfva en färd genom mångfaldiga försakelser, en vandring från fängelse till fängelse, en vandring under täta stenregn, en vandring mot den väntande, af dem också tillsist funna, martyrdöden. Apostla-gerningarna äro att anse som det första kapitlet af vår allraäldsta kyrkohistoria, och det bör, det kan ej, af någon sann kristen läsas med likgiltighet. Det har mången gripande lärdom, det har mången eldig uppmaning, det har mången himmelsk tröst att ännu gifva alla dem, som af den inre andens makt känna sig uppfordrade att, hvar i sitt kall, verka, hvar i sin mån offra sig, för sanningens och ljusets sak, för Guds rikes tillväxt på jorden.

Och huru mycket vore ej nu att säga om den sista, den paränetiska delen af det nya testamentet! Hvilka bref, fulla af eld och kraft, af ledning och undervisning, af hjertlighet och nitälskan, framför allt fulla af kristlig tro, af kristligt hopp, af

kristlig kärlek! Har i de fyra evangelierna kristendomens träd, så att säga, sin rot, här, i de apostoliska brefven, står trädet redan i full blomning, ja, flera af dess grenar begynna redan att bära frukt. Redan den omständigheten, att dessa bref — dessa röster ur fordom — äro ställda till våra första, våra äldsta kristendomsbröder, och att de flesta äro skrifna af en fånge, som bärer bojor för Kristi skull, af en lärare, som står färdig att med sitt blod besegla den tro han förkunnar, — redan detta kan ej annat än väcka vår uppmärksamhet och påkalla vårt deltagande. Men när härtill kommer, att denne fångne lärare just är den ene af dem, om hvilkas storartade verksamhet vi nyss läst i Apostla-gerningarna, huru värderikt måste det ej för oss vara att här få del af hans egna ord, af hans innersta tankar, höra likasom hans egen öronbikt, förnimma hans ömma faderliga vård om de unga, kristna menigheterna och lära känna den anda, hvari han åt dem meddelade salighetens kunskap. Och hvad som gäller om Paulus, det gäller här ock i väsentlig mån om de öfriga, om Petrus, om Jakob, om Judas, om Johannes. Med all skiljaktighet för öfrigt dem emellan äfven i stil, anden är dock hos dem alla blott en, viljan och nitet äro desamma; förföljelserna mot dem blefvo det ock, ja, med undantag af Johannes, som vid hög ålder dog i Efesus, var för alla Jesu apostlar äfven döden densamma, — martyrernas. — Och dessa rörande, bevekande bref, som vi ännu efter dem äge qvar, dem skulle vi lemna olästa eller blott flyktigt genomögna? Dessa bref, som dock äro bland

det allravigtigaste en kristen kan läsa, då det just är i *dem*, som Jesu lära träder fram som lärobyggnad, får sin utveckling, får sin tillämpning, sin användning på lifvet, och der så mycket nu för *oss* ligger klart och uppdagadt, som för apostlarna sjelfva hade varit fördoldt, intilldess sanningens ande fullt öppnade deras ögon.

Det sista af dessa kyrkliga bref — ett ja och amen till alla de föregående — är det, under namn af Johannis uppenbarelse, bekanta sändebref, som den åldrige evangelisten från sin förvisningsort, ön Patmos, skref till de sju församlingar i mindre Asien, hvilkas föreståndare han var. Han begynner det apostoliskt rådande, förmanande, bestraffande, men öfvergår snart till en series af de högsta profetiska visioner, ett slags kristnad fortsättning af dem, som från det gamla förbundets tid möta oss hos Hesekiel och Daniel. Det kan ej falla mig in att här göra ett försök att bryta något af de sju insegel, hvarunder en del af denna boks symboliska innehåll ligger förvaradt; tvifvelsutan skola de mystiska profetiorna förklara sig sjelfva, i den mån de, hvar efter annan, hinna att gå i fullbordan. Jag hänvisar blott på den prakttafla, hvarmed nya testamentet, och på samma gång hela bibeln, slutar, och på den odödliga dager, som derifrån faller på vår förhoppning, att det Kristi rike, som redan i tiden begynner och på vår jord har sitt första stadium, skall, efter att hafva segrat redan här, saligt fortsättas och, under en följd af nya uppenbarelser, herrligt fullkomnas i alla himlars himmel, i alla evigheters evighet.

Matt och ofullkomligt har jag betecknat hufvudinnehållet af den bok, som är och blifver en Guds gåfva, äfven när den utdelas och skänkes kring af menniskohand. Vi hafva numera svårt att ens fatta möjligheten af en sådan villfarelse som den, att inom Kristi egen kyrka förbjuda alla andra än kyrkans tjenare läsningen af det heliga ordet. Den kraftiga protest, som från Luther utgick mot denna falska åsigt, har med en välsignelserik framgång blifvit fullföljd af de föreningar för bibelns allmänna spridning, hvilkas uppkomst är en af det nittonde seklets vackraste företeelser, och hvilkas verksamhet, nu i femtiofem år oafbrutet fortsatt och på ett förvånande sätt utvidgad, lofvar en framtid af nytt utsäde och nya skördar. Att göra bibelns läsning till ett monopolium för de i egentlig mening skriftlärda, det var som hade man velat afstänga från den upplyftande anblicken af himmelens sol och stjernor alla andra än de stjernkunniga, som förstå att mäta planeternas kretsande banor och bestämma lagarna för ljusstrålens hastighet. Det är sannt, det fordras ett ej ringa mått af flersidig lärdom, af språkkunskap, af fornkännedom, af historisk och kritisk förmåga, för att i sitt fulla ljus fatta så väl bibeln i dess helhet som de särskilta skrifternas förhållande till hvarandra och till den tid, det folk, hvarifrån de utgått, äfvensom för att med ovedersägliga bevis ådagalägga samma skrifters äkthet, och på ett fullt tillfredsställande sätt förklara några af deras dunklare ställen. Men deraf följer ej, att en så beskaffad lärdom skulle vara det enda, eller ens det vigtigaste

vilkoret för bibelordets välsignelserika inträngande i våra hjertan, eller att den heliga bok, som innehåller grunden för vår tro och våra förhoppningar, skulle vara tillsluten för de flesta och öppen endast för några få ordets lärare och förkunnare, hvilkas bepröfvade lärdom i förenämnda fall borde vara satt utom allt tvifvel. I sanning, bibeln är icke till endast för de lärda; den ger åt *dem* mycket att tänka uppå, mycket att forska uti, men den ger åt *alla* mycket att trygga sig vid, mycket att lära utaf, mycket att glädja sig åt, mycket att hoppas uppå. Den är sjelf, åtminstone hvad dess kristna hufvuddel angår, skrifven, såsom vi sett, af för det mesta olärda män, och — huru enkelt och rent, huru trohjertligt och varmt, kommer ej ordet ur deras innersta! De vise förmå ej alltid att utgrunda dess djup, men "ett barn kan fatta dess mening"; ty hufvudvilkoret för att det rätt förstå och annamma är och blifver icke mensklig klokskap, men ett sinne öppet för heliga ting, väckt för himmelska intryck, lifvadt och rördt af samma ande, som fordom talade genom evangelisternas och apostlarnas mun.

Så må vi då prisa den högstes nåd, att det ord, som är ämnadt för alla, också mer och mer varder spridt till alla. Ingen är, som icke behöfver det, den vise som den enfaldige, konungen som tiggaren, ynglingen som gubben. Hvar det ordet kommer, der blifver snart annorlunda: mörker flyr för ljuset, oron för friden, hatet för kärleken, sjelfförtröstan för behofvet af ett högre bistånd. Det är en egen himmelsluft, som sprider sig i hvarje

menniskobröst, der detta ord rätt har fått tränga in, en helig värma, lifvande och stärkande, en värma, lika skiljd från likgiltighetens ljumhet som från otrons frossa och svärmeriets feberhetta. I den rena himmelsluften näras, växa, mogna frukter till evinnerligt lif. Och detta lif, det eviga lifvet, det måste dock på jorden begynna, om det på annat håll skall kunna fortsättas. Men begynna kan det ej här, utan att det gudomliga stiger ner till det menskliga och det menskliga öppnar sig derför, genomtränges deraf och blifver småningom *ett* dermed. Detta är kristendomens grundtanke, och hafva vi rätt fattat den, då faller det oss ej in att, under den korta vandringen genom denna förgård, kifva med hvarandra om rätta vägen till Guds rike. Ack! vägen dit, vägen till sig, har den evige sjelf oss uppenbarat; han har till vägvisare gifvit oss sitt ord, han har till ledsagare gifvit oss sig sjelf. På jorden har blott en ende vandrat, som med full rätt kunde åt den andre säga: följ mig! Och är det *så* han ännu säger till en hvar af oss, skulle vi ej höra hans röst? Vi höra så många andra röster. Visserligen — äfven menniskors ord kunna vara goda nog emellanåt, men herrans ord är dock bättre. De förras må vara ymniga som gräs, må vara granna som blomster: "gräset förvissnar, blomstret faller af, men herrans ord blifver evinnerliga."

Jag vet ett ord, med eld af himlen skrifvet,
Ett regn af strålar till förmörkad jord:
Det kastar ljus på döden som på lifvet,
Det är vår Guds, det är vår herres ord.

När verldar först sin form af honom fingo,
Men qvar på djupet låg ett mörker svart,
De första orden från hans läppar gingo,
Han sade: "Varde ljus!" — och ljus det vardt.

Och hvar sig sedan åter lade töcknen,
Ett ord af honom — och de flydde brådt.
Han talte se'n till Moses uti öcknen,
Det var i eld, det var i lågor blott;

Han sände ut de väldiga profeter,
Men ännu mer! han sände ut sin son.
Hans ord består i alla evigheter
Och ingen tar en bokstaf derifrån.

Man kan det tyda falskt, kan det förvränga,
Man kan det häda på en syndig jord.
Men ingen kan det inom murar stänga,
Det evigt fria, heliga Guds ord.

Det är han sjelf, som i det ordet talar
Med lagens åska, men det är ock han,
Som der med "ljufligt budskap" oss hugsvalar,
Som ensam frälsa och förlåta kan.

Från Sinai han syndaren förskräcker,
Men när han ser hans ånger och hans tro,
Från korsets stam sin famn han honom räcker,
Och säger: "kom, att i min himmel bo!"

"Följ mig, och synden skall dig mer ej fånga,
Följ mig och vet, att i min faders hus

Der äro boningar så många, många,
Och alla idel salighet och ljus."

"Följ mig och tro hvad genom mig är skrifvet,
Hvad af min ande uppenbarats dig:
"Jag vägen är och sanningen och lifvet,
Till fadren kommer du blott genom mig."

Gack ut, du helga ord, och bryt din bana
Ännu, som förr, i trots af spe och hot!
Bryt otrons natt och verldens syndavana,
Predika du om herran Zebaot!

Gack ut bland vildarna i fjerran länder
Och lär dem söka, lär dem finna *den*,
Som ännu ber med genomstungna händer
Och har af törnen qvar sin krona än!

Förtröttas ej uppå den långa färden,
Du himlens talrör, andens egen röst!
Än finnas öcknar i den vida verlden,
Som törsta efter svalkan af din tröst.

Du fridens ord, hvars ljus oss ännu gläder,
Bred dina strålar ut till klara bloss!
Du var den bästa skatt för våra fäder,
O hör ej upp att vara det för oss!

Vår tro på bibeln är ej än förkolnad,
Än har den väg till kojor som till slott:
Och syns oss himlen här alltmer bli molnad,
Och syns oss jorden full af sorg och brott,

Den nya jord, de nya himlar vänte
Vi gladt, vi hoppas stadigt deruppå.
Vi äge ju Guds eget testamente
Att vi dem en gång skole ärfva få.

OM SCHILLERS ÄLDSTA LYRIK.

Hos få skalder ser man de successiva stadierna af deras utveckling så skarpt tecknade och begränsade som hos Schiller. I motsats till de skaldenaturer, hos hvilka, efter de första alstrens brådmognad, den skapande kraften lägger sig till tidig hvila, företer sig hos honom till en början åtskilligt både omoget och osjelfständigt, men derefter, i samma mån han hunnit till högre medvetande af sin kraft och klarare sigte af sitt mål, intet stadnande på vägen, intet afbrott i växten, utan ett rastlöst stigande, en oaflåtligt fortgående utbildning till det högre och bättre. Hans genius har till en början stoft på sina vingar; men han afskakar det snart, och det vilda, osäkra flaxandet bytes småningom i en jemn och stadig flygt mot det rena ljuset.

När man summariskt vill bestämma en stor skalds värde, har man visserligen närmast och företrädesvis att hålla sig till det bästa, som han inom konstens olika riktningar frambragt: man dröjer då helst vid hans kulmination. Men inskränker man sig ej till att blott se och beundra honom i hans zenit, vill man ej allenast mäta och fixera höjden, som han uppnått, men tillika uppsöka och

undersöka vägen, på hvilken han kommit dit; då måste man, steg för steg, följa hans spår från det lägre till det högre, och i fall man eljest härvid afser ett högre intresse än det blott historiska, söka att, i likhet med honom sjelf, hemta rättelse äfven af irringarna och lärdom af sjelfva misstagen.

Redan ur den nu angifna synpunkten torde det för de flesta läsare visa sig klart, att en kritisk skärskådning af Schillers äldsta dikter, om den eljest verkställes som sig bör, hvarken kan vara utan sin vigt eller bör blifva utan sin båtnad. Men äfven ur en annan synpunkt är en sådan skärskådning påkallad. Sin beundran för en stor skald är den okritiska allmänheten ofta färdig att utsträcka till allt hvad han diktat, och mången, som första gången tager Schillers skrifter i sin hand, väntar att der på hvarje blad finna ett mästerverk. Antingen antager han nu, på god tro, för sådant allt hvad han här möter, eller, i fall han är mäktig af en skarpare pröfning, finner han redan på de första sidorna sin väntan otillfredsställd. I förra fallet dömmer han blindt, i det sednare lockas han att dömma för strängt: men i begge fallen har han förbisett den nödvändiga relation, hvari hvarje särskilt konstalster står till den särskilta period af konstnärens utbildning, hvaraf det är att anse som exponent. Att nu, i hvad som rörer Schillers tidigaste konstverksamhet, söka närmare utreda denna relation och på samma gång, der så visar sig nödigt, lemna en granskning af sjelfva dikterna, skall blifva föremålet för denna uppsats, sedan först

i några allmänna drag en karakteristik blifvit gjord af den Schillerska poesins första yttringar.

I flertalet af Schillers äldsta dikter söker man förgäfves den rena, ideala skönhet, som återstrålar från så många af hans konstskapelser i en sednare och, framför allt, hans sista period. Redan hans tidigaste arbeten sakna visserligen ej en viss prägel af genialitet: der fins både eld och kraft; men elden är ofta endast tellurisk, och kraften har något bålstort och titaniskt, färdigt att löpa till storms mot både himmel och jord. Der fins ock, i mer än vanligt mått, både känsla och reflexion; men man tycker sig stundom märka, att den ena har upphört att vara ren och att den andra ännu ej hunnit att blifva klar: den ena slår esomoftast öfver i ett falskt patos, den andra, mer rörlig än djup, förstiger sig lätt i det kaotiska och nebulösa. De röja vidare, dessa ungdomsdikter, en liflig bildningsgåfva, men som ej sällan skapar liksom i feberhetta, och hvars gestalter derföre ofta mer likna fantastiska drömbilder, än de, till skönhetens fulla helsa, realisera en idé eller idealisera åskådningar ur den konkreta verlden. Men *ett* är det, som företrädesvis här möter oss: en sjudande, ofta öfverjäsande frihetslystnad, som hatar alla skrankor och har svårt att ens komma till ro inom de fritt valda och jemförelsevis lätta bojorna af metriken.

Förklaringsgrunden till hvad här blifvit antydt är att söka så väl i skaldens egen, vid denna tid ej ännu till harmoni bragta subjektivitet, som i de

yttre förhållanden, af hvilka denna, med en utomordentligt stor mottaglighet, redan i de vigtigaste ungdomsåren rönte sina intryck. Den religiösa stämning, i hvilken Schiller under föräldrahemmets fromma inflytelser först vuxit opp, med bibeln jemte Luthers och Paul·Gerhards, Uz' och Gellerts andliga sånger till sin enda läsning, och utan högre önskan än den att en gång som andlig talare få verka på en kristlig menighet*, hade, efter hans inträde i en pedantiskt ensidig och militäriskt sträng uppfostringsanstalt, der just teologi var det enda, som ej fick läras**, på ett betänkligt sätt gifvit vika för helt andra sinnesriktningar. Tvånget att

---

* Till denna önskan, redan uttryckt i barnaåren, då hans käraste lek var att kläda ut sig till prest och predika, — något, hvari för öfrigt äfven hans dramatiska sinne kan antagas hafva gifvit sig luft, — synes hans förste lärare Moser, pastor i den lilla staden Lorch, som under åren 1765—68 var Schillers barndomshem, i väsentlig mån hafva bidragit. Det var dennes namn och bild, som han sedermera införde i *die Räuber;* och det må anmärkas, att, med undantag af den mest tigande erkebiskopen i *die Jungfrau von Orleans,* "pastor Moser" är den enda andliga man, som af Schiller någonsin blifvit i fördelaktigt ljus framställd. — Ännu som yngling hördes Schiller yttra, att han skulle skatta sig lyckligast, *"wenn er dem Vaterlande als Gottesgelehrter dienen könnte."*

** Denna uppfostringsanstalt var den så kallade "militärische Pflanzschule", som hertig Karl af Würtemberg, efter egen älsklingsplan, hade inrättat på sitt nya lustslott Solitude, i närheten af Stuttgart. Afsigten med denna skola var långt ifrån inskränkt till bildandet af endast militärer: dess namn tydde fastmer på, att den var ställd på militärfot och företrädesvis stod öppen för militärsöner. Denna sednare omständighet öppnade den äfven för Schiller, som, mot slutet af 1772, till följe af hertigens önskan och nästan maktspråk, dit förflyttades från den s. k. latinskolan i Ludvigsburg, den han under de nästföregående fyra åren genomgått och just nu stod färdig att lemna för att i en klosterskola utbilda sig till teologisk seminarist. Institutet på Solitude blef, i utvidgad skala, redan 1774 upphöjdt till militär-akademi (vanligen, efter sin stiftare, benämnd Karls-akademien) och, mot slutet af följande året, förlagdt till Stuttgart. Schillers studiitid derstädes räckte i åtta fulla år, eller till slutet af 1780.

utifrån nödgas emottaga bestämmandet af sitt blifvande lefnadsyrke, som först anvisades honom på den juridiska och, ett par år sednare, på den medicinska vägen, den dagliga och stundliga förödmjukelsen af en mer och mer tryckande soldatdisciplin, här använd som skoltukt, och förbudet slutligen att ej, ens på fristunderna, få fritt läsa hvad han ville, hade småningom uppjagat hans af naturen starka frihetskänsla till en hätsk bitterhet mot allt hvad lag och öfverhet hette, och snart gjort konflikten mellan hans inre och yttre verld rentaf olidlig. Ej utan skäl har man liknat den unge Schiller på denna tid vid "en liten titan, som lupit ur skolan och vill slå in fönsterna för Jupiter." Af denna hans trotsigt revolutionära stämning på samma gång som af hans tidigt väckta poetiska, hvilken sednare nu funnit sin hufvudnäring i förstulen läsning ej blott af den honom tidigt så kära Klopstock, men jemväl af Shakspeare *, Rousseau och, framför allt, af koryfeerna för den tyska, då allaredan mot sin nedgång lutande s. k. *Sturm und Drang*-perioden, är hans skådespel *die Räuber* att anse för en storartad explosion, och det unga vreda lejon, som, med öfverskriften *in tyrannos*, lyfte sina ramar på dess första vignette, var en lika åskådlig förklaring af texten som sinnebild af författaren. Ingenting vittnar emellertid bättre än just detta hans, i psykologiskt afseende lika intressanta som från estetisk synpunkt otillfredsställande ungdomsförsök att med stormsteg bemäktiga sig scenen, huru föga ännu hans uppåt och utåt sträf-

* I Wielands öfversättning.

vande genius förmått tillvägabringa sin egen emancipation undan främmande välde. Det gräsliga i uppfinningen, det ofta råa i tonen, konvulsiviska i handlingen, bombastiska i diktionen — allt detta var ej hans ursprungliga eget, det var inympning utifrån, det var en koncentration af främmande inflytelser. Man igenkänner här än Gerstenberg, än Leisewitz, än Klinger*, man möter travesterade reminiscenser både ur Shakspeare och profeten Hesekiel**; men den man i hela stycket minst ser till, är den rätta, den äkta, den egentliga Schiller, icke blott sådan han en gång blef, men sådan han redan då, sig sjelf lemnad och oanfäktad af inre och yttre demoner, kan tänkas hafva varit. Sitt excentriska *jag* har han deremot gifvit oss i Karl Moor.

Äfven i sin första lyrik kan det ej sägas, att Schiller ännu fullt kommit till rätta med sig sjelf. Hans osjelfständighet ger sig tid efter annan tillkänna i blind kopiering af skiljaktiga mönster, hvarvid maneret ej så sällan karrikeras genom öfver-

* Klinger kan anses som fanbäraren för hela den hypergeniala fricorps i tyska vitterheten, som skyllrar under perioden, åt hvilken en af hans egna dramer — den ur skottska kungahistorien hemtade: *Sturm und Drang* — gifvit namn. Det var om honom, när han i sin ungdom som originalgeni, cynisk och halfnaken, gick omkring på Weimars gator, som Wieland yttrade: "*er sehe aus, als wenn er Löwenblut saufe und rohes Fleisch fresse.*" Hans sorgspel *die Zwillinge* tog priset från sjelfva *Julius von Tarent*, hvars författare, Leisewitz, eljest ansågs med detta enda kraftstycke hafva gjort nog för sin odödlighet. Redan några år före dem hade Gerstenberg skakat samtidens nerver med sin gräsliga, ur Dantes Inferno på scenen frammanade *Ugolino*.

** I det sednare fallet må blott erinras om Frans' dröm, i det förra om Frans' role i sin helhet, om Karls monolog i fjerde akten och om den scen, der Frans gör Herrman till verktyg för sina skändligheter, — ställen, som visa, att författaren haft i minnet både Richard den tredje, Hamlet och Macbeth.

drift. Så äga vi redan från 1777 af hans hand ett i Klopstocks ode-stil författadt poem, hvari han slungar blixt på blixt mot ett menskligketens odjur, som han kallar *der Eroberer*, men som näppeligen kan tagas för annat än ett spöke ur hans egen uppflammade hjerna. Han är här redan stark i det deklamatoriska, han både söker och gör effekt, det tekniska är, om man undantager de täta missbruken af ellips och enjambement, ej utan förtjenst; men det hela är påtagligen utan inre sanning och halt, det är en pompös onatur, ett fyrverkeri af smattrande och knallande fraser: författaren är ännu ej konstnär, han är blott konstmakare. Nämnda poem * är likväl i skaldens utvecklingshistoria så till vida af intresse, som det skarpast betecknar första brytningen af hans tillförene blida, fridsamma sätt att tänka och känna. Denna brytning sy-

* Detta, liksom flera andra poemer från Schillers första ungdom, infördes i den tidskrift, som under namn af *Schwäbisches Magazin* utgafs af Balth. Haug. I ett förord säger utgifvaren det vara: "*von einem Jünglinge, der, allem Ansehen nach, Klopstocken liest, fühlt und beinahe versteht.*" Sjelfva stycket börjar sålunda:

Dir, Eroberer, dir schwellet mein Busen auf,
Dir zu fluchen den Fluch glühenden Rachedurst's,
Vor dem Auge der Schöpfung,
Vor des Ewigen Angesicht.

Wenn den horchenden Gang über mir Luna geht,
Wenn die Sterne der Nacht lauschend heruntersehn,
Träume flattern — umflattern
Deine Bilder, o Sieger, mich

Und Entsetzen um sie — fahr' ich da wüthend auf,
Stampfe gegen die Erd', schalle mit Sturmgeheul
Deinen Namen, Verworfner,
In die Ohren der Mitternacht.

nes ha inträffat i den närmaste tiden efter hans egen, jemte hela undervisningsanstaltens, förflyttning från det landtliga lustslottet till en vidlöftig kasernbyggnad inom hufvudstadens murar, och visar sig äfven ha stått i nära sammanhang med hans samtida öfvergång från det juridiska till det medicinska studium, — en kunskapsgren, som ej förfelade att, till en början, gifva både väckelse och näring åt äfven lägre arter af den sinnlighet, hvars apologi efter några år blef ämnet för hans medicinska embets-specimen *. Redan samma år, som nämnda förändring ägde rum, hör man från den sextonåriga ynglingens lyra toner, som stå i stark missklang till hans ålder. Den dikt, vi här mena, bär titeln: *Schilderung des menschlichen Lebens* **, och röjer i artistiskt afseende en fullmognad, oväntad att finna hos en så ung begynnare. Men äfven innehållet har något så oväntadt, att man vore färdig att anse hela stycket för apokryfiskt, om ej dess Schillerska börd blifvit af samvetsgranna samlare tillfullo bestyrkt. Detta innehåll är nemligen mindre en skildring än en parodi af det menskliga lifvet: det är en misantropisk, men komiskt hållen, elegi deröfver, hvars grundtanke är den, att det hade varit bäst, om man aldrig hade blifvit född. De mest bedröfliga bevis för denna sats, hemtade ur lifvets olika åldrar, framsjungas här i en ton af lustig sällskapsvisa. Skada, att den reflekterande

* *"Versuch über den Zusammenhang der thierischen Natur des Menschen mit seiner Geistigen"*, Schillers disputation vid utträdet ur Karls-akademien 1780.

** Den är tydligen originalet till *Mannens fyra åldrar* af fru Lenngren.

humor, som genomtränger det hela, till så stor del går förlorad genom den synbara biafsigten att sätta ihop något på en gång roligt och groteskt. Denna hopsättning kan, såsom sådan, emellertid sägas vara lyckad, ehuru stycket i öfrigt har en mer trivial än poetisk färg. Anmärkningsvärdt är det djupa verldshat, som här förråder sig hos en så ung verldserfarenhet, och nog underlig förekommer den lefnadsmätthet, som sålunda gifver sig tillkänna hos en, den der ännu föga smakat af lifvet. På samma gång stöter oss en viss förtidighet i bekantskapen med dess sämre sidor, och man skulle snarare tro sig höra utbrottet af en utlefvad gubbes missmod än af en sextonårig skalds tankar, i dessa flytande strofer:

Wahrlich, wahrlich, arme Jammersöhne,
Sind wir höchst gepries'ne Herrn der Welt —
Von Geburt an, bis die letzte Thräne
Aus der armen Schächer Auge fällt.

Schlüpfen wir kaum erst aus unsrer Tonne
In dies grosse, weite Narrenhaus,
Grüssen wir schon mit Geheul die Sonne,
Alles Elend fühlen wir voraus.

Trägt der Knabe seine ersten Hosen,
Steht schon ein Pedant im Hinterhalt,
Der ihn hudelt, ach! und ihm der grossen
Römer Weisheit auf den Rücken malt.

Beut uns Jugend ihre Rosenhände,
Welche Güter bringt die Zaub'rin dar?
Mädchen, Schulden, Eifersucht, am Ende
Hörner, oder die Pistolen gar.

Sind wir Männer, kommt ein andrer Teufel,
Ehrgeiz heisst er, oft auch heisst er: Weib.
Nahrungssorgen qualen, so wie Zweifel
Einen Narrenschädel, unsern Leib.

Kommt das Alter endlich angeschlichen,
Sagt, was hat der arme Greis wohl da?
Husten und Verachtung, Spott und Siechen,
Brustweh', Langeweil' und Podagra.

Um das Maass des Jammers voll zu füllen,
Müssen wir des Erben Lächeln sehn. —
Lohnt es sich, um dieses Plunders willen,
Wohl der Müh', aus Mutterleib zu gehn?

Vida renare är stämningen i *der Abend* *, ja, i den religiösa del, som här sluter sig till en naturbeskrifvande, stiger denna stämning ända till hymnens. Om än, i flera uttryck och tankevändningar, denna dikt röjer Klopstock såsom sitt mönster, låter den oss likväl på mer än ett ställe förnimma ljud, egendomliga för Schillers lyra. Det är här en vida sannare lyftning både af känsla och tanke än i mängden af hans nästföljande dikter **, der

* Äfvenledes infördt i Haugs *Schwäb. Magazin* (årgången 1776), med denna anmärkning af utgifvaren: "*dieses Gedicht hat einen Jüngling von sechszehn Jahren zum Verfasser. Es dünkt mich, derselbe habe schon gute Autores gelesen und bekomme mit der Zeit* os magna sonaturum."

** Så t. ex. särdeles i slutet af följande strof:

Jetzt schwillt des Dichters Geist zu göttlichen Gesängen,
Lass strömmen sie, o Herr! aus höherem Gefühl,
Lass die Begeisterung die kühnen Flügel schwingen,
Zu dir! zu dir! des hohen Fluges Ziel.
Mich über Sphären, himmelan gehoben,
Getragen sein vom herrlichen Gefühl,
Den Abend und des Abends Schöpfer loben
Durchströmt vom paradiesischen Gefühl!

orden ofta ej äro annat än brokigt utmålade styltgångare, i stället för att de här i, för det mesta, välljudande verser sjelfva måla den unga örnens första, om än svaga, försök att mot solen flyga på egna vingar. Styckets religiösa element erinrar oss om, att detta eko från skaldens fromma barndom nu är i bortdöende och snart för lång tid tystnar. Såsom positivt kristligt har det egentligen blott tvenne gånger framträdt: ena gången i de första fyra strofer han någonsin skref, en nyårsdikt till föräldrarna, då han ej var stort mer än åtta år gammal: den är hållen i psalmton, för öfrigt barnslig och enkel, med nära nog korrekt stil *. Andra gången i en af prosa och vers sammansatt *Morgengebet am Sonntage*, der hans tro redan visar sig skakad af tvifvel och inre strider, men likväl ännu triumferar öfver dessa. Denna psalmdikt är skrifven åtta år sednare än den förra, och dess smältande ruelse och andakt bilda en egen kontrast mot det vilda skärande tonbrus, som kort derefter blef uppstämdt i *der Eroberer*. Det var på mellantiden af dessa begge dikter, som skalden, enligt hvad han sjelf på ett ställe yttrar, "upphört att tro och begynt att tänka".

Från vårgryningen af Schillers lyrik äger man ock qvar ett par festliga namnsdagsdikter till den

---

Für Könige, für Grosse ist's geringe,
Die Niederen besucht es nur.
O Gott! du gabest mir Natur,
Theil' Welten unter sie — nur, Vater, mir Gesänge!

* På baksidan af denna med Schillers handstil skrifna och den 1 Januari 1768 daterade *Gedicht zum Neujahr* befinner sig en latinsk parafras af densamma.

bekanta riksgrefvinnan Francisca von Hohenheim, hans stränga hertigs erkända älskarinna *. De bära tydligen spår af att vara gjorda på beställning, men röja redan styrkan af det oratoriska element, som längre fram i dramat blef för den Schillerska poesin så betecknande. För tillfällighetsdikten, i inskränktare mening, synes vår skald aldrig hafva ägt hvarken håg eller anlag: Goethes stora förmåga att adla den till verklig poesi, och städse ur det enskilta utkräfva ett högre och allmänt intresse, var ej i lika mått gifven åt Schiller, hvars genius helst lefde i det universella, gerna formade karaktererna efter idealer, och vanligen skyggde för att välja det konkreta till utgångspunkt. Lägga vi slutligen till det redan nämnda en, mindre trogen än kraftig, mer lefvande än tekniskt vårdad, hexametrisk öfversättning ur Virgilius: *der Sturm auf dem Tyrrhener Meere* **, så hafva vi nu fått en öfverblick af allt hvad ännu finnes i behåll från den period af Schillers lyrik, som man kunde kalla den förhistoriska. Erinras bör likväl, att åtskilligt af hans poetiska verksamhet mot slutet af denna period först under början af den nästa framträder i dagen, och att särskilt *die Räuber* med sina lyriska ingredienser ligga på gränsen af begge. Vi befinna oss

---

* Hon blef först 1786 hans lagliga gemål.

** Den går från 34—156 v. af Eneidens fjerde bok, men utgöres, genom bristande koncision, af långt flera verser än originalet. Haug införde den i *Schwäb. Magazin* (årgången 1780) med de ordens "*Probe von einem Jünglinge, der nicht übel gerathen ist. Kühn, viel, viel dichterisches Feuer.* Med denna hexametriska öfversättning må ej förblandas den jambiska, som Schiller, i täflan med Bürger, elfva år sednare verkställde af Eneidens hela andra och fjerde bok, och i *Neue Thalia* för 1792 meddelat.

nu vid den tidpunkt (1780), der den tryckta samlingen af Schillers dikter vidtager.

När man läser *Hektors Abschied* — den poetiska dialog, som nu begynner denna samling — och besinnar, att skalden skrifvit den vid tjugu års ålder, förvånas man till en början öfver den noggrannhet i form, den måtta i uttryck, den jemnhet i ton och behandling, som utmärker denna dikt framför alla öfriga från samma period af hans författarskap. I sjelfva verket bär den också numera föga prägeln af denna, ej blott svallande, men svulstiga period, och det är skalden sjelf, som dragit försorg om, att den blifvit utplånad. Hvad ynglingens hand djerft och skönt tillyxat, har mannens sedermera fejat och polerat. Man märker det bäst, om man jemför poemets skiljaktiga form på olika ställen i samlingen. Det förekommer nemligen der tvenne gånger: först såsom dörrstycke till de lyriska dikterna, och här är det omarbetadt: längre fram åter i *die Räuber*, der, i andra aktens andra scen, Amalia sjunger det till klaveret i den gamle Moors sofrum, och på dennes utrop: "det är ett skönt stycke, min dotter! *det* måste du spela för mig, innan jag dör", svarar: "det är Andromakes och Hektors afsked: Karl och jag hafva ofta sjungit det tillsammans." På sistnämnda ställe har skalden låtit poemet bibehålla sin äldsta, i allmänhet mer gripande och skakande läsart, sannolikt emedan han fann denna bäst öfverensstämma med den brusande och patetiska diktionen i det

drama, hvari han såsom sångstycke inpassat denna dikt. Huruvida i sig sjelf denna inpassning var så synnerligt lycklig, må lemnas derhän: det kan sättas i fråga, huruvida ej den unga röfvarbruden kunnat finna ett lämpligare uttryck för sina stormande känslor än i en med *solo*-stämma till klaveret sjungen *dialog*, hvars ämne, hemtadt ur det trojanska kriget, framkallar en föga motsvarig parallel mellan hennes äfventyrlige älskare och den klart förståndige Hektor, mellan henne sjelf, den svärmande jungfruliga flickan, och den äfven moderligt bekymrade Andromake *.

Poemet är en genklang af Homer: det är tydligen dennes förträffliga skildring i sjette sången af Iliaden, som föresväfvat Schiller. Täfla med den store joniern har han hvarken mäktat eller velat: han har blott från honom lånat sitt ämne och behandlat det på *sitt* vis. I olikhet med den breda helleniska språksamheten, har han inom den trånga ramen af en vexelsångs fyra strofer låtit Andromake och Hektor sammantränga sina bilder, och i några få raska drag sjelfva måla både hvad de, hvardera för sig, voro, och hvad de, hvardera för sig, i skilsmessans stund kände. Andromake spörjer Hektor, om han då för evigt vill slita sig från henne, i det han störtar sig ut på detta stridsfält,

* Också uteslöts så väl denna som öfriga sångnummer, med undantag af de få strofer, dem Spiegelberg drillar i andra akten, vid styckets uppsättning för scenen i Mannheim, der det första gången uppfördes den 15 Januari 1782, i närvaro af författaren, som hemligt dit hade begifvit sig från sin post som militärläkare i Stuttgart. Frans Moors role spelades vid detta tillfälle af den då tjuguårige Iffland. En särskilt anledning till förenämnda uteslutning får emellertid sökas deruti, att skådespelet, det oaktadt, räckte i fem fulla timmar.

der den oåtkomliga "Æaciden" *, att försona den stupade Patroklus, gräsligt fäller sina offer. "När den mörka tartaren uppslukar dig", — tillägger hon — "hvem skall väl sedan lära din späda son att kasta spjut och vörda gudarna?" Hon inlägger i dessa ord på en gång ett vädjande till hans känslor som far, ett uttryck af sitt eget moderliga bekymmer, och en sammanfattning af hufvudpunkterna i det trojanska hjeltebarnets fysiska och psykiska uppfostran. Vid denna första strof bör anmärkas, att Schiller, med eller mot sin vilja, här afvikit från Homer och tillåtit sig en anakronism, då han förlägger ifrågavarande afsked *efter* det stadium i striden, då Patroklus fallit och Akilles, för att hämnas hans död, uppträdt som deltagare i kriget. Om skalden gjort detta afsigtligt, har det sannolikt varit för att, genom den koncentrerade förespeglin-

* Akilles, sonson af Æacus. Uttrycket: *mit den unnahbarn Händen* har Schiller sannolikt hemtat från Voss, som så öfversätter det Homeriska: χεῖρες ἄαπτοι. Schiller begynte ej förr, än då han redan i sju år varit professor i Jena, att studera sig in i grekiska språket, enligt hvad man finner ur ett hans bref till Wilh. v. Humboldt, dateradt den 9 November 1796. Han yttrar sig deruti nu på fullt allvar hafva beslutit hvad han länge haft i sinnet, "das Griechische zu treiben." "Ich wünschte vorzüglich, ausser einer guten Grammatik und einem solchen Wörterbuch; eine Schrift an der Hand zu haben, worin auf die Methode bei diesem Studium und auf das Eigenthümliche bei dieser Sprache hingewiesen wird." Det visar sig häraf, att han hvarken i latinskolan eller vid Karls-akademien ens tillräckligt inhemtat elementerna af detta språk. Hans tyska öfversättning af Euripides' Iphigenie i Aulis, införd i sjette och sjunde häftena af Thalia 1789, bär nogsamt spår af att ej vara gjord från originalet. En ordagrann latinsk och två franska öfversättningar, Brumoys och Prévots, lågo till grund för den. Äfven de scener ur "Fenisiskorna", som, öfversatta på femfotade jamber, han i Thalia samma år införde, återgåfvos efter en ordagrann latinsk version af en filolog (professor Nast) i Stuttgart. Huru han, sin obekantskap med språket oaktadt, tidigt med förkärlek valde helleniska ämnen, visa bäst stycken sådana, som *die Götter Griechenlands* m. fl.

gen af hvad som förestod, förhöja känslan af afskedets betydelse. Vid omarbetningen har han dels i strofens början rättat några tekniska fel (första raden var undermätig, *willst dich* en kakofoni, och *entreissen* ett felaktigt rim mot *Eisen*) *, dels i slutet utbytt *Xanthus* mot *Orkus* **, en förändring, som onekligen var en förbättring, då Andromakes förutsättning, att Hektors lik skulle uppslukas af förstnämnda, i Trojas närhet rinnande flod, icke ens såsom profetia hade någon sanning.

Den andra strofen, som i *die Räuber* har följande ordalydelse:

Theures Weib, geh', hol' die Todeslanze,
Lass' mich fort zum wilden Kriegestanze!
Meine Schultern tragen Ilium.
Ueber Astyanax unsre Götter!
Hektor fällt, ein Vaterlands-Erretter,
Und wir sehn uns wieder in Elysium.

befinnes sålunda förändrad:

Theures Weib, gebiete deinen Thränen!
Nach der Feldschlacht ist mein feurig Sehnen,
Diese Arme schützen Pergamus.
Kämpfend für den heil'gen Herd der Götter
Fall' ich, und des Vaterlandes Retter
Steig' ich nieder zu dem styg'schen Fluss.

Vid jemförelsen mellan dessa begge läsarter kan man ej annat än, i strofens första hälft, gifva

---

* Förut: Willst dich Hektor mir entreissen,
Wo des Æaciden mordend Eisen m. m.
Nu: Will sich Hektor ewig von mir wenden,
Wo Achill mit den unnahbarn Händen m. m.

** Förut: Wenn hinunter dich der Xanthus schlingt.
Nu: Wenn der finstre Orkus dich verschlingt.

företräde åt den äldre. Den har ovedersägligen något vida mer rörligt och energiskt: den imperativa formen målar träffande hjelteifvern, och det är med Priami sons sjelfkänsla vida mer förenligt, att han känner Trojas öde hvila på sina skuldror, än att han blott yttrar, det "hans armar skydda staden", — något som äfven den ringaste trojanske krigare med viss rätt kunde säga. Deremot kräfde visserligen strofens sednare hälft de rättelser, som den fått (*Astyănax* var ett svårt qvantitetsfel, och sista raden öfvermätig); skada blott att genom dem allt i Hektors svar, som rörde hans känslor som far, nu bortfallit.

De begge sista stroferna ha blifvit mindre förändrade. I den tredje har Schiller blott utbytt ordet *einsam* mot *müssig* *, och i den fjerde gifvit första raden en versfot, som saknades **, samt ändrat verbet *ras't* till *tobt*, som, då det äfven uttrycker det hörbara i stridslarmet, bättre passar till det föregående *horch*.

Slutstrofen gör onekligen djupt intryck genom rytmens ökade spänstighet, känslans stigande värme och det effektfulla upprepandet af Hektors dyra försäkran, att hans kärlek ej skall dö i Lete, till gensvar på Andromakes yttrade farhåga härför. I denna försäkran ligger dock måhända något alltför

* Förut: Einsam liegt dein Eisen in der Halle.
Nu: Müssig liegt m. m.

** Förut: All mein Sehnen, all mein Denken
Soll der schwarze Lethefluss ertränken.
Nu: All mein Sehnen will ich, all mein Denken
In des Lethe stillen Strom versenken.

Grammatikaliskt må anmärkas, att Schiller brukar ordet *Lethe* maskulint. Matthisson har deremot: "*wo die heil'ge Lethe wallt.*"

chevalereskt för att rätt passa i den trojanska heroens mun: Hektors känsla är väl mycket moderniserad. Den homeriske Hektor, som öfverhufvud är något vida mer än han här hinner visa sig vara, ordar ej om något slikt; och Andromake sätter det ej heller i fråga; men, hur djupt än hans makas och leende sons öde går honom till sinnes, ber han henne återvända till sländan och väfven samt se till, att de tjenande tärnorna sköta sitt kall. En hvar, som med förtjusning dröjt vid den oöfverträffliga tafla, der Homer målat denna afskedsscen, skall visserligen i Schillers flyktiga teckning sakna mer än ett lefvande och rörande drag; men detta hindrar ej, att teckningen, såsom sådan, såsom ett blott poetiskt utkast, såsom en reminiscens ur Iliaden, alltid behåller sitt stora värde och, i hufvudsaken trogen, i utförandet djerf och snillrik, redan förråder den växande mästarhand, som snart skulle lemna samtid och efterverld ännu mer att beundra.

Mot slutet af sin lefnad återfördes af en tillfällighet Schiller till spekulativ konstbetraktelse af samma ämne, som han i unga år besjungit. Goethe, i förening med öfriga medarbetare i tidskriften *die Propylaeen*, hade, till den inhemska konstens uppmuntran och befordran, från år 1799 utsatt ett årligt pris för den bästa teckning öfver tvenne af dem uppgifna ämnen. Det ena af dessa ämnen blef följande året Hektors och Andromakes afsked. Schiller skref, på Goethes uppmaning *, en kritik öfver de inkomna täflingsförsöken, i form af bref *an den*

* Jfr. Schillers svar till Goethe, dateradt Weimar den 13 Sept. 1800.

Herausgeber der Propylaeen *. Det saknar ej intresse att i denna uppsats — den enda, man af Schillers hand äger öfver den bildande konstens mer praktiska sida — sammanställa de fordringar, han gör af den grafiska konsten, med det sätt, hvarpå han fordom sjelf i en poetisk bild sökt lösa enahanda uppgift.

I *die Räuber*, denna dram så full af vidunderligheter, är Amalias karakter — den enda qvinliga, som i stycket förekommer, — oklar och, från början till slut, onaturlig. Författaren hade, enligt hvad han sjelf yttrar, långt innan han lärt att i lifvet känna menniskorna, företagit sig att från scenen skildra dem, och nämnda karakter vittnar bäst, att hans menniskokännedom var i afseende på det qvinliga slägtet ännu ofullständigare än i afseende på det manliga. Till Amalias besynnerligheter kan räknas, att, när förhänget gått opp för tredje akten, hon till lutan sjunger ett poem, som i de mest glödande hyperboler uttrycker saknaden efter hennes älskare och minnet af hans skönhet, hans eldiga omfamningar, hans brinnande kyssar. De förra voro — sjunger hon — *ein wüthendes Entzücken*, de sednare *ein paradiesisch Fühlen*. Denna plötsliga bikt förvånar åhöraren så mycket mer, som han hvarken haft eller vidare får någon anledning att hos den unga, oskyldiga flickan förutsätta en empirisk bekantskap med det sinnesrus, hvars de-

---

* Se *Schillers Werke*, XII bandet. Priset, trettio dukater, tillerkändes prof. Nahl i Cassel, en målare, ofta i Goethes skrifter omnämnd, "*in der römisch antiken Schule zu schöner Form und reinlichster Ausführung gebildet.*" Jfr Goethes Werke, XXXI. 117, sedes-uppl.

bidrager i sin mån att öka enformigheten i hans uttryckssätt. Man kan nemligen anmärka, att detta i allmänhet, under denna tidpunkt, rör sig inom en temligen trång krets, så att det ofta förefaller som om skalden kopierade sina egna ordställningar. Så möte vi här ett *verlornes Ach*, i "Elysium" ett *jegliches Ach*, i "Leichenfantasie" ett *heulend Ach*, i "Elegie auf dem Tod eines Jünglings" ett *jammernd Ach*, i "Gruppe aus dem Tartarus" ett *qualerpresstes Ach* o. s. v., och öfverallt hvilar såsom här rimmet på nämnda interjektion.

Innan vi vända oss bort från detta poem, må det anmärkas, att, hvad Amalia visar sig vara för Karl Moor, är i Byrons *Corsair* Medora för sin högskottska Laird, Conrad. Men ännu mer i ögonen fallande är likheten mellan de begge hufvudhjeltarnas karakterer i deras polemiska riktning mot den sociala verlden och begges deraf utspringande extravaganser. Äfven Conrad samlar slutligen omkring sig en skara af bofvar, och grundar, såsom deras öfverhufvud, en röfvarstat på en af de cykladiska öarna. Jemförelsen mellan *die Räuber* och *the Corsair* ger i flera fall en ökad betydelse åt Goethes vink om det myckna, som hos Schiller och Byron är homogent, när man nemligen sammanställer den enes skaldenatur i dess första uppenbarelser med den andres, lifvet igenom, konseqvent bibehållna.

Det är, för att nu återkomma till *die Räuber*, ej Amalia ensam, som der sjunger dialoger med solorōst. I fjerde akten föredrager äfven Karl Moor en sådan till sin luta, en dialog nemligen mellan

Brutus och Cesars skugga. Denna romarsång har flera vackra ställen, men dess eget är här förfeladt och motiveras blott svagt af. Moors uttryck näst förut: "*ich muss mich zurücklullen in meine Kraft.*" I tekniskt afseende är den *Hektors Abschied* vida underlägsen. — Det enda af sångstyckena, som kan sägas vara fullt. på sin plats, är röfvarnes korsång i samma akt. Den har karakter, och den målar hvad den skall, visserligen i en rå stil och grofkorniga färger, men med slående sanning och dramatiskt lif. Mera ett skrål än en sång, skildrar den dock särdeles åskådligt, i dess högsta potens, brottets vilda lustighet hos dessa skogens äfventyrare, som i munter korus uppstämma:

> "*Morgen hangen wir am Galgen,*
> *Drum lasst uns heute munter seyn.*"

Åt hjelten i sitt röfvardrama eller, såsom han i början kallade honom, "den förlorade sonen" *, har Schiller äfven upprest en lyrisk ärestod: *Monument Moors des Räubers.* I ett slags rytmisk lapidarstil sjunger skalden här hans högtidliga själamessa, som det tyckes, på sjelfva galgbacken, och ger på samma gång en etisk utläggning af hans karakter och en didaktisk *sens moral* åt ungdom i allmänhet. Stycket bär en för ifrågavarande period karakteristisk stämpel och saknar, oaktadt sin formlöshet, hvarken flygt eller djerfva tankar. Att skalden sjelf

* *Der verlorene Sohn* var den titel, Schiller först ämnade gifva sitt skådespel. Att den bibliska parabeln föresväfvat skalden, och från början inverkat på kontrasten i de begge brödernas bjerta karakterisering, är lätt att skönja.

fästat särskild vigt vid detta originella requiem, visar sig deraf, att denna dikt är den enda i Antologin, till hvilken han angifvit sig som författare. Denna poetiska kalender *, som han till början af året 1782 utgaf i förening med några jemnåriga vitterlekare **, innehåller, utom nämnda dikt, en mängd andra af hans hand; men för alla dessa sednare har han begagnat psevdonyma signaturer ***. De flesta af dessa dikter äro att anse för alster af hans vittra produktivitet under loppet af 1781. Samma år utgaf han i särskilt tryck *der Venuswagen*, en mot vällusten riktad, rapsodisk och derjemte oformligt lång straffdikt, hörande till den poesins art, som Schiller på ett annat ställe † kal-

* *Anthologie auf das Jahr 1782.* Den uppgifves på titelbladet vara tryckt "*in der Buchdruckerei zu* Tobolsko", men var det i sjelfva verket hos Metzler i Stuttgart. Vignetten är ett Apollohufvud, och dedikationen: "Meinen Prinzipal, dem Tod, zugeschrieben." I det af Schiller författade *Sendschreiben*, som öppnar boken, och hvaruti den förklaras vara *eine sibirische Blumenlese*, heter det bland annat: "Wenn eure Homeren im Schlafe reden, und eure Herkules Mücken mit ihren Keulen erschlagen; wenn jeder, der seinen bezahlten Schmerz in Leichenalexandriner auszutropfen versteht, das für eine Vokation auf den Helikon auslegt; wird man uns Nordländern verdenken, mitunter auch in den Leierklang der Musen zu klimpern?"

** Petersen, Pfeiffer, grefve Zuccato m. fl. Detta poetiska brödraförbund var en fortsättning af det redan vid Karls-akademien stiftade, der Schiller som dramaturg hade debuterat med *der Student von Nassau* och *Kosmus von Medicis.* Begge styckena, det sednare till innehåll och plan en efterbildning af *Julius von Tarent*, blefvo sedermera af författaren sjelf förstörda, sedan han dock ur *Kosmus* användt åtskilliga situationer för *die Räuber*. Under planen till denna sista dram hade han yttrat till sin skolvän Scharffenstein: "*Wir wollen ein Buch machen, das aber durch den Henker absolut verbrannt werden muss.*"

*** Mer än fyratio dikter i Antologin äro bevisligen af Schiller. De signaturer, han der begagnat, äro ömsom M., O., P., v. R., Wd. och oftast Y.

† I sin estetiska afhandling: *über naive und sentimentale Dichtung.*

lat *pathetische Satire.* Den har mer glöd än värme, och brister sjelf i den etiska renhet, för hvilken den med hånets vapen fäktar. Den sinnliga vällusten, personifierad i en Frynes gestalt, framhålles här i en grof, stundom vämjelig, natursanning. Man kan ej undgå att ana dess sammanhang både med den unga författarens egna empiriska rön och med hans patologiska studier. Den Venus-vagn, hvarom här är fråga, är allsicke den, för hvilken Cypria spänner sina dufvor; den är ett nesligt fordon för en Venus *vulgivaga*, "*schimpflich hergetragen von des Pöbels larmenden Hussah.*" Hon ställes till rätta för sina många brott, hvarvid monarkers, presters, juristers, ynglingars och gubbars delaktighet kommer i dagen, och hon dömmes slutligen att på schavotten få af bödeln ordet *död* med eldgriffel inristadt på sitt anlete; dock fortfar hon, äfven så brännmärkt, att i verlden drifva sitt spel. Hvad stilen i denna dikt beträffar, är den ej så litet anstucken af ämnets gift; likväl, långt ifrån att vara blek, har den en kraftig, fast ofta osmaklig, kolorit. Mer sin författare värdig blifver den mot slutet, som jemväl i sinnrik lek uttrycker en skarp satir.

Äfven bland de Schillerska dikterna i Antologin finner man åtskilliga, som kunna hänföras till ofvannämnda klass af patetisk satir: de öfriga, med undantag af en enda hymn, äro dels satiriska epigrammer, dels finnas några af ett mer objektivt innehåll, samt slutligen andra — och dessa äro de flesta — af ett rent sympatetiskt. Till denna sista art höra de, som närmast efter poemet *Amalia*

möta oss i den tryckta samlingen *. Det är vid dem vår uppmärksamhet nu först skall dröja.

Eine Leichenfantasie, den enda af dikterna i Antologien, som är betecknad med årtalet 1780, kommer till anda och innehåll särdeles nära ett annat der intaget poem: *Elegie auf den Tod eines Jünglings*. Den skildrar i starka färger det nattliga liktåget efter en yngling. "Hela naturen sörjer: månens sken är förmörkadt, alla lunder dödsstilla, nattens ande suckar genom rymden, de bleka sörjande stjernorna se ned som lampor i ett grafhvalf, och genom denna dystra nattscen skrider nu i svart grafståt liktåget fram som en rad af stumma, hålögda, magra spöken. En darrande gubbe ses stappla fram vid sin krycka: hans blickar äro dystra och insjunkna, hans silfverhvita hår reser sig, genom hans af grämelse utsugna lemmar går en förfärlig frostskakning. Det är ynglingens öfvergifne fader: hans ljufva gyllene dröm, hans glädje och hans paradis — allt ligger här iskallt, inhöljdt i svepduken." Efter denna gripande inledning bryter sig det trokaiska versmåttet, och i dansande daktyler följer nu en beskrifning af den döde: "mild såsom

* Med den tryckta samlingen menas här Cottas allmänt spridda upplaga af Schillers verk. Den afviker väsentligt, både till anordningen och urvalet, från den upplaga, som skalden sjelf besörjde af sina samlade dikter, och hvaraf första delen utkom 1800, andra delen 1803. Af denna s k. Crusiska upplaga (den var tryckt hos Crusius i Leipzig) utkom en "förbättrad och tillökt" 1804—1805. Men det är ingendera af dessa, som legat till grund för Cottas, utan en helt förändrad upplaga, som efter Schillers död ombesörjdes af skaldens förtroliga vän C. G. Körner, Theodor Körners fader. Den upptog, och har till Cottas editioner för det mesta öfverlemnat, icke mindre än fyrtiotre dikter, som Schiller sjelf hade uteslutit. Flera af dem äro hemtade ur Antologien.

Floras son, när han, omfladdrad af elysiska flägter, smugit sig ur Auroras armar och, omgifven af rosendoft, hoppar öfver blomsterfältet; så hade denne flugit hän öfver leende ängar: silfvervågor hade af-speglat hans bild: vällustflammor hade utsprutat ur hans kyssar och jagat bygdens tärnor in i kärlekens glöd.“ Man märker här en mytologisk irring: skalden har nemligen förvexlat Auroras och Floras förhållanden till Zefyr, och tagit den sednare för hans mor, den förra för hans älskarinna. Skildringen af den döde fortsättes nu i samma öfverlastade stil som den börjat: “modig sprang han i menniskohvimlet som ett ungt rådjur på bergen: högt, som örnen i sky, omflög han himmelen med sina önskningar: för slafvar och för furstar trädde han stolt, liksom frådgande hästar, när de, skakande sina manar i stormen, kungligt stegra sig mot tygeln. Gladt som en vårdag, flög lifvet honom förbi i glans af Hesperus, all klagan fördränkte han i drufvornas gyllene saft, all smärta bortboppade han i hvirflande dansen: verldar slumrade i den herrliga ynglingen.“ Här lemnar skalden den berättande tonen, och med utropet: “ha! hvad skulle det icke hafva blifvit, när han en gång mognat till man“, vänder han sig till den dignande fadern, för att ännu mer uppstegra dennes sorg. Nu springer kyrkogårdsporten opp på gnisslande kopparhakar, kistan sjunker ned med doft rassel, bårlinan snurrar opp med pipande läte, och under allt detta riktar dikten sina utrop än åter till den sörjande fadern, än till den tidigt skördade sonen: än prisar den flyktigt återseendets himmelska tanke,

än, lika elliptiskt, återför den i minnet stunder, dem skalden fordom njutit tillsamman med den hädangångne vännen, nu i tjusande endrägt, nu i snart försonadt groll. Sist återvänder samma dystra naturmålning som i styckets början; och nu hör man jordkokorna allt dofvare och dofvare slå ner öfver likkistan, snart växa de deröfver till kulle, fåfäng är bönen att, mot hela jordklotets skatter, få ännu en enda blick af den förbleknade, och dikten slutar med den tröstlösa tanken:

"*Starr und ewig schliesst des Grabes Riegel,* —
Nimmer gibt das Grab zurück.".

Det hela är ett löst arbete, ett elegiskt potpourri, ej utan synbar beräkning på skakande och stor effekt. Ingen harmonisk grundtanke försonar här den skärande kontrasten af ungdom och död, och man är vid slutet till mods, som vore den sednare den förras eviga förintelse, och ynglingen, i hvilken "verldar slumrat", nu af dödgräfvaren för alltid satt inom lås och bom: musiken af knarrande riglar och dofva mullskoflar skorrar ännu länge efter i våra öron. I åtskilliga delar af målningen gifver sig likväl en mer än vanlig talang tillkänna: så t. ex i skildringen af naturscenen och den gamla fadrens sorg. Karakteristiken af den döda ynglingen bär hufvuddragen af samma typ, som Schiller uppställt i sin Karl Moor, och som äfven i hans eget ungdomliga väsende voro att återfinna: der är det milda sinnelaget, der är kärleken till vin och qvinnor, der är det fria, glada modet och det friska sträfvandet, i förening med en okuflig stolthet. I den daktyliska rytmen förekommer mer än

ett metriskt bocksprång, och i rim sådana som *Wünschen* och *Menschen* märker man ännu det schwabiska örats osäkerhet *.

Ur den erotiska cykel, som bildas af Schillers Laura-dikter, har den tryckta samlingen upptagit fem, nemligen *Fantasie an Laura, Laura am Clavier, die Entzückung, das Geheimniss der Reminiscenz* och *Melancholie an Laura.* Den glödande kärleks-mystik, som här ger sig luft, stod i närmaste sammanhang med den panteistiska verldsåsigt, som hos den unga, spekulativa skalden tidigt utbildat sig till ett eget slags system. För honom var redan från början filosofin en icke mindre varm hjerte-angelägenhet än poesin, och man kan i allmänhet med lika mycket skäl säga, att han filosoferade med hjertat, som att vid hans poetiserande tanken var i större verksamhet än både känslan och fantasin. Sitt tankesystems utvecklings-historia har han sjelf meddelat oss i sina, med Laura-dikterna nästan samtidiga, *philosophische Briefe* **. Dessa utgöra i flera fall en belysande kommentar till hans äldre dikter, och särskilt till de nu ifrågavarande erotiska. Han hade bland annat i sin teosofi upp-

* Den schwabiska dialektens grötiga uttal har sin naturliga motsvarighet i det schwabiska örats oförmåga att urskilja rena vokalljud. Rim sådana som de ofvannämnda möter man ofta i Schillers äldsta dikter: så t. ex. i strofer, dem vi redan anfört, *Söhne* och *Thräne, Teufel* och *Zweifel, schwingen* och *Gesängen,* och på andra ställen *brennt* såsom rim dels mot *Kind,* dels mot *Wind, springt* och *hängt, Minen* och *schönen, spinntest* och *trenntest, Bühne* och *Scene* o. s. v.

** Att dessa, ehuru ej allmängjorda förrän 1786, likväl till en stor del voro utarbetade redan vid den tid, hvarom nu är fråga, synes bäst af följande not till det i Antologin intagna poemet *die Freundschaft:* "diese Ode ist aus den Briefen des Julius an Raphael, einem noch ungedruckten Romane, genommen."

tagit den grekiska kosmogonins urgamla lära, som åt Eros tillskref ordnandet och förbindandet af de i kaos vildt omrörda urämnena. Denna grund-idé genomgår nu hans *Fantasie an Laura:* i hela den döda skapelsen, likasom i den kännande naturen, herrskar en enda lifvande och rörande princip, kärleken. Hans Laura, såsom enskilt personlighet, försvinner nästan helt och hållet för det allmänna och stora i denna tanke, den han omkläder i glänsande bilder och framställer på ett lika djerft som imponerande sätt:

Meine Laura! nenne mir den Wirbel,
Der an Körper Körper mächtig reisst,
Nenne, meine Laura, mir den Zauber,
Der zum Geist gewaltig zwingt den Geist!

Denna första strof angifver styckets dubbla problem: förklaring af attraktionen i den oorganiska, af sympatin i den organiska verlden. Begge betraktar skalden såsom yttringar af en och samma grundkraft; men han har, vid den genomförda tillämpningen af denna åsigt påtagligen gått för långt och råkat falla i en och annan sökt spetsfundighet, såsom när han t. ex. söker att bringa under de sympatetiska lagarna olika sinnesstämningars öfvergångar i hvarandra *. I allmänhet har dock denna dikt en vida naturligare hållning än den följande: *Laura am Clavier*, der, för att skildra intrycket af den älskades klavertoner, skalden måst gripa till

---

* Siehe, Laura, Fröhlichkeit umarmet
Wilder Schmerzen Ueberschwung;
An der Hoffnung Liebesbrust erwarmet
Starrende Verzweifelung.

sådana kraftuttryck som "nyfödda serafer", "kaos' jättearm", "solar uppjagade af skapelse-stormen" o. s. v. En dylik stilens öfverblomning låter sig här som på andra ställen hos Schiller deraf förklara, att hans unge genius, som i sin flygt mot det oändliga sköt öfver alla gränser *, städse hemtade sitt bildförråd ur högre sferer och vidare rymder, äfven när han hemtade sitt ämne ur den alldagliga verlden. Ju ringare och obetydligare detta i sig sjelf var, desto mera afstack den ståt af luftiga troper, hvari hans fantasi inklädde detsamma. Derföre är ock i samtliga Laura-dikterna den firades egen individualitet till den grad lemnad å sido, att man föga mer om henne får veta, än att hon har blåa ögon och spelar klaver **. Man bör likväl vid denna dikt ej förlora ur sigte, att skalden, under det han uppgifver sig blott skildra Lauras spel, i sjelfva verket gifver oss en målning af tonkonstens hänförande och förtrollande makt i allmänhet:

Wenn dein Finger durch die Saiten meistert,
Laura! jetzt zur Statue entgeistert,
Jetzt entkörpert steh' ich da.
Du gebietest über Tod und Leben

* "Kühn durchs Weltall steuern die Gedanken,
Fürchten nichts — als seine Schranken",
yttrar han om sig sjelf i *Melancholie an Laura.*

** Så synnerligen mycket lärer ej heller om henne varit att säga, om man får tro Scharffensteins uppgift: "Schiller wohnte in dem Hause einer Hauptmanns-wittwe: ein gutes Weib, das, *ohne im mindesten hübsch und sehr geistvoll zu seyn,* doch etwas Gutmüthiges, Anziehendes und Pikantes hatte. Dieses, in Ermanglung jedes weiblichen Wesens, wurde — seine Laura." Andra uppgifter skildra henne "als eine hässliche, magere, sittenlose Frau."

Mächtig, wie von tausend Nervgeweben
Seelen fordert Philadelphia *.

Genast med denna första vers upphör strofbyggnaden att vara regelbunden. Längre fram, vid en ganska vacker versmålning af musikens olika tempo, öfvergår för ett ögonblick den trokaiska rytmen till daktylisk.

Lieblich jetzt, wie über glatten Kieseln
Silberhelle Fluten rieseln,
Majestätisch prächtig nun,
Wie des Donners Orgelton,
Stürmend von hinnen jetzt, wie sich von Felsen
Rauschende, schäumende Giessbäche wälzen,
Holdes Gesäusel bald,
Schmeichlerisch linde,
Wie durch den Espenwald
Buhlende Winde.

Att detta styckes slut i sin närvarande form har något tvärt och afbrutet, kommer sig deraf, att tvenne strofer, i hvilka slutfrågan ytterligare utvecklades, blifvit, till föga afsaknad i öfrigt, vid omarbetningen uteslutna. Den sednare af dessa strofer hade denna kraftiga utgång:

"Weg, Ihr Spötter, mit Insektenwitze!
Weg! Es ist ein Gott!"

---

* På de sista radernas mening har sannolikt mer än en svensk läsare grubblat. De afse ett af de under i den naturliga magin, med hvilka en i Schillers ungdom särdeles ryktbar taskspelare och tusenkonstnär, vid namn Philadelphia, förvånade sin samtid. På enahanda sätt, i en af de numera uteslutna stroferna af *Geheimniss der Reminiscenz*, anspelar Schiller på den berömde entomologen Pierre Lyonnet: "unsre Blicke — —
sahen in der Schöpfung Labyrinthen,
Wo die Augen Lyonnets erblinden,
Sich noch Räder winden."

En likartad förkortning har ägt rum med poemet *die Entzückung* eller, som det tillförene hette, *die seligen Augenblicke*, der skaldens sinnes-extas är uppstegrad till den högsta paroxysm. När Lauras blick glänser mot hans, tror han sig, på flygt högt öfver denna verld, sola sig i "himlamajglans"; när hans bild "simmar i hennes ljufva ögons himmelsblåa spegel", drömmer han sig suga in eteriska flägter. När silfvertonerna motvilliga fly från hennes "vällustheta" mun, firar hans sångmö sin herdestund: han "rasar" då att i sitt druckna öra hemta opp

> "*Leierklang aus Paradieses-fernen,*
> *Harfenschwung aus* angenehmern *Sternen*",

han ser då icke blott amoretter lyfta vingarna, men "de druckna tallarna springa bakefter Laura", likasom lifvade af maningen från Orfei strängar. Men sväfvar åter, flyktig som vågen, hennes fotsula i valsen, då rulla polerna omkring honom med förökad fart; och le hennes blickar af kärlek, då skulle de kunna blåsa lif genom marmorn och förläna pulsslag åt bergens ådror. Ja — utropar han tillsist — rundtom mig förvandlas mina *drömmar* till *väsenden*, kan jag blott i dina ögon läsa: "Laura, Laura är min!" Allt detta är onekligen väl mycket tilltaget, och smakens renhet ej den bästa. Det är ett rus af glödande sinnlighet i denna lyrik, men det är också derjemte en ej så ringa bombast. Och dock är det af begge delarna den minsta parten, som nu i poemet qvarstår. Den större återfins i de fem strofer, dem skalden välbetänkt borttagit från slutet. I dem går på ett par ställen "förtjus-

ningen“ ända till krampaktig förryckning. De bibehållna hafva då jemförelsevis något vida mer harmoniskt och försona dessutom genom sin intagande form, sin välljudande vers. Och den svulst, som ej heller de sakna, är, såsom vi redan hos Schiller anmärkt, icke att anse som en afsigtlig tillsats af yttre pomp, utan som en naturlig, fastän vild, utväxt från den inre yppigheten af hans skaldenatur. Den är ej, som eljest så ofta plägar vara fallet, en fattigdomens grannlåt: den är ett rikedomens öfverdåd.

Det främsta rummet bland alla Laura-dikterna tillhör obestridligt *Geheimniss der Reminiscenz.* Den har, äfven den, sin behöriga svindel; men denna har dock en högre poetisk karakter: det är den äkta entusiasmens flygt, och den rycker läsaren oemotståndligt med sig. Och granskar man närmare innehållet, så finner man, att det är tanken, som här företagit sig att måla känslan; att det är filosofin, som slagit sig på att göra kärlekens apoteos. Poemet, med de yttre formerna af en ode, har alla de inre egenskaperna af en dityramb: som en eldström växer dess glödande innehåll i hvarje ögonblick, dess vidd breder sig ut, dess fart ökas. Men under det poetiska täckelset af praktfullt flytande lava går metafysisk slagg i myckenhet. Det är ur den platonska föreställningen om en själarnas preexistens och ideernas egenskap af att vara dunkla erinringar från denna förra, högre och friare tillvaro, som skalden söker förklara sin häftiga lidelse för Laura. Begges väsenden hafva fordom utgjort ett enda, och det är längtan och återsträfvandet efter

detta ursprungstillstånd, som nu så mäktigt drager dem till hvarandra. Men enär nu, menar skalden, det der enda väsendet, som begges tillsamman fordom utgjorde, icke var något mer eller mindre än — en Gud *, så är också deras kärlek icke något annat än ett omättligt sträfvande att åter till en Gud förena de begge hälfterna. Att han dock här med *Gud* icke menar summan, utan blott en partikel af det rent gudomliga, en intelligens, öfvertyga oss hans *philosophische Briefe*, der det på ett ställe heter: "Alla fullkomligheter i universum äro förenade i Gud. Gud och natur äro tvenne fullkomligt lika storheter. Hela den summa af harmonisk verksamhet, som i den gudomliga substansen existerar på en gång, är i naturen, afbilden af denna substans, splittrad i otaliga grader och mått. Naturen är alltså en oändligt delad Gud. Likasom i det prismatiska glaset en hvit ljusstrimma klyfver sig i sju dunklare strålar, har det gudomliga jaget brutit sig i otaliga kännande substanser. Likasom sju dunklare strålar åter sammansmälta till en enda klar ljusstrimma, skulle ur alla dessa substansers förening ett gudomligt väsende framgå. — Men likasom elementernas attraktion bragte naturens kroppsliga form till stånd, så måste andarnas (sympatetiska) attraktion, i oändlighet mångfaldigad och fortsatt, slutligen föra till upphäfvande af den förra splittringen, eller, som är detsamma, frambringa

* "Und in ewig festverbundnem Wesen
— — — — — — — — — — —
Waren wir ein Gott, ein schaffend Leben,
Und uns ward, sie herrschend zu durchweben,
Frei die Welt gegeben."

en Gud. En sådan attraktion är kärleken.“ Man förstår nu hvarför skalden sjunger:

Weine, Laura — dieser Gott ist nimmer,
Du und ich des Gottes schöne Trümmer,
Und in uns ein unersättlich Drängen
Das verlor'ne Wesen einzuschlingen,
Gottheit zu erschwingen.

En ny strof, den nu i ordningen sjette, har vid omarbetningen blifvit tillagd, hvaremot icke mindre än aderton andra blifvit uteslutna; deribland denna, som hade sin plats näst efter den tredje strofen, och ej var utan sin vigt för förklaringen af det hela *:

Laura! traum' ich? ras' ich? — die Gedanken
Ueberwirbeln des Verstandes Schranken —
Sieh', der Wahnsinn ist des Räthsels kunder,
Staune, Weisheit, auf des Wahnsinns Wunder
Neidischbleich herunter!

äfvensom dessa tvenne, för hvilka den nuvarande sjette ingått som ersättning:

Aber ach! — die sel'gen Augenblicke
Weinen leiser in mein Ohr zurücke —
Könnten Grolls die Gottheit Sünder schelten,
Laura, den Monarchen aller Welten
Würd' ich Neides schelten.

Aus den Angeln drehten wir Planeten,
Badeten in lichten Morgenröthen,
In den Locken spielten Edens Düfte,

---

* Till dess uteslutande låg sannolikt anledningen i ett par dåliga rim (*kunder* och *Wunder* med *herunter*), äfvensom i den felaktiga komparativformen *kunder* af adj. *kund*. Det torde ej behöfva erinras, att *der Wahnsinn* här är Platos *μανία, θεία δόσει δεδομένη*.

Und den Silbergürtel unsrer Hüfte
Wiegten Maienlüfte.

Efter den strof, hvarmed stycket nu slutas, följde tio andra, af hvilka några äro för den unga skaldens uppfattning af den "platonska kärleken" högst karakteristiska. I de bibehållna stroferna hafva icke blott enskilta uttryck, men understundom hela rader, undergått förändring, och poemet har så väl derigenom som genom den ansenliga förkortningen i allmänhet vunnit*. Det hela är nu mera koncentreradt, och de förut spridda och matta strålarna mera samlade i en brännpunkt. Innehållet motsvaras värdigt af diktionens ädla hållning och versens musikaliska tonfall. Till vinst för dess konseqvens, ser man ock nu från slutet borttagen den religiösa anspelning på våra första föräldrars syndafall, som hade föga att göra med en platoniserande lösning af reminiscensens mystèr.

Melancholie an Laura är en lyrisk målning af skönheten och dess öde, af förgängelsen och dess makt. Prägeln af den Schillerska poesins ynglingaperiod är här så mycket mer bibehållen i sin fulla friskhet, som denna dikt alldeles oförändrad blifvit ur Antologin upptagen i den tryckta samlingen.

---

* "Im ganzen sind fast alle Gedichte zu lang, und der Kern des Gedankens wird von langweiligen Verziehrungen überladen und erstickt." Så yttrar, lika sannt som naivt, Schiller sjelf om dikterna i Antologien, öfver hvilken, samma år den utkom, han i *Würtembergisches Repertorium der Literatur* införde en recension, undertecknad med "*Gz*". Om Laura-dikterna särskilt yttrar han: "Acht an Laura gerichtet, in einem eigenen Tone, mit brennender Phantasie und tiefem Gefühle geschrieben, unterscheiden sich vortheilhaft von den übrigen. Aber überspannt sind sie alle, und verrathen eine allzu unbändige Imagination; hie und da bemerke ich auch eine schlüpfrige sinnliche Stelle in platonischen Schwulst verschleiert."

Dess strofbyggnad är ej regelbunden: formen ändrar och böjer sig efter ämnets skiftande karakter. Skönhet, ungdom, kraft och genialitet å ena sidan, förgängelse och död å den andra, — sådant är diktens hufvudtema. Det är en elegi öfver det skönas korta, flyktiga lif på jorden, en poetisk suck öfver, att allt det vårfriska och tjusande hos Laura, att allt det kraftfulla och geniala hos honom sjelf, snart skall vara hemfallet åt den tyranniska, obevekliga makt, som grusar marmorn och spränger planeter. Ty äfven öfver geniet, menar han, skall här förgängelsen segra:

Unglückselig! unglückselig! die es wagen
Götterfunken aus dem Staub zu schlagen.
Ach! die kühnste Harmonie
Wirft das Saitenspiel zu Trümmer,
Und der lohe Aetherstrahl Genie
Nährt sich nur vom Lebenslampenschimmer.
— — — — — — — — — — — —
Lass — ich fühls' — lass, Laura, noch zween kurze
Lenze fliegen — und dies Moderhaus
Wiegt sich schwankend über mir zum Sturze,
Und in eignem Strahle lösch' ich aus.

Och dock besvär han Laura att ej med sina tårar köpa honom en högre ålders svagheter och elände. Hon kan ju ej vilja

— — — *dass meine Kraft entweiche!*
Dass ich zitternd unter dieser Sonne schleiche,
Die des Jünglings Adlergang gesehn? —
Dass des Busens lichte Himmelsflamme
Mit erfrornem Herzen ich verdamme,
Dass die Augen meines Geists erblinden,
Dass ich fluche meinen schönsten Sünden?

Han vill dö i sin fulla kraft, han ber dödens genius att bryta blomman "in der schönsten Schöne"

och gråtande släcka facklan *. Öfverhufvud visar det sig, att den melankoli, som detta poem uttrycker, snarare har sin grund i reflexionen än i känslan: det innehåller mer betraktelse än erfarenhet, och det efterlemnar ett djupare intryck af tankens allvar än af sorgens.

Till samma cykel, som de fem sednast omnämnda dikterna, hörde ursprungligen äfven en annan, som längre fram möter oss i den tryckta samlingen; vi mena *die Blumen.* Uteslutna äro deremot *an die Parzen* och *Vorwurf an Laura.* Det sednare stycket är en troget reflekterande spegel af den unga skaldens innersta väsende, det låter oss blicka in till sjelfva kärnan deraf, och målar träffande den starka konflikten mellan den heroiska och den sentimentala sidan af hans natur. Han uppställer här allt hvad han för sin kärleks skull uppoffrat, sina djerfva förhoppningar, sina ungdomliga fröjder, sitt manliga lugn, sina höga skaldesträfvanden, sin mäktiga ärelystnad, sjelfva sin sublima fosterlandskänsla, och han förebrår på samma gång Laura, att nu, i och för hennes skull, "jätten krymper till dverg, att de berg, som han uppvältrat

* Man läser ej utan rörelse denna Schillers ungdomsönskan, när man betänker, att den, om också de "två korta vårarna" tiodubblades utöfver profetian, på det hela dock gick i fullbordan. Med skäl kunde på honom tillämpas hans store skaldebroders ord: "die Gebrechen des Alters, die Abnahme der Geisteskräfte hat er nicht empfunden. Er hat als ein Mann gelebt und ist als ein vollständiger Mann von hinnen gegangen. Nun geniesst er im Andenken der Welt den Vortheil, als ein ewig Tüchtiger und Kräftiger zu erscheinen; denn in der Gestalt, wie der Mensch die Erde verlässt, wandelt er unter den Schatten, und so bleibt uns Achill als ein ewig strebender Jüngling gegenwärtig." *Goethe* öfver *Winckelmann.*

mot ärans solhöjder, nu äro bortblåsta, och att hon med lätta zefyrfjät skämtande trampar till stoft hans planers stolta pyramider.“ Med alla de egenskaper — klagar han — med hvilka han tillförene vetat att sätta hvarje sinne i brand och hvarje kraft i rörelse, förmår han nu knappt att tigga sig till ett halft leende ur hennes ögon. Dock finner han sig tillsist i sitt öde, och förebråelsen, om hvars allvarliga mening läsaren emellertid hunnit blifva fullt öfvertygad, upplöser sig i resignation och denna ridderliga slutförsäkran:

Lächelst du? — Nein! Nichts hab' ich verloren!
Stern' und Lorbeer neid' ich nicht den Thoren,
Leichen ihre Marmor nie.
Alles hat die Liebe mir errungen,
Ueber Menschen hätt' ich mich geschwungen,
Jetzo lieb' ich sie!

An die Parzen är en ode till ödets gudinnor, som börjar i en sarkastisk ton, öfvergår till en lugnt reflekterande och slutar i en passionerad erotisk. Med ryggen vänd åt verldens baldrottningar och fåfänga skenheliga qvinnor, ställer skalden sin sång till de tre ensamma systrarna, som spinna hans öden:

Zu dir, zu dir, du einsames Geschwister,
Euch Töchtern des Geschickes, flieht,*
Bei meiner Laute leiserem Geflister,
Schwermüthig süss mein Minnelied.

---

* Benämningen ”Ödets döttrar” är något oegentlig. Myten framställer Parcerna, i deras underjordiska befattning, såsom döttrar af Erebus och Natten, i deras öfverjordiska, såsom döttrar af Zevs och Temis. Vår skald har, såsom stundom sjelfva myten, förvexlat de tre gudinnornas individuella värf och blott fästat sig vid deras gemensamma. Atropos nämner han ej.

Ihr einzigen, für die noch kein Sonnet gegirret,
Um deren Geld kein Wucherer noch warb,
Kein Stutzer noch Klagarien geschwirret,
Kein Schäfer noch arkadisch starb.

Han tackar dem för de både rosor och törnen, som de hittills intvinnat i hans lefnadstråd, ber Cloto att hädanefter låta saxen ej komma åt de förra, endast de sednare, förklarar sig dock slutligen nöjd med hurhelst det må gå, men bönfaller blott om ett:

Wenn, Göttin, jetzt, an Laurens Mund beschworen,
Mein Geist aus seiner Hülse springt,
Verrathen, ob des Todtenreiches Thoren
Mein junges Leben schwindelnd hängt;

Lass in's Unendliche den Faden wallen,
Er wallet durch ein Paradies,
Dann, Göttin, lass die böse Scheere fallen,
O, lass sie fallen, Lachesis!

Die Kindesmörderin är ett af Schillers mest lästa och mest beundrade stycken från denna tid. Det är onekligen lika väl anlagdt som genomfördt, situationen har något på en gång gripande och rörande, och framställningen är icke mindre utmärkt för sin objektivitet än för sin trohet och konseqvens i förbindandet af de stridande affekterna. Poemet gränsar nära till balladens område, och skulle ligga derinom, om dess episka sida vore mer än blott löst skizzerad, och dess lyriska uttryck hade mera lugn, i stället för att det nu, till följe af ämnets kraf, ofta faller in i den strömmande häftigheten af dramatisk retorik. Det är nu, från början till

slut, en hjertskärande monolog, ett utbrott af den till det gräsligaste af brott förförda oskuldens qval under vandringen till afrättsplatsen och de första ögonblicken derstädes. Hjertat genomkorsas af ljungeldar, samvetet är fullt af åska. Kärlek och brott, ånger och svartsjuka, fasa och förtviflan, slitas här om vårt deltagande, och i rätta ögonblicket af dettas våldsammaste spänning faller, bakom scenen, bilan, som förstummar och försonar allt. Man har ej sett den förut, men väl tårarna i bödelns öga; man hör den ej heller nu, men väl klockornas dofva ringning och dessa sista ord, som den hvitklädda unga synderskan, i det bindeln fästes för hennes ansigte, riktar till sin baneman:

"Henker, kannst du keine Lilie knicken?
Bleicher Henker, zittre nicht!"

Det minsta man kan säga om denna dikt är hvad Schiller sagt sjelf *, att den är *zärtlich weich und gefühlvoll:* den visar oss icke blott en ny sida af hans skaldeförmåga, men en ny flik af hans hjerta, som gerna öppnade sig till de irrandes försvar och städse var villigt att urskulda de rent menskliga brott, dem hans hufvud psykologiskt kunde förklara **. Måhända är det just denna menniskoälskande sida af skaldens subjektivitet, som *die Kindesmörderin* till en stor del har att tacka för, att ett så gräsligt ämne här dock efterlemnar ett rent poetiskt intryck. Man märker, att skalden hemligen sjelf antagit sig botgörerskans sak mot

* I sin, förut sid. 287 omnämnda, anonyma kritik öfver Antologin.

** Man erinre sig t. ex. Lady Milfords role i *Cabale und Liebe*, äfvensom hans historiska berättelse: *der Verbrecher aus verlorener Ehre.*

den kärlekslösa verld, som dömmer lika blodigt som fariseiskt, och man kan ej vara döf för en klagan sådan som denna:

> "*Wehe! — menschlich hat dies Herz empfunden!*
> *Und Empfindung soll mein Richtschwert seyn.*"

Vid jemförelse mellan poemets text i Antologin och i de samlade skrifterna visa sig alla de gjorda förändringarna vara verkliga förbättringar. Skada, att en alltför oredig tankebild fått ovidrörd qvarstå i sjette strofen, der Luise önskar sin förförare, att, i samma stund nu i fjerran land en annan flickas mun läspar till honom om kärlek, klocktornets dofva qvidan måtte slå hans öra med förskräckelse och

> "*bohre plötzlich eine Höllenwunde*
> *In der Wollust Rosenbild!*"

Det nästföljande poemet *die Grösse der Welt* är oförändradt upptaget ur Antologin. Skaldens fantasi lånar först vindens, derefter ljusets vingar, för att uppsöka verldens slut, skapelsens gräns. Han flyger genom firmamentet, planeter och planetsystemer förbi; men till det tomma intet hinner han ej. Då mötes han slutligen af en ensam pilgrim, som gjort den samma upptäcktsfärden i motsatt riktning, och hör af honom de orden:

> "*Steh! du segelst umsonst — vor dir Unendlichkeit!*"
> "*Steh! du segelst umsonst — Pilger, auch hinter mir! —*
> *Senke nieder,*
> *Adlergedank', dein Gefieder!*
> *Kühne Seglerin, Fantasie,*
> *Wirf ein muthloses Anker hie.*"

Ämnet, som i sig förenar begge de slag af det sublima, dem man velat skilja såsom extensivt och

intensivt (Kant såsom matematiskt och dynamiskt), har vår skald lika snillrikt uppfattat som han utfört det artistiskt, och man kan räkna denna dikt till en af hans mest lyckade från denna period. Den enda omogenhet man kan anmärka i stilen är en nog tvär omkastning af metaforer: fantasin har ömsom vingar och segel, hon börjar med att flyga och slutar med att kasta ankar. Deremot stå de stundom djerfva inversionerna väl tillsammans med denna höga lyriska flygt. Metern — densamma, som längre fram möter oss i hymnen *an den Unendlichen* — är förträffligt väl vald, en sammansmältning af antik och modern *.

Långt flera spår af den ungdomliga periodens brister har *Elegie auf den Tod eines Jünglings*. Dess likhet till plan och stil med *eine Leichenfantasie* är redan antydd. Ursprungligen en grafskrift, upptogs den, efter flera ändringar och förkortningar, i Antologin, och har sedan, mot författarens vilja, ingått i den tryckta samlingen. Vid sidan af flera vackra poetiska ställen, stöter man här på andra, som synbart äro beräknade på en annan verkan än tillfredsställandet af konstens och smakens fordringar. Hemsk och tröstlös är den åsigt, som här uttalar sig af det närvarande menniskolifvet; mot det kommande är utsigten oviss och sväfvande:

Nicht in Welten, wie die Weisen träumen,
Auch nicht in des Pöbels Paradies,

* De begge första raderna i hvarje strof äro korijambiska asklepiader, den tredje en ditrokeus. Schemat för den fjerde är ömsom en daktylus mellan två trokeer, ömsom en trokeus efter tvenne daktyler; och för de begge slutraderna, när man undantager tredje strofen, som här är anomal, en trokeus, en daktylus och en kretikus.

Nicht in Himmeln, wie die Dichter reimen, —
Aber wir ereilen dich gewiss.

Och dock hör man hellre dessa toner än dem, som skalden samtidigt uppstämmer i ett af Antologins skärande epigrammer, der under titel: *Zuversicht der Unsterblichkeit* denna tillförsigt visar sig så godt som tillintetgjord.

Die Schlacht, denna målande skildring af en strid på slagfältet, med dess spända väntan förut, med dess dödsskrän och segerjubel efteråt, har i rikt mått både lyrisk färgprakt och åskådligt dramatiskt lif. Trupprörelser och själsrörelser tecknar skalden här med lika säker pensel, och hela taflan är så lefvande, att man kunde tro den vara gjord af ett ögonvittne. Också var i Antologin poëmets äldsta titel: *In einer Bataille, von einem Offizier.* Från läsarten der afviker den närvarande blott föga. Den metriska formen, fri utan att vara godtycklig, vexlar efter ämnet, och har för det mesta lösgjort sig från rimmet. Hvarje uppmärksam läsare af Schillers dikter skall säkert från denna kraftfulla stridsdityramb igenkänna mer än ett återljud i den hurtiga soldatvisa, hvarmed *Wallensteins Lager* slutar.

Rousseau är en af de dikter i Antologin, om hvilka författaren sjelf yttrat, att de innehålla "starka, djerfva och sannt poetiska drag." Ursprungligen ett bittert straffqväde mot samtiden och särskilt mot det samtida Frankrike, slungade det förfärliga anatemer mot den religiösa fanatismen, dumheten och egoismen. Det utgjordes af fjorton strofer: genom dess sammansmältning till blott tvenne

(den första och sjunde allena äro i den tryckta samlingen bibehållna) gör det numera intrycket af ett epigrammatiskt epitafium, och ljuder som en harmfull suck vid det biltoga geniets graf. Diktadt under ett af de första åren efter Rousseaus död (d. 3 juli 1778), bevarar det i sin äldsta form hela friskheten af Schillers ungdomliga beundran för den, som han ännu då ansåg för den nya mensklighetens apostel, och hvars läror så djupt hade inverkat på hans egen tidigare själsriktning: det uttrycker på samma gång hans vrede öfver de förföljelser, som jagat denne från land till land, och knappt unnat en graf åt det känslofullaste af snillen, åt det snillrikaste af hjertan. Vid den store flyktingens sista fristad i Ermenonville sjunger nu hans tyske Elisa:

Kaum ein Grabmal ist ihm überblieben,
Den von Reich zu Reich der Neid getrieben,
Frommer Eifer umgestrudelt hat.
Ha! um den einst Ströme Bluts zerfliessen,
Wem's gebühr', ihn prahlend Sohn zu grüssen,
Fand im Leben keine Vaterstadt. —

Den af lika djup tanke som känsla genomglödgade dikten *die Freundschaft* möter oss här i nära nog samma gestalt, som den har i "*philosophische Briefe.*" Enär dessa bref, under afdelningarna *Liebe* och *Gott*, innehålla den bästa utläggning och förklaring af denna dikt, inskränka vi oss till den enda anmärkningen, att dess filosofiska grundtanke är densamma, som vi redan sett genomgå poemet *Fantasie an Laura.* Sin metriska form har

den deremot gemensam med *die Entzückung.* Slutstrofen är för sig ensam ett poem:

Freundlos war der grosse Weltenmeister,
Fühlte Mangel — darum schuf er Geister,
Sel'ge Spiegel seiner Seligkeit! —
Fand das höchste Wesen schon kein Gleiches,
Aus dem Kelch des ganzen Seelenreiches
Schäumt ihm — die Unendlichkeit.

Såsom tvenne poetiska antipoder synas *Gruppe aus dem Tartarus* och *Elysium* hafva blifvit med afsigt ställda invid hvarandra*. Den förra, mer en skizz än en tafla, uthärdar ej jemförelsen med de motsvarande scener, dem Dantes kraftiga pensel uppdragit. Man hör dof jämmer och hädande förtviflan, man ser anletsförvridande smärta och ängsligt frågande blickar, men dermed är allt slut. Man märker i skuggornas boning icke ens några skuggor. Det är ej den Tartarus, som Hesiodus, som Virgilius besjungit, och Cocytus med sin brygga hör egentligen ej hit. I *Elysium* äro föremålen vida mer individualiserade, och rytmen en omvexlande musik. Också var denna dikt i Antologin angifven som en kantat, hvars särskilta strofer sjöngos, den första af en kör, de följande af fem olika stämmor. De begge första, så väl som kören, ha en fri och jublande dityrambisk form, som särdeles väl anstår skildringen af det elysiska lifvets intryck i allmänhet: med den tredje strofen, der enstaka bilder af elysisk frid och lycka begynna framträda, blifver strofbyggnaden mer sluten, och med nästa strof,

* I Antologin äro de åtskilda, och hafva till och med olika signaturer (*Y* och *M*).

der den trötta krigarens öfvergång till salig ro målas, öfvergår äfven metern från daktylisk till trokaisk. Hur förträffligt Schiller redan nu förstod att genom versens ljudfall onomatopoetiskt försinnliga innehållet, ådagalägger bäst nämnda strof. Om ej dess sträfva, dånande början fullt uppgår mot den bekanta versen hos Ennius: "*Ut tuba terribili sonitu taratantara dixit*", kan dock, åtminstone på tyska, slutet svårligen öfverträffas i mjukhet och smältande välljud:

"*Schläft hier linde bei des Baches Rieseln,*
Der wie Silber spielet über Kieseln;
Ihm verhallet wilder Speere Klang."

Samma artistiska förmåga röjer i kanske ännu högre mått det följande poemet: *der Flüchtling**. En vårmorgon kan ej målas i skönare prakt, lärkornas flygt mot solen ej återgifvas i bättre ord än dessa:

"*Mit freudig melodisch gewirbeltem Lied*
Begrüssen erwachende Lerchen die Sonne",

ej husdjurens och arbetslifvets och roffåglarnas uppvaknande skildras i mer hörbar sanning:

"*Wie hoch aus den Städten die Rauchwolken dampfen!*
Laut wiehern und schnauben und knirschen und stampfen
Die Rosse, die Farren;
Die Wagen erknarren
Ins ächzende Thal.
Die Waldungen leben,
Und Adler und Falken und Habichte schweben
Und wiegen die Flügel im blendenden Strahl.

Men på en gång ändras tonen, skalden visar huru från den högsta fröjd ofta blott är ett steg till det

* I Antologin kallad *Morgenfantasie*.

djupaste vemod, och vårtankarna aflösas af dödstankar. Dikten, förut helt och hållet objektiv, uttrycker nu i gripande kontrast den sorgbundna sinnesstämningen hos en fridlös flykting, för hvilken, i sjelfva vårmorgonen af hans lif, den leende jorden visar sig endast som en graf. Genetiskt har man velat förklara stycket såsom varande skrifvet under Schillers egen flykt ur würtembergska landet; men då denna flykt först ägde rum mot slutet af sommaren 1782, och dikten redan vid årets början fans tryckt i Antologin, visar sig denna förmodan ogrundad. Då likväl tanken på att fly föresväfvade honom långt förut, är det visserligen ej osannolikt, att en anticipation af den sinnesstämning, hvarmed han en dag skulle verkställa sitt beslut, framklingar ur de melankoliska slutstroferna af denna vårsång. Diktionen är i hög grad poetisk; hyperpoetisk endast i den vågade katakresen af aftonrodnadens förbindande med verbet *flöten*, ett af Schillers älsklingsuttryck under denna period.

Die Blumen återföra oss ännu en gång till kretsen af Laura-sångerna, ehuru spåret af det täcka poemets sammanhang med dessa blifvit vid omarbetningen så till vida utplånadt, att i sista strofen namnet *Nanny* blifvit insatt i stället för *Laura*. Denna omarbetning har i flera enskilta fall utfallit ganska lyckligt, några uttryck ha blifvit förädlade, en och annan tanke är ny och sinnrik. Men i sin helhet synes oss den äldre formen äga vida mer lyriskt behag och en symmetrisk rundning, som gått förlorad genom borttagandet af hvad som utgjorde ett slags refrain i hvarje strofs

slut. Man saknar nu den ram, hvari dessa intagande bilder af "solens barn" förr voro infattade. Här är ännu ej den lärdare symbolik, som skalden i ett sednare poem* underlade plantverlden, och, undantager man Diones och Floras uppträdande som figuranter, ser man denna dikt närma sig till naturpoesin. Men ännu renare framträder denna i sången *an den Frühling.* Här är Schiller, hvad eljest så sällan är fallet, helt och hållet naturskald: han diktar här nästan som ett gladt barn, enkelt, fromt, otvunget: ingen tanke har slöja, intet ord smink. Det vittnar om den rika mångfalden i hans sångmös tonskala, att man långt förr skulle tro detta harmlösa vårjubel vara framlekt ur Goethes lyra än ur hans. I sjelfva verket har det också vida större tonfrändskap med en *Maylied* i *Sesenheimer Liederbuch* än med de flesta sina grannar i Antologin från Tobolsk.

Lika öppen och oförställd, men manligt stolt och sträng, är tonen i den nästföljande dikten *an Minna.* Äktheten af dess innehåll och helgjutenheten i dess form göra den till en af denna sångkedjas mest värderika länkar. Den är i sin art fulländad och likväl högst obetydligt af filen efteråt vidrörd. Det vill synas, som hade i skaldens hjerta svartsjukan luttrat kärleken: han älskar ännu, medan han vredgas, och fäller tårar, under det han måste straffa.

Till Schillers bästa ungdomsdikter må äfven med skäl räknas *der Triumph der Liebe.* Planen till denna segerhymn, med stor sorgfällighet anlagd,

* *Klage der Ceres,* författad i början af 1796.

är med mycken liflighet och värma genomförd. Så väl det hela, som hvarje särskilt afdelning, börjar och slutar med en korsång, hvars innehåll går ut på, att det är kärleken, som gör gudarna saliga och gör menniskan till gudarnas like: att det är kärleken, som gör himmelen ännu mer himmelsk och gör jorden till ett himmelrike. I inledningen begagnas först Devkalions-myten till skildring af menniskans råa naturtillstånd, och derefter, för att måla detta naturtillstånds öfvergående till humanitet förmedelst kärlekens smältande kraft, myten om den nyfödda Anadyomenes uppstigande ur hafvet *. Mellan de begge slutraderna i denna första afdelning:

Gott Amor, Überwinder!
Umarme deine Kinder!

kan man ej annat än önska tillbaka de fyra rader, som skalden, vid en sednare anställd operation, råkat att i misshugg amputera, utan att erinra sig deras vitala sammanhang med ordet *Kinder* **. Meningen blifver nu en helt annan, och dunkel. Af de följande begge afdelningarna skildrar den andra

---

* Utläggningen af denna sednare myt erinrar om fjerde strofen i Bürgers *Nachtfeier der Venus*, som åter är en fri efterbildning från latinet. I sin recension öfver Antologin har Schiller sjelf låtit förstå, att nämnda dikt af Bürger gifvit anledning till denna hymn.

** I Antologin lydde strofen i sin helhet sålunda:

Glückseliger Pygmalion,
Es schmilzt, es glüht dein Marmor schon!
Gott Amor, Überwinder!
Glückseliger Deukalion,
Wie hüpfen deine Felsen schon,
Und äugeln schon gelinder!
Glückseliger Deukalion,
Umarme deine Kinder!

kärlekens inflytande på Olympens gudar och gudinnor, den tredje dess välde öfver underjordens makter, ty kärleken — heter det — "solar sjelfva nattens rike." Omsider, lemnande myten, besjunger skalden kärlekens makt öfver naturen, som först af den får lif, anda och skönhet, och han framhåller slutligen dess inneboende förmåga att leda menniskoanden till naturens upphof, till uppfattningen af en Gud och tron på en odödlighet. Från [illegible] period af Schillers skaldskap, som ligger utom gränsen för närvarande afhandling, möter oss ett högst fulländadt och betydande poem *die Künstler*, som i flera afseenden bildar ett motstycke till *Triumph der Liebe.* Hvad han här tillskrifver kärleken, tillräknar han der konsten. Det är af stort intresse att, till anda och innehåll, jemföra dessa båda praktstycken af ynglingen och mannen. Under det den förre jublar:

Liebe, Liebe leitet nur *
Zu dem Vater der Natur,
Liebe nur die Geister;

sjunger den sednare, lugn och tänkande:

Nur durch das Morgenthor des Schönen
Drangst du in der Erkenntniss Land.
An höhern Glanz sich zu gewöhnen,
Uebt sich am Reize der Verstand.

* Denna lekande alliteration förekommer såsom refrain i diktens sista afdelning, der den ömsom ljuder: "*Liebe, Liebe lächelt nur*", "*Liebe, Liebe lispelt nur*", och "*Liebe, Liebe leitet nur*". Åtskilliga, i allmänhet lyckligt utfallna, ändringar och förkortningar, ha under en sednare tid af författaren blifvit gjorda. Att, före dem, Lauras namn ingick på ett ställe i texten, bestyrker denna dikts samtidighet med de öfriga Laura-sångerna, med en del af hvilka den dessutom, mot slutet, röjer nära slägttycke genom hyllandet af samma teosofi.

Was bei dem Saitenklang der Musen
Mit süssem Beben dich durchdrang,
Erzog die Kraft in deinem Busen,
Die sich dereinst zum Weltgeist schwang.

Från det mytiskt-erotiska området förflyttar oss den följande dikten *das Glück und die Weisheit* in på det lyriskt-didaktiska, och ger oss på samma gång ett glänsande prof af Schillers förmåga att personifiera allegoren och ikläda sjelfva abstraktionen en poetisk realitet. Ingen af de egenskaper man är van att fordra af den allegoriska dikten saknas här: hvarken genomskådlig klarhet eller djup sanning, hvarken enkel höghet eller kraftfull värdighet. Styckets ekonomi är på det visaste beräknad. Få af Herders paramytier och parabler uppnå i konturernas säkerhet och uttryckets korta bestämdhet denna talande grupp: den öfverträffas blott af Schillers egna sednare skapelser inom denna eller närliggande diktarter. Den berättande tonen är här samma enkla, intagande, hvarmed han längre fram fängslar oss i den tjusande dikten *das Mädchen aus der Fremde.* Der är det poesin, som stiger ner till den föryngrade jorden, här är det visheten, som med förakt afvisar lyckans gåfvor. Dessa båda har han personifierat som Fortuna och Sofia, men vid omarbetningen utbytt den förras namn mot det tyska *das Glück.* Häremot är intet annat att anmärka, än den besvärande omständigheten af ordets neutrala genus, som, i allmänhet opoetiskt, särskilt är hinderligt, när fråga är om personifikation. Att skalden låter visheten pusta och svettas vid plogen, är visserligen i sin fulla ordning och ger åt den

lifliga taflan en ökad åskådlighet; det kan likväl tyckas, som vore denna sysselsättning mindre väl öfverensstämmande med det qvinlighetens skick, hvari hon här framträder. I diktens äldsta form mötte, utom andra skiljaktigheter med den nuvarande, äfven den inkonseqvens, som sedermera blifvit afhulpen, att visheten, som nyss gått vid plogen, straxt derefter släpper — spaden.

Hvad Schiller på ett ställe yttrat om Heinses Ardinghello, att den, ehuru en sinnlig karrikatur utan sanning och utan estetisk värdighet, likväl genom sin kraft och sin eldiga kolorit alltid förblifver ett exempel på den "nästan poetiska flygt, som blotta begäret emellanåt kan taga", — detta saknar ej sin tillämpning på tvenne af Schillers egna ungdomsdikter: *An einen Moralisten* och *Männerwürde.* I begge framstår vår skald hardt nära som en sinnlighetens apologet, hånar i den förra den vanmäktiga ålderdomen, som för det sprittande ungdomsblodet vill predika en pedantisk moral, och gör i den sednare den sunda sinnliga naturens rättigheter gällande mot en konventionell ärbarhet, som han anser för idel hyckleri. Det är på samma gång en efterklang af Heinses öppet utbasunade tema, att "tager man ur lifvet bort vällusten, så blifver ingenting annat öfrigt än döden", och ett preludium till slagdängan af en sednare tids skrålbasar om *Emancipation des Fleisches.* Och dock är det verkligt rörande att se med hvilken ifver och grundlighet Schiller äfven här behandlar och genomför sitt ämne: han vidrör det ej lättsinnigt, han är fullt genomträngd af dess sanning. Wieland fäk-

tade mot det asketiska mestadels som krypskytt, eller med ironins lätta vapen: Schiller, i tyngre rustning, går det rakt på lifvet: det är här, som alltid hos honom, ärligt spel. Derföre kan man ej undgå att förstå honom, äfven der man ej kan honom gilla; och äfven till hans grumliga förirringar upptäcker man merendels alltid en källåder af sanning. Så är det äfven här. Till grund för hans reformatoriska ifver att insätta naturen i dess antastade rättigheter ligger synbart dels en, i hans ungdomliga ställning, lätt begriplig opposition mot tidehvarfvets förvridna och förirrade kultur, dels en ofrivillig förvexling af begrepp, ett missförstånd af den lägre naturens förhållande till den högre. Den förras oemotsägliga vigt och betydelse, såsom underlag för den sednare, har så lifligt bemäktigat sig hans inbillning, att han fattat dess värde såsom ett absolut och förbisett dess egenskap af ett blott och bart medium för något högre: man kunde säga, att han vändt opp och ner på kolonnen och gjort dess bas till kapitäl. Insurgent mot allt politiskt tvång, uppreser han sig här äfven mot det moraliska, men drifves dertill långt mindre af orena begär än af orediga föreställningar. Det är en skef konseqvens, som gör honom till libertin: han vill, som fri man, taga steget ut. Att emellertid detta ogräs både i hans poesi och i hans etik snart var utrotadt och ej qvarlemnade några rötter, vittna bäst hans öfriga skrifter och hela hans öfriga lif. Man kan spara sig mödan att här vederlägga Schiller; han har bäst vederlagt sig sjelf. Redan som domare öfver sin egen Antologi gisslade han de

ifrågavarande begge dikterna för en "slipprig qvickhet, en petronisk oart." Han har ock sedermera, så godt han kunnat, sökt att rensa bort eller öfverkratta de mest anstötliga ställena. Med dikten *an einen Moralisten* har det temligen lyckats. Den tager sig nu anständigt nog ut i den tryckta samlingen och har, i sitt stympade skick, ett sken af halfsanning: man låter den sig behaga som ett kittlande skämt mot den föråldrade rigorismen. Värre var det med *Männerwürde:* dock upptogs, i kastigerad form, äfven denna dikt i Schillers egen samling af sina arbeten och har först af dessas sednare utgifvare blifvit utelemnad. Sin flödande bitterhet mot det ömkliga "kombabiska slägtet" öser den dels ur historiens brunn, dels ur medicinska källor. Man kan ej neka, att denna bitterhet i många fall är välgrundad; man ville endast ha bort de råa detaljerna och det råa skrytet; man skulle gerna i en poetisk framställning af den manliga värdigheten vilja se vigten lagd på andra kriterier än de uteslutande animala. Dessa må, i sin nakna förträfflighet, för andra sinnen vara inbjudande; för skönhetssinnet äro de det ej: det har ingen smak för Fallusdyrkan. Minst af alla är det skalden, som får glömma, att, endast i den mån han underkastar sig konstens fordringar, tillstäder honom poesin att göra bruk af naturens friheter.

En vida renare ton, på en gång fosterlandssångens och soldatvisans, klingar oss till möte från *Graf Eberhard der Greiner* *. Ämnet är hemtadt

* Gref Eberhard II af Würtemberg, från 1344 till 1392 samregent med sin broder Ulrik IV, skildras i historien som en stolt och oförskräckt, men

ur Schwabens medeltids-historia och behandladt i en form, som ligger på gränsen mellan krigssång och ballad. Det är nemligen gref Eberhards krigare, som här sjunga sin manhaftiga anförares pris och öden, och den würtembergska patriotismen ger sig sålunda luft på ungefär samma manér som den preussiska i Gleims *der preussische Grenadier* *. Innehållet är ej synnerligen rikt, men det framträder i full objektiv klarhet: en uppfriskande anda af lif och morskhet genomgår dess delar. Man erfar en känsla af välbefinnande i närheten af denna öppna karlavulenhet, detta raska soldatlif; man följer med intresse de tappra bussarna genom både nederlag och seger, och när, till deras sorg och bestörtning, ett sabelhugg klyfver deras älsklings, den unge grefvesonens nacke, förtjusas man af den gamle fadrens hållning:

---

hård och roflysten herre. Af sina fiender fick han binamnet *der Greiner* l. *Gräner* d. v. s. grälmakaren. Som han genom sin djerfva hållning, å ena sidan mot de schwabiska städerna, hvilkas förbund i honom hade en afsvuren fiende, å andra sidan mot de vanmäktiga tyska kejsarne Carl IV, Wenzel och Ruprecht, ej litet bidrog att lägga grund till det splittrade Schwabens framtida politiska omskapelse, har hans namn blifvit en af glanspunkterna i Würtembergs äldre historia. Flera epoker ur hans lif har Uhland, på ett ännu lyckligare sätt än Schiller här, besjungit i en ballad-cykel, der särskilt tvenne sånger *die Schlacht bei Reutlingen* och *die Schlacht bei Döffingen* beröra enahanda ämnen som den ifrågavarande Schillerska dikten.

* Med rätta kan man anse dessa Gleims krigssånger under sjuåriga kriget för det bästa, som flutit ur hans eljest torra poetiska ådra. Äkta folksånger äro de visserligen ej (de lida af alltför långa skildringar och retoriska, ja mytologiska sirater); men stämpeln af en liflig hänryckning för en stor tidsfråga kan dem ej frånkännas, och den entusiasm för Preussens Fredrik, som de i sin mån kraftigt bidrogo att underhålla, gjorde deras författare väl förtjent af den ära, som vederfors honom att, efter kungens död, ärfva — hans hatt.

Hoch führt der Graf die Reiter an:
"Mein Sohn ist wie ein andrer Mann!
Marsch, Kinder, in den Feind!"

Denna dikt står till sin tonart helt isolerad inom den första perioden, ett förebud till den rika serie af ballader och ballad-artade dikter, som uppväxte under sista årtiondet af skaldens lefnad och företrädesvis under loppet af året 1797 *, då han och Goethe i denna riktning började sin bekanta täflan.

Om *Semele,* som genom sin dramatiserade form tillhör en annan granskning än den närvarande, må blott i förbigående anmärkas, att denna i Antologin så kallade "lyriska operett" der framträder i ett skick, som synbart förråder en större omogenhet än flertalet af de lyriska dikter, som vi hittills genomgått. Denna omogenhet ger sig mindre tillkänna i sjelfva anläggningen såsom sådan, än i diktionens synder mot den goda smaken. Så t. ex. sjunger Juno, som kallar sig *des Flammenschleuderers Frau,* der i första scenen en aria, som begynner med orden:

"Götterbrod und Nektarpunsch
Überflügeln meinen Wunsch',

---

* *Deutsche Treue* är författad redan 1795, men mer en epigrammatiskt hållen berättelse än någon egentlig ballad. Till en sådan lämpade sig dock ämnet vida bättre än den elegiska versformen, som af Schiller ännu vid denna tid användes med större förkärlek än insigt. Med sin vanliga ärlighet yttrar han härom i ett bref d. 30 Nov. 1795 till Wilh. v. Humboldt: "Für den Versbau will ich noch so viel als möglich zu thun suchen. Ich bin hierin der roheste Empiriker, den ausser Moritz kleiner Schrift über Prosodie erinnere ich mich auch gar nichts, selbst nicht auf Schulen, darüber gelesen zu haben. Besonders sind mir die Hexameter und Pentameter, die mich nie genug interessirt hatten, ganz fremd in Rücksicht auf Theorie und Critik."

hon beskyller Semele, denna *Würmerfrass*, att vara „*aufgebläht auf ein lakirtes Gesichtchen*", under det åter Semele, för sin del, finner i den olympiska älskarens melodiska stämma „*ein Ohrenmahl wie Sphärenharmonie*". Insett och erkänt dessa osmakligheter har tillfullo författaren sjelf, som, efter få år, om detta ungdomsarbete yttrade i bref till ett ungt fruntimmer*: "dass Sie der Semele erwähnten, hat mich ordentlich erschreckt. Mögen mir's Apoll und seine neun Musen vergeben, dass ich mich so gröblich an ihnen versündigt habe!" I betydligt sammanträngd och förädlad form läses stycket nu i den tryckta samlingen. Allt emellanåt visar sig dock ännu sjelfsvåldig som ett barn den jambiska metern, härnäst som städad yngling uppträdande i *Don Carlos*. Ämnet, den sköna Semele-myten, är hemtadt ur tredje boken af Ovidii metamorfoser, dem Schiller vid Karls-akademien flitigt studerade, och, om vi ej misstaga oss, är poemet författadt redan under hans vistelse der. Detsamma torde vara fallet med mer än en af de öfriga dikterna i Antologin, så t. ex. med *die Pest*, ett utkast af ringa omfång och ringa halt, påminnande i ett och annat starkare drag om Ovidii målning af pesten i Salamis.

Hvad dem af Antologins epigrammer angår, i hvilka man med någon visshet igenkänner Schillers hand, så äro de blott trenne, och dessa tre af föga betydenhet. Dock märker man, att tonen i dem är samma satir, som längre fram fullbildad

---

* Detta unga fruntimmer, Charlotte v. Lengefeld, blef sedermera, d. 20 Febr. 1790, Schillers hustru. Brefvet är skrifvet i April-året förut.

lät höra sig i Xenierna. I det ena af dem, *Gräbschrift eines gewissen Physiognomen* *, är det Lavater, som får ett sidohugg: i det andra, *Klopstock und Wieland (als ihre Silhouetten neben einander hingen)*, kysser författaren den sednare och emanciperar sig, dock ännu med all höflighet, från den förra skalden, men i det tredje, *die Messiade*, vänder han rentaf honom ryggen. En mer lekande och mer utförd, men på samma gång groft gäckande, satir träffa vi i en så kallad anekdot från Helikon: *die Rache der Musen.* Den är riktad mot utgifvaren af *schwäbischer Musenalmanach* **, mot hvars tredje årgång Antologin uppträdde som rival. Musernas hämnd yttrar sig deruti att, för att undgå efterhängsenheten af sina påflugna förföljare, en af dem, på Febi inrådan, lånar sin drägt och sin lyra åt den ena af Furierna, som nu ganska riktigt af de unga *"Dintenlecker"* tages för en af

---

* Wess Geistes Kind im Kopf gesessen,
Konnt' er auf jeder Nase lesen;
Und doch, — dass Er es nicht gewesen,
Den Gott zu diesem Werk erlesen,
Konnt' er nicht auf der s e i n e n lesen.

Man må härmed jemföra Schillers yttrande i sin, ofta här citerade, medicinska afhandling: "Eine Physiognomik organischer Theile z. B. der Figur und Grösse der Nase, der Länge des Halses u. s. w. ist vielleicht nicht unmöglich, dürfte aber wohl so bald nicht erscheinen, wenn auch Lavater noch durch zehn Quartbände schwärmen sollte."

** G. F. Stäudlin, kansli-advokat i Stuttgart, en flack poet, som inom Würtemberg hade upphäfvit sig till korförare för sina medbröder i Apollo. Att en plötslig brytning ägt rum mellan honom och Schiller, ser man deraf, att denne till samma *Musenalmanach*, mot hvilken Antologin bildade en opposition, hade bidragit med ett af sina egna stycken: *die Entzückung an Laura.* Detta poem utkom samtidigt i begge kalendrarna, men hette i Antologin, såsom redan är nämndt, *die seligen Augenblicke* och företedde der en och annan olika läsart.

de nio. Följden af detta älskogsmöte blifver sedan en i otid född — poetisk almanach. Näst före denna uddiga katastrof har författaren på ett behändigt sätt vetat att rädda sig sjelf undan all delaktighet, ett försigtighetsmått, så mycket mer påkalladt som han sjelf var en af medarbetarne.

En ej mindre lekande och lika skarp satir innehålles i sagan: *die Journalisten und Minos.* Den säger sig vara hemtad ur ett dagblad, som utgifves i de eviga qvalens rike. En allmän torka och vattubrist har uppstått i underjorden, och från alla håll inlöper deröfver klagan:

Den Styx kann man durchwaten,
Im Lethe krebset man,
Freund Charon mag sich rathen,
Im Schlamme liegt sein Kahn.

Minos skickar ut afgrundens andar för att speja efter orsaken, som slutligen upptäckes ligga deruti, att en svärm skribenter slagit sig ner på randen af Cocytus, alla ifrigt sysselsatta att med dess svarta fluidum ifylla sina tomma bläckhorn. Fångade i snaror, inställas de för Pluto, som vred spörjer dem efter stånd och hemvist. De erkänna sig nu vara tyska tidningsskrifvare och straffet blifver, att hvar och en på Plutos befallning måste hålla fram sin högra tumme, den Cerberus i blinken biter af:

Und nun, ihr guten Christen,
Beherziget den Traum!
Fragt ihr nach Journalisten,
So sucht nur ihren Daum.

Denna satir är visserligen, i ordets egentliga mening, bitande; men den biter, med löjet ännu kring

läpparna. Allvarsammare ser den ut, som med juvenalisk stränghet vänder sig mot *die schlimmen Monarchen.* Dess uppsyn är grymt förtörnad: löjet har lemnat rum för det bittraste hån. Den skulle vara krossande och mördande, om den ej öfverbjöde sig sjelf i patetisk styrka: den skulle träffa säkrare, om den måttade med mera lugn. Vi återfinne här samma konvulsiva häftighet, samma fanatiska öfverdrift, som i *der Eroberer,* och tro oss äfven igenkänna den källa, hvarur den sednare till en stor del är hemtad. *Die schlimmen Monarchen* är påtagligen ett sidostycke till *die Fürstengruft:* vi säga ej, att Schiller har imiterat Schubart, vi förmoda blott, att Schubart har inspirerat Schiller. Till denne schwabiska folkskald, då ännu i Schillers grannskap smäktande inom fästningsmurarna på Hohenasperg, kände han sig tidigt dragen lika starkt af sin mensklighetskänsla som af poetiska och politiska sympatier*. Särskilt anslog honom mäktigt den ton af domsbasun, som i nämnda Schubartska dikt skallar öfver grifterna, der de sofva dessa jordens herrar:

"*Die Hunde nur, und Pferd', und fremde Dirnen*
Mit Gnade lohnten, — und Genie

---

* Schubart var mer ett musikaliskt än poetiskt geni, och lika mycket offer för egna lidelser som martyr för politiska förföljelser. I öfrigt angloman och entusiast för Klopstock, hvars Messias han gick omkring och deklamerade — så länge han var på fri fot var han alltid på ambulatorisk — hade han genom sin folkskrift *deutsche Chronik* och flera af sina sånger gjort sig särdeles populär: det fans en tid, då hvarje gosse i Schwaben kunde hans *Vatermörder* utantill. Vackrast klingar hans patriotism i den omtyckta folksången: *Auf, auf, ihr Brüder, und seid stark.* Hans inre bana gick, i samma riktning som månget annat kraftgenies, från frivolitet till — mysticism. Grunden för den sednare lades under det tioåriga fängelse, hvars portar först uppgingo på förbön af konungen i Preussen.

Und Weisheit darben liessen; denn das Zürnen
Der Geister schreckte sie."

Närmast synas både Schubart och Schiller ha lånat typen för sina dåliga monarker från åtskilliga af de tyska duodes-staternas lyckliggörare. Deras jagtnöjen påpekar äfven den sednare, och hånar deras jernsömn i grafven med en högst liflig erinran om förlustelserna i skogen:

Siebenschläfer! — o so hört die hellen
Hörner klingen und die Doggen bellen!
Tausendröhrig knallt das Jagdenfeu'r,
Muntre Rosse wiehern nach dem Forste,
Blutig wälzt der Eber seine Stachelborste,
Und — der Sieg ist eu'r.

Författaren af *die Fürstengruft* gör mot slutet en kompliment åt de bättre, ädlare furstar, dem Gud således icke "*zur Nationen-Ruthe im Zorn zusammenband*", hvaremot den yngre skalden ej vet af något sådant undantag; han skär dem alla öfver en kam, betraktar dem med hånlöje som teatraliska jättedockor, åt hvilka pöbeln klappar händerna och englarna hvissla, samt slutar med detta ljungande hot:

Berget immer die erhabne Schande,
Mit des Majestätsrechts Nachtgewande!
Bübelt aus des Thrones Hinterhalt!
Aber zittert vor des Liedes Sprache;
Kühnlich durch den Purpur bohrt der Pfeil der Rache
Fürstenherzen kalt.

Att, såsom man trott, detta poem särskilt skulle syfta på hertig Karl af Würtemberg, är ej sannolikt. Schiller tog sitt ämne vida allmännare, och

under inflytelsen af tidehvarfvets republikanska idéer. Mellan honom och hans hertig hade dessutom då ej ännu den brytning inträdt, som hade till följd hvad han kallar *seine Entschwäbung* *. Troligt är likväl, att, i förening med *die Räuber*, sådana dikter, som den ifrågavarande, i sin mån bidragit till hertigens bekanta maktbud, att Schiller, vid fara af fästningsstraff, ägde att afhålla sig från allt skriftställeri, som ej rörde sig inom medicinska ämnen.

Ännu tvenne dikter i Antologin äro erkändt af Schillers hand: *die Winternacht* och *Hymne an den Unendlichen*. Den förra, författad en stilla månljus vinternatt, återkallar bilder och minnen från gossåren och skolan. Den målar hur de fordna gossarne, som svurit öfver Terentius *"trotz Herrn Minellis Noten"*, och svettats i landtexamen, när de

* Schillers flykt ägde först rum i Sept. 1782. Ännu året förut, och således samtidigt med *die schlimmen Monarchen*, införde han, i den af honom en kort tid redigerade *Mäntlersche Zeitung*, ett ganska vänligt lofqväde: *Auf die glückliche Wiederkunft des Herzogs Karl von Würtemberg*, hvaruti han, bland annat, tillspörjer republikerna, om de ej gerna skulle bära kedjornas tyngd, om denne vore deras herrskare:

Er kommt zurück, bringt Glück für seine Kinder
Von Völkern mit, die er gesegnet sah.
Der Frühling fliegt voran, sein herrlicher Verkünder.
Jauchzt, Bürger, jauchzt! — Karl und der Lenz ist da.

Sag', Ausland, schielst du nicht mit neid'schen Blicken
Auf Würtembergs glücksel'ge Hütten her?
Trügt ihr nicht gern die Ketten, Republiken,
Wär' euer Herrscher — Er?

Sprecht, Nachbarn, sprecht — Ihr habt Ihn selbst gesehen! —
Wer tadelt noch der Würtemberger Stolz?
Es ist gerecht — Ihr müsst es selbst gestehen! —
Wir haben Ihn — und spotten eures Golds.

hörde sina namn uppropas af rektor, nu, hvar på sitt håll, sitta förnöjda och glada vid sina ölkrus i blåa moln af knaster. Dikten, som under skämtets lätta slöja andas huslig frid och förnöjsamhet, slutar med en anspelning på författarens eget yttre läge och inre sträfvande*.

I *Hymne an den Unendlichen* se vi det religiöst-sublima ännu en gång utkräfva sitt offer från skaldens strängar. De ljuda här, som vore de lånade, om ej från Davids gudavigda, dock från Klopstocks högstämda harpa. Men denna stämning förklingar med dessa toner: de äro hans sista af religiös lofsång. Det oändliga upphör Schiller att, såsom här, direkt besjunga; han börjar först nu rätt att för dess idé lefva och verka. Hymnens strofbyggnad är densamma, men i afseende på rimmen ej så regelsträngt genomförd, som i *Grösse der Welt*, der öfverhufvud det tekniska visar en högre grad af utbildning. I den tryckta samlingen af skaldens verk är denna hymn ej upptagen.

---

* Nun liegt dies all im Nebel hinter'm Rücken,
Und Bube heisst nun Mann,
Und Friedrich schweigt der weiseren Perrücken,
Was einst der kleine Fritz gethan.

Man ist — potz gar! zum Doktor ausgesprochen,
Wohl gar — beim Regiment!
Und hat vielleicht — doch nicht zu früh — gerochen
Dass Plane — Seifenblasen sind.

Hauch immer zu — und lass die Blasen springen;
Bleibt nur dies Herz noch ganz!
Und bleibt mir nur — errungen mit Gesängen —
Zum Lohn ein deutscher Lorbeerkranz.

Härmed afsinar för en längre tid Schillers lyrik. I det närmaste således innesluter och afslutar Antologin dess första period. Med denna parallel och i många fall homogen, löper hans första dramatiska: *die Räuber* hade föregått Antologin, den efterföljdes ännu samma år (1782) af *Fiesco*, året derefter af *Cabale und Liebe*. Blott i ett par tillfällighetsdikter och ett satiriskt qväde, samtidiga med sistnämnda skådespel, höra vi, såsom till afsked, ännu en gång den lyriska strängen. Den vibrerar sedan ej åter, förrän ett par år sednare (1785), men då vida renare, klarare, säkrare: det är med hymnen *an die Freude*, som Schillers lyrik jublande öppnar sin andra period, det är med dikter, sådana som *die Resignation, der Kampf, die unüberwindliche Flotte, die Götter Griechenlands* och *die Künstler*, han densamma fortsätter, under det på dramats område *Don Carlos* är hans fleråriga hufvudarbete. — Åter en lång, en nära sexårig tystnad: skalden har fördjupat sig i teorierna, han har förälskad glömt sig qvar hos historien, och tjusta förnimma vi, för resultaterna både af hans tanke- och häfdeforskningar, en framställningsform ädel och genomskinlig som demantens vatten, en prosa haltrik och klar som flytande silfver; men skalden såsom sådan är dock borta, lyran är stum, koturnen hvilar. Plötsligt (1795) träder han åter fram, och nu i en fullmognad, en glans, som slår oss med beundran. Nu ana vi hvar skalden under tiden har varit, och när Zevs sjelf spörjer honom derom, gläde vi oss att förstå hela betydelsen af svaret: *ich war — bei*

dir *. Konsten har gått i skola hos den högre visheten, och fullmyndig firar den nu, elysiskt svärmande, sina sköna ferier, sin rika högsommar. Schillerska poesin har trädt in i sitt sommarsolstånd, det är dess tredje — dess sista period. Nu, under daglig idé-utvexling med Goethe, strömma sånger på sånger: än företer lyriken skönhetsprof af alla sina arter, än synes ett ögonblick den episka poesin vilja på fullt allvar fasthålla skaldeheroen som heros-skald, men han sliter sig ur hennes armar och kastar sig i dramats. Uteslutande lefver han nu för sin konst; tänkaren, historieskrifvaren ha uppgått, ha förklarats i skalden, och kring dennes alltför snart öppnade graf ** står en talande grupp af scenens mest fulländade gestalter: Wallenstein och Maria Stuart, jungfrun af Orleans och Wilhelm Tell.

Blott till den Schillerska poesins förgårdar har vår betraktelse denna gång fört oss: hvem vet ej, att inom dem upplåter sig en prakträdgård, så hägnad af både gratier och sånggudinnor, att granskningen der knappt vågar sig in? Men äfven under genomvandringen af den fria vildmark, som ligger utanför, har vår skönhetskänsla ej saknat intryck af den njutning, som all vår skänker, äfven om den ej bjuder ögat andra rosor än vilda. Af skönhetens tempel ha vi ännu blott sett den yttre portiken småningom resa sig, men dess djerfva dimen-

* Läsaren erinrar sig *die Theilung der Erde.*
** Den 9 Maj 1805.